

อทร. ๘๐๐๔

หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม

พ.ศ. ๒๕๖๔

เอกสารอ้างอิงของกองทัพเรือ หมายเลข ๘๐๐๔

หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม

จัดทำโดย

คณะทำงานพิจารณาและจัดทำเอกสารอ้างอิงของกองทัพเรือ
กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

มิถุนายน ๒๕๖๔

อนุมัติบัตร

เรื่อง อนุมัติใช้ อทร.๘๐๐๔ “หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม” ฉบับ พ.ศ.๒๕๖๔

ตามคำสั่งกองทัพบก (เฉพาะ) ที่ ๘๓๓/๒๕๕๗ ลง ๒ ธ.ค.๕๗ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานพิจารณาและจัดทำเอกสารอ้างอิงของกองทัพบก และคำสั่งกองทัพบก (เฉพาะ) ที่ ๖๙/๒๕๖๒ ลง ๒๕ ม.ค.๖๒ เรื่อง แก้ไขคำสั่งกองทัพบก (เฉพาะ) ที่ ๘๓๓/๒๕๕๗ ให้ประธานกรรมการพิจารณาและจัดทำเอกสารอ้างอิงของ ทร. มีอำนาจในการอนุมัติใช้เอกสารอ้างอิงของ ทร. (อทร.) ดังนั้น เพื่อให้เอกสารอ้างอิงของ ทร. มีความถูกต้อง ชัดเจน และทันสมัย จึงให้ใช้เอกสารอ้างอิงของ ทร. หมายเลข ๘๐๐๔ “หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม” ฉบับ พ.ศ.๒๕๖๔ เป็นเอกสารประกอบการปฏิบัติราชการใน ทร. โดยให้ ยศ.ทร. เป็นหน่วยควบคุมเอกสาร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๔
รับคำสั่ง ผบ.ทร.

พล.ร.ท.

(เกลิงศักดิ์ ศิริสวัสดิ์)

รอง เสธ.ทร.

ประธานกรรมการพิจารณาและจัดทำ อทร.

อพร. ๘๐๐๔

บันทึกการเปลี่ยนแปลง/แก้ไข

ลำดับที่	รายการแก้ไข	วันเดือนปีที่ ทำการแก้ไข	ผู้แก้ไข (ยศ-นาม-ตำแหน่ง)	หมายเหตุ

คำนำ

อทร.๘๐๐๔ หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม เรียบเรียงขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อ่าน “เข้าใจ” ทฤษฎีการทำสงครามโดยทั่วไป ซึ่งกองทัพเรือนำมาใช้เพื่อการศึกษาในระดับสูงของกองทัพเรือ โดยการศึกษาหลักการหรือทฤษฎีการทำสงครามจะเป็นการทำความเข้าใจสงครามแบบองค์รวม (holistic) ที่ผู้ศึกษาต้องเชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับเหตุการณ์หรือประวัติศาสตร์สงครามในอดีต เพราะเหตุว่าธรรมชาติของการทำสงครามนั้นเป็นศิลปะมากกว่าจะเป็นศาสตร์หรือหากเป็นศาสตร์ก็จะเรียกว่า “ศาสตร์อ่อน” ซึ่งผู้ศึกษาจะต้องทำความเข้าใจหลักการให้ถ่องแท้เสียก่อน จากนั้นจึงจะเริ่มมองบริบทแวดล้อมของการทำสงครามว่าเป็นอย่างไรจนกระทั่งสามารถสร้าง ประยุกต์ หรือพัฒนาแนวความคิดทางยุทธการที่ตอบโต้ภัยต่อบริบทแวดล้อมของการทำสงครามต่อไป จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ สงครามหมายถึง “การรบใหญ่ที่มีคนจำนวนมากต่อสู้ฆ่าฟันกัน” ส่วน เฮดลีย์ บูลล์ (Hedley Bull) ให้นิยามสงครามที่กระชับว่าเป็น “การใช้ความรุนแรงที่จัดขึ้นมาอย่างเป็นระบบโดยหน่วยการเมืองกระทำต่อกันและกัน” อทร.๘๐๐๔ จึงเริ่มต้นด้วยการมองสงครามว่าเกี่ยวข้องกับรัฐและนโยบายทางการเมือง ซึ่ง เคลาเซวิทซ์ จะอธิบายในรายละเอียดอีกครั้งหนึ่งในส่วนของเนื้อหาที่ว่าด้วยธรรมชาติของสงคราม

ด้วยเหตุนี้ อทร.๘๐๐๔ จึงว่าด้วยหลักการและทฤษฎีการทำสงครามตั้งแต่ธรรมชาติของสงคราม ทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์ ทฤษฎีและวิธีการทำสงครามทางเรือ หลักการสงครามของไทย และตัวอย่างการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สงครามแบบต่าง ๆ ผ่านหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม โดยแบ่งออกเป็น ๕ บท ได้แก่ บทที่ ๑ บทนำ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงธรรมชาติของสงคราม ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายและยุทธศาสตร์ ความหมายของสงคราม ระดับของสงคราม และประเภทของสงคราม บทที่ ๒ ทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์ (ทางบกและทางอากาศ) ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ทฤษฎีสงครามของซุนวู โจมินี เคลาเซวิทซ์ และเหมาเจ๋อตุง ดูเอต์ มิตเชลล์ เทรนเซอร์ด์ บอยด์ และวอร์เดน บทที่ ๓ ทฤษฎีการทำสงครามทางเรือซึ่งจะพิจารณารายละเอียดของทฤษฎีการทำสงครามทางเรือของมาฮานและคอร์เบตต์ วิธีการทำสงครามทางเรือและแนวความคิดสมัยใหม่ของสหรัฐอเมริกา บทที่ ๔ หลักการสงคราม จะพิจารณาหลักการสงครามของไทย ๑๐ ประการ รวมทั้งตัวอย่างการวิเคราะห์หลักการสงครามแต่ละข้อ และบทที่ ๕ การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สงครามผ่านหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม จะพิจารณาภาพรวมของประวัติศาสตร์สงครามสมัยใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์และนโยบาย รวมทั้งให้บทเรียนเกี่ยวกับทฤษฎีและหลักการทำสงครามจำนวนมาก อันได้แก่ สงครามโลกครั้งที่ ๑ สงครามโลกครั้งที่ ๒ และสงครามอ่าวเปอร์เซีย (ครั้งที่ ๑) และการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์และปฏิบัติการของประเทศคู่สงคราม ส่วนบทที่ ๖ ซึ่งเป็นบทสรุปจะเชื่อมโยงทฤษฎีการทำสงครามกับยุทธศิลป์ซึ่งเป็นความพยายามทำทฤษฎีการทำสงครามให้มีความเป็น “ศาสตร์” มากขึ้น โดยจะพิจารณาภาพรวมของหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม ความหมายของยุทธศิลป์และความสัมพันธ์ของยุทธศิลป์กับทฤษฎีการทำสงคราม

คณะทำงานพิจารณาและจัดทำเอกสารอ้างอิงของกองทัพเรือ ด้านการศึกษาชั้นสูง

กรมยุทธศึกษาทหารเรือ

มิถุนายน ๒๕๖๔

สารบัญ

คำนำ	(ก)
สารบัญ	(ข)
สารบัญตาราง	(ค)
สารบัญภาพ	(ง)
บทที่	หน้า

๑ บทนำ

แนวคิด

ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายและยุทธศาสตร์	๑ - ๑
สงคราม (War) และวิธีการทำสงคราม (Warfare)	๑ - ๒
รูปแบบของการทำสงคราม (Forms of Warfare)	๑ - ๔
ระดับของการทำสงคราม (Levels of Warfare)	๑ - ๕
การทัพ (Campaigns) และยุทธการ (Operations)	๑ - ๗

๒ ทฤษฎีการทำสงครามทางบกและทางอากาศ

ทฤษฎีสงครามของเคลาเซวิทซ์	๒ - ๒
ทฤษฎีสงครามของซุนวู	๒ - ๖
ทฤษฎีสงครามของเหมาเจ๋อตง	๒ - ๓๐
ทฤษฎีสงครามทางอากาศของดูเอต์	๒ - ๓๖
ทฤษฎีสงครามทางอากาศของมิตเชลล์	๒ - ๓๗
ทฤษฎีสงครามทางอากาศของเทรนเซอร์ด	๒ - ๓๘
ทฤษฎีสงครามทางอากาศของบอยด์	๒ - ๓๘
ทฤษฎีสงครามทางอากาศของวอร์เดน	๒ - ๓๙

๓ ทฤษฎีการทำสงครามทางเรือ

สารสำคัญ	๓ - ๑
ทฤษฎีสงครามทางเรือของ อัลเฟรด เทเยอร์ มาฮาน	๓ - ๒
ทฤษฎีสงครามทางเรือของ เซอร์ จูเลียน คอร์เบตต์	๓ - ๘
การทำสงครามทางเรือในปัจจุบัน	๓ - ๒๐
บทสังเคราะห์สำหรับทะเลกึ่งปิดของไทย	๓ - ๓๓

๔ หลักการสงครามของไทย

หลักการสงครามของไทย	๔ - ๑
ความมุ่งหมาย	๔ - ๑
การรุก	๔ - ๒
การรวมกำลัง	๔ - ๒
การออมกำลัง	๔ - ๓
การดำเนินกลยุทธ์	๔ - ๓
เอกภาพในการบังคับบัญชา	๔ - ๔

การระวังป้องกัน	๔ - ๔
การจูงใจ/การสร้างความปลอดภัย	๔ - ๕
ความง่าย	๔ - ๖
การต่อสู้เบ็ดเสร็จ	๔ - ๑
๕ การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สงครามผ่านหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม	
ความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์สงครามผ่านหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม	๕ - ๑
สงครามโลก ครั้งที่ ๑	๕ - ๑
สงครามโลก ครั้งที่ ๒	๕ - ๔
สงครามอ่าวเปอร์เซีย ครั้งที่ ๑	๕ - ๘
ทฤษฎีและหลักการสงครามของนักยุทธศาสตร์ตามกรณีศึกษา	๕ - ๑๕
๖ บทสรุป ทฤษฎีสงครามกับยุทธศิลป์	
หลักการทำสงครามในแนวคิดตะวันตก	๖ - ๑
หลักการทำสงครามในแนวคิดตะวันออก	๖ - ๒
ยุทธศิลป์ กับ ทฤษฎีและหลักการทำสงคราม	๖ - ๓
ยุทธศิลป์กับทฤษฎีการทำสงคราม	๖ - ๕
บรรณานุกรม	

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๑. เกณฑ์การแบ่งประเภทของสงคราม

๒ - ๕

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

๑. ระดับของการทำสงคราม	๑ - ๖
๒. องค์สามของสงคราม	๒ - ๔
๓. สามเหลี่ยมสงครามของเคลาเซวิทซ์	๒ - ๔
๔. วงรอบการตัดสินใจ OODA Loop	๒ - ๓๙
๕. วงรอบการตัดสินใจ OODA Loop (อย่างง่าย)	๒ - ๓๙
๖. กระบวนการวางแผนทางทหาร	๖ - ๗

บทที่ ๑

บทนำ

แนวคิด

๑. นโยบายทางการเมืองเป็นเป้าหมายของรัฐ ในขณะที่ยุทธศาสตร์เป็นวิธีการใช้กำลังอำนาจของรัฐ เพื่อบรรลุนโยบายทางการเมือง ยุทธศาสตร์ทหารจึงเป็นการใช้กำลังอำนาจทางทหารเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองและสงครามเป็นหนึ่งในวิธีการใช้กำลังอำนาจทางทหารดังกล่าว

๒. สงครามเป็นผลมาจากความล้มเหลวของรัฐที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือขัดแย้งระหว่างกันได้ด้วยเครื่องมือทางการเมือง สงครามเป็นไปตามหลัก ๑๐ ประการที่เรียกว่าหลักการสงคราม (Principles of War) ธรรมชาติพื้นฐานของสงครามนั้นไม่เคยเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ว่าวิธีการทำสงคราม (Warfare) นั้น วิวัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง

๓. การทำสงครามสามารถแยกได้ออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ การทำสงครามตามแบบและการทำสงครามนอกแบบ การทำสงครามแต่ละแบบมีวัตถุประสงค์ในทางยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะขับเคลื่อนแนวทางการทำสงครามในแต่ละแบบ การทำสงครามตามแบบเป็นรูปแบบการทำสงครามที่ครอบงำโลกตะวันตกตั้งแต่สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย

๔. ระดับของการทำสงครามสามระดับซึ่งได้แก่ ยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี จะเชื่อมโยงปฏิบัติการทางยุทธวิธีไปสู่วัตถุประสงค์ของชาติ

๕. ยุทธศาสตร์เป็นแนวความคิดหรือชุดความคิดในการใช้กำลังอำนาจของชาติอย่างระมัดระวัง และอย่างประสานสอดคล้องเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายในการทำสงครามของชาติและพันธมิตร

๖. การทำสงครามระดับยุทธการเชื่อมโยงการทำสงครามระดับยุทธศาสตร์กับการทำสงครามระดับยุทธวิธีเข้าด้วยกัน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ระดับยุทธการ (Operational Objectives) ที่จำเป็นต่อการบรรลุสถานะสุดท้ายทางทหาร (Military end States) และวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ (Strategic Objectives)

๗. การทำสงครามระดับยุทธวิธีเป็นการใช้กำลังและจัดลำดับการใช้กำลังที่สัมพันธ์ระหว่างกันและกัน ระดับยุทธวิธีเป็นระดับที่วางแผนการรบจริงและนำไปปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหารซึ่งเป็นกิจของหน่วยยุทธวิธี

ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายและยุทธศาสตร์

มนุษย์มารวมตัวเป็นรัฐเนื่องจากสภาวะธรรมชาติก่อนมีรัฐเป็นสภาวะสงคราม รัฐเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ไม่ต้องการอยู่ในสภาวะนั้นอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม รัฐกลับรวมอำนาจการใช้กำลังมาไว้ที่ตัวเอง ซึ่งเครื่องมือที่รัฐใช้มีอยู่อย่างมากมาย แต่ที่สุดแล้ว “กำลังทหาร” คือเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการรักษา “อำนาจอธิปไตย” ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรัฐ วิธีการใช้กำลังทหารนี้เองที่กลายเป็นวิชาที่ผู้ที่มีอาชีพทหารต้องศึกษา โดยอยู่ในรูปของ “ทฤษฎีการทำสงคราม (Theory of War)” นักคิดพื้นฐานที่ทหารทุกคนรู้จักกันดีคือ คาร์ล ฟอน

เคลาเซวิทซ์ (Carl von Clausewitz) ที่มองว่า “สงครามเป็นความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายของรัฐ” เริ่มจากทฤษฎีนี้เราจะพบว่าก่อนที่จะทำสงคราม คณะผู้นำทหารจำเป็นต้องเข้าใจว่ารัฐประกาศสงครามไปทำไม จากนั้นจึงจะสามารถวางแผนการรบในภาพรวมได้ต่อไป

ในการวางแผนการรบ รัฐต้องรวมผู้นำกองทัพทั้งสามเหล่าทัพมาประชุมร่วมกันและวางแผนในลักษณะของการรบรวมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐต้องการ เมื่อได้แผนการรบรวมแล้ว แต่ละเหล่าทัพก็จะนำแผนนั้นไปทำเป็นคำสั่งยุทธการ (Operational Order) และสั่งการหน่วยรองซึ่งจะนำไปอำนวยความสะดวกเพื่อให้ได้ชัยชนะในการรบระดับยุทธวิธีต่อไป ยุทธวิธีการรบทางเรือจึงเข้ามามีบทบาทในที่นี้เพราะชัยชนะในระดับยุทธวิธีจะส่งผลในการบรรลุวัตถุประสงค์ในทางยุทธศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ นโยบายทางการเมืองจึงเป็น “เป้าหมาย” ในขณะที่ยุทธศาสตร์เป็น “วิธีการ” หนึ่งในวิธีการคือการทำสงครามซึ่งจะพิจารณาในหัวข้อต่อไป

สงคราม (War) และวิธีการทำสงคราม (Warfare)

สงครามเป็นผลมาจากความล้มเหลวของรัฐที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคัดแย้งระหว่างกันได้ด้วยเครื่องมือทางการเมือง นักปรัชญาบางคนมองว่าสงครามเกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ อย่างเช่น โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ซึ่งกล่าวว่าธรรมชาติของมนุษย์นำพามนุษยชาติไปสู่การฆ่าฟันกันเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อความมั่นคงปลอดภัย หรือไม่ก็เพื่อชื่อเสียงเกียรติยศ ส่วนทucidides (Thucydides) ก็กล่าวถึงเหตุที่ทำให้มนุษย์ก่อสงครามที่ใกล้เคียงกัน แต่เรียงลำดับต่างจากฮอบส์เท่านั้น โดยทucididesได้กล่าวว่าความกลัว เกียรติยศ และผลประโยชน์เป็นสาเหตุพื้นฐานที่ทำให้เกิดสงครามระหว่างรัฐ

ตัวบุคคล กลุ่มบุคคล องค์การ กลุ่มวัฒนธรรม และชาติใด ๆ ต่างก็มีผลประโยชน์ส่วนตัวด้วยกันทั้งสิ้นแน่นอนว่าผลประโยชน์บางอย่างของตัวบุคคล กลุ่มบุคคล องค์การ กลุ่มวัฒนธรรม และชาติหนึ่งอาจขัดแย้งกับผลประโยชน์ของตัวบุคคล กลุ่มบุคคล องค์การ กลุ่มวัฒนธรรม และชาติอื่นได้ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกือบทั้งหมดอยู่บนพื้นฐานของอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัวที่ปรากฏออกมาในรูปของการเมือง ประเทศต่าง ๆ ใช้อำนาจผ่านเครื่องมือทางการเมือง ข้อมูลข่าวสาร การทหาร และเศรษฐกิจรูปแบบของเครื่องมือในนโยบายต่างประเทศทั้งหมดมีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของชาติ แต่เมื่อความขัดแย้งใกล้เข้ามา การใช้กำลังทหารเพื่อรักษาความอยู่รอดของประเทศจะมีความโดดเด่นกว่าการใช้เครื่องมืออื่น ๆ และจุดนี้เองที่สงครามระเบิดขึ้น การเกิดตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (เช่น ผู้ก่อการร้าย) ไม่ได้ทำให้แนวความคิดนี้หายไป ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐอาจจะไม่สามารถใช้เครื่องมือของรัฐเพื่อทำสงครามได้ แต่สามารถบิบบังคับหรือข่มขู่ต่อการใช้เครื่องมือทางการเมืองของรัฐอื่น รวมถึงสามารถใช้กำลัง เช่น การก่อการร้าย หรือสนับสนุนการก่อความไม่สงบเพื่อบิบบังคับให้รัฐบาลปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติในสถานการณ์บางอย่าง หรือไม่ก็เพื่อเปลี่ยนนโยบายหรือโครงสร้างองค์การของรัฐบาลได้

ดังนั้น สงครามจึงหมายถึงความรุนแรงที่ได้รับฉันทามติจากสังคมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองที่ผ่านมาสงครามเป็นไปตามหลัก ๑๐ ประการ ที่เรียกว่าหลักการสงคราม (Principles of War) ธรรมชาติพื้นฐานของสงครามนั้นไม่เคยเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ว่าวิธีการทำสงคราม (Warfare) นั้นวิวัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง

สงครามถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์และมีความหมายได้หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบท แต่ในฐานะเครื่องมือทางการเมือง สงครามมีรากฐานมาจากกฎหมายและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ นักคิดคลาสสิกอย่าง คาร์ล ฟอน เคลาเซวิทซ์ และ ซุนวู ให้ความหมายของสงครามได้อย่างครอบคลุมและเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจธรรมชาติของสงคราม

เคลาเซวิทซ์ เสนอว่า สงครามเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม โดยเริ่มให้นิยามว่า สงคราม คือ “การจู่โจมในสเกลที่ใหญ่ขึ้น” “การใช้กำลังในการบีบบังคับข้าศึก” และ “การดำเนินนโยบายทางการเมือง ด้วยวิธีที่ต่างออกไป” เมื่อกลั่นกรองสาระสำคัญของสงครามดังกล่าวจะให้ความหมายที่ว่า “สงคราม หมายถึง การต่อสู้ด้วยความรุนแรงระหว่างข้าศึกสองฝ่าย (หรือมากกว่า) ที่เป็นอิสระต่อกัน โดยที่แต่ละฝ่ายพยายาม บีบบังคับให้อีกฝ่ายทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ” ดังที่ เคลาเซวิทซ์ กล่าวว่า “สงครามเป็นการปะทะกันอย่างรุนแรง ระหว่างเจตจำนงอิสระ (A Violent Clash of Wills)”

๑. เคลาเซวิทซ์ กล่าวว่า สงครามเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพลัง ๓ ประการ ได้แก่ อารมณ์ โอกาส และเหตุผล ซึ่งเชื่อมโยงกับตัวแสดงในรัฐ ๓ ตัวแสดง ได้แก่ ประชาชน ทหาร และรัฐบาล

๒. เคลาเซวิทซ์ ตั้งข้อสังเกตว่า การทำสงครามจะมีความผิด (Friction) โอกาส (Chance) และความไม่แน่นอน (Uncertainty) ตัวแปรเหล่านี้รวมกันกลายเป็น “หมอกแห่งสงคราม (Fog of War)” ข้อสังเกตนี้ยังคงจริงในปัจจุบันและสร้างภาระให้กับผู้บังคับบัญชาทางทหารต้องดำรงการตอบรับต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ได้โดยง่าย พร้อมจะเปลี่ยนการปฏิบัติได้หลากหลาย และปรับตัวกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่เพื่อสร้างและฉวยโอกาส และลดปัจจัยความเสี่ยงและความล่อแหลมในการทำสงคราม

สำหรับ ชุนวู สงครามเป็น “เรื่องที่สำคัญยิ่งต่อรัฐ ความเป็นความตาย และเส้นทางสู่ความอยู่รอดหรือหายนะ” ชุนวู ประเมินปัจจัยสำคัญในการรบว่ามีอยู่ ๕ ประการ ได้แก่ ขวัญกำลังใจ สภาพอากาศ สภาพพื้นที่ การบังคับบัญชา และหลักนิยม นอกจากนี้ ชุนวู ยังชี้ว่า “สิ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการทำสงคราม คือการโจมตีข้าศึกที่แผนหรือยุทธศาสตร์”

ยุทธศาสตร์ในสงครามมีหลักพื้นฐานอยู่ ๒ ประการในการใช้กำลังทหาร ได้แก่ ยุทธศาสตร์การทำลายล้าง (Annihilation) กับยุทธศาสตร์การบ่อนทำลาย (Erosion)

๑. ยุทธศาสตร์การทำลายล้าง เป็นการทำให้ข้าศึกไม่มีความสามารถต่อต้านฝ่ายเราได้อีกด้วย การทำลายขีดความสามารถทางทหารของข้าศึก ในทางประวัติศาสตร์เรียกว่า “การทำลายล้าง (Annihilation /Attrition)” การทำลายล้างอาศัยกลังทหารที่สามารถปฏิบัติการให้ข้าศึกหมดความสามารถ เราอาจจะใช้กำลังเพื่อบรรลุ เป้าหมายทางการเมือง เช่น การล้มผู้นำของข้าศึก เป็นต้น แต่เราก็อาจจะใช้ยุทธศาสตร์การทำลายล้าง เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่จำกัดยิ่งขึ้น หากเราเชื่อว่าข้าศึกจะคงการต่อต้านอยู่ตราบใดที่ข้าศึกยังคงมี กำลังอยู่ในมือ

๒. ยุทธศาสตร์การบ่อนทำลาย เป็นการทำให้ข้าศึกตระหนักรู้ว่าหากยอมทำตามที่ฝ่ายเราต้องการ จะเสียหาย และเจ็บปวดน้อยกว่าการที่ยังคงต่อต้านอยู่ เรียกวิธีการนี้ว่า “การบ่อนทำลาย (Erosion)” ซึ่งเป็นการ ใช้กำลังทหารสร้างความสีกกร่อนกับภาวะผู้นำของข้าศึกหรือเจตนาธรรมทางการเมืองของประเทศข้าศึก แนวทางนี้ จะใช้กำลังทหารเพิ่มความเสี่ยงที่ข้าศึกต้องจ่ายจากการต่อต้านฝ่ายเราให้สูงกว่าความเสี่ยงที่ข้าศึกตั้งใจ จะจ่ายเอง เราใช้กำลังทหารเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่จำกัด ซึ่งเราเชื่อว่าผู้นำฝ่ายข้าศึกจะเต็มใจที่จะ ยอมรับ

ในระดับยุทธศาสตร์ การทำสงครามควรจะใช้เครื่องมือหรือกำลังอำนาจทั้งหมดของประเทศ ซึ่งประเทศหนึ่ง จะนำมาใช้จัดการกับอีกประเทศหนึ่ง (การทูต ข้อมูลข่าวสาร การทหาร และเศรษฐกิจ) ถึงแม้ว่ากำลังอำนาจ ทางทหารจะสนใจเรื่องการใช้กำลังทหารในสงคราม เราจะต้องไม่แยกส่วนการใช้กำลังอำนาจของชาติออกจาก เครื่องมืออื่นอีก ๓ แบบ

การทำสงคราม (Warfare) เป็นกลไก วิธีการ หรือรูปแบบของความขัดแย้งทางทหารที่กระทำต่อข้าศึก เป็น “หนทาง (The How)” ในการทำสงคราม การทำสงครามยังคงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดและสามารถ แปรสภาพได้จากปัจจัยทางสังคม การทูต การเมือง และเทคโนโลยี จอห์น คีแกน (John Keegan) นักประวัติศาสตร์ อเมริกัน เสนอว่าสงครามเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั่วไป สังคมหรือประเทศที่ทำสงครามจะกำหนดรูปแบบ

และขอบเขตของสงครามนั้น การทำสงครามที่เปลี่ยนรูปแบบและขอบเขตจะสร้างความแตกต่างระหว่างสงครามและการทำสงคราม

การทำความเข้าใจธรรมชาติของการทำสงครามที่เปลี่ยนแปลงไป จะกำหนดบริบทของสงครามต่าง ๆ บริบทจะช่วยให้ทหารที่เข้าร่วมสงครามเลือกหนทางการรบได้อย่างมีระบบมีข้อมูล โดยเฉพาะในเรื่องโครงสร้างกำลัง การเตรียมกำลัง การปฏิบัติการในแคมเปญ (Campaigns) และยุทธการ (Operations) รวมถึงกฎการใช้กำลัง (Rules Of Engagement (ROE)) อีกด้วย

ในแวดวงการทหาร มีรูปแบบการทำสงครามพื้นฐานอยู่ ๒ รูปแบบ ได้แก่ การทำสงครามตามแบบ (Traditional) และการทำสงครามนอกแบบ (Irregular) วัตถุประสงค์ของสงครามแต่ละแบบ จะกำหนดวิธีการทำสงครามที่เรียกว่ายุทธศาสตร์ ในขณะที่สงครามมีลักษณะสองมิติ การทำสงครามก็มีสงครามตามแบบ และสงครามนอกแบบ รวมถึงมิติการรุกและการรับ ในการนำรูปแบบของการทำสงครามไปใช้ จะไม่มองในเทอมของการเลือกทางใดทางหนึ่ง แต่จะเป็นการผสมผสานหลายมิติเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้เหมาะสมกับยุทธศาสตร์และขีดความสามารถของประเทศที่เข้าสู่สงคราม

รูปแบบของการทำสงคราม (Forms of Warfare)

ในภาพรวม การทำสงครามสามารถแยกได้ออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ การทำสงครามตามแบบ และการทำสงครามนอกแบบ การทำสงครามแต่ละแบบมีวัตถุประสงค์ในทางยุทธศาสตร์ที่ต่างกัน ซึ่งจะขับเคลื่อนแนวทางการทำสงครามในแต่ละแบบ อย่างไรก็ตาม เราไม่ควรละเลยความจริงที่ว่า การปฏิบัติการในสงครามจริง ๆ น้อยครั้งที่แยกประเภทการทำสงครามขาดออกจากกัน เพราะการทำสงครามมีลักษณะเป็นองค์รวมซึ่งประสานแง่มุมของสงครามในทุกด้านเข้ามาไว้ด้วยกัน ทั้งในแง่ของการทำสงครามตามแบบและการทำสงครามนอกแบบ ซึ่งที่จริงแล้วการประสานรูปแบบการทำสงครามทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นพลวัตและมีความสอดคล้องกันจะทำให้การทำสงครามจริง ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ลักษณะของการทำสงครามตามแบบเป็นการต่อสู้ด้วยความรุนแรงเพื่อการครองความเป็นเจ้าระหว่างประเทศต่าง ๆ หรือระหว่างแนวร่วมหรือพันธมิตรของประเทศต่าง ๆ รูปแบบนี้เรียกว่าการทำสงคราม “แบบดั้งเดิม (Traditional)” เพราะเป็นรูปแบบการทำสงครามที่ครอบงำโลกตะวันตกตั้งแต่สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย (Peace of Westphalia) ปี ค.ศ.๑๖๔๘ และเป็นลักษณะเฉพาะของรัฐ - ชาติ เท่านั้น เพราะเป็นตัวแสดงเดียวที่มีความชอบธรรมในการใช้กำลังทหาร วัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ของการทำสงครามตามแบบคือการบีบบังคับให้อีกรัฐ - ชาติหนึ่ง ทำตามความต้องการของฝ่ายเรา และหลีกเลี่ยงไม่ให้ฝ่ายเราถูกอีกฝ่ายหนึ่งบีบบังคับ

ในตัวแบบของการทำสงครามตามแบบ รัฐ - ชาติ ต่อสู้กันด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้แนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ ปฏิบัติการทางทหารในการทำสงครามตามแบบ โดยปกติแล้วจะมีจุดมุ่งที่กำลักรบของข้าศึกไปจนกระทั่งถึงการมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลของข้าศึก เมื่อเวลาผ่านไป การประกาศสงครามอย่างเป็นทางการพบเห็นได้น้อยลง เพราะการทำสงครามตามแบบเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการที่ใช้กำลังทหารเผชิญหน้ากันโดยตรง ในการเผชิญหน้านี้ คู่สงครามจะใช้กำลังตามแบบที่หลากหลาย รวมไปถึงการใช้หน่วยปฏิบัติการพิเศษในพื้นที่ปฏิบัติการทุกรูปแบบตั้งแต่ทางบก ทางเรือ ทางอากาศ ในอวกาศและในระบบเครือข่ายสารสนเทศ

กลไกในการได้มาซึ่งชัยชนะในการทำสงครามตามแบบ ได้แก่ การเอาชนะกำลังรบของข้าศึก การทำลายขีดความสามารถในการทำสงครามของข้าศึก และ/หรือการยึดครองดินแดนของข้าศึกเอาไว้ ลักษณะการทำสงครามตามแบบจึงเป็นปฏิบัติการเชิงรุก ปฏิบัติการเชิงรับ และปฏิบัติการสถาปนาความมั่นคง และมุ่งปฏิบัติการกับจุดศูนย์ถ่วง (Centers of Gravity) ของข้าศึก นอกจากนี้ สงครามตามแบบยังให้ความสำคัญกับการเคลื่อนที่ (Maneuver) และอำนาจการยิง (Firepower) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธการและยุทธศาสตร์ในที่สุด

การทำสงครามตามแบบปกติแล้วจะตั้งสมมติฐานว่าคนพื้นเมืองส่วนใหญ่ที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการของประเทศข้าศึกไม่เกี่ยวข้องกับสงครามและจะอยู่ภายใต้ผลทางการเมืองที่จะกำหนดจากสงคราม วัตถุประสงค์การปฏิบัติการทางทหารพื้นฐานถือลดผลกระทบที่มีต่อพลเรือนให้น้อยที่สุด

การทำสงครามตามแบบยังรวมถึงตัวแสดงที่ไม่ใช้รัฐที่ใช้ขีดความสามารถทางทหารตามแบบ และใช้การรบตามแบบ เพื่อเป็นกลไกให้ได้มาซึ่งชัยชนะในสงครามตามแบบ

ในระยะใกล้ ผลการทำสงครามตามแบบจะชัดเจนโดยจะออกมาในรูปของชัยชนะของฝ่ายหนึ่งและความพ่ายแพ้ของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือไม่ก็ไม่มีฝ่ายใดแพ้ฝ่ายใดชนะ

สงครามนอกแบบ คือ การปฏิบัติการทางทหารและกึ่งทหาร ในดินแดนที่ข้าศึกยึดครองอยู่ หรือพื้นที่ที่ข้าศึกมีอิทธิพล มุ่งกระทำต่อเป้าหมายทางทหาร การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา โดยใช้กำลังหน่วยรบพิเศษล้วน ๆ หรือปฏิบัติการร่วมกับกำลังประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งปฏิบัติการร่วมกับมิตรประเทศในดินแดนภายนอกประเทศ

สงครามนอกแบบเป็นการปฏิบัติการทางทหารร่วมกันระหว่างทหารประจำการกับกองกำลังกึ่งทหารทั่วไปแล้วจะเป็นการปฏิบัติที่ยืดเยื้อยาวนาน ซึ่งกองกำลังเหล่านี้จะมีโครงสร้างการจัดได้รับการฝึก และมียุทธโศภรณ์ โดยมีการควบคุมจัดการของจากภายนอกประเทศ สงครามนอกแบบจะไม่จำกัดที่สงครามกองโจร การบ่อนทำลาย การก่อวินาศกรรม ดำเนินการด้าน การข่าว และการฟื้นฟูภายใต้สภาวะพิเศษ โดยมีโครงสร้างการจัดของกองกำลังจะมีลักษณะตาม วัฒนธรรม และรูปแบบของความขัดแย้ง

ระดับของการทำสงคราม (Levels of Warfare)

ในขณะที่การทำสงครามมีรูปแบบและวิธีการหลากหลายและแสดงออกให้เห็นในรูปของการปฏิบัติการทางทหารอย่างชัดเจน ระดับของการทำสงครามสามารถแบ่งได้แก่ ยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี จะเชื่อมโยงปฏิบัติการทางยุทธวิธีไปสู่วัตถุประสงค์ของชาติ อย่างไรก็ตาม ขีดจำกัดหรือของเขตระหว่างระดับของการทำสงครามทั้งสามระดับนั้นไม่ตายตัว การแบ่งระดับของการทำสงครามดังกล่าวเป็นเครื่องมือช่วยผู้บังคับบัญชาออกแบบและประสานการปฏิบัติการในสงคราม ช่วยแบ่งสรรทรัพยากรและจ่ายกิจให้เหมาะสมกับผู้นำหน่วยรองที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ของการใช้กำลังทั้งในระดับยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธีขึ้นอยู่กับธรรมชาติของเป้าหมาย การกิจและกิจที่ได้รับ

Levels of Warfare

ภาพที่ ๑ ระดับของการทำสงคราม

การทำสงครามระดับยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์เป็นแนวความคิดหรือชุดความคิดในการใช้กำลังอำนาจของชาติอย่างระมัดระวังและอย่างประสานสอดคล้องเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายในการทำสงครามของชาติและพันธมิตร ในระดับยุทธศาสตร์ รัฐบาลจะกำหนดนโยบายของชาติ (National Guidance) หรือนโยบายร่วมนานาชาติ (Multinational) ของพันธมิตร อันจะเป็นฐานรองรับต่อวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ (Strategic Objectives) เพื่อสนับสนุนสภาวะสุดท้ายทางยุทธศาสตร์ (Strategic end States) และพัฒนาและใช้ทรัพยากรของชาติทั้งหมดเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ นายกรัฐมนตรี ซึ่งมี สภาความมั่นคงแห่งชาติ และเหล่าทัพเป็นฝ่ายอำนาจการจะกำหนดนโยบายของชาติและวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์

การทำสงครามระดับยุทธการ เชื่อมโยงการทำสงครามระดับยุทธศาสตร์กับการทำสงครามระดับยุทธวิธีเข้าด้วยกัน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ระดับยุทธการ (Operational Objectives) ที่จำเป็นต่อการบรรลุสภาวะสุดท้ายทางทหาร (Military end States) และวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ (Strategic Objectives) การทำสงครามระดับยุทธการจะวางลำดับปฏิบัติการทางยุทธวิธี เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธการ จุดศูนย์กลางของการทำสงครามระดับยุทธการ คือ การวางแผนและการนำแผนไปสู่การปฏิบัติด้วยศิลปะการทำสงครามหรือ “ยุทธศิลป์ (Operational Art)” โดยที่ยุทธศิลป์หมายถึงแนวทางหรือศิลปะการใช้ความรู้และความคิดของผู้บัญชาการและฝ่ายอำนาจการ ซึ่งต้องอาศัยทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์และการตัดสินใจ เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ การทัพ และปฏิบัติการทางทหารเพื่อจัดการและใช้กำลังทหารในการประสานเป้าหมายวิธีการและเครื่องมือเข้าด้วยกัน ฝ่ายอำนาจการและผู้บังคับบัญชาของแต่ละเหล่าทัพจะใช้ยุทธศิลป์ เพื่อกำหนดว่ากำลังรบหลักจะใช้เมื่อใด ที่ไหนและเพื่ออะไร และเพื่อส่งอิทธิพลต่อท่าทีของข้าศึกก่อนที่จะเกิดการรบจริงขึ้นมา ยุทธศิลป์เป็นปัจจัยกำหนดการใช้กำลังและจัดลำดับการรบ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธการและยุทธศาสตร์ต่อไป

การทำสงครามระดับยุทธวิธี เป็นการใช้กำลังและจัดลำดับการใช้กำลังที่สัมพันธ์ระหว่างกัน และกันระดับยุทธวิธีเป็นระดับที่วางแผนการรบจริงและนำไปปฏิบัติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหาร ซึ่งเป็นกิจของหน่วยยุทธวิธี กิจในระดับยุทธวิธี ซึ่งจัดเรียงเอาไว้แล้วในระดับยุทธการจะเป็นการเคลื่อนกำลังรบในลักษณะที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์กับข้าศึก เพื่อบรรลุเป้าหมายทางยุทธวิธี การปะทะ (Engagement) จะรวมการปฏิบัติที่หลากหลายระหว่างคู่สงครามสองฝ่าย ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาอันสั้น ส่วนการรบ (Battle) จะประกอบด้วย การปะทะจำนวนมาก ซึ่งใช้กำลังมากกว่า และปกติจะส่งผลต่อชัยชนะในยุทธการหรือการทัพ กำลังที่ใช้ในระดับยุทธวิธี ปกติแล้วจะรบด้วยยุทธวิธีที่หลากหลายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหารจำนวนหนึ่ง

ในขณะที่การแบ่งระดับสงครามตามรูปที่ ๑ อาจจะช่วยให้แม่ทัพเห็นภาพการจัดเรียงลำดับกิจอย่างเป็นเหตุเป็นผล การจัดสรรทรัพยากรการรบ และการมอบกิจให้กับหน่วยรบที่เหมาะสม การทัพหรือการรบขนาดใหญ่จะเป็นกรอบความคิดให้กับการใช้กำลังรบเพื่อบรรลุภารกิจ แต่การนำแผนไปปฏิบัติจริง มีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง จากการศึกษาวิจัยของนักข่าวรายงานสถานการณ์การรบอยู่ ๒๔ ชั่วโมง และข้าศึกสามารถปล่อยข่าวลงในระบบเครือข่ายได้ง่าย แผน และผลการปฏิบัติในระดับยุทธวิธีอาจมีนัยสำคัญอย่างมากต่อชัยชนะในระดับยุทธการและยุทธศาสตร์ ตัวอย่างเช่น การปะทะของทหารฝ่ายเราในสนามรบระดับยุทธวิธีจะส่งผลทำให้การวางแผนระดับยุทธการและยุทธศาสตร์สะดุดลงได้ง่าย ในทางกลับกัน การปฏิบัติการในทุกระดับสงครามก็อาจส่งผลเชิงบวกโดยรวมต่อสื่อมวลชน ซึ่งจำเป็นต้องนำมาพิจารณาร่วมกับแผนในทุกระดับ ดังนั้นการทำสงครามในทั้งสามระดับจึงทับซ้อนกันในช่วงการรบจริง ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการในทุกระดับต้องมองเห็นภาพว่าแผนของตน รวมถึงการปฏิบัติการจะส่งผลกระทบต่อการทำสงครามระดับอื่นด้วย (ทั้งที่อยู่เหนือกว่าและอยู่ต่ำกว่า)

การทัพ (Campaigns) และยุทธการ (Operations)

ยุทธวิธี เทคนิค และขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นรากฐานสำคัญของการรบที่ทำได้จริงเป็นรูปธรรม กล่าวอย่างง่าย คือ การปฏิบัติทำให้เกิดผลที่ตามมา ยุทธวิธี เทคนิค และขั้นตอนการปฏิบัติจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อม หรือสถานการณ์ การปฏิบัติทางยุทธวิธีเป็นส่วนย่อยหรือองค์ประกอบของยุทธการ

ยุทธการ คือ การประกอบกันของการปฏิบัติระดับยุทธวิธีเป็นขั้นตอน โดยการปฏิบัตินั้น มีเป้าหมายร่วมกัน มีหัวใจหลักที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยุทธการหนึ่งอาจมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการทำสงคราม อันได้แก่ การเคลื่อนกำลัง การส่งกำลังบำรุง การโจมตี การป้องกัน และการดำเนินกลยุทธ์ ซึ่งจำเป็นสำหรับการบรรลุวัตถุประสงค์ของการรบหรือการทัพ อย่างไรก็ตาม ยุทธการขนาดใหญ่ (Major Operation) เป็นการปฏิบัติระดับยุทธวิธีเช่น การรบ การปะทะ และการโจมตี อย่างเป็นลำดับขั้น โดยอาศัยกำลังรบประสานการปฏิบัติตามลำดับเวลาและพื้นที่เฉพาะ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์และวัตถุประสงค์ยุทธการในพื้นที่ปฏิบัติการหนึ่งที่กำหนดไว้

การทัพ เป็นการประกอบกันของยุทธการขนาดใหญ่ ซึ่งมีเป้าหมายในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ และวัตถุประสงค์ทางยุทธการในพื้นที่และเวลาที่กำหนดไว้ การวางแผนการทัพจะเกิดขึ้นได้ เมื่อขนาดของสงครามที่คำนวณเอาไว้เกินกว่าจะบรรลุได้ด้วยยุทธการขนาดใหญ่เพียงยุทธการเดียว ดังนั้น การทัพจึงมักจะเป็นปฏิบัติการทางทหารร่วม ซึ่งมีขอบเขตกว้างที่สุดโดยพิจารณาจากเวลาและทรัพยากร บางยุทธการสามารถปฏิบัติได้โดยปฏิบัติการเพียงครั้งเดียว ไม่จำเป็นต้องใช้การทัพ ตัวอย่างเช่น การอพยพพลเรือนออกจากพื้นที่ขัดแย้งเป็นการปฏิบัติเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

บทที่ ๒

ทฤษฎีการทำสงครามทางบกและทางอากาศ

เพราะเหตุใดการศึกษาทฤษฎีการทำสงคราม จึงมีความสำคัญ เนื่องจากตรรกะของสงคราม และยุทธศาสตร์ เป็นสากล (universal) กล่าวคือ มีความสมเหตุสมผล (valid) ในทุกที่ทุกเวลา เพราะสงครามเป็นกิจกรรมของมนุษย์ และธรรมชาติของมนุษย์ไม่เคยเปลี่ยนไป แม้ว่าจะมีการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างในปัจจุบัน และถึงแม้ว่านักทฤษฎีสงครามสองท่าน ซึ่งได้แก่ คาร์ล ฟอน เคลาเซวิทซ์ (Carl von Clausewitz) และ ซุนวู (Sun Tzu) จะเขียนงานของตนจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันอย่างมาก เพราะเขียนต่างที่ต่างเวลา และมองสงคราม และยุทธศาสตร์ ในมุมที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองนักคิดอธิบายปรากฏการณ์ที่เหมือนกัน อันได้แก่ “สงคราม” เพียงแค่ลักษณะ (Character) ของสงคราม เช่น วิธีการทำสงคราม คู่สงคราม เป้าหมายของสงคราม เป็นต้น เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่เพื่อเข้าใจแก่นแท้ของสงคราม จำเป็นที่ต้องศึกษาทฤษฎีสงครามและทฤษฎีสงครามจะชี้ให้เห็นความเป็นสากลของสงคราม และเป็นพื้นฐานอันสำคัญในการทำความเข้าใจสงครามทุกยุคทุกสมัย

สาระสำคัญของยุทธศาสตร์อยู่ที่ว่าทำอะไรจึงจะชนะสงคราม ดังนั้น การทำความเข้าใจสงคราม จึงจำเป็นต่อการศึกษาทฤษฎีสงคราม ในที่นี้จะเริ่มด้วยนิยามสงครามของ เคลาเซวิทซ์ ที่ว่า “สงครามเป็นการใช้กำลังเพื่อบีบบังคับข้าศึกให้ทำตามความต้องการของฝ่ายเรา” นิยามนี้มีนัยสำคัญอยู่สองประการ ประการแรก การที่สงครามเป็นการใช้กำลัง (Force) จึงทำให้สงครามเป็นกิจกรรมที่แยกออกจากกิจกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ ที่ไม่ใช้กำลัง ประการที่สอง การที่สงครามไม่ใช่การสังหารผู้คนโดยไร้ความหมาย แต่เป็นเครื่องมือในการบรรลุความต้องการทางการเมือง จึงทำให้สงครามแยกออกจากการใช้ความรุนแรงในรูปแบบอื่น ๆ ของมนุษย์ ดังนั้น บริบททางการเมืองที่นำมาสู่สงครามจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการทำความเข้าใจสงคราม หากกล่าวโดยกว้างที่สุด ขุมชนทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นจักรวรรดิ (Empire) นครรัฐ (City-State) กลุ่มผู้คนภายในชาติ (Subnational Group) การเคลื่อนไหวข้ามชาติ (Transnational Movement) ต่างก็ใช้กำลังเพื่อให้ตนเองอยู่รอดหรือไม่ก็ขยายอิทธิพลของตนเองให้กว้างออกไปด้วยการทำสงครามด้วยกันทั้งนั้น

ยุทธศาสตร์จึงเป็น “หนทาง (Way)” ในการเชื่อมสงครามซึ่งเป็น “เครื่องมือ (Means)” ไปยังความต้องการหรือนโยบายทางการเมืองซึ่งเป็น “เป้าหมาย (End)” หากยุทธวิธีเป็นการใช้กำลังทหารในแบตเทิล (Battle) และยุทธศิลป์ (ยุทธการ) เป็นการใช้กำลังทหารในแคมเปญ (Campaign) ยุทธศาสตร์ก็จะเป็นการใช้สงครามในการบรรลุนโยบายทางการเมือง แม้ยุทธวิธีหรือยุทธการจะทำได้ยอดเยี่ยมเพียงใดก็ตาม หากไม่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์และนโยบายทางการเมืองแล้ว ย่อมทำให้ความยอดเยี่ยมในการทำสงครามระดับยุทธวิธีและยุทธการนั้นสูญเปล่า ดังเช่นกรณีเยอรมนีในสงครามโลกทั้งสองครั้ง ดังนั้น ยุทธศาสตร์ จึงเป็น (และควรจะเป็น) กระบวนการที่มีเหตุผล (Rational) โดยเริ่มจากการระบุเป้าหมายทางการเมืองให้ชัดเจน ประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนของฝ่ายเราโดยเทียบกับข้าศึกและคิดคำนวณความคุ้มค่าและความเสี่ยงของแต่ละหนทางซึ่งเป็นกระบวนการในการวางแผนทางทหารต่อไป

ยุทธศาสตร์และสงครามเป็นศิลปะ (Art) หรือวิทยาศาสตร์ (Science) ในแง่ใด เมื่อเปรียบเทียบแล้ว ยุทธศาสตร์และสงครามมีความเป็นศิลปะมากกว่าความเป็นวิทยาศาสตร์ แต่เราก็สามารถศึกษาวิชานี้อย่างเป็นระบบแบบวิทยาศาสตร์ได้ เพราะทางเลือกในการกำหนดยุทธศาสตร์และการทำสงครามย่อมอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรทางกายภาพและเป้าหมายทางการเมืองในทางความคิด แต่เนื่องจากการที่ปฏิบัติการของข้าศึกซึ่งเป็นมนุษย์เหมือนกับฝ่ายเราสร้างความยุ่งยากในการกำหนดยุทธศาสตร์ของเรามากขึ้น รวมทั้งธรรมชาติของสงครามที่มีเรื่องอารมณ์ความรู้สึกเกลียดชัง ข้อมูลข่าวสารที่ไม่เที่ยงตรง การมองโลกที่คลาดเคลื่อนไปจาก

ความเป็นจริงและโอกาสความน่าจะเป็นที่มีอยู่มากมาย ส่งผลให้ยุทธศาสตร์และสงครามค่อนไปทางศิลปะมากกว่าวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์และสงครามก็ยังมีความเป็นวิทยาศาสตร์อยู่ และหากพิจารณาโดยเปรียบเทียบกับสาขาวิชาที่มนุษย์ศึกษากันในปัจจุบัน ยุทธศาสตร์และสงครามก็จะอยู่ภายใต้สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีสงครามซึ่งประกอบด้วยแนวความคิด (Concept) ที่ไม่ได้เป็นกฎแน่นอนตายตัว การที่ได้ชัยชนะในทางยุทธวิธีหรือยุทธการ ไม่ได้รับประกันว่าจะประสบความสำเร็จในทางยุทธศาสตร์และชนะสงคราม เช่น กรณีสหรัฐอเมริกาที่พ่ายแพ้ในสงครามเวียดนาม หรือกรณีอังกฤษที่พ่ายแพ้ในสงครามปฏิวัติอเมริกา เป็นต้น ปัจจัยทางสังคมที่ซับซ้อนมีนัยสำคัญต่อชัยชนะและความพ่ายแพ้ของคู่สงคราม เพราะคู่สงครามต่างก็เป็นมนุษย์ที่มาต่อสู้กันในนามของรัฐ ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องจักรกลที่ไม่มีชีวิต

ทฤษฎีสงครามของเคลาเซวิทซ์

ภาพรวมของทฤษฎีอยู่ในหนังสือ *ว่าด้วยสงคราม (On War)* ซึ่งเป็นงานของ เคลาเซวิทซ์ ที่มีวัตถุประสงค์ในการอธิบายธรรมชาติของสงครามว่าเป็นอย่างไร วิธีการที่ เคลาเซวิทซ์ ใช้คือ การแยกสงครามในทางทฤษฎี (War in Theory หรือ Absolute War) ออกจากสงครามในทางปฏิบัติ (War in Reality หรือ Real War) โดยเริ่มจากการนิยามสงครามในรูปแบบที่เป็นอุดมคติหรือบริสุทธิ์ จากนั้นก็ค่อย ๆ อธิบายปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้สงครามในอุดมคติไม่เกิดขึ้นและกลายเป็นสงครามในโลกความเป็นจริง คล้ายกับนักฟิสิกส์ที่พิจารณาการเคลื่อนที่ของวัตถุในสภาวะไร้แรงเสียดทาน หรือนักเศรษฐศาสตร์ที่อธิบายสภาวะของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ และที่สุดแล้ว เคลาเซวิทซ์ ก็เสนอว่าการทำสงครามสามารถมีเป้าหมายที่จำกัดและไม่จำกัด ด้วยเครื่องมือเพียงบางส่วนหรือทั้งหมด

เคลาเซวิทซ์ มองสงครามภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน ๔ ประการ ประการแรก ที่สุดแล้ว สงครามเป็นเรื่องเกี่ยวกับการฆ่าและความตาย แนวคิดที่ว่าสงครามสามารถกระทำได้โดยปราศจากการนองเลือด นั้น เป็นไปไม่ได้ ประการที่สอง สงครามเป็นการแข่งขันระหว่างรัฐซึ่งมีกองทัพและนายพล โดยเปรียบเทียบกับการเล่นมวยปล้ำ ซึ่งอาศัยกำลังทางกายภาพและพลังใจ แต่ละฝ่ายพยายามกดคู่ต่อสู้ลงสู่พื้น ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงไม่ให้ตนเองถูกกระทำเช่นนั้น ประการที่สาม สงครามเป็นเครื่องมือของนโยบาย สงครามไม่ใช่เป้าหมายในตัวเอง แต่รับใช้เป้าหมายปลายทางของรัฐ ประการสุดท้าย สงครามเป็นกิจกรรมทางสังคมชนิดหนึ่ง ลักษณะของสงครามและวิธีการทำสงครามจะกำหนดโดยเงื่อนไขทางเฉพาะสังคม

สงคราม คือ อะไร

เนื้อหาสำคัญในทฤษฎีสงครามของ เคลาเซวิทซ์ เริ่มต้นด้วยการมองสงครามว่าเหมือนกับการดวล (Duel) ที่มีเป้าหมายเบื้องต้นที่จะล้มคู่ต่อสู้ไม่ให้ต่อต้านขัดขืนได้อีกต่อไป สงครามจึงเป็นการใช้กำลัง เพื่อบีบบังคับให้ข้าศึกทำในสิ่งที่เราต้องการ (An Act of Force to Compel Our Enemy to do Our Will)¹ เป็นความหมายแรกของสงคราม แต่ความหมายนี้เป็นจริงในบางบริบทเท่านั้นและอาจทำให้คิดไปว่า เมื่อทำสงครามแล้ว ต้องใช้กำลังมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงจะได้รับชัยชนะ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด เนื่องจาก เคลาเซวิทซ์ อธิบายความจริงของสงครามว่ามีมากกว่านี้

¹ Carl von Clausewitz, *On War*, edited and translated by Michael Howard and Peter Paret. (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1984), p. 75.

เคลาเซวิทซ์ พยายามอธิบายความหมายของสงครามโดยชี้ให้ผู้อ่านมองสงครามจากสองชั่ว ชั่วหนึ่ง คือ การใช้กำลังอย่างสูงสุดซึ่งเรียกว่า “สงครามสัมบูรณ์ (Absolute War)” อีกชั่วหนึ่ง คือ การไม่ใช้กำลังเลย สำหรับสงครามสัมบูรณ์ เคลาเซวิทซ์ ตั้งประเด็นว่า “หากเราคิดถึงสงครามแบบนามธรรมที่มีลักษณะสัมบูรณ์ เราอาจแกลงได้อย่างมั่นใจว่าเราต้องใช้กำลังสูงสุดเพื่อที่จะชนะสงคราม แต่ในความเป็นจริงสงครามเป็นเช่นนั้นหรือไม่”² หลังจากตั้งคำถามนี้แล้ว เคลาเซวิทซ์ ก็ตอบว่า “ใช่ สงครามในความเป็นจริงจะเป็นสงครามสัมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อเข้าเกณฑ์หรือเงื่อนไขสามประการ ประการแรก สงคราม เกิดขึ้นด้วยตัวของมันเอง เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน และไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองก่อนหน้านี้เลย ประการที่สอง สงคราม ประกอบด้วยการรบแตกหักเพียงครั้งเดียว ในสมรภูมิเดียวหรือหลายสมรภูมิในเวลาเดียวกัน และประการที่สาม การตัดสินใจของผู้นำทหารถือเป็นที่สุด ไม่เกี่ยวข้องกับสภาวการณ์ทางการเมืองที่ต้องการให้เกิดขึ้นภายหลังจากที่สงครามสิ้นสุดลง”³ ซึ่งในความเป็นจริง สงครามเป็นไปตามลักษณะสัมบูรณ์ดังกล่าวหรือไม่ เคลาเซวิทซ์ จะอธิบายต่อไป

ในส่วนต่อมา เคลาเซวิทซ์ วาดภาพให้เห็นว่า สงครามในโลกของความเป็นจริง (Real War) จะไม่เป็นไปตามลักษณะของสงครามสัมบูรณ์ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ในความเป็นจริง “วัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือนโยบายของรัฐในการเข้าสู่สงครามเป็นปัจจัยกำหนดวัตถุประสงค์ทางทหารและระดับความพยายามในการใช้กำลังที่ต้องการ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ระดับความรุนแรงของสงครามอาจจะเป็นไปได้ทุกระดับเริ่มจากระดับการทำลายล้างให้สิ้นซากไปจนถึงระดับการเผ่าสังเหตุการณ์อย่างเจียบ ๆ”⁴ ต่อมา เคลาเซวิทซ์ อธิบายว่า “ความได้เปรียบของการรับต่อการรุก การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ ความต้องการ การส่งกำลังบำรุง การค้นหาพื้นที่ได้เปรียบทางการรบและความต้องการการพักผ่อนของกำลังพล ทำให้การรบอย่างต่อเนื่องไม่เป็นที่ปรารถนาและไม่สามารถกระทำได้ในความเป็นจริง” และ “สำหรับฝ่ายแพ้แล้ว ผลลัพธ์ของสงครามไม่ใช่สภาวะสุดท้ายหรือจบในตัวเอง แต่เป็นเพียงสภาวะเปลี่ยนผ่านอันเลวร้ายชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งในอนาคต หากฝ่ายแพ้มียุทธศาสตร์ และสามารถฟื้นฟูศักยภาพของตนได้ ก็อาจจะเกิดการพลิกผันกลับเป็นฝ่ายได้เปรียบทางการเมืองอีกครั้งก็เป็นได้”⁵

เมื่ออธิบายเนื้อความดังกล่าวแล้ว เคลาเซวิทซ์ จึงชี้ให้เห็นว่า แท้จริงแล้วสงครามก็เป็นเพียงการดำเนินนโยบายต่อเนื่องด้วยเครื่องมืออื่น (Continuation of Policy by Other Means) เท่านั้น เป็นความหมายที่สองของสงคราม แต่ความหมายนี้ยังไม่ครอบคลุมในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสงคราม ซึ่งในที่สุดแล้ว เคลาเซวิทซ์ ก็ให้ความหมายที่สามของสงครามซึ่งครอบคลุมโดยชี้ให้เห็นว่า “สงครามเป็นมากกว่ากิ้งก่าคาเมเลียน (Chameleon)* ซึ่งปรับเปลี่ยนลักษณะของตัวเองตามสถานการณ์ จากที่กล่าวมาทั้งหมดเมื่อพิจารณาสงครามในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมในภาพรวม จะเห็นได้ว่าสงครามประกอบด้วย

(๑) ความรุนแรง ความเกลียดชังและความเป็นศัตรูซึ่งเป็นสัญชาตญาณดิบของมนุษย์ (๒) การใช้โอกาสและความน่าจะเป็นที่ทำให้ทหารเกิดขวัญและกำลังใจ และสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ต้องการภายใต้สถานการณ์และโอกาสที่มี และ (๓) การเป็นเครื่องมือของการดำเนินนโยบายทางการเมือง ซึ่งทำให้เหตุผลของการทำสงครามเป็น “เหตุผลของรัฐ (Raison d'état)” องค์ประกอบในภาพรวมของสงครามทั้งสามประการนี้เรียกว่า “องค์ ๓ ของสงคราม (Trinity of War)”⁶

² Ibid, p. 78.

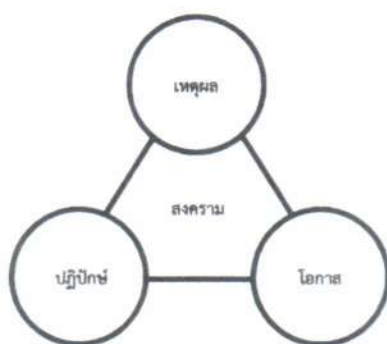
³ Ibid, p. 78.

⁴ Ibid, p. 81.

⁵ Ibid, p. 81.

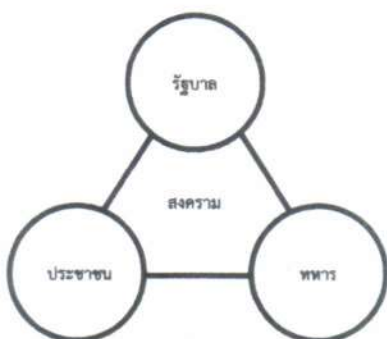
* กิ้งก่าคาเมเลียนจะหากินและใช้ชีวิตในเวลากลางวันและจะพักผ่อนในเวลากลางคืน เซลล์เม็ดสีก็จะพักการทำงานด้วย ดังนั้นในเวลากลางคืน สีต่าง ๆ ของกิ้งก่าคาเมเลียนจะซีดลง บางชนิดอาจจะซีดเป็นสีขาวทั้งตัวเลยก็มี

⁶ Ibid, p. 81.

ภาพที่ ๒ องค์สามของสงคราม (Trinity of War)

ในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ เคลาเซวิทซ์ ได้ความองค์สามของสงครามออกมาเป็น “สามเหลี่ยมสงครามของเคลาเซวิทซ์ (Clausewitzian Triangle)” ซึ่งประกอบไปด้วยรัฐบาล ทหาร และประชาชน การที่จะเข้าใจสงครามอย่างแท้จริง จำเป็นต้องเข้าใจอีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญในงานเขียนของเคลาเซวิทซ์ นั่นคือธรรมชาติและประเภทของสงคราม

ภาพที่ ๓ สามเหลี่ยมสงครามของเคลาเซวิทซ์ (Clausewitzian Triangle)

ธรรมชาติและประเภทของสงคราม

ธรรมชาติของสงครามมีสองแบบ คือ ธรรมชาติที่คงที่ (Objective Nature) กับธรรมชาติที่ปรับเปลี่ยนได้ (Subjective Nature) ธรรมชาติที่คงที่ ก็คือ องค์สามของสงคราม ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ในทุกสงคราม แต่สำหรับธรรมชาติที่ปรับเปลี่ยนได้ คือ สภาพของสงครามที่เปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่และเวลา เช่น พื้นที่การรบทางบก ทางเรือ ทางอากาศ อาวุธที่ใช้ วัฒนธรรมของคู่สงคราม อุดมการณ์ทางการเมืองของคู่สงครามสภาพเศรษฐกิจของคู่สงคราม และปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้สงครามแต่ละครั้งมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป ในโลกความเป็นจริง เคลาเซวิทซ์ อธิบายว่าในทุกสงครามจะมีองค์สามทั้งสามขาคู่เหล่านี้อยู่และทั้งสามขา จะสร้างแรงผลักดัน ซึ่งกันและกัน ทำให้ขาทั้งสามเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นผู้ใดก็ตามที่ไม่ให้ความสำคัญกับขาใดขาหนึ่งขององค์สาม หรือพยายามจะมองความสัมพันธ์ระหว่างขาทั้งสามว่าคงที่ จะไม่สามารถเข้าใจสงครามได้เลย และยังจะมีความคิดขัดแย้งกับความเป็นจริง⁷

สำหรับประเภทของสงคราม เคลาเซวิทซ์ เริ่มด้วยการแบ่งสงครามเป็นสองประเภท โดยใช้เกณฑ์เรื่องของวัตถุประสงค์ทางการเมืองในการแบ่ง ได้แก่ สงครามจำกัด (Limited War) กับสงครามไม่จำกัด (Unlimited War) สงครามจำกัด คือ สงครามที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองที่ต่ำกว่าการล้มล้างการปกครองของรัฐ ส่วนสงครามไม่จำกัด คือ สงครามที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง เพื่อล้มล้างการปกครองของรัฐ เช่น

⁷ Ibid, p. 89.

การเปลี่ยนผู้นำประเทศ หรือการเปลี่ยนระบอบการปกครอง เป็นต้น จากนั้น เคลาเซวิทซ์ ใช้เกณฑ์เรื่องของการใช้เครื่องมือหรือกำลังทหาร ในการแบ่งประเภทสงคราม ได้แก่ สงครามที่ใช้เครื่องมืออย่างจำกัด (Limited Means) กับสงครามที่ใช้เครื่องมืออย่างไม่จำกัด (Unlimited Means)

เกณฑ์การแบ่งประเภทของสงคราม		วัตถุประสงค์ทางการเมือง	
		จำกัด	ไม่จำกัด
เครื่องมือ	บางส่วน		
	ทั้งหมด		

ข้อดีของการทำสงครามไม่จำกัด คือ ฝ่ายที่สามารถทำลายกองกำลังของข้าศึกได้จะเป็นฝ่ายได้เปรียบเสมอ และเป็นฝ่ายที่ข้าศึกไม่สามารถต่อกรในสงครามได้อีกเลย อย่างไรก็ตาม อันตรายจากการใช้วิธีนี้คือ ถ้าระดับของความสำเร็จที่เราต้องการยิ่งสูงเพียงใด หากเราพลาด ระดับความเสียหายก็จะเกิดขึ้นมากเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การทำสงครามอีกวิธีหนึ่งซึ่งเป็นสงครามจำกัด จึงเป็นวิธีที่ใช้ทรัพยากรน้อยหากทำสำเร็จ และจะเกิดความเสียหายน้อยหากเราพลาด แต่วิธีนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อฝ่ายข้าศึกจะต้องเลือกวิธีนี้เช่นเดียวกับฝ่ายเรา⁸

เนื่องจากสงครามไม่ใช่ปฏิบัติการที่เกิดจากอารมณ์โดยปราศจากเหตุผล ซึ่งจุดมุ่งหมายทางการเมืองจะเป็นเหตุผลที่คอยกำกับกับการทำสงครามมาตั้งแต่เริ่ม ดังนั้น คุณค่าของจุดมุ่งหมายทางการเมือง (Value of Political Object) จะเป็นปัจจัยกำหนดขนาดของกำลังทหารที่จะใช้และระยะเวลาในการทำสงคราม เมื่อทรัพยากรในการทำสงครามที่ต้องเสียไป ไม่ว่าจะเป็นชีวิต เลือดเนื้อ งบประมาณ อาวุธ หรือทรัพยากรอื่น ๆ สูงกว่าคุณค่าของจุดมุ่งหมายทางการเมืองเมื่อใด จุดมุ่งหมายนั้นก็ควรจะยกเลิกไปเสียและเริ่มคิดที่จะเจรจาสงบศึกกับฝ่ายข้าศึกได้⁹ ด้วยเหตุนี้ ปัจจัยที่ต้องพิจารณาก่อนและระหว่างการทำสงครามคือ วัตถุประสงค์ทางการเมือง และคุณค่าของวัตถุประสงค์นั้น

จุดศูนย์กลาง (Center of Gravity)

ในการทำสงครามจะมีจุดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการวางแผนและการปฏิบัติการ เรียกจุดนี้ว่า จุดศูนย์กลาง จุดศูนย์กลาง หมายถึง “จุดที่ความเคลื่อนไหวและพลังอำนาจทั้งปวงในการทำสงครามขึ้นต่อหรืออิงอาศัยเป็นจุดที่เราควรทุ่มเทกำลังทั้งหมดเพื่อทำลาย”¹⁰ จุดศูนย์กลางเป็นประเด็นที่ยังมีการถกเถียงกันอยู่ เช่น จุดศูนย์กลางในการรบทางบก ทางเรือ และทางอากาศเหมือนกันหรือไม่ หรือตกลงว่าจุดศูนย์กลางเป็นจุดเข้มแข็งหรือจุดอ่อนแอ กันแน่ ซึ่ง เคลาเซวิทซ์ กล่าวถึง จุดศูนย์กลางเอาไว้หลายที่ในหนังสือ

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เราควรให้ความสำคัญคือ เราควรมองจุดศูนย์กลางเป็นระดับ ตามการแบ่งระดับของการทำสงครามในบทที่แล้ว กล่าวคือ จุดศูนย์กลางในระดับยุทธศาสตร์ อาจเป็นได้ทั้งนามธรรมและรูปธรรม เป็นได้ทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง แต่จะมีลักษณะเป็นศูนย์กลาง ซึ่งคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงและเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของสงคราม จุดศูนย์กลางในระดับยุทธการ ส่วนใหญ่จะเป็นจุดเข้มแข็งที่ค่อนข้างคงที่ แต่ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพของสงคราม ส่วนจุดศูนย์กลางในระดับยุทธวิธีอาจจะมีหรือไม่ก็ได้ เนื่องจากจุดศูนย์กลางคือจุดศูนย์กลางของพลังทั้งหมดที่เราต้องเข้าทำลาย หากเราต้องทำลายหน่วยทุกหน่วย หรือเกือบทุกหน่วยเพื่อดำเนินสงครามต่อไป ก็เท่ากับว่าแต่ละหน่วยคือจุดศูนย์กลาง กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าไม่มีจุดศูนย์กลางนั่นเองเพราะไม่มีศูนย์กลาง

⁸ Ibid, p. 97-98.

⁹ Ibid, p. 92.

¹⁰ Ibid, p. 596.

ในการทำสงครามทางบก ทางเรือ และทางอากาศนั้น ลักษณะของจุดศูนย์ดุลอาจแตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะของการทำสงครามแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ศึกษาต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง โดยอาศัยหลักและทฤษฎีการทำสงครามทางบก ทางเรือ และทางอากาศ เป็นเครื่องมือในการคิด เพื่อวางแผนการรบให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

ความไม่แน่นอนในสงคราม (Uncertainty in War)

เคลาเซวิทซ์ ชี้ให้เห็นว่า ความไม่แน่นอนในสงครามมีสองลักษณะ ได้แก่ ความผิดของสงคราม (Friction in War) และหมอกแห่งสงคราม (Fog of War) ความไม่แน่นอนทั้งสองประการมีความสำคัญอย่างยิ่งและผู้นำการรบจะละเลยไม่ได้ สำหรับความผิดของสงคราม เคลาเซวิทซ์ กล่าวว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างในสงครามเป็นเรื่องธรรมดา ๆ แต่ในสิ่งที่ธรรมดาที่สุดก็อาจจะทำให้สำเร็จได้ยาก”¹¹ ดังนั้น ความผิดของสงครามจึงเป็นอะไรก็ตามที่ต่อต้านการปฏิบัติจริงในสงคราม คอยขัดขวางการได้รับชัยชนะหรือบรรลุวัตถุประสงค์ของสงคราม ส่วนเรื่องหมอกแห่งสงคราม เคลาเซวิทซ์ กล่าวว่า “การปฏิบัติการในสงครามเปรียบเสมือนว่าเกิดขึ้นในสภาวะพลบค่ำหรือย่ำรุ่ง ซึ่งดูแล้วเหมือนกับว่ามีหมอกหรือแสงจันทร์จาง ๆ ที่ทำให้เราเห็นภาพต่าง ๆ ผิดปกติหรือใหญ่เกินจริง อะไรก็ตามที่ถูกบดบังไว้ด้วยภาพสลับเหล่านี้ เราต้องพยายามใช้วิจารณ์ญาณที่เฉียบแหลมในการคาดเดาความจริง หรือไม่ก็ต้องปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม”¹² ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า หมอกแห่งสงครามที่แท้จริงแล้วไม่ได้หมายถึงการไม่มีข้อมูลเพียงพอในการทำสงคราม หากแต่เป็นการได้รับข้อมูลที่หลากหลายจำนวนมากในเวลาอันจำกัด ซึ่งผู้นำทางทหารจะต้องใช้ความเฉลียวฉลาดของตนในการแยกแยะว่าข้อมูลใดคือ ความจริง ข้อมูลใด คือ ความเท็จ และข้อมูลความจริงใดสำคัญมากกว่ากัน

การเข้าใจธรรมชาติของสงครามเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับผู้นำรัฐ และผู้นำทางทหาร สิ่งแรกที่จะต้องเกิดขึ้นในรัฐก่อนจะเริ่มทำสงคราม คือ การที่ผู้นำรัฐและผู้นำทหารต้องปรึกษาหารือกัน เพื่อวิเคราะห์ให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าสงครามที่ตนกำลังจะทำนั้น มีลักษณะเช่นใด โดยพิจารณาปัจจัยอย่างเช่นสภาวะการเมืองระหว่างประเทศ ลักษณะของรัฐบาล ศักยภาพทางทหาร เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของประเทศและพันธมิตรของเราและของข้าศึก เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบจุดมุ่งหมายทางการเมือง ขนาดและประเภทของกำลังทหารที่จะต้องใช้ ระยะเวลาที่ต้องทำสงคราม และปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นว่าหากฝ่ายใดในสงครามไม่สนใจประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมด ฝ่ายนั้นจะต้องเผชิญกับความผิดของสงครามและหมอกของสงครามอย่างหนัก จะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในสงคราม และอาจจะพ่ายแพ้สงครามในที่สุด ในทางกลับกัน หากฝ่ายใดเข้าใจธรรมชาติและลักษณะของสงครามได้ดีกว่า ย่อมวางแผนการรบและปฏิบัติการได้ง่ายกว่าและมีโอกาสชนะสงครามสูงกว่า

ทฤษฎีสงครามของ ซุนวู

ซุนวู และบริบทในยุคนั้น

ซุนวู (Sun Wu) หรือที่บางคนเรียกว่า ซุนจื่อ (Sun Tzu ซึ่งเป็นการยกย่องผู้ที่เป็นสุดยอดในวงการนั้น ๆ) นับได้ว่าเป็นนักการทหารที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์จีน ซึ่งมีชื่อจริงว่า ซุนวู (Sun Wu “Tzu” เป็นอีกชื่อหนึ่งที่ทำให้การยกย่องว่าเป็นสุดยอดในวงการนั้น ๆ) ซุนวู เกิดในปี 533 ก่อน ค.ศ. ในเมืองลีอัน ในรัฐฉี (ปัจจุบันคือ เมืองซูหยูหมิน ในจังหวัดซานตง) ในยุคซุนชิวันั้น สังคมเดิมประเทศจีนเป็นระบบทาส ต่อมาเมื่อประเทศจีนได้เริ่มเปลี่ยนจากระบบทาสมาเป็นระบบศักดินา ทำให้ประเทศจีนในขณะนั้นได้เข้าสู่การเปลี่ยนแปลง

¹¹ Ibid, p. 119.

¹² Ibid, p. 140.

จนเกิดการปฏิวัติและความวุ่นวายอยู่ทั่วไป เริ่มที่ท้องของแต่ละรัฐเริ่มทำสงครามผนวกดินแดนของรัฐอื่น เพื่อความเป็นมหาอำนาจ ภายในแต่ละรัฐมีความขัดแย้งที่ป่าเถื่อนและโหดร้ายจากการสูญเสียอำนาจของชนชั้นปกครองเดิมที่ได้ประโยชน์จากระบบทาสกับกลุ่มคนชุดใหม่ที่ได้ประโยชน์จากระบบศักดินา สงครามถูกเลือกใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองอย่างบ่อยครั้ง ในปี 517 ก่อน ค.ศ. รัฐฉี ได้ประสบปัญหาสงครามภายใน เมื่อตระกูลใหญ่ต่าง ๆ รวมทั้งตระกูลของ ซุนวู เริ่มต่อสู้แย่งชิงกัน เพื่อชิงอำนาจและผลประโยชน์ ซุนวู ได้พิจารณาสถานการณ์ จึงได้ตัดสินใจออกจากรัฐฉี ไปยังรัฐวู่ และได้เริ่มเขียนตำราพิชัยสงคราม ซุนวู ภายหลัง ซุนวู ได้นำตำราพิชัยสงครามเสนอต่อเหอหลู่ (He Lu) ซึ่งเป็นน้องของร่ววู่ และเหอหลู่ใน ได้อ่านอย่างละเอียดแล้วได้แต่งตั้งให้ ซุนวู เป็นแม่ทัพของรัฐวู่ ภายหลัง ซุนวู สามารถเอาชนะรัฐเยว่ที่อยู่ทางใต้ ส่วนทางเหนือได้ผนวกรัฐฉีและจิ้นไว้ในอิทธิพล โดยมีเนื้อหาและคำอธิบาย ๑๓ บทของตำราพิชัยสงครามของ ซุนวู ทั้ง ๑๓ บท ดังนี้

บทที่ ๑ การวางแผน (การตัดสินใจเข้าสู่สงคราม)

ซุนวู กล่าวว่า การทำสงคราม คือ ความสำคัญอย่างสูงต่อการคงอยู่ของรัฐ เกี่ยวข้องกับความเป็นความตาย เป็นหนทางไปสู่ทั้งความอยู่รอดและการล่มสลาย ดังนั้นจึงอย่าเสี่ยงที่จะเรียนรู้ให้ตลอด

การประมาณสถานการณ์ประกอบด้วยการวิเคราะห์ห้าปัจจัยพื้นฐาน และทำการเปรียบเทียบเงื่อนไขต่าง ๆ กับฝ่ายตรงข้าม เพื่อทำการทำนายผลลัพธ์ของสงครามที่จะเกิดขึ้น โดยประกอบด้วย ปัจจัยที่ ๑ คือ การเมือง ปัจจัยที่ ๒ สภาพอากาศ ปัจจัยที่ ๓ ภูมิประเทศ ปัจจัยที่ ๔ คือ ผู้บังคับบัญชา และปัจจัยที่ ๕ คือ หลักนิยม การเมือง หมายถึง สิ่งที่เป็นเหตุผลที่ประชาชนจะเห็นพ้องร่วมกับผู้นำ ด้วยเหตุประการฉะนี้ ประชาชนจะติดตามผู้นำโดยไม่ท้วงชีวิติ ปราศจากความกลัวจากภัยอันตรายต่าง ๆ สภาพอากาศ หมายถึง กลางคืนและกลางวัน หนาวหรือร้อน แฉะหรือฝนตก และการเปลี่ยนของอากาศ ภูมิประเทศ หมายถึง ระยะทาง รวมถึงพื้นที่ที่ขวางกั้นอยู่นั้นง่ายหรือยาก โ่ง่งหรือคับแคบ ซึ่งจะมีผลต่อโอกาสรอดหรือตาย ผู้บังคับบัญชานั้น ชีวทัศน์ที่ ภูมิปัญญา ความมีน้ำใจ ความเมตตา ความกล้าหาญและความเข้มงวด หลักนิยม คือ ความเข้าใจในการจัดองค์กร กองทัพ ระบบการให้บำเหน็จเลื่อนขั้นระหว่างนายทหาร ระเบียบข้อบังคับของการส่งกำลังบำรุง และการจัดหาเตรียมการเกี่ยวกับยุทธโศปกรณ์ทางทหารสำหรับกองทัพ

ผลการวิเคราะห์ห้าปัจจัยพื้นฐานนี้สามารถชี้ได้ว่า ฝ่ายไหนจะเป็นผู้ได้รับชัยชนะ และฝ่ายไหนจะประสบความพ่ายแพ้ ดังนั้น การวางแผนจะเปรียบเทียบและประเมินใน ๗ สิ่งนี้ ด้วยความละเอียดรอบคอบ

๑. ผู้ปกครองฝ่ายใดมีปัญญามีโอกาสมากกว่า
๒. ผู้บังคับบัญชารองฝ่ายไหนมีความสามารถมากกว่า
๓. กองทัพไหนได้เปรียบทางธรรมชาติและภูมิประเทศ
๔. ฝ่ายไหนใช้กฎระเบียบ และการฝึกสอนดีกว่า
๕. กองทัพไหนแข็งแกร่งกว่า
๖. กองทัพไหนฝึกนายทหารและกำลังพลได้ดีกว่า

๗. กองทัพไหนบริหารจัดการการให้รางวัล และการลงโทษ ในทางที่ชัดเจนและถูกต้อง

ด้วยเครื่องมือทั้ง ๗ อย่างนี้ ข้าพเจ้าสามารถทำนายแพ้หรือชนะได้ ผู้บังคับบัญชาที่เอาใจใส่ต่อคำแนะนำและปฏิบัติตามย่อมจะได้รับชัยชนะอย่างแน่นอน ผู้บังคับบัญชาผู้นั้นควรได้อยู่ในตำแหน่ง ส่วนผู้บังคับบัญชาที่เพิกเฉยต่อคำแนะนำหรือไม่ปฏิบัติตามจะพ่ายแพ้ในท้ายที่สุด ผู้บังคับบัญชาผู้นั้นควรถอดเสียจากตำแหน่ง

การเอาใจใส่ต่อคำแนะนำของข้าพเจ้า ผู้บังคับบัญชานั้น จะต้องรู้ที่จะใช้สถานการณ์ที่สนับสนุนต่อการบรรลุภารกิจ คำว่าสถานการณ์ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงนั้น หมายถึง ผู้บังคับบัญชาจะต้องนำเอาสถานการณ์ในสนามรบมาพิจารณาไตร่ตรองและกระทำการให้สอดคล้องกับสิ่งที่เป็ประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าว

ทุกการปฏิบัติการทางทหารตั้งอยู่บนการลง ดังนั้น เมื่อมีขีดความสามารถที่จะโจมตี ให้แสดงว่าไม่มีขีดความสามารถ เมื่อมีการเคลื่อนไหวของกำลัง ให้แสดงว่าไม่มีการเคลื่อนไหว เมื่อเข้าใกล้ข้าศึกให้แสดงว่ายังอยู่ห่างไกล แต่เมื่ออยู่ใกล้ให้แสดงว่าอยู่ใกล้ ปลอญเหือเพื่อล่อข้าศึก โจมตี เมื่อข้าศึกอ่อนแอ เตรียมพร้อม เมื่อข้าศึกมีการป้องกันทุกจุด หลีกเลียงข้าศึกขณะที่มีความเข้มแข็ง ถ้าข้าศึกดูว่องไวให้ยั่ว ถ้าข้าศึกทะนงตัวให้ท้าทาย ถ้ากำลังของข้าศึกมีความพร้อมให้บ่อนทำลาย ถ้าข้าศึกรวมกำลังให้แบ่งแยกโจมตีข้าศึกบนจุดที่ไม่มี การเตรียมพร้อม ปรากฏตัวบนที่ข้าศึกไม่คาดคิด สิ่งเหล่านี้ คือ กฎแห่งความสำเร็จทางยุทธศาสตร์ และไม่ใช่ว่าเรื่องที่ยากต่อการดำเนินการ หากมีรายละเอียดข้อมูลอยู่ในมือ

ในขั้นนี้ การประเมินที่ทำก่อนการรบจะได้รับชัยชนะก็ต่อเมื่อประเมินมาด้วยการคำนวณอย่างละเอียด จากเงื่อนไขที่สนับสนุนฝ่ายเรามากกว่าข้าศึก การประเมินที่ทำก่อนการรบแล้วพบว่า จะได้รับความพ่ายแพ้ ก็ต่อเมื่อประเมินมาด้วยการคำนวณอย่างละเอียดจากเงื่อนไขที่สนับสนุนฝ่ายเราในการรบน้อยกว่า ด้วยการคำนวณอย่างละเอียดรอบคอบจะทราบผลชนะ ยากที่จะพ่ายแพ้ ผู้ที่ไม่ทำการคำนวณเลย จะพ่ายแพ้ ด้วยเครื่องมือนี้เราสามารถทำนายผลการรบได้

คำอธิบายบทที่ ๑ การวางแผน คือ การสรุปโดยย่อของตำราพิชัย ชุนวู ทั้งเล่ม และแนวคิดทางทหารของ ชุนวู ในบทนี้ ชุนวู ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาทำความเข้าใจสงคราม และการวางแผนเข้าสู่สงครามและการทำสงคราม โดย ชุนวู ได้ชี้ให้เห็นปัจจัยพื้นฐาน และวิธีการศึกษาสงครามแสดงทัศนคติโดยพื้นฐานของ ชุนวู ต่อสงคราม และความคิดหลักที่สัมพันธ์กับสงคราม

ชุนวู ได้เน้นย้ำในบทนี้ว่า จะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อสงคราม โดยเน้นความเชื่อมโยงของสงครามต่อความเป็นความตายของทหาร และประชาชน การอยู่รอดหรือล่มสลายของรัฐ แสดงให้เห็นธรรมชาติของสงคราม กล่าวถึง ความเกี่ยวพันอย่างยืดยาวระหว่างประชาชนและสงคราม ดังนั้น จึงต้องเอาใจใส่และระมัดระวังในการศึกษาและการทำสงคราม นี่คือการเริ่มต้นที่แท้จริงของหนังสือทั้งเล่มที่ ชุนวู ต้องการชี้ให้เห็น

ชุนวู ได้ชี้ไว้ในบทนี้ว่า ผลของสงครามกำหนดออกมาได้ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ของฝ่ายตรงข้าม และการทำนายที่ถูกต้องของกระบวนการและผลของสงครามสามารถตัดสิน โดยการเปรียบเทียบปัจจัยเหล่านี้ นี่คือข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจเข้าสู่สงคราม ปัจจัยพื้นฐานนี้มีอยู่ด้วยกัน ๕ อย่าง ได้แก่ การเมือง ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ผู้บังคับบัญชา และหลักนิยม หลังจากการเปรียบเทียบ และวิเคราะห์อย่างละเอียดถึงความเอื้อหรือไม่เอื้อ ของเงื่อนไข ของปัจจัยข้างต้น จากทั้ง ๒ ฝ่าย ซึ่งเรียกว่า การประมาณสถานการณ์ โดย ชุนวู ผู้นำรัฐและผู้บังคับบัญชา จะสามารถทำนายผลของสงครามและชี้ให้เห็นว่าควรหรือไม่ควรที่จะเข้าสู่สงคราม ชุนวู ให้ความสำคัญอันดับแรก คือ การเมือง และการดำเนินการเมืองที่ถูกต้องของรัฐ ส่งผลให้ประชาชนเห็นพ้องกับกษัตริย์ เป็นปัจจัยที่สำคัญสูงสุดต่อผลการชนะของสงคราม ชุนวู กล่าวอ้างว่าเป็นปกติวิสัยที่มีความเชื่อมโยงระหว่างการเมืองและการทหาร ระหว่างกษัตริย์และประชาชน¹³ และระหว่างความคิดเห็นของสาธารณชนกับสงคราม ซึ่งเป็นที่ให้ความสนใจที่หลากหลายของประชาชน นอกจากปัจจัยพื้นฐาน ๕ อย่างแล้ว ที่การเขียนในบทนี้ได้ถูกกล่าวสรุปไว้ ยังมีการวิเคราะห์และกล่าวถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อผลของสงครามในบทต่อ ๆ ไป ปัจจัยสงครามพื้นฐาน ๕ อย่าง ของ ชุนวู สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาสงครามที่ผ่านการมองตามแบบทฤษฎีวัตถุนิยมวิภาษ (Dialectical Materialism) และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของหลักการสงครามของตัว ชุนวู เอง

¹³ สามเหลี่ยมสงครามของ Clausewitz ประกอบด้วยความพร้อมของ รัฐบาล กองทัพ และประชาชน

ขุนวู กล่าวไว้ในบทนี้ว่า หลักการพื้นฐานของการลงจะต้องเป็นไปตาม การขึ้นของยุทธศาสตร์ และแผนยุทธการของสงครามที่ถูกจัดทำขึ้น การลง หมายถึง การริเริ่ม และขึ้นอยู่กับ การประเมินเงื่อนไขต่าง ๆ ของทั้ง ๒ ฝ่าย และเพื่อสร้างสถานการณ์ที่ไม่เอื้อต่อความอ่อนตัวในการปรับหนทาง การปฏิบัติของฝ่ายตรงข้ามที่จะมีอิทธิพลในสนามรบ การลง คือ หลักการเผชิญหน้าในสนามรบ ซึ่งต้อง สอดคล้องกับคุณสมบัติและความเป็นปกติวิสัยของกฎของสงคราม

บทที่ ๒ การเตรียมการเข้าสู่สงคราม

ในการดำเนินสงคราม เมื่อมีความต้องการรถม้าเร็วเทียมม้า ๔ ตัว จำนวนหนึ่งพันคัน รถม้า ดิดเกราะ จำนวนหนึ่งพันคัน และเลื้อเกราะ จำนวนหนึ่งพันชุด และต้องจัดเตรียมการขนส่งพันลี้ ล้วนแต่ต้องมี ค่าใช้จ่ายทั้งที่แนวหลังและแนวหน้า รวมถึงเงินที่จะต้องใช้จ่ายในการเลี้ยงดูทั้งทูตและที่ปรึกษาต่าง ๆ อีกทั้งค่า วัสดุสิ้นเปลือง เช่น กาว และน้ำยาเคลือบเงาของรถม้าและเกราะ ค่าใช้จ่ายโดยรวมจะสูงถึงเท่ากับใช้ทองคำ วันละพันออนซ์ การที่พลรบจำนวนหนึ่งแสนจะถูกส่งออกไปได้นั้นก็ต่อเมื่อมีงบประมาณเหล่านี้เพียงพอ

การได้รับชัยชนะที่รวดเร็ว คือ เป้าหมายที่สำคัญในการดำเนินสงคราม การรบที่ยืดเยื้อ ยุทธโศกกรรม ย่อมหมดประสิทธิภาพและขวัญกำลังใจถดถอย หากเข้าใจดีเมืองความเข้มแข็งของอำนาจการรบจะหมดไป เมื่อกองทัพเข้าทำการรบยืดเยื้อทรัพยากรของประเทศจะร่อยหรอไปในระยะเวลาอันสั้น เมื่อยุทธโศกกรรมหมด ประสิทธิภาพและร่อยหรอ ศักย์ของสงครามถูกใช้ไปและงบประมาณถูกใช้ไป เหล่าประเทศราชจะลุกขึ้น ฉวยโอกาสจากสภาวะวิกฤติดังกล่าว แม้มีผู้ทรงภูมิปัญญาย่อมไม่อาจแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวให้ดีขึ้นได้ ดังนั้น เราจึงได้ยื่นแต่สงครามที่เร่ร่อนเอาชัยชนะ ไม่มีนักการทหารที่เชี่ยวชาญการศึกษาคนไหนนิยมชมชอบ การทำสงครามยืดเยื้อ และไม่เคยมีชาติใดได้ประโยชน์จากสงครามที่ยืดเยื้อ ดังนั้น ผู้ที่ไม่รู้แจ้งถึงหายนะในการใช้ กำลังทหาร ก็เท่ากับไม่เข้าใจถึงประโยชน์ในการใช้กำลังทางทหาร

นักการทหารที่เชี่ยวชาญดำเนินทำสงครามโดยไม่มีความต้องการระดมพลระลอกที่สอง ไม่จัดหา เสบียงเกินสองครั้ง มีเพียงการนำยุทธโศกกรรมที่ใช้จากประเทศตนแต่จะอยู่รอดด้วยเสบียงของข้าศึก ด้วยเหตุนี้ กองทัพจึงจะมีความสมบูรณ์ด้วยเสบียง

เมื่อประเทศต้องผิตเคืองอันเป็นผลมาจากการทำสงคราม ความผิตเคืองนั้น ขึ้นอยู่กับระยะทาง ที่ขนส่ง การดำรงความต่อเนื่องในการจัดหาและส่งเป็นระยะทางไกลส่งผลให้ประชาชนได้รับความแร้นแค้น เมื่อมีการระดมเสบียงเข้าสู่กองทัพ ราคาสินค้าย่อมสูงขึ้นและด้วยราคาที่สูงขึ้นนี้เอง ย่อมส่งผลต่อความเป็นอยู่ ที่ดีของประชาชนที่จะค่อย ๆ หายไป เมื่อความเป็นอยู่ที่ดีนั้นได้หายไปแล้ว ประชาชนจะเดือดร้อนอย่างหนัก และถูกบีบคั้น การที่มีการสูญเสียทั้งความเป็นอยู่ที่ดีและความเข้มแข็งของรัฐ บ้านเรือนในประเทศจะยากจน อย่างหนักและเจ็ดในสิบส่วนของความร่ำรวยจะหายไป การสถานภาพคลังของแผ่นดินจะถูกใช้ไป เพื่อดำรงสภาพ และจัดหาทดแทน รดศึกที่ซำรุด ม้าศึก ชุดเกราะ เกาทัณฑ์ หอกและโล่ เครื่องป้องกัน วัว ควายเทียมรถ และ สัมภาระ จะถูกใช้ไปหกในสิบของคลัง ดังนั้น นักการทหารที่รอบรู้ย่อมเก็บเสบียงจากข้าศึก เสบียงข้าศึก จำนวนหนึ่งรถเข็น (จ่ง) เท่าเสบียงฝ่ายเราสี่รถเข็น เช่นเดียวกันใช้หญาฟางของข้าศึกหนึ่งฟ่อน (สือ) เท่ากับ ใช้หญาฟางฝ่ายเราสี่ฟ่อน

การที่จะให้ทหารมีความกล้าหาญเอาชนะข้าศึกได้นั้นจะต้องเล่าให้โกรธ ส่วนการจะทำให้ ทหารจับยึดสิ่งของจากข้าศึกต้องให้รางวัล ดังนั้น ในการต่อสู้บนรถม้า เมื่อสิบหรือมากกว่าถูกยึด ควรให้รางวัลแก่ คนแรกที่ยึดได้แทนที่ธงและสัญลักษณ์ฝ่ายข้าศึกด้วย ฝ่ายเรารวมรถม้าที่ยึดไว้กับรถม้าฝ่ายเรา ดูแลเคลือบให้ดี และเอาใจใส่ สิ่งนี้เรียกว่าเอาชนะการรบแล้วแข็งแกร่งขึ้น

การศึกษาที่สำคัญที่ชัยชนะ ต้องไม่ยืดเยื้อ ผู้บังคับบัญชาที่รอบรู้การใช้การทหารอย่างไร คือ ผู้กุมชะตาประชาชน และยังเป็นผู้รับผิดชอบต่อความอยู่รอดของบ้านเมือง

คำอธิบายบทที่ ๒ สิ่งที่ต้องดำเนินการหลังจากการวางแผน คือ การเตรียมการเพื่อเข้าสู่สงคราม นั่นคือคำตอบว่าทำไม ซุนวู นำการเตรียมการเข้าสู่สงครามมาหลังการวางแผนไว้ในบทที่สองและนำการวางแผนนั้นอยู่ในบทที่หนึ่ง ในบทนี้ ซุนวู เริ่มอธิบายจากความเชื่อมั่นในสงครามนั้นขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจนำไปสู่การใช้แนวความคิดการรบที่รวดเร็วให้ได้ชัยชนะ หลีกเลี่ยงความเสียหายอย่างรุนแรงต่อรัฐที่มีสาเหตุมาจากสงครามที่ยืดเยื้อ

ในบทที่ ๑ ซุนวู เน้นความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและสงคราม ส่วนในบทนี้ซุนวู เน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างสงครามกับเศรษฐกิจของรัฐเป็นประเด็นหลัก การอ้างหลักการของบทนี้เป็นไปตามที่กล่าวมา รัฐที่ปราศจากความแข็งแกร่งทางด้านเศรษฐกิจ ปราศจากทรัพยากร ไม่สามารถที่ดำเนินการทำสงครามได้ และต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินใจเข้าสู่สงคราม หรือเมื่อเข้าไปแล้วต้องได้ชัยชนะโดยเร็วที่สุด โดยไม่ทำสงครามยืดเยื้อที่จะทำให้ลายเศรษฐกิจของรัฐ และอาจนำประเทศสู่การล่มสลายของรัฐ

การตีความ ซุนวู ได้เสนอแนวคิดต่อชัยชนะ โดยมีหลักการที่สำคัญ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ของสงครามในระยะเวลาอันสั้น **“อะไร คือ คุณค่าของสงคราม นั่นคือ ชัยชนะ ไม่ใช่การรบที่ยืดเยื้อ”** สงครามที่ยืดเยื้อทำลายทั้งขวัญและกำลังใจ อีกทั้งยังนำรัฐไปสู่ปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ สร้างความอ่อนแอให้กับรัฐ เป็นโอกาสให้รัฐอื่นรุกราน ในกรณีเช่นนี้ความพ่ายแพ้ย่อมเกิดขึ้นแน่นอน ดังนั้น

จึงต้องรบให้ได้ชัยชนะโดยเร็ว หากเป็นการดำเนินสงครามเชิงรุกจะต้องหลีกเลี่ยงสถานการณ์อันตรายดังกล่าว วัตถุประสงค์เป็นตัวกำหนด การตัดสินใจว่าจะเข้าสู่ชัยชนะอย่างรวดเร็วหรือทำสงครามยืดเยื้อนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งและรูปแบบการต่อสู้ของฝ่ายตรงข้าม โดยทั่วไปฝ่ายที่ได้เปรียบ หรือเป็นฝ่ายรุกราน ต้องชนะให้ได้อย่างรวดเร็ว ตามที่หลักการ ซุนวู ได้แนะนำ ตรงกันข้ามฝ่ายที่เสียเปรียบ หรือต้องรับควรต้องทำสงครามยืดเยื้อหรือทำสงครามบ่อนทำลาย ซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

ในยุคของ ซุนวู การขนส่งนั้นยังอยู่ในยุคแรกและไม่สะดวกสบาย ดังนั้น จึงมีความยากลำบากในการจัดเตรียมและจัดส่งกำลังบำรุงรวมถึงยุทโธปกรณ์ไปสู่แนวหน้า ความสิ้นเปลืองของการจัดส่งกำลังบำรุงโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสายแพทย์และการจัดเตรียมต่าง ๆ ด้านพลธิการนับได้ว่าเป็นเรื่องที่ยากสำหรับกองทัพประชาชน รวมถึงแม้กระทั่งรัฐ ดังนั้นซุนวูจึงเสนอให้พึงการใช้การพลธิการและสิ่งต่าง ๆ ของข้าศึก ตัวอย่างเช่นการแก้ปัญหาการส่งกำลังบำรุงด้วยการใช้พลธิการของแนวหลังของข้าศึก ยิ่งไปกว่านั้นอาวุธและเสบียงสงครามที่ถูกจับจากข้าศึกสามารถใช้ทดแทนการสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการรบจึงเป็นที่มาว่า **“ชนะการยุทธ์ยิ่งเข้มแข็ง”**

บทที่ ๓ ยุทธศาสตร์การรุก

กล่าวได้ว่า สงคราม คือ นโยบายที่ดีที่สุดในการเข้ายึดครองประเทศข้าศึกได้อย่างครบถ้วนทั้งหมด การใช้กำลังทหารเข้าทำลายนั่นเป็นลดคุณค่าของชัยชนะ การเอาชนะกองทัพข้าศึกทั้งหมดโดยไม่ทำลายนั้นย่อมดีกว่าการทำลาย ดีรองลงมา คือ การทำลายหมู่ กองร้อยหรือกรมตามลำดับนั้น ล้วนดีกว่าทำลายทั้งหมด (กรม กองร้อย และ หมู่ คือ Lu, Zu และ Wu ในภาษาจีนโบราณ ทหารจำนวน ๕๐๐ คน คือ Lu จำนวน ๑๐๐ คน คือ Zu และจำนวน ๕ คน คือ Wu) รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้งนั้นมิใช่ความเป็นที่สุด หากแต่ว่าการชนะข้าศึกโดยปราศจากการรบนั้นย่อมมีความเหนือกว่า

ดังนั้น สิ่งที่สำคัญอย่างสูงในการสงคราม คือ การโจมตีที่ยุทธศาสตร์ของข้าศึกดีรองมา คือ การขัดขวางพันธมิตรของข้าศึกด้วยการทูต สุดท้าย คือ การโจมตีที่กองทัพของข้าศึก แย่ที่สุด คือ การเข้าโจมตีเอาเมือง การโจมตีเมืองจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อไม่มีทางเลือกอื่นเท่านั้น เพราะว่าการโจมตีเมืองจะต้องทำการระดมไพร่ รถศึก และกำลังพลพร้อมยุทโธปกรณ์ให้มีความพร้อมอย่างน้อย ๓ เดือน ต้องขุดแนวรบ เพื่อประจัญกับกำแพงข้าศึกอีกอย่างน้อย ๓ เดือน อีกทั้งความอดทนที่จะต่อต้านการบุกของฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ถูกกำหนดโดยการส่งกำลังพลให้รุกเข้าตีกำแพงดังเช่นมดนั้น ผลที่ได้รับ คือ ๑ ใน ๓ จะถูกฆ่า โดยไม่สามารถยึดเมืองได้ นี่คือหายนะของการเข้าตีเอาเมือง

ผู้ที่เชี่ยวชาญการสงครามจะเอาชนะกองทัพข้าศึกโดยไม่ต้องรบ จะทำการเข้ายึดเมืองโดยไม่ใช้กำลังทหารเข้าโจมตีและล้มล้างรัฐนั้น โดยปราศจากการรบที่ยืดเยื้อ เป้าหมายของนักการทหารเหล่านั้น คือ การเอาทุกสิ่งทุกอย่างในโลกโดยการเน้นที่การใช้ยุทธศาสตร์ ดังนั้น กำลังพลจะไม่ร่อยหรอและบรรลุมิติดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ นี่คือนิยามของยุทธศาสตร์เชิงรุก

ศิลปะการใช้กำลังมีดังนี้ เมื่อมีกำลังมากกว่าข้าศึกสิบเท่าให้ล้อม เมื่อมีความเข้มแข็งเป็นห้าเท่าให้โจมตี ถ้ามีความเข้มแข็งเป็นสองเท่า ให้แบ่งแยกข้าศึก ถ้ามีกำลังเท่ากัน ให้เข้าปะทะด้วยแผนการที่ดี ถ้าอ่อนแอกว่าด้วยจำนวน ให้ร่นถอย และถ้าทุกสิ่งทุกอย่างไม่เท่าเทียม ให้หลีกเลี่ยง หากมีกำลังที่อ่อนด้อย แต่แข็งขันต่อกำลังที่เหนือกว่า ย่อมปราศัยแก่ฝ่ายเข้มแข็ง

ขุนพล คือ ผู้ปกป้องอธิปไตยของรัฐ หากขุนพลมีความเข้าใจสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด รัฐนั้นจะเป็นรัฐที่เข้มแข็งแน่นอน แต่ถ้ามีความบกพร่อง รัฐนั้นก็ย่อมจะเป็นรัฐที่อ่อนแอแน่นอนเช่นกัน มี ๓ ทางด้วยกันที่ประมุขของรัฐสามารถนำกองทัพไปสู่ความโชคร้าย

เมื่อกองทัพไม่สามารถที่จะรุก แต่กลับสั่งให้รุก ไม่รู้ว่ากองทัพไม่อาจถอย กลับสั่งให้ถอย นี่คือการก้าวกำยการทหาร

เมื่อสอดแทรกการทหาร ไม่รู้หลักการสงครามกลับเข้าสอดแทรกงานกองกำลังไพร่พลย่อมสับสน เมื่อแทรกแซงสายการบังคับบัญชาระหว่างดำเนินการรบ ย่อมส่งผลให้กำลังพลเกิดความวุ่นวาย ถ้ากองทัพสับสนและสงสัย ผู้ปกครองรัฐโดยรอบจะฉวยโอกาสเป็นเหตุก่อให้เกิดความยุ่งยาก ลักษณะนี้กล่าวได้ คือ “กองทัพที่สับสนย่อมนำไปสู่ชัยชนะของอีกฝ่าย” ดังนั้น จึงมีอยู่ห้าประเด็นที่ชัยชนะสามารถคาดเอาได้

- ๑) ฝ่ายที่รู้ว่าควรรบหรือไม่ควรรบจะเป็นฝ่ายชนะ
- ๒) ฝ่ายที่รู้ว่าควรจะทำอย่างไรตามความเข้มแข็งของฝ่ายตรงข้ามจะเป็นผู้ชนะ
- ๓) ฝ่ายที่ได้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาที่รู้วัตถุประสงค์ของฝ่ายตนชัดเจนจะเป็นผู้ชนะ
- ๔) ฝ่ายที่มีการเตรียมการที่ดีและรอคอยข้าศึกที่ไม่มีการเตรียมการจะเป็นฝ่ายชนะ
- ๕) ฝ่ายที่ขุนพลไม่ถูกแทรกแซงโดยประมุขรัฐจะเป็นฝ่ายชนะ

เมื่อทราบทั้ง ๕ สิ่งนี้ สามารถคาดเดาฝ่ายชนะหรือแพ้ได้ ดังนั้น ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าว รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งจะไม่พ่ายแพ้ แต่ถ้าไม่รู้เขา แต่รู้เรา โอกาสที่จะชนะหรือแพ้มีเท่ากัน ถ้าไม่รู้เขาไม่รู้เรา จะเป็นผู้พ่ายแพ้ในทุกการรบ

คำอธิบายบทที่ ๓ หลังการเตรียมการเข้าสู่สงคราม แนวคิดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการเข้าโจมตีข้าศึกอย่างไรจะต้องมีการจัดทำขึ้นเพื่อการชนะสงคราม ดังนั้น ซุนวู จึงเขียนบทที่ ๓ ว่าด้วยยุทธศาสตร์การรุก หลังจากการเตรียมการเข้าสู่สงคราม และได้อธิบายยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการทำการโจมตีด้วยการเน้นการเอาชนะข้าศึกโดยใช้ปัญญาและใช้ทรัพยากรน้อยสุด

ผลของการบาดเจ็บและสูญเสียของทั้ง ๒ ฝ่าย ซุนวู ได้ชี้ให้เห็นชัดว่าทุกสงครามไม่สามารถละเลยค่าใช้จ่ายแม้ว่าจะได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น แต่จะนำความสูญเสียและความอ่อนแอมาสู่แก่รัฐ ดังนั้น ซุนวู จึงได้นำเสนอทฤษฎีที่มีชื่อเสียงของตัวเอง “ชัยชนะที่สมบูรณ์, Theory of Complete Victory” ตัวอย่างเช่น “การเอาชนะข้าศึกโดยไม่ต้องรบ” ซึ่งหมายความว่าเอาชนะข้าศึกและรับผลที่ตั้งใจไว้ของสงคราม โดยใช้ความโหดเหี้ยมและทำสงคราม โดยกองทัพให้น้อยที่สุด เพื่อลดการบาดเจ็บและการสูญเสียของทั้ง ๒ ฝ่าย ทฤษฎีชัยชนะที่สมบรูณ์นั้น นับได้ว่าเป็นปรัชญาทางสงครามที่ดีเยี่ยม ซึ่งทำให้ความสำคัญของขอบเขตของการทหารนั้น ขยายกว้างไกลออกไป

ขุนวู ได้ระบุเครื่องมือออกเป็น ๔ ชนิด ในการเอาชนะข้าศึก อย่างที่หนึ่ง การทำลายยุทธศาสตร์ข้าศึกด้วยยุทธศาสตร์ของเรา สอง คือ การทำลายพันธมิตรของข้าศึกและความสามัคคีด้วยการทูต หากทำได้เช่นนั้นแล้ว ข้าศึกจะถูกโคດเคียวและถูกบังคับให้ยอมจำนน สาม การเอาชนะข้าศึกผ่านสนามรบ สุดท้าย คือ การเอาชนะโดยการเข้าโจมตียึดเมือง ขุนวู ได้เห็นว่า ๒ ทางแรกนั้น คือ ชัยชนะที่สมบูรณ์ ซึ่ง ๒ วิธีนี้จะสามารถใช้ประโยชน์และเป็นชัยชนะที่สมบูรณ์อย่างยั่งยืนที่สุด นับว่าเป็นการเข้าถึงความเข้มแข็งสูงสุดโดยทั่วไปถ้าทั้งสองฝ่ายมีความเข้มแข็งเท่ากัน จะเป็นการยากที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่งโดยปราศจากการต่อสู้ ชัยชนะที่สมบูรณ์ คือ สงครามในอุดมคติ โดยปกติแล้วชัยชนะของสงครามเกิดจากการรบที่หลังเลือด ดังนั้น ขุนวู จึงไม่เคยโต้แย้งการเอาชนะข้าศึกโดยการทำการยุทธในสนามรบและการเข้าโจมตียึดเมือง ในแง่นี้ แนวคิดของชัยชนะที่สมบูรณ์ของ ขุนวู นั้น วางอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง

ในบทนี้ ขุนวู ได้ชี้ให้เห็นเงื่อนไขต่าง ๆ ที่นำไปสู่ชัยชนะ เมื่อสรุปการถือข้อมูลข่าวสารของทั้ง ๒ ฝ่าย โดยกล่าวว่า “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งจะไม่พ่ายแพ้” ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวสถานการณ์ของทั้ง ๒ ฝ่ายก่อนสงครามสามารถเปรียบเทียบความได้เปรียบและเสียเปรียบของทั้งสองฝ่าย เพื่อประกอบการตัดสินใจทางยุทธศาสตร์และการวางแผนการรบ ยิ่งไปกว่านั้น ความต่อเนื่องและความทันสมัยของข้อมูลข่าวสารที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ของทั้งสองฝ่ายมีผลต่อการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนการรบที่จะต้องปรับตาม หากทำได้เช่นนี้แล้วชัยชนะย่อมเกิด เห็นได้ว่าแนวคิด รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งจะไม่พ่ายแพ้ ได้พิสูจน์และเป็นที่ยอมรับของสากล และเป็นการเปิดให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลข่าวสารก่อนการเข้าสู่สงครามกับการรบจริง ๆ

มี ๓ วิธี ในการรู้เกี่ยวกับข้าศึกตามพิชัยสงคราม หนึ่งใน คือ การใช้สายลับจะกล่าวถึงในบทที่ ๑๓ สอง คือการประเมินจากสถานการณ์ของข้าศึกโดยการสังเกตจากสิ่งบอกเหตุจะกล่าวถึงในบทที่ ๙ และสุดท้าย คือ ปลอ่ยให้ข้าศึกแสดงสถานการณ์ของตัวเองออกมา เช่น ใช้การตรวจการณ์การตอบสนองของฝ่ายตรงข้ามเมื่อฝ่ายเราทำการโยกกำลังพล จะกล่าวถึงในบทที่ ๖

ท้ายสุด ขุนวู ได้นำเสนอแนวความคิด “ผู้บัญชาการทหารที่มีความสามารถและไม่ถูกแทรกแซงโดยประมุขจะได้รับชัยชนะ” แนวความคิดนี้ต้องการการมอบอำนาจที่เด็ดขาดให้กับผู้บัญชาการทหารจากผู้นำรัฐ โดยปราศจากการแทรกแซงการสั่งการภายหลัง ส่วนอีกด้านนั้นผู้บังคับบัญชานั้นจะต้องแสดงความสามารถและเป็นที่ยอมรับ ขุนวู ได้นักฏของขุนพล จะต้องมีความดี (จะกล่าวถึงในบทที่ ๘ และ ๑๐) และต้องมี ๕ คุณลักษณะ ได้แก่ ปัญญา ความจริงใจ ความเมตตา ความกล้าหาญ และความเข้มงวด (ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๑)

บทที่ ๔ การเคลื่อนกำลัง

นักการสงครามที่เชี่ยวชาญในอดีต จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองในโอกาสแรกและรอคอยจนกว่าข้าศึกได้เคลื่อนไหวจนเผยจุดอ่อนแอ ซึ่งความเข้มแข็งคงอยู่นั้น ขึ้นอยู่กับฝ่ายเรา แต่การเกิดซึ่งความอ่อนแอของข้าศึกนั้น ขึ้นอยู่กับฝ่ายตรงข้าม ตามหลักการข้างต้นเราสามารถทำให้ฝ่ายเราคงอยู่ได้แต่ไม่สามารถทำให้ข้าศึกอ่อนแอได้อย่างเต็มตัว สามารถกล่าวได้ว่า ฝ่ายหนึ่งอาจรู้ว่าจะชนะได้อย่างไร แต่ไม่มีความจำเป็นต้องทำเช่นนั้น

ป้องกันตนเองเมื่อไม่สามารถเอาชนะข้าศึกได้ โจมตีข้าศึกเมื่อสามารถกระทำได้ อย่างแรกทำการป้องกันเมื่อมีความเข้มแข็งไม่เพียงพอ โจมตีเมื่อมีความเข้มแข็งสมบูรณ์พร้อม นักการสงครามที่เชี่ยวชาญในการป้องกันจะซ่อนตนเองใต้แผ่นดินไป ๙ ชั้น (ในจินโบราณ เลขเก้าถือว่าเป็นตัวเลขที่มีจำนวนสูงสุด) แต่เมื่อทำการโจมตีสั้นโลดแล่นรวดเร็วเหนือสวรรค์ชั้น ๙ นั่นคือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทั้งการป้องกันและการเอาชนะ

การทำนายชัยชนะที่คนทั่วไปสามารถเห็นได้นั้นมิใช่ความสามารถพิเศษ การได้ชัยชนะในการยุทธก็มีใช้หมายถึงความเชี่ยวชาญที่เป็นเลิศ เปรียบดังกับการยกโปไม้ที่ร่วงลงพื้นนั้น หากได้ต้องการความแข็งแกร่งของร่างกายที่มากมาย การเห็นความแตกต่างระหว่างดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ก็ไม่ใช่หมายความว่า

ผู้ที่มีกรมมองเห็นที่ชัดเจน การได้ยินเสียงฟ้าร้องมิได้หมายถึงโศกประสาที่ฉับไว ในโบราณกาลผู้ที่ถูกขนานนามว่าเชี่ยวชาญในการสงครามที่สามารถเอาชนะข้าศึกได้อย่างง่ายดาย เพราะว่ามันก็เพราะว่าข้าศึกนั้นง่ายต่อการเอาชนะ มิได้มาจากปัญญา บุญญาธิการ หรือความกล้าหาญ แท้จริงแล้วชัยชนะเหล่านั้นล้วนมาจากการปราศจากข้อผิดพลาดต่างหาก การปราศจากข้อผิดพลาด จะนำมาซึ่งชัยชนะอย่างแน่นอน ผู้ที่เชี่ยวชาญการทหารเหล่านั้นเอาชนะบนความพ่ายแพ้ของข้าศึกที่มีอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เชี่ยวชาญการทหารจะทำการบนสภาวะที่ข้าศึกไม่สามารถจะเอาชนะได้และจะไม่ทิ้งโอกาสที่จะสามารถเอาชนะข้าศึกได้ กองทัพที่มีชัยจะเข้าสู่การรบหลังจากที่การวางแผนสามารถเห็นช่องเอาชนะได้ ตรงกันข้ามกับกองทัพที่ปราศชัยนั้นเข้าทำการรบ โดยหวังว่าจะชนะในสนามรบแต่ปราศจากแผนการรบ ดังนั้น ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสงครามจะให้เจตนาธรรมณ์และควบคุมผลการปฏิบัติโดยกฎหมาย กฎระเบียบ สิ่งเหล่านี้คือ พลังที่จะควบคุมความสำเร็จให้เกิดขึ้น

ต่อไปนี้เป็น องค์ประกอบของสงคราม สิ่งแรก คือ ประเมินพื้นที่ สอง คือ การประมาณคุณภาพ สาม คือ การคำนวณ สี่ คือ การเปรียบเทียบ ห้า คือ โอกาสของชัยชนะ การประเมินพื้นที่ได้มาจากตัวพื้นที่คุณภาพมาจากการวัด คำนวณจากคุณภาพ เปรียบเทียบจากผลการคำนวณ ผลแพ้ชนะมาจากการคำนวณ ดังนั้น กองทัพที่มีชัยเท่ากับ ๑ ยิ (ระบบน้ำหนักจีนโบราณ มีค่าประมาณ ๒๔ ออนซ์) ไปถ่วงกับเมล็ดข้าวส่วนกองทัพที่พ่ายแพ้เปรียบดังเมล็ดข้าวไปถ่วงกับ ๑ ยิ

ผลจากการเคลื่อนย้าย ขุนพลที่กำลังจะจัดการกำลังรบดั่งกับน้ำที่ถูกกักไว้ ทันใดเมื่อมีการปล่อยจะไหลทะลักตกสู่กันเหวลึก

คำอธิบายบทที่ ๔ ในบทนี้ว่าด้วยการเคลื่อนกำลังที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็งของกองทัพ ความเข้มแข็งของกองทัพทั้ง ๒ ฝ่าย ปกติจะถูกปกปิดไว้ก่อนการเกิดสงคราม และจะถูกเปิดเผยก็ต่อเมื่อมีการเคลื่อนกำลังสู่การปฏิบัติการไม่ว่าจะเป็นเชิงรุกหรือเชิงรับ ขุนวู ได้ชี้ให้เห็นกฎแห่งชัยชนะ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบ ความเข้มแข็งของทั้งสองฝ่าย วิเคราะห์บนความสัมพันธ์ภาพระหว่างการปฏิบัติการเชิงรุก และการปฏิบัติการเชิงรับ เน้นความสำคัญไปที่การสร้าง ความเข้มแข็งของกองทัพฝ่ายเรา และลดความเข้มแข็งของข้าศึก

ในบทนี้ได้กล่าวว่า “ก่อนอื่นจะต้องสร้างความเข้มแข็งและรอคอยให้ข้าศึกเปิดเผยจุดอ่อน” ขุนวู เห็นควรว่า จะต้องสร้างเงื่อนไขที่ทำให้ฝ่ายเราได้เปรียบให้ได้มากที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงความพ่ายแพ้ก่อน ในเวลาเดียวกันก็ต้องคว้าโอกาสที่จะทำให้ข้าศึกอ่อนแอเพื่อเข้าโจมตี “จงดำรงความสามารถทั้งการป้องกันตัวเอง และหยิบฉวยชัยชนะ” ความแข็งแกร่งคงทนนั้นขึ้นอยู่กับความพยายามฝ่ายเรา ความอ่อนแอของข้าศึกไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความพยายามของฝ่ายตรงข้าม แต่ล้วนขึ้นอยู่กับตัวข้าศึกเองที่จะทำข้อผิดพลาด ดังนั้น ขุนวู จึงได้แนะว่าชัยชนะนั้นไม่สามารถที่จะบังคับให้เกิดได้ จนกว่าเวลาและเงื่อนไขอื่น ๆ จะเหมาะสม

ขุนวู ยืนยันว่า การรบจะไม่ยังเกิดขึ้น ครอบเมื่อยังไม่มั่นใจว่าจะชนะข้าศึกได้ นี่คือนสิ่งที่ ขุนวู เรียกว่า “การเอาชนะข้าศึกก่อนสงคราม” ในขณะที่ ขุนวู ไม่เห็นด้วยกับการเข้าสู่การรบ โดยหวังว่าจะได้รับชัยชนะ โดยโชคหรือปราศจากข้อได้เปรียบที่จะได้มาซึ่งชัยชนะ การจะเข้าถึง “การเอาชนะข้าศึกก่อนสงคราม” ตามที่ ขุนวู กล่าว ผู้บังคับบัญชาจะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์หาและหยิบฉวยโอกาสที่จะชนะจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และในขณะเดียวกันจะต้องมีความสามารถในการสร้างเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการนำไปสู่ชัยชนะ รวมถึงการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ไปสู่ชัยชนะ ขุนวู ยังได้เน้นไปที่พื้นฐานและการประกัน “การเอาชนะข้าศึกก่อนสงคราม” ไปที่การเมืองและการบังคับใช้กฎหมาย กฎระเบียบของรัฐ ซึ่งเป็นอีกครั้งหนึ่งที่ ขุนวู กล่าวเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและสงคราม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความลึกซึ้งและความมีพลังในทฤษฎีของ ขุนวู จากบทที่ ๑ ขุนวู ได้พัฒนาแนวทางการเปรียบเทียบและการประเมินค่าความเข้มแข็งของทั้ง ๒ ฝ่าย เพื่อทำนายผลของสงครามในรูปแบบของ “ห้าปัจจัยพื้นฐาน”

ในบทนี้ ชุนวู ได้กล่าวถึงทรัพยากร ความมั่งคั่ง และคุณภาพของกำลังคนที่จะเกณฑ์ของรัฐ ซึ่งล้วนถูกกำหนดโดยปัจจัยพื้นที่ สิ่งเหล่านี้จะกำหนดความเข้มแข็งเมื่อถูกเปลี่ยนเป็นกองทัพ ยิ่งไปกว่านั้น ผลของสงครามนั้น สามารถคาดเดาได้จากการเปรียบเทียบความแข็งแกร่งของกองทัพทั้ง ๒ ฝ่าย ที่กล่าวมาทั้งหมด คือ ศักย์สงคราม และการเปรียบเทียบความแข็งแกร่งของรัฐ ได้สะท้อนให้เห็นความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของ ชุนวู ในประเด็นเรื่องผลของสงคราม

บทที่ ๕ การควบคุมบังคับบัญชากองทัพ

การบริหารกำลังขนาดใหญ่ให้กระทำเหมือนกับการบริหารคนจำนวนน้อยนั้นล้วนขึ้นอยู่กับ การจัดองค์กร การสั่งการกำลังขนาดใหญ่ให้เหมือนกับกำลังขนาดเล็กนั้นล้วนขึ้นอยู่กับกระบวนการ และการสื่อสาร การที่กองทัพจะไม่พ่ายในการรบนั้นขึ้นอยู่กับกำลังพิเศษและกำลังรบปกติ การส่งกำลังพล เข้าโจมตีข้าศึกดังเช่นหินกระเทบไซ่ คือ ตัวอย่างหนึ่งของเชิงกระเทบอ่อน

ในการรบทั่วไปนั้น ใช้กำลังรบปกติเข้าทำการรบปะทะ และใช้กำลังพิเศษ เพื่อเอาชนะความสามารถ ในการใช้กำลังพิเศษนั้น ไม่มีขอบเขตจำกัด เฉากเช่น สวรรค์หรือโลกไม่มีที่สิ้นสุด เช่น การไหลของกระแสน้ำ ของแม่น้ำใหญ่ หยุดแล้วเริ่มเป็นวงรอบ ดังเช่นการหมุนเวียนของดวงอาทิตย์และดวงจันทร์เวียนว่ายตาย เกิดราวกับฤดูกาลที่เปลี่ยนไป เสียงดนตรีที่มีเพียง ๕ เสียง แต่การเรียบเรียงผสมผสานฟังได้ไม่มีที่สิ้นสุด รสชาติอาหารที่มีเพียง ๕ รส เมื่อปรุงแล้วลิ้มลองได้ไม่รู้จบ ในการรบนั้นมีเพียงกำลังรบปกติ และกำลังพิเศษ แต่การผสมผสานแล้วนั้นย่อมไม่มีจุดจำกัดและไร้จุดสิ้นสุด ด้วยผลผลิตของกำลังทั้งสองนี้เกิดขึ้นราวกับ การเคลื่อนที่ต่อเนื่องไปบนวงกลม ไม่สามารถใช้หมดได้

เมื่อกระแสน้ำที่เชี่ยวกราดพัดเอาก้อนหิน เนื่องด้วย โมเมนตัม (Momentum) เมื่อ ปากเหี้ยวฉีกจับร่างของเหยื่ออย่างแม่นยำ นั่นก็เพราะห้วงจังหวะ (Timing) การใช้โมเมนตัม คือ ความสามารถอย่างหนึ่งของผู้ที่ความเชี่ยวชาญในการสงครามเกี่ยวกับการเอาชนะ และเข้าโจมตีบนห้วงเวลา ที่แม่นยำ ศักย์ของโมเมนตัม คือ การเหนี่ยวคันศรจนสุด ส่วนห้วงจังหวะนั้น คือ การปล่อยลูกศร

ความวุ่นวายและความโกลาหล ในสนามรบนั้นดูราวว่ามีความวุ่นวาย แต่ต้องไม่เกิด ความไม่เป็นระเบียบในหมู่ทหารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง สนามรบอาจดูราวกับว่าสับสนและวุ่นวาย แต่แถวแนวจะต้อง เป็นระเบียบ สิ่งเหล่านี้จะพิสูจน์ได้ต่อความพ่ายแพ้ สิ่งที่ขจัดความสับสนนั้น คือ ผลจากการจัดการให้เป็นระบบ ระเบียบ สิ่งที่ขจัดความขลาดกลัว คือ ความกล้าหาญ สิ่งที่ขจัดความอ่อนด้อย คือ ความเข้มแข็ง ความเป็นระเบียบ แบบแผนหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ การจัดองค์กรและการควบคุมบริหาร ความขลาดกลัว หรือความกล้าหาญนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อม ส่วนเข้มแข็งหรืออ่อนแอ นั้น ขึ้นอยู่กับการใช้กลยุทธ์การเคลื่อนกำลัง ดังนั้น ผู้ที่เชี่ยวชาญจะบังคับให้ข้าศึกเคลื่อนไหว โดยการสร้างสถานการณ์ตามที่ข้าศึกต้องการจะกระทำ จะล่อข้าศึก ด้วยสิ่งที่ข้าศึกเฝ้ารอ จะดำรงให้ข้าศึกเคลื่อนที่ด้วยการขยับเหยื่อล่อและโจมตีด้วยกำลังที่หยิบคว้าชัยได้

ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาที่เชี่ยวชาญจะหาชัยชนะจากสถานการณ์ และไม่ต้องการพึ่งจากผู้ใต้บังคับบัญชา จะเลือกใช้คนที่เหมาะสมและหาประโยชน์จากสถานการณ์ ใช้สถานการณ์ใช้คนในการต่อสู้ราวกับพลิกหิน หรือท่อนซุง โดยธรรมชาติของหินและซุง เมื่ออยู่บนพื้นราบจะไม่เคลื่อนที่ แต่เคลื่อนที่บนพื้นเอียง ส่วนที่แบน สัมผัสพื้นจะไม่เคลื่อนที่ แต่หากด้านมนกลมสัมผัสพื้นจะเคลื่อนที่ ดังนั้นอำนาจการรบของกำลังรบของ ผู้บังคับบัญชาที่มีความเชี่ยวชาญในสนามรบสามารถเปรียบได้กับโมเมนตัมของหินที่กลิ้งลงเขาสูงนับพันฟุต

คำอธิบายบทที่ ๕ ความเข้มแข็งของกองทัพได้ถูกกล่าวไว้ในบทที่ ๔ กองทัพที่เข้มแข็งเพียง อย่างเดียวนั้นไม่สามารถเอาชนะสงครามได้ การเคลื่อนกำลังและเข้มแข็งนั้นก็มีความสำคัญ ดังนั้น ชุนวู จึงได้ กล่าวไว้ในบทนี้เกี่ยวกับ การเคลื่อนกำลัง และความอ่อนตัวของผู้บังคับบัญชาในการที่จะปรับกองทัพให้เข้ากับ รูปแบบการปฏิบัติการต่าง ๆ มิเช่นนั้นแล้ว สถานการณ์ของกำลังรบที่เข้มแข็งแล้วมีศักยภาพการปลดปล่อยจะเกิดขึ้น

ในตอนเริ่มของบทนี้ ชุนวู ได้นำเสนอ ๔ แนวคิด ได้แก่ องค์กร, กระบวนทัพและสัญญาณ, กำลังพิเศษและกำลังรบปกติ อ่อนและแข็ง “องค์กร” หมายถึง ความเหมาะสม ลงตัวของกำลังรบ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของแนวคิดทั้ง ๓ อย่างที่เหลือ “กระบวนทัพและสัญญาณ” เป็นเครื่องมือของการบังคับบัญชา อาทิเช่น ช้องและกลอง ธง ล้วนแสดงถึง ระบบการสื่อสารทหาร “กำลังพิเศษและกำลังรบปกติ” หมายถึง ความอ่อนตัวในการใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่เพิ่มประสิทธิภาพการรบ ความสำคัญของ “แข็งและอ่อน” หมายถึงการเลือกเป้าหมายในการโจมตี และตัดสินใจความแข็งแกร่งที่แท้จริงของข้าศึก โจมตีข้าศึกที่จุดอ่อน (“อ่อน”) ด้วยกำลังที่แข็งแกร่ง (“แข็ง”) นี่คือการตอบของการเพิ่มอำนาจการรบ การวิเคราะห์อ่อนและแข็งนั้น มาจากมุมมองของข้าศึก ส่วนกำลังพิเศษและกำลังรบปกตินั้นเกิดจากมุมมองของเรา ทั้งสองแนวคิดมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ง่ายขึ้น แนวคิดกำลังพิเศษและกำลังรบปกติ คือ การหลีกเลี่ยงจุดแข็งของข้าศึกด้วยการเข้าโจมตีจุดอ่อน ทั้ง ๔ แนวคิด ความสำเร็จและมีประสิทธิภาพในการใช้ ๒ แนวคิดสุดท้ายนั้นขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของ ๒ แนวคิดแรก ได้แก่ การจัดตั้งหรือการปรับองค์กร และการวางระบบการสื่อสารทหารจะต้องเพียงพอต่อความต้องการของ ๒ แนวคิดหลัง โดยรวมแล้ว ทั้ง ๔ แนวคิดนั้น มีความเชื่อมโยงกัน ล้วนเป็นจุดสำคัญที่จะปรับและทำให้อำนาจการรบเพิ่มขึ้นจนสมบูรณ์

ชุนวู กล่าวไว้ในบทนี้เกี่ยวกับการใช้กำลังพิเศษและกำลังรบปกติ ทั้ง ๒ สิ่งนี้ มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกัน ในทางทฤษฎี กำลังที่มีใช้กำลังรบหลักและกำลังรบหลักมีความคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในวิธีการของสงคราม ในทางปฏิบัติการตัดสินใจและการกำหนดกำลังพิเศษและกำลังรบปกติ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในสนามรบ และการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ข้าศึก ชุนวู เห็นว่า “ทั่วไปแล้วในสนามรบ จะใช้กำลังรบปกติเข้าทำการปะทะและใช้กำลังพิเศษเพื่อชัยชนะ” ผู้บังคับบัญชาที่มีความเชี่ยวชาญสามารถใช้กำลังพิเศษและกำลังรบปกติสนับสนุนกัน ทำให้กำลังพิเศษกับกำลังรบปกติเชื่อมโยงกันอย่างไม่สิ้นสุดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสนามรบ โดยเฉพาะสถานการณ์ของข้าศึก สร้างความสับสนและ “โจมตีจุดที่ไม่มีการป้องกัน เปิดเผยบนจุดที่ไม่คาดคิด”

ส่วนท้ายของบทนี้ ชุนวู ได้กล่าวถึง ความเหนือกว่าว่าเป็นสิ่งแรกที่พึงสร้าง และจะต้องมีพร้อมและอย่างสมบูรณ์ต่อข้าศึกในสงคราม ด้วยความพยายามสร้างจากความพยายามด้วยเราเอง ในการเปรียบเทียบความเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ของสนามรบ ซึ่งเรียกว่า ความท่วมท้นของโมเมนตัม (Overwhelming Momentum) สิ่งที่สองที่ต้องกระทำ คือ จะต้องสร้างความเหนือกว่าผ่านกลยุทธ์ การบังคับบัญชา ทั้งการวิเคราะห์ที่ถูกต้องและการสร้างสถานการณ์ที่ต้องการเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพการทำสงคราม ยิ่งไปกว่านั้น ชุนวู ยังได้เน้นเกี่ยวกับการโจมตีควรต้องกระทำในระยะ และห้วงเวลาที่เหมาะสม ด้วยการโจมตีข้าศึกอย่างแม่นยำในระยะใกล้ด้วยความรวดเร็วและปรับเปลี่ยนอย่างฉับพลัน

บทที่ ๖ ไม่มีและมี¹⁴

โดยทั่วไปแล้วผู้ที่เข้าพื้นที่สนามรบก่อนจะรอคอยด้วยความผ่อนคลาย ผู้ที่เข้าสู่สนามรบทีหลังจะเร่งรีบเข้าต่อสู้ยอมถูกลดทอนศักยภาพลง ดังนั้น ความเชี่ยวชาญอย่างหนึ่ง คือ การนำข้าศึกเข้าสู่สนามรบ แต่จะไม่ถูกข้าศึกนำเข้าสู่สนามรบ สิ่งหนึ่งที่จะทำให้ข้าศึกออกจากเส้นแนวการยุทธ์ของตน นั่นคือ การยื่นข้อเสนอผลประโยชน์ และสิ่งหนึ่งที่หยุดยั้งการออกจากเส้นแนวการยุทธ์ คือ การป้องกัน เมื่อข้าศึกอยู่ในสภาวะผ่อนคลาย ให้เร่งสร้างความเหนือล้ำ เมื่อกินดีให้ทำให้หิวคอยาก เมื่อหยุดนิ่งให้บีบบังคับให้เคลื่อนไหว ปรากฏตัวบนพื้นที่ที่ข้าศึกไม่สามารถส่งกำลังเข้าช่วยเหลือ เคลื่อนกำลังในทิศทางที่ไม่คาดคิด

สิ่งนี้จะทำให้การเดินทัพนับพันลิ้นมีความเหน็ดเหนื่อยก็เพราะว่าพื้นที่เหล่านั้นไม่มีข้าศึก เพื่อความแน่นอนโจมตีข้าศึกบนจุดที่ข้าศึกไม่มีการป้องกันหรือไม่สามารถป้องกัน เพื่อความแน่นอนในการ

¹⁴ ไม่มี และมี ในหนังสือบางเล่มจะใช้การแปลว่า อ่อนและแข็ง หรือ เท็จและจริง

ยึดครอง ให้ป้องกันอยู่ในพื้นที่ที่ข้าศึกนั้นไม่โจมตีหรือไม่สามารถโจมตีได้ ผู้ที่ชำนาญในการโจมตีข้าศึก จะไม่รู้ว่าควรป้องกันที่ตรงไหน ส่วนผู้ที่ชำนาญการป้องกัน ข้าศึกจะไม่รู้ว่าจุดไหนจะโดนโจมตี

แบบยลและล่องหนอย่างไร ผู้ที่เชี่ยวชาญย่อมไม่ทิ้งร่องรอย ลึกลับอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญย่อมไม่ก่อสิ่งเตือนข้าศึก จึงจะเป็นผู้กุมชะตาข้าศึก การบุกของผู้ที่เชี่ยวชาญจะไม่สามารถต่อต้านได้ เมื่อทำการบุกในจุดที่อ่อนแอของข้าศึก ไม่สามารถถูกตีกลับเมื่อถอยกำลังเมื่อเคลื่อนที่บนเส้นทางที่ไม่คาดคิด เมื่อต้องการสู้ ข้าศึกจะต้องถูกบังคับให้เข้าทำการปะทะ แม้ว่าข้าศึกจะซ่อนหลังกำแพงสูงหรือคูลึก ทุกอย่างที่ต้องการทำ คือ การโจมตีไปจุดที่ข้าศึกต้องยอมให้กระทำ เมื่อต้องการหลีกเลี่ยงการรบจะป้องกันตัวเองอย่างง่าย ๆ ด้วยการขีดเส้นบนพื้นดิน ข้าศึกก็ยังไม่โจมตี เพราะว่าได้เบนเข็มข้าศึกไปยังสิ่งที่ข้าศึกต้องการ

เมื่อสามารถกำหนดการเคลื่อนไหวของข้าศึก ในขณะเดียวกัน ข้าพเจ้าปิดกั้นการเคลื่อนไหวฝ่ายเรา เช่นนั้นแล้ว ข้าพเจ้าจะสามารถรวมกำลังและข้าศึกต้องถูกแบ่งแยก เมื่อข้าพเจ้ารวมกำลังส่วนข้าศึกนั้นถูกแบ่งแยก ข้าพเจ้าจะสามารถใช้ความเข้มแข็งทั้งหมดในการโจมตีกำลังย่อย ๆ ได้ ดังนั้น ข้าพเจ้า คือ ความเหนือกว่าทั้งหมด ถ้าข้าพเจ้าสามารถใช้จำนวนมากโจมตีจำนวนน้อยบนจุดที่ได้เลือกไว้ ข้าพเจ้าจัดการกับการเข้าป้อมอยู่ในช่องแคบที่ปิดตาย ข้าศึกจะต้องไม่รู้ข้าพเจ้าตั้งใจจะทำการรบที่ไหน เมื่อข้าศึกไม่รู้ข้าพเจ้าจะรบที่ไหน ข้าศึกจะต้องเตรียมการรบในหลายแห่ง เมื่อข้าศึกเตรียมการหลายแห่ง กำลังที่ข้าพเจ้าจะสู้ย่อมมีน้อยตัวอย่าง ถ้าข้าศึกเตรียมการรบในพื้นที่ส่วนหน้า พื้นที่ส่วนหลังย่อมอ่อนแอ ถ้าเตรียมพื้นที่ส่วนหลัง พื้นที่ส่วนหน้าก็จะเปราะบาง ถ้าความแข็งแกร่งอยู่ทางซ้ายของข้าศึก ข้าก็มีความอ่อนแอ และถ้าอยู่ทางขวา กำลังทางซ้ายก็จะมีกำลังพลเบาบาง และเมื่อข้าศึกต้องส่งกำลังพลไปทุกที่ ข้าศึกจะอ่อนแอในทุกจุด ความอ่อนแอด้านจำนวนเกิดจากการมีการป้องกันต่อพื้นที่ที่อาจจะถูกโจมตี ความเข้มแข็งด้านจำนวนมาจากการบังคับให้ข้าศึกต้องทำการเตรียมการป้องกันต่อเรา

ถ้าฝ่ายหนึ่งรู้ว่าที่ไหนและเมื่อไหร่จะเกิดการรบ กองทัพของผู้นั้นจะสามารถเดินทางพันลี้และเข้าสู่สนามรบ แต่ถ้าไม่รู้ทั้งสถานที่และวันเวลาการรบ กำลังทางซ้ายก็ไม่สามารถช่วยกำลังทางขวา และกำลังทางขวาก็ไม่สามารถช่วยกำลังทางซ้าย และส่วนที่จากไปไม่สามารถสนับสนุนจากพื้นที่ส่วนหลัง จะเป็นเช่นไร เมื่อต้องแบ่งกำลังทุก ๆ ลี้ลี้ แม้ว่าในความเป็นจริงระยะจะมากกว่านี้ เมื่อข้าพเจ้าประมาณการว่ารัฐเยวมีกำลังพลมาก จากหลักการความเหนือกว่านี้ได้กำหนดผลของสงคราม ข้าพเจ้าจะได้ชัยชนะ แม้ว่าข้าศึกจะมีกำลังที่แข็งแกร่งมากมาย หากข้าพเจ้าสามารถป้องกันจากการเข้าปะทะได้

เมื่อการวิเคราะห์แผนของข้าศึกก็จะทำให้เห็นข้อบกพร่องและจุดแข็งของข้าศึก การปั่นหัวข้าศึกนั้น ก็เพื่อที่จะสืบทอดรูปแบบการเคลื่อนไหว ลวงให้ข้าศึกเปิดเผยที่ตั้งและสืบทาดำแหน่งชัดเจน ทำการโจมตีทดสอบ เพื่อให้รู้ว่าที่ไหนมีความเข้มแข็งหนาแน่นและที่ไหนที่มีความเข้มแข็งเบาบาง ความเป็นที่สุดของการมีกำลังรบ คือ การซ่อนพรางกำลังเหล่านั้นโดยไม่ให้อีกฝ่ายสามารถสืบหาได้ เมื่อสายข่าว ไม่สามารถเจาะเข้าถึงต่อให้ผู้ที่มีความฉลาดมากก็ตามก็ไม่สามารถวางแผนด้านทานได้ ตามบทที่กล่าวถึงเรื่องสถานการณ์ได้กล่าวไว้ว่า การวางแผน คือ การวางแผนความสำเร็จ แต่การมีจำนวนที่มากนั้นไม่สามารถชดเชยสิ่งนี้ได้ แม้ว่าทุกคนจะสามารถเห็นลักษณะภายนอกได้ ไม่มีใครเข้าใจได้ว่าชัยชนะจะเข้าถึงได้อย่างไร ดังนั้น เมื่อชัยชนะเคยเกิดขึ้นครั้งหนึ่งแล้ว ยุทธวิธีแบบเดิมจะไม่ถูกนำมาใช้อีก จึงจำเป็นต้องติดตามและตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่หลากหลาย

กองทัพนั้นดุจดั่งกับน้ำที่หลีกเลี่ยงที่สูงและรีบลงสู่ที่ต่ำ กล่าวคือ กองทัพจะต้องหลีกเลี่ยงโจมตีจุดแข็งและเข้าโจมตีจุดอ่อน และดุจดั่งพฤติกรรมของน้ำนั้นที่ไหลตามลักษณะของพื้นดิน เช่นกัน กองทัพต้องจัดการกับชัยชนะไปตามสถานการณ์ของข้าศึก และดุจดั่งกับน้ำที่ไม่มีรูปทรงที่ตายตัวเฉกเช่นในการปฏิบัติการณ์รบนั้น ย่อมไม่มีเงื่อนไขที่ตายตัวเช่นกัน ดังนั้น การที่ฝ่ายหนึ่งจะได้ชัยชนะได้ก็ด้วยการปรับยุทธวิธีให้เป็นไปตามสถานการณ์ของข้าศึก จึงเรียกได้ว่า ดุจดั่งเทพ ธาตุทั้ง ๕ (น้ำ ไฟ ทอง ไม้ และ ดิน) ย่อมไม่มีสิ่งไหนโดดเด่นตลอด ฤดูกาล

ทั้ง ๔ ก็ยังไม่มีฤดูกาลโดยตลอด กลางวัน มีสันและยาว และดวงจันทร์ มีข้างขึ้นและแรม สิ่งเหล่านี้ก็เฉกเช่นเดียวกับกฎการใช้กำลังรบ

คำอธิบายบทที่ ๖ “ไม่มีและมี” ในพิชัยสงคราม ซุนวู นั้น หมายถึงความเข้มแข็งและความอ่อนแอ ยังรวมถึงเงื่อนไขความเหนือกว่าและความด้อยกว่าที่เห็นได้หลังจากการเปรียบเทียบของทั้ง ๒ ฝ่าย ตามเงื่อนไข เวลา สถานที่ และสถานการณ์ ซุนวู คงไว้เพียงแค่นี้เพื่อให้การรู้ที่จะปรับกำลังพิเศษและกำลังปกติ รวมทั้งสถานการณ์การรบ จึงจะทำให้ผู้บังคับบัญชานั้นสามารถโจมตีจุดอ่อนข้าศึก ด้วยการหลีกเลี่ยงการเข้ากระทำต่อจุดแข็งของข้าศึก ในบทนี้ ซุนวู ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของ มีและไม่มี การนำเสนอของ ๒ ทฤษฎีนี้ได้แก่ “การนำข้าศึกเข้าสู่สนามรบแทนที่จะถูกนำเข้าไปสู่สนามรบ โดยข้าศึก” ซึ่งเป็นการเน้นการริเริ่มในการทำสงคราม และอีกทฤษฎีหนึ่ง คือ “การหลีกเลี่ยงจุดแข็งและโจมตีจุดอ่อน” ซึ่งทั้ง ๒ ทฤษฎี สามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องได้จริงในการอำนวยการยุทธ์

ความสำคัญของการนำทฤษฎี “การนำข้าศึกเข้าสู่สนามรบแทนที่จะถูกนำเข้าไปสู่สนามรบ โดยข้าศึก” คือ การชิงความริเริ่มของสนามรบ ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนที่ ครอบงำ และควบคุมข้าศึกและต้องไม่ถูกกระทำโดยข้าศึกเช่นกัน ตามที่ ซุนวู ครึ่งหนึ่งได้เข้าถึงความเหนือกว่าด้านความเข้มแข็งด้วยการสร้างเงื่อนไข เพื่อชิงความริเริ่มอย่างหนึ่ง และชิงความริเริ่มด้านความสมบูรณ์ของทรัพยากร อีกอย่างหนึ่ง ยุทธวิธีและทฤษฎีการสร้างความสำเร็จของทรัพยากร โดย ซุนวู ในพิชัยสงคราม ซุนวู สามารถเห็นได้จากทฤษฎี “การนำข้าศึกเข้าสู่สนามรบแทนที่จะถูกนำเข้าไปสู่สนามรบโดยข้าศึก” มิได้เป็นแกนหลักของหนังสือเล่มนี้ทั้งหมดเท่านั้น ยังเป็นคำแนะนำของ ซุนวู ในการปฏิบัติการการรบด้วย

พื้นฐานของ “การนำข้าศึกเข้าสู่สนามรบแทนที่จะถูกนำเข้าไปสู่สนามรบโดยข้าศึก” คือ “การกำหนดการเคลื่อนไหวของข้าศึก ในช่วงระหว่าง และในเวลาเดียวกันที่ฝ่ายเราปิด” หัวใจสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ การลาดตระเวนตรวจการณ์ การลวงและซ่อนพราง ในขณะที่เราก็ต้องปิดกั้นการเคลื่อนไหวกำลังฝ่ายเราเพื่อเข้าถึงความเหนือกว่าในการควบคุมข้อมูลข่าวสารสนามรบได้อย่างสมบูรณ์ ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือ การมีอิสระในการเคลื่อนไหวของฝ่ายเรา และสร้างการแนะนำที่ผิดพลาดและการจัดการผิดพลาดแก่ข้าศึก การชิงความได้เปรียบในการทำสงครามสามารถเกิดขึ้นได้จริง

ยิ่งไปกว่านั้น ซุนวู ได้เสนอแนวความคิดของการรวมกำลัง และความปรารถนาต่อการรวมกำลังอย่างไร เพื่อที่จะสร้างสถานการณ์ที่ได้เปรียบ ในกรณีทั้ง ๒ ฝ่าย มีความเข้มแข็งใกล้เคียงกัน ซุนวู เสนอหลายยุทธวิธีจะต้องถูกใช้ เพื่อที่จะสามารถได้ข้อมูลข่าวสารสนามรบในการชิงความริเริ่มในการทำสงครามและสร้างความสับสนให้กับข้าศึก จูงจุมักข้าศึก และแบ่งแยกข้าศึกด้วยการสร้างเงื่อนไข ดัง ซุนวู กล่าวว่า “ข้าพเจ้าจะรวมกำลังฝ่ายเราและกำลังข้าศึกจะต้องถูกแบ่งแยก”

วัตถุประสงค์ของ “การหลีกเลี่ยงจุดแข็งและโจมตีจุดอ่อน” คือการหลีกเลี่ยงการโจมตีข้าศึกบนเงื่อนไข เวลา และสถานที่ที่ข้าศึกมีความเข้มแข็ง และโจมตีบนเงื่อนไข เวลา และสถานที่ที่ข้าศึกอ่อนแอ ความสำคัญของแนวคิดนี้ คือ รับผิดชอบแทนที่จะรบด้วยกำลัง และใช้ความเชี่ยวชาญในยุทธวิธีในการเลือกจุดที่ต้อง สร้างความเคลื่อนไหว และโจมตีข้าศึกที่จุดอ่อนด้วยความรุนแรง นี่คือเสน่ห์ของศาสตร์การรบตะวันออก ซึ่งมีความแตกต่างจากศาสตร์การรบตะวันตก ที่เสนอโดย On War โดย Carl Von Clausewitz ซึ่งจะเป็นการใช้แผนการทัพขนาดใหญ่ในการเอาชนะ

กุญแจสำคัญในการใช้ “การหลีกเลี่ยงจุดแข็งและโจมตีจุดอ่อน” ของ ซุนวู คือ การเอาชนะชนะโดยการเปลี่ยนวิธีการรบตามสถานการณ์ของข้าศึก ข้าศึกนั้นล้วนมีความแตกต่างในความเข้มแข็งและความอ่อนแอ และสถานการณ์ข้าศึกก็เช่นเดียวกันที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นในวิธีการ “การหลีกเลี่ยงจุดแข็งและโจมตีจุดอ่อน” จะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการตามการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของข้าศึก ทฤษฎีนี้เป็นหลักการพื้นฐานของสงคราม และถูกใช้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ในความเป็นจริงแล้ว ทุกหลักการสงครามในปัจจุบันเป็นไป

ตามรูปแบบทฤษฎีข้างต้น ไม่ว่าจะเป็น หลักการสงครามที่ว่าด้วย ความอ่อนตัว กล่าวได้ว่า ชุนวู นั้น เป็นทั้ง นักหลักนิยม และนักยุทธศาสตร์

ชุนวู ได้กล่าวถึงประเด็นยุทธศาสตร์ใน ๖ บทแรก ของตำราพิชัยสงคราม ชุนวู และได้กล่าวถึง การดำเนินการระดับยุทธวิธีและเทคนิคใน ๗ บทหลัง กล่าวได้ว่า ๖ บทแรก คือ จิตวิญญาณของตำราพิชัยสงคราม ชุนวู ที่เป็นแรงผลักดันที่สำคัญในยุคปัจจุบัน แม้ว่าประสบการณ์และยุทธวิธีบางอย่างใน ๗ บทหลังนั้น อาจจะถูก ล้าสมัย ในมุมมองของนักการทหารในปัจจุบัน และการเน้นการศึกษานั้นอาจจะไม่มีความจำเป็น แต่ก็มีแนวความคิด ที่มีความเป็นเลิศอยู่ใน ๗ บทหลังที่จะต้องให้ความสนใจในการศึกษา

บทที่ ๗ การดำเนินกลยุทธ์

โดยทั่วไปในสงคราม เมื่อแม่ทัพรับคำสั่งจากผู้ปกครองรัฐแล้ว ระหว่างกระบวนการตั้งแต่ การระดมพลและการระดมสรรพกำลังจากภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนกองทัพ และการฝึกกำลังทั้งหมด ให้เป็นหนึ่งเดียวอย่างลงตัวรวมไปจนถึงการตั้งค่าย ไม่มีสิ่งใดยากเกินกว่าศิลปะการดำเนินกลยุทธ์ เพื่อให้เข้าถึง จุดที่ได้เปรียบ สิ่งที่ยากนั้นก็คือ การทำให้แนวทางที่คิดเขยวั้นให้ลัดตรงได้ และเปลี่ยนจากจุดที่เสียเปรียบ ไปสู่จุดที่ได้เปรียบ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเคลื่อนกำลังเข้าศึกให้อ้อมและการเบนเข้าศึกด้วยการล่อเข้าศึกด้วยเหยื่อ กล่าวได้ว่า ออกเดินทางหลังเข้าศึกแต่เข้าสนามรบก่อนเข้าศึก ผู้ที่จะสามารถกระทำเช่นนั้นได้จะต้องมีความรู้ เกี่ยวกับกลยุทธ์ และอุบายในการเบี่ยงเบน

ดังนั้น ทั้งความได้เปรียบและอันตราย คือ ธรรมชาติของการดำเนินกลยุทธ์นั้นก็เพื่อไปสู่ จุดที่ได้เปรียบทางการรบ ฝ่ายที่ทำการเคลื่อนกำลังกองทัพทั้งหมดพร้อมกำลังป้องกันเพื่อจะชิงความได้เปรียบ จะไม่สามารถถึงได้ ถ้าละทิ้งค่ายพร้อมกับกำลังป้องกันทั้งหมดเพื่อความได้เปรียบคลังต่าง ๆ จะถูกทำลาย เมื่อผู้บังคับบัญชาออกคำสั่งต่อผู้บังคับบัญชาให้เคลื่อนกำลังโดยปราศจากเกราะ โดยไม่หยุดพักทั้งกลางวัน และกลางคืน บนระยะทางที่ไกลกว่าปกติสองเท่า และทำการระยะร่อยล้าเพียงเพื่อความได้เปรียบ เป็นไปได้ว่า ที่ผู้บังคับบัญชาผู้นั้นจะถูกจับ ทหารที่แข็งแกร่งจะถึงก่อน ทหารที่อ่อนแอจะอยู่ระหว่างทาง ถ้าวิธีการนี้ถูกใช้ จะมีทหารเพียงหนึ่งในสิบส่วนที่ถึงจุดหมาย หากเดินทางระยะห้าสิบลิ การบังคับบัญชาจะล้มเหลว เพียงกึ่งหนึ่งของกองทัพที่จะถึงจุดหมาย การเดินทางในระยะสามสิบลิสองในสามจะเดินทางถึงจุดหมาย การกระทำเช่นนั้น จะทำให้กองทัพขาดอาวุธหนัก ขาดอาหารสัตว์ อาหารและเสบียงอื่นจะเสียหาย

ผู้ที่ไม่รู้ถึงความคิดอ่านของเหล่าประเทศเพื่อนบ้านไม่ควรเข้าเป็นพันธมิตร ผู้ที่ไม่รู้ ถึงเงื่อนไขของภูเขาและป่าไม้ ที่ค้ำชันอันตราย บึงและหนอง ไม่สามารถทำการนำการเคลื่อนทัพได้ ผู้ที่ไม่รู้จัก การใช้คนในพื้นที่ในการนำทางย่อมไม่สามารถใช้ประโยชน์จากปัจจัยพื้นที่ได้ ตอนนี้องครามนั้นวางอยู่บน การลวง เคลื่อนไหวเมื่อมีความได้เปรียบและสร้างโอกาสในสถานการณ์ด้วยการกระจายกำลังหรือรวมกำลัง เมื่อทำรบให้เคลื่อนให้รวดเร็วดังสายลม เมื่อเคลื่อนเข้าให้หนักแน่นดังป่า เมื่อเข้าโจมตีและปล้นให้ดุเดือดดังไฟ เมื่อตั้งรับให้มั่นคงดังขุนเขา เมื่อซ่อนตัวให้ลึกลับดังของวัตถุในหมอก เมื่อเคลื่อนไหวให้รวดเร็วดังสายฟ้า เมื่อปล้น ในชนบทให้กระจายกำลัง เมื่อยึดดินแดนให้ป้องกันจุดยุทธศาสตร์ ซึ่งนำหนักสถานการณ์ก่อนเคลื่อนกำลัง ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับสร้างกลเพื่อเบี่ยงเบนยอมเป็นผู้ชนะ นี่คือนิยามของการดำเนินการยุทธ

หนังสือ Military Administration กล่าวว่า กรณีที่เสียไม่ได้ยินในการรบ ฆ้องและกลองสัญญาณ จะถูกใช้ เมื่อกำลังรบไม่สามารถเห็นได้ชัดในการรบ ธงและเครื่องหมายจะถูกใช้ ตอนนี้เราใช้ ฆ้อง กลอง ธง และเครื่องหมายในการทำให้การปฏิบัติของกองทัพเป็นเอกภาพ เมื่อกองทัพเป็นเอกภาพแล้ว ผู้กล้าหาญจะไม่ไป ข้างหน้าเพียงลำพัง ผู้ที่ฉลาดกลัวก็ไม่สามารถถอยหนีได้ นี่คือนิยามของการอำนวยการกำลังรบขนาดใหญ่ ในการต่อสู้ กลางคืน ใช้คบไฟและกลอง ในการรบกลางวันใช้ธงและสัญญาณ ในการสั่งการทั้งทางการมองเห็นและเสียง

กองทัพอาจสูญเสียขวัญ ผู้บังคับบัญชาสูญเสียความมั่นใจ ในการเริ่มการรบขวัญของทหาร จะอีกเหิม เมื่อผ่านไประยะหนึ่งจะลดลง ในสภาวะสุดท้ายจะคิดถึงการกลับบ้าน ดังนั้นผู้ที่เชี่ยวชาญการรบ

จะหลีกเลี่ยงเข้าศึกเมื่อเข้าศึกอีกheim และโจมตี เมื่ออึดและทหารคิดถึงบ้าน การจัดการที่ดีนั้น จะต้องรอคอย ให้เข้าศึกขาดขีดความสามารถ อยู่ในความสงบอย่างหนึ่ง คือ การควบคุมปัจจัยขวัญและกำลังใจ (ปัจจัยที่มีใช้ ภายภาพ) ส่วนการพักอยู่ใกล้กับสนามรบ รอคอยเข้าศึกเดินทางจากที่ไกล รอคอยเข้าศึกที่อ่อนล้าด้วยความสมบูรณ์ รอคอยทัพที่หิวโหย นั่นคือการควบคุมปัจจัยทางกายภาพ จะไม่ทำการบุกโจมตีกองทัพบกที่เดินทางมาจัดการที่ดี สัญญาณและกระบวนทัพที่เป็นระเบียบ นี่คือการควบคุมปัจจัยสถานการณ์

ดังนั้น ศิลปะการนำทัพ เมื่อเข้าศึกตั้งอยู่บนที่สูงจะไม่ไม่เข้าปะทะ เมื่อเข้าศึกตั้งทัพพิงที่สูง จะไม่โจมตีตรงหน้า เมื่อเข้าศึกสร้างถอยอย่าได้ไล่ติดตาม อย่าเข้าโจมตีกำลังที่เปี่ยมด้วยความฮึกเหิม อย่าหลง กินเหยื่อ อย่าขัดขวางเข้าศึกที่มุ่งหน้ากลับบ้าน เปิดช่องให้หนีเมื่อล้อมเข้าศึก อย่ากดดันเข้าศึกจนหมดหนทาง นี่คือ ศิลปะการนำทัพ

คำอธิบายบทที่ ๗ ชุนวู คิดว่าชัยชนะนั้นถึงได้ด้วย มีและไม่มี (บทที่ ๖) ในบทนี้ ชุนวู กล่าวถึงความพยายามของทั้ง ๒ ฝ่าย ในการสร้างเงื่อนไข และการเลือกใช้โอกาสในการโจมตีอีกฝ่ายหนึ่งด้วยการริเริ่ม ในสงครามจนกว่าจะเข้าถึงชัยชนะ

ในบทนี้ ชุนวู ได้นำเสนอแนวความคิด “การทำเส้นทางที่คดเคี้ยวให้ตรง และการเปลี่ยนจากความเสียเปรียบไปสู่ความได้เปรียบ” ตามความเห็นของ ชุนวู ความคดเคี้ยวและความตรง ความเสียเปรียบ และความได้เปรียบ ประโยชน์และความเสียหาย นั้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และสามารถเปลี่ยนไปสู่ตรงข้ามได้ ภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ผู้ที่ชำนาญการสงครามจะต้องสามารถสร้างเงื่อนไขที่จะเปลี่ยนข้อดังกล่าวไปสู่สิ่งที่ เกื้อกูลต่อตนเอง “การทำให้หนทางที่คดเคี้ยวให้ตรงได้มากที่สุด” ดูเหมือนจะตีความได้ว่าเป็นความรวดเร็ว ในการเคลื่อนกำลังบนทางที่ตรง แทนที่จะเคลื่อนกำลังบนเส้นทางที่คดเคี้ยว ในความเป็นจริงสะท้อนให้เห็น สัมพันธภาพการซังน้ำหนทางตรงและการซังน้ำหนทางอ้อม ในบางครั้งการใช้ทางตรงด้วยความเร็ว ก็ไม่ได้ จะทำให้ถึงที่หมายเร็วแต่กลับสูญเสียมาก ในทางกลับกันการใช้ทางอ้อมสามารถเข้าถึงผลที่ต้องการ ซึ่งทางตรง ไม่สามารถกระทำได้

ชุนวู ได้กล่าวถึงการใช้ปฏิบัติการจิตวิทยา โดยกล่าวถึงความต้องการและความมั่นใจของ ผู้บังคับบัญชา และขวัญกำลังใจของกำลังพลนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดผลของสงคราม ในความหมายนี้ ชุนวู ได้เน้นจุดมุ่งหมายของการปฏิบัติการด้านจิตวิทยาไปที่การแยกจัดการความมั่นใจของผู้บังคับบัญชา และ ขวัญกำลังใจของกองทัพ อีกด้านหนึ่ง ชุนวู ได้นำเสนอวิธีการปฏิบัติการด้านจิตวิทยา อาทิเช่น “ถ้าฝ่ายข้าศึก นั้นหุนหันพลันแล่นให้ทำการยั่วยุ ถ้าฝ่ายข้าศึกนั้นผยองให้พยายามทำการท้าทาย ถ้าฝ่ายข้าศึกมีความเป็นหนึ่ง เดียว ต้องทำให้แตกแยก” อีกด้านหนึ่ง ชุนวู ได้ให้คุณค่าความสำคัญต่อการสร้างและยกระดับขวัญกำลังใจ ของฝ่ายตนเอง ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น “ส่งกำลังเข้าไปในสถานการณ์ที่อันตราย ซึ่งกองทัพจะต้องพยายามอยู่รอด และส่งกองทัพไปในที่อันตราย โดยจะต้องพยายามรักษาชีวิตไว้” จะต้องระลึกไว้ว่านั่นเป็นการฝึกที่มีประสิทธิภาพ ของจิตวิทยา แต่จะเป็นไปได้เมื่อเข้าศึกนั้นมีเงื่อนไขเกื้อกูลตลอด ซึ่งหลักการนี้ได้พิสูจน์ว่าถูกต้องในประวัติศาสตร์

บทที่ ๘ เก้าปัจจัยสำคัญ¹⁵

โดยทั่วไป ระบบการบัญชากองทัพเริ่มจากที่ผู้บังคับบัญชารับโอนการจากผู้ครองรัฐให้ทำ การระดมพลและจัดตั้งกองทัพ

ไม่ควรตั้งค่ายบนพื้นที่ที่ยากแก่การเข้าถึง ร่วมมือกับพันธมิตรกับเจ้ารัฐที่อยู่บนแยกสำคัญ ตามเส้นทาง ไม่ควรอยู่ในที่รกร้างนานเกิน ในพื้นที่ปิดให้ฟังยุทธศาสตร์ พื้นที่สังหารให้สู้ให้หลุดออกมา

¹⁵ เลขเก้าในธรรมเนียมถือว่าเป็นเลขที่สูงที่สุดในหลักหน่วย ดังนั้นเลขเก้าจึงนำมาเปรียบถึงความเปี่ยมที่สุด เก้าปัจจัย สำคัญจึงแปลได้ว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุด

มีเส้นทางบางเส้นที่ไม่ควรใช้ ทหารบางกองที่ต้องไม่เข้าจู่โจม บางเมืองที่ต้องไม่โจมตี บางพื้นที่ไม่อาจทำสงคราม และมีบางครั้งที่คำสั่งของผู้ครองรัฐไม่จำเป็นต้องเชื่อฟัง ดังนั้นขุนพลผู้รู้จักใช้ประโยชน์จากเก้าปัจจัยสำคัญ จึงจะนับได้ว่ารู้หลักบัญชาทัพ ขุนพลที่ไม่รู้จักใช้ประโยชน์จากเก้าปัจจัยสำคัญ แม้ชำนาญภูมิประเทศ จะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากภูมิประเทศเพื่อความสะดวกได้เปรียบแม้ว่าจะรู้จักภูมิประเทศนั้นเป็นอย่างดี ในการอำนวยการยุทธ์ของการปฏิบัติการทางทหาร ผู้ที่ไม่เข้าใจยุทธวิธีที่เหมาะสมกับเก้าปัจจัยสำคัญจะไม่สามารถใช้กองทัพได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีความเข้าใจประโยชน์ในห้าปัจจัยข้างต้น (อ้างถึงท่าสถานการณ์ที่กล่าวถึงตอนที่เริ่มต้นบทที่ ๘)

ด้วยเหตุผลนี้ ผู้นำทัพที่ชาญฉลาดจะไตร่ตรองอย่างประณีตทั้งปัจจัยเกื้อกูลและปัจจัยไม่เกื้อกูล ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกื้อกูล จะทำให้แผนนั้นมีความเป็นไปได้ ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยที่ไม่เกื้อกูลจะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงอันตรายได้

เมื่อต้องการจัดการกับเจ้ารัฐประเทศราชให้สร้างความบอบช้ำ หากต้องการควบคุมให้ใช้งานอย่างต่อเนื่อง หากต้องการเร่งให้เสนอด้วยผลประโยชน์ที่มีคุณค่า

ในหลักนียมการทำสงครามไม่มีสมมุติฐานว่าข้าศึกจะไม่มา แต่เน้นที่การเตรียมพร้อมที่จะเผชิญหน้าข้าศึก และจะต้องไม่เข้าใจว่าข้าศึกจะไม่โจมตี แต่เน้นที่จะทำให้ไม่เห็นจุดอ่อนฝ่ายเรา

ลักษณะของแม่ทัพนั้นมีอยู่ ๕ สิ่งด้วยกันที่อันตรายถึงชีวิต ผู้ที่บ้าบิ่นมักจะถูกล้างผลทาง ผู้ที่รักชีวิตมักถูกจับกุม ผู้ที่ฉุนเฉียวง่ายมักถูกยั่วให้โกรธและทำสิ่งที่โง่เขลา ผู้ที่ละเอียดย่อนในเกียรติมักถูกให้ร้ายดูถูก ผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจมักถูกก่อกวน หัวลักษณะที่กล่าวนี้ คือ ความผิดพลาดอันใหญ่หลวงของแม่ทัพและการปฏิบัติการทางทหารจะเข้าสู่จุดผกผันทางการรบ ความล่มสลายของกองทัพและความตายของแม่ทัพจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงต้องไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง

คำอธิบายบทที่ ๘ ในยุทธบรีเวณ เน้นอนที่ว่าทั้งสองฝั่งจะเผชิญทุกสถานการณ์ หลาย ๆ ภูมิประเทศ ในบทนี้ ซุนวู ได้เน้นเสนอแนวคิดความอ่อนตัวภายใต้เงื่อนไขพิเศษต่าง ๆ

ซุนวู เน้นว่า แม่ทัพที่ดีจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างของสนามรบ และต้องอ่อนตัว และบางครั้งอาจจะต้องสั่งการตามสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปโดยพลการ ผู้บังคับบัญชาที่ดีตามที่ ซุนวู จะต้องไม่ยึดติดหลักการทั่วไปของการบังคับบัญชาแต่จะต้องมีความเชี่ยวชาญในหลักการพิเศษ ความคิดนี้เห็นได้ชัดจากคำกล่าวของ ซุนวู “มีเส้นทางบางเส้นที่ไม่ควรใช้ ทหารบางกองที่ต้องไม่เข้าจู่โจม บางเมืองที่ต้องไม่โจมตี บางพื้นที่ไม่อาจทำสงคราม และมีบางครั้งที่คำสั่งของผู้ครองรัฐไม่จำเป็นต้องเชื่อฟัง” ผู้บังคับบัญชาที่ไม่แตกฉานในหลักการบังคับบัญชาพิเศษนี้จะเจ็บปวดถึงแก่ชีวิตจากอันตรายทั้งห้า ดังนั้นแม่ทัพจะต้อง เมื่อทำการตัดสินใจต้องคำนวนถึงปัจจัยที่ไม่เกื้อกูล และใช้ยุทธศาสตร์อื่นเข้าสู่กับข้าศึกที่แตกต่างกันไป

ในบทนี้ ซุนวู ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการเตรียมพร้อมต่อสงคราม ตัวอย่างเช่น “เน้นที่การเตรียมพร้อมที่จะเผชิญหน้าข้าศึก” (“ในหลักนียมการทำสงครามไม่มีสมมุติฐานว่าข้าศึกจะไม่มา แต่เน้นที่การเตรียมพร้อมที่จะเผชิญหน้าข้าศึก และจะต้องไม่เข้าใจว่าข้าศึกจะไม่โจมตี แต่เน้นที่จะทำให้ไม่เห็นจุดอ่อนฝ่ายเรา”) บริบทของแนวคิดการเตรียมพร้อมต่อการเผชิญสงครามรวมอยู่ในใจความของพิชัยสงคราม : ให้ความสำคัญและศึกษาสงครามอย่างลึกซึ้ง; สร้างความเหนือกว่าต่อข้าศึกในการเปรียบเทียบความเข้มแข็งของ “การเมือง สภาพอากาศ (ปัจจัยเวลา) ภูมิประเทศ (ปัจจัยพื้นที่) ผู้บังคับบัญชา และหลักนียม” การสืบหาข้อมูลทางการทหารของข้าศึกทุกห้วงเวลา; พัฒนาขีดความสามารถและคุณภาพของผู้บังคับบัญชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งขีดความสามารถในการควบคุมบังคับบัญชาและการยุทธ์; และสร้างการศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันประเทศให้กว้างขวางรวมทั้งการฝึก และอื่น ๆ

ในบทที่ ๑ ซุนวู ออกความเห็นเกี่ยวกับ “๕ ปัจจัย” ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ความมีน้ำใจ ความเมตตา ความกล้าหาญและความเข้มงวด หลักนียม ของผู้บังคับบัญชา ซุนวู ได้อธิบายเพิ่มเติมใน

บทนี้ว่าสิ่งเหล่านี้ ไม่ควรมีมากหรือน้อยเกินไป ความกล้าหาญ ตัวอย่างเช่น ถ้ามีมากเกินไป จะนำไปสู่ความบ้าบิ่น ซึ่งจะสร้างความเสียหายให้กับกองทัพ แนวความคิดนี้ของ ซุนวู ว่าสิ่งเหล่านี้ต้องควบคุมกับกฎของสัมพันธภาพ (การได้สัดส่วน)

บทที่ ๙ การเคลื่อนพล

เมื่อกองทัพถูกนำเข้าสู่ตำแหน่งและเผชิญหน้ากับศัตรูจะต้องมีการตรวจการณ์ และตัดสินใจสถานการณ์ของข้าศึก ในการทำเช่นนั้นจะต้องเอาใจใส่ในสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

เมื่อข้ามผ่านแนวเขาต้องมั่นใจว่าอยู่ติดกับหุบเขา เมื่อตั้งค่ายให้เลือกที่สูงหันหน้าเผชิญแดด เมื่อที่สูงถูกควบคุมโดยข้าศึกอย่าพยายามขึ้นไปยึด นี่คือการควบคุมพื้นที่ภูเขา

หลังข้ามแม่น้ำจะต้องทิ้งระยะห่างจากแม่น้ำ เมื่อเห็นความได้เปรียบขณะที่ข้าศึกกำลังข้ามแม่น้ำ อย่าได้เข้าโจมตีกลางกระแสน้ำ จะได้เปรียบมากกว่าถ้าให้ครึ่งหนึ่งของกำลังข้าศึกข้ามพ้นแล้วจึงโจมตี ถ้าต้องการจะเข้ารบอย่าเข้ารบกับข้าศึกใกล้แม่น้ำ ให้ควบคุมพื้นที่สูงหันหน้าชนดวงอาทิตย์ อย่าอยู่ในพื้นที่ต่ำในระยะของข้าศึก นี่คือการสัมพันธ์ของตำแหน่งใกล้แม่น้ำ

ข้ามพื้นที่หนองบึงต้องรวดเร็ว อย่าอยู่ยาวนาน ถ้าเผชิญหน้ากับข้าศึกกลางพื้นที่หนองบึง จะต้องเลือกตำบลที่ใกล้กับหญ้าและน้ำและมีต้นไม้อยู่ข้างหลัง นี่คือน้ำที่พึงกระทำเมื่ออยู่ในตำบลที่หนองบึง

ในพื้นที่ราบ ให้ยึดตำบลที่สนับสนุนการปฏิบัติ ให้สูงทางด้านหลังและด้านขวา สนามรบจะต้องอยู่ข้างหน้าและข้างหลังต้องปลอดภัย นี่คือการทำอะไรเมื่ออยู่ในตำบลที่ราบ

โดยทั่วไปแล้วมีหลักการความได้เปรียบของการตั้งค่ายในพื้นที่ทั้งสี่ที่ได้กล่าว จากการใช้ทั้ง ๔ นี้ จักรพรรดิเหลียง (ฮวงตี้) ได้สยบผู้ครองรัฐทั้ง ๔ (ตำนานเกี่ยวกับจักรพรรดิเหลียงในประวัติศาสตร์โบราณของจีน ที่ครองราชย์ เมื่อห้าพันปีก่อน)

ในสนามรบ ข้าศึกส่วนใหญ่ปรารถนาพื้นที่สูงมากกว่าที่ต่ำ ปรารถนาที่แดดส่องถึงมากกว่าที่ร่มทึบ ถ้าข้าศึกตั้งอยู่บนที่สูงที่สะดวกแก่การกินอยู่ จะไม่ได้รับความลำบากจากการเจ็บป่วย นี่คือการได้มาของคำว่าชัยชนะ เมื่อเข้าที่ยอดเขา ล้นเขา ทำนบ จะต้องตั้งมั่นในตำบลที่แดดส่องถึง มีความได้เปรียบที่เกิดจากลักษณะภูมิประเทศ เมื่อมีฝนตกในที่สูง กองทัพเข้าใกล้แม่น้ำที่กำลังไหลหลาก ผู้ที่ต้องการลุยข้ามต้องรองจนกว่าน้ำยุบตัว มีมัจฉาที่เกิดจากพายุฝน อาทิเช่น หนองน้ำสวรรค์ ลูกสวรรค์ ดาซ่ายสวรรค์ กับดักสวรรค์ และรอยร้าวสวรรค์ ที่ต้องรีบเคลื่อนทัพให้ออกห่างเร็ว ห้ามเข้าพื้นที่เหล่านี้ รักษาระยะห่างแล้วตั้งข้าศึกเข้ามาแทน เมื่อปีกด้านหนึ่งของกองทัพมีโตรกธารแคบอันตราย หรือหนองน้ำที่ปกคลุมด้วยหญ้าน้ำ ทึกหญ้าหรือพุ่มไม้ขึ้น หรือป่าเขาที่ต้นไม้ขึ้นหนาแน่นยุ่งเหยิง จะต้องตรวจด้วยความระมัดระวัง อาจจะเป็นที่ที่กำหนดไว้เพื่อการโจมตี หรือหน่วยลาดตระเวนซ่อนอยู่

เมื่อข้าศึกเข้าใกล้ตั้งอยู่บนความสงบแสดงว่าข้าศึกอยู่บนจุดที่ได้เปรียบ เมื่อข้าศึกทำหายด้วยระยะทางที่ไกล ข้าศึกปรารถนาลงให้บุกไปข้างหน้าเข้าประชิด เมื่อข้าศึกตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่โจมตีง่าย แสดงว่าข้าศึกอยู่บนจุดที่ได้เปรียบ เมื่อต้นไม้มีการเคลื่อนไหว นั้นหมายความว่าข้าศึกเข้าประชิด เมื่อมีกองหญ้าขวางรก เพราะมีมุงประสงค์ที่จะลวง เห็นฝูงนกบินคือสัญญาณของการดักรวม เมื่อสรรพสัตว์ตื่นตระหนกเพราะมีกองทัพเข้าใกล้โจมตีไม่ให้เราตั้งตัว

หากฝนตกลงสูงชันเป็นแนว บ่งชี้ได้ว่ามีรถม้าตะบึงบุก ฝนคละคลุ้งเป็นบริเวณกว้างและต่ำ เพราะมีการรุกของกองทหาร ฝนฟุ้งเป็นหย่อมกระจัดกระจาย ข้าศึกเก็บและขนพิน ฝนบางเบากระจัดกระจาย ดูเหมือนลอยมาลอยไปเพราะข้าศึกกำลังตั้งค่าย เมื่อทูตของข้าศึกพูดด้วยความนบน้อม แต่กองทัพยังเตรียมพร้อมอย่างต่อเนื่องนั้น หมายความว่ากำลังจะบุกยกทัพ เมื่อข้าศึกเสียงแข่งกร้าวและอวดอ้างว่าจะบุกยกทัพ เหล่านี้คือสัญญาณว่าข้าศึกกำลังถอยทัพ เมื่อรถม้าเบาไปข้างหน้าและรักษาดำแหน่งทางด้านปีกทั้งสอง นั่นคือข้าศึกกำลังจัดทัพ เมื่อปราศจากซึ่งสัญญาณที่กล่าวมาและข้าศึกขอพักรบ นั่นคือข้าศึกทำกลยุทธ์ เมื่อทหารราบ

เคลื่อนด้วยความเร็ว และธมฺมาศิกเคลื่อนกำลังนั้นคือข้าศึกหวังจะไปที่จุดนัดพบเพื่อเพิ่มเติมกำลัง เมื่อถึงหนึ่ง ของกำลังข้าศึกเคลื่อนไปข้างหน้า อีกถึงหนึ่งถอย นั่นคือข้าศึกกำลังลวง เมื่อข้าศึกพบบนอาวุธนั้นคือข้าศึก กำลังทิว เมื่อข้าศึกดิ่งน้ำออกมาดื่มก่อนที่จะนำไปที่ค่ายพัก นั่นคือกำลังข้าศึกลำบากหิวกระหาย เมื่อข้าศึกเห็น โอกาสได้เปรียบแต่ไม่รบรุกเพื่อไขว่คว้าไว้แสดงว่าอิดโรย เมื่อนกรวมฝูงเหนือค่ายข้าศึกนั้นคือค่ายเปล่า สงสัย อีกทีก ยามกลางคืนข้าศึกสงสัยระงมเพราะความขาดกลัว

เมื่อกองทัพพระส่ำระสายนั่นเพราะขุนพลไม่เป็นที่เคารพ เมื่อริ้วธงเคลื่อนย้ายตลอดเวลา เพราะ กองทัพข้าศึกอลหม่าน ถ้านายทหารกราดเกรี้ยวฉุนเฉียว นั่นคือข้าศึกกำลังอ่อนล้า เมื่อข้าศึกให้แกลบแก่ม้า ข้าวัวควายเพื่อเป็นอาหาร และเมื่อข้าศึกเครื่องใช้ภาชนะวางทิ้งเกลื่อนกลาด และไม่กลับที่ตั้ง เพราะข้าศึกสิ้นหวัง เมื่อข้าศึกรวมกลุ่มขนาดเล็กและซบซิบ นั่นคือทหารขาดความเชื่อมั่นต่อกองทัพ การตบรางวัลบ่อยครั้งนั้นคือ แม่ทัพนั้นหมดปัญญา ส่วนการลงโทษบ่อยครั้งนั้นนั่นคือแม่ทัพอยู่ในความยุ่งยากทันทีทันใด (ไม่สามารถบังคับ บัญชา) ถ้านายทหารบังคับบัญชาด้วยความเฉียบขาดและสุดท้ายก็ต้องระแวงทหารเอง นั่นแสดงให้เห็นว่า ปราศจากปัญญา เมื่อกองกำลังข้าศึกเคลื่อนพลด้วยความอึกเขม เมื่อนเผชิญหน้ากลับไม่ปะทะหรือหนีจาก ในสถานการณ์นี้ต้องการตรวจตราอย่างระแวดระวัง

ในการสงครามปริมาณเพียงอย่างเดียวไม่ได้ยืนยันความได้เปรียบ นั่นคือความพอเพียงเมื่อไม่บุก ไปข้างหน้าด้วยกำลังทหารอย่างเต็มที่ การสงครามไม่มีอะไรเกินมากกว่าการประมาณสถานการณ์ให้ได้อย่างถูกต้อง และรวมความแข็งแกร่งเพื่อคว้าข้าศึก ผู้ที่ปราศจากการประมาณสถานการณ์และดูแลคนข้าศึก เชื่อได้ว่า จะถูกจับตัวโดยข้าศึก

กำลังรบที่ความจงรักภักดียังไม่หยั่งลึก เมื่อใช้การลงโทษจะเกิดการกระด้างกระเดื่อง และยากที่ จะสั่งการ เมื่อรับกำลังรบเหล่านี้เข้ามาร่วมทัพย่อมเป็นการการยากที่จะสั่งการให้ทำการ ดังนั้นจะต้องสั่งการด้วย กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน แต่ต้องควบคุมด้วยระเบียบ กฎเกณฑ์อย่างจริงจังจึงจะกล่าวได้ว่าชัยชนะนั้นแน่นอน หากคำสั่งที่ออกไปนั้นสอดคล้องสิ่งที่ฝึกปลูกฝังให้กับกำลังรบ ทหารย่อมเชื่อฟังในคำสั่ง ถ้าหากคำสั่งที่ส่งออกไปนั้น ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่กำลังรบได้รับการฝึกปลูกฝังมา ทหารย่อมไม่เชื่อฟังเป็นธรรมดา ถ้าคำสั่งที่ส่งออกไปนั้น มีความสอดคล้อง เชื่อถือได้สูง นั่นคือแสดงได้ว่าความสัมพันธ์ของแม่ทัพกับกำลังรบนี้น่าพอใจ

คำอธิบายบทที่ ๔ ขุนวู เห็นว่าผู้นำทัพหลังจากที่ได้แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนสถานการณ์ ต่าง ๆ ในสนามรบแล้ว จึงจะสามารถเดินทัพเข้าสู่การปฏิบัติการ นี่คือการทำไม ขุนวู จึงกล่าวถึงการเดินทัพ และการตั้งค่ายในภูมิประเทศต่าง ๆ และการสังเกตและการประเมินสถานการณ์ของข้าศึกไว้ในบทนี้

ขุนวู ได้สรุปวิธีการต่าง ๆ ในการเดินทัพ การตั้งค่าย การใช้กำลังรบ และการสู้กับข้าศึก ในสถานการณ์ภูมิประเทศแบบต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ภูเขา แม่น้ำ หนองบึง และพื้นราบ แม้ว่าหลักการการเดินทัพ การตั้งค่าย และการต่อสู้จะใช้กันในการรบยุคอาวุธแบบพื้นแท่ง ยุทธศาสตร์สมัยใหม่ยังคงสามารถใช้ประโยชน์ จากหลักการเหล่านี้ได้ ตัวอย่างเช่นแนวคิดการเปลี่ยนตัวชีวิตการคาดการณ์ระหว่างการเดินทัพ การตั้งค่าย และต่อสู้ ขึ้นอยู่ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ของสงครามและข้าศึก ตัวอย่างเช่นใช้ตัวชีวิตที่หลากหลายและแตกต่าง ต่อเงื่อนไขภูมิประเทศและข้าศึก

ในบทนี้ ขุนวู ได้รวม ๓๒ วิธี ของการตรวจการณ์ และวัตถุประสงค์ของแต่ละอย่าง เพื่อไปสู่ ความถูกต้องต่อการตัดสินใจสถานการณ์ของข้าศึกอย่างระมัดระวัง และพิถีพิถันต่อการตรวจตราสนามรบ และ เหตุผลวิเคราะห์จากข้างนอกสู่ข้างใน และขจัดความไม่จริงใจให้เหลือแต่ความจริง แม้ว่าวิธีการตรวจการณ์เหล่านี้ จะผ่านประสบการณ์และโบราณ หลักการเหล่านี้ยังคงสะท้อนหลักการทั่วไปของการตรวจการณ์ การตัดสินใจ และ เหตุผลต่าง ๆ ของสถานการณ์ในสนามรบได้

ในบทนี้ ชุนวู แนะนำทฤษฎีการเดินทัพด้วยการบังคับบัญชากำลังรบด้วยกฎระเบียบแบบแผน แต่ควบคุมด้วยความจริงจัง ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการได้ความสนใจของกำลังรบ ชุนวู ให้นำทัพด้านหนึ่ง ควรจะฝึกอบรม กระตุ้นและแนะนำทหาร รักดูแลลูกหลาน ให้รางวัลเมื่อสร้างคุณความดี อีกด้านหนึ่ง เข้มงวด และบังคับบัญชาด้วยกฎระเบียบ และลงโทษผู้ที่กระทำความผิด

บทที่ ๑๐ ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศสามารถแบ่งได้ตามลักษณะธรรมชาติของมัน เช่น การเข้าออกได้ ความยุ่งยาก การหน่วงเหนี่ยว สูงชัน ระบาย หรือมีทางเดินแคบ พื้นที่ที่ฝ่ายเราและข้าศึกสามารถผ่านหรือขวางได้เท่า ๆ กัน เรียกว่า **ภูมิประเทศเข้าออกได้** ในพื้นที่ดังกล่าว ฝ่ายไหนสามารถครองพื้นที่สูงแคบสองถึง และรักษาสันทาง ส่งกำลังบำรุงไม่ให้ถูกขัดขวาง สามารถสู้ด้วยความได้เปรียบ พื้นที่ที่ง่ายต่อการเข้าแต่ยากต่อการออกพื้นที่เช่นนี้ เรียกว่า **ภูมิประเทศกับดัก** (ยุ่งยากต่อการออกเมื่อเข้าไปแล้ว) ธรรมชาติของพื้นที่แบบนี้ หากข้าศึกไม่เตรียมพร้อม ฝ่ายเข้าโจมตี ผลคือฝ่ายเราอาจชนะได้ หากข้าศึกมีการเตรียมตัว ฝ่ายเราเข้าโจมตี ฝ่ายเราจะพ่ายแพ้และไม่สามารถถอยกลับได้ หายนะจะเกิดขึ้น พื้นที่ที่ไม่เกื้อกูลให้ทั้งฝ่ายเราและฝ่ายข้าศึกในการเข้าไป เรียกว่า **ภูมิประเทศหน่วงเหนี่ยว** ธรรมชาติของพื้นที่ลักษณะนี้แม้ว่าข้าศึกจะวางเหยื่อล่อ จะไม่ออกมา แต่จะล่อลวง ให้ข้าศึกออกมา เมื่อข้าศึกออกมาครั้งหนึ่ง จึงจะโจมตีด้วยความได้เปรียบ หากข้าพเจ้าสามารถควบคุม **ภูมิประเทศแคบ** จะทำการปิดฝั่งหนึ่งและรอข้าศึก หากข้าศึกทำการครองพื้นที่แคบและทำการปิด จะไม่ทำการโจมตี ถ้าหากการปิดนั้นไม่สมบูรณ์ข้าพเจ้าอาจจะทำการโจมตี **ภูมิประเทศสูงชัน** จะยึดพื้นที่สูงแคบสองถึง และรอข้าศึก ถ้าข้าศึกยึดพื้นที่ดังกล่าวได้ก่อน จะเดินทัพออกและไม่โจมตีข้าศึก เมื่อ**ภูมิประเทศห่างไกลจาก** ข้าศึก รวมทั้งมีความเข้มแข็งเท่าเทียมกัน มีความยากต่อการยั่วยุให้เกิดการรบและไม่มีประโยชน์ต่อการเข้าโจมตี

มีหลักการที่สัมพันธ์ต่อทั้ง ๖ ภูมิประเทศข้างต้น นั่นคือความรับผิดชอบอย่างสูงสุดของผู้นำทัพ ในการศึกษาเกี่ยวกับภูมิประเทศเหล่านั้น ด้วยความระมัดระวังอย่างสูงสุด

เงื่อนไขที่ทำให้การรบล้มเหลวมี ๖ ประการ ได้แก่ บ้าบิ่น หย่อนยาน การบังคับบัญชาล้มเหลว หุนหันพลันแล่น ไม่สามารถบริหารจัดการองค์กร และระส่ำระสาย ไม่มีความหยาบคายใดสามารถโทษว่าได้จากสาเหตุของธรรมชาติ แต่สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความผิดพลาดของผู้นำทัพ ทุกเงื่อนไขมีความเท่าเทียมกัน เมื่อทำการโจมตีโดยขนาดของสัดส่วนกำลังหนึ่งต่อสิบ นั่นคือความบ้าบิ่น เมื่อทหารมีความเข้มแข็ง แต่นายทหารอ่อนแอ ถือได้ว่ากองทัพนั้นหย่อนยาน เมื่อนายทหารกล้าหาญแต่ทหารไม่มีประสิทธิภาพ นั่นคือ การบังคับบัญชาล้มเหลว เมื่อนายทหารเกรี้ยวกราดและดื้อดึง เมื่อเร่งรีบเผชิญหน้ากับข้าศึกโดยปราศจากความเข้าใจเรื่องของโอกาส และความเป็นไปได้ในการปะทะ และไม่รอคอยคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา กองทัพนั้นหุนหันพลันแล่น เมื่อแม่ทัพขวัญกำลังใจต่ำและไม่ตัดสินใจ เมื่อขุนซือให้คำแนะนำ เมื่อไม่มีหลักการที่สอดคล้องในการแนะนำนายทหารและทหาร และเมื่ออุปกระบวนทัพไม่เป็นระเบียบ ผลคือ ไม่สามารถบริหารจัดการองค์กร เมื่อผู้นำทัพไม่สามารถประมาณการณ์ ข้าศึกกลับใช้กำลังส่วนน้อยเข้าตีกำลังส่วนใหญ่ หรือกำลังรบที่อ่อนแอเข้าโจมตีกำลังรบที่เข้มแข็ง หรือเมื่อผู้นำทัพ ไม่สามารถเลือกกำลังรบที่ตกตะลึงสำหรับแนวทัพได้ นี่คือ ความระส่ำระสาย เมื่อเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งปรากฏขึ้น แสดงให้เห็นว่ากองทัพนั้นกำลังเดินเข้าสู่ความพ่ายแพ้ เป็นความรับผิดชอบอย่างสูงสุดของผู้นำทัพ ที่จะต้องตรวจสอบเงื่อนไขเหล่านี้ด้วยความระมัดระวัง

รูปร่างลักษณะของภูมิประเทศ คือ ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญที่สุดของการรบระดับยุทธการ ดังนั้นลักษณะของผู้บังคับบัญชาสูงสุด คือ การประมาณการณ์สถานการณ์ข้าศึก การคาดคำนวณระยะทาง ร่วมกับความยากง่ายของปัจจัยพื้นที่ก่อนที่จะเข้าควบคุมชัยชนะ ผู้ใดที่เข้ารบด้วยความเข้าใจปัจจัยเหล่านี้ อย่างลึกซึ้งจะได้รับชัยชนะแน่นอนและไม่ตกเป็นผู้พ่ายแพ้ หากสถานการณ์เอื้อต่อชัยชนะ แต่ผู้ครองรัฐสั่งการ ห้ามเข้าปะทะ ให้ผู้นำทัพจงเข้าเข้ารบ แต่หากสถานการณ์แสดงให้เห็นว่าไม่มีทางชนะ แต่ผู้ครองรัฐสั่งให้เข้า

ทำการบุก ผู้นำทัพไม่จำเป็นต้องทำตาม ดังนั้น ผู้นำทัพที่ในขณะที่ทำการรุกกระทำการมิใช่ เพื่อชื่อเสียง และถอยทัพ ต้องไม่ห่วงต่อความอับยศ คำนึงเพียงแค่วัตถุประสงค์ คือ การป้องกันประเทศและรักษามลประโยชน์สูงสุดของอธิปไตย แม้ทัพผู้นั้นนับได้เป็นสิ่งล้ำค่าของรัฐ

ผู้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ดูแลบุตรจะทำให้ทหารร่วมเป็นร่วมตายไปทุกแห่ง ถ้าผู้บังคับบัญชายอมตามใจจะไม่สามารถช่วงใช้งานได้ ให้ความรักจะไม่สามารถบังคับบัญชาได้ ถ้าทหารไม่เชื่อฟังคำสั่งและไม่สามารถควบคุมได้ ก็เปรียบได้กับเด็กที่ถูกลดใจ ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้

ถ้ารู้ว่กำลังรบเรามีความพร้อมต่อการรบ แต่ไม่รู้จุดอ่อนของข้าศึกที่จะโจมตี โอกาสของชัยชนะมีแต่เพียงกึ่งหนึ่ง รู้จุดอ่อนของข้าศึกที่จะโจมตี แต่รู้ว่กำลังรบเราไม่มีความพร้อมต่อการรบ โอกาสของชัยชนะมีแต่เพียงกึ่งหนึ่ง รู้ว่ข้าศึกสามารถที่จะถูกโจมตีได้ และกำลังรบเรามีความพร้อมต่อการรบ แต่ไม่รู้ผลกระทบของปัจจัยพื้นที่ที่มีต่อการรบ โอกาสของชัยชนะมีแต่เพียงกึ่งหนึ่ง ดังนั้น เมื่อเหล่าผู้นำทัพที่มีประสบการณ์ในการรบเข้าสู่สงครามจะมีความสับสนงุนงง เมื่อทำการรบกลยุทธ์ไม่มีหมด ดังนั้นข้าพเจ้าจึงกล่าวได้ว่า รู้เขารู้เรา ชัยชนะจะไม่อยู่ในอันตราย รู้พื้นที่ รู้อากาศ นับได้ได้ว่าได้กำหนดแล้ว

คำอธิบายบทที่ ๑๐ ในบทนี้ ซุนวู กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการรบต่อปัจจัยพื้นที่ และความสำคัญของการตรวจการณ์และการสำรวจภูมิประเทศ ซุนวู แสดงความจริงว่ ภูมิศาสตร์ทางทหารมีความสำคัญอย่างยิ่งในสงครามใน ๑๓ บทนี้ ซุนวู เน้นเกี่ยวกับพื้นที่ จำนวน ๒ บท คือ บทที่ ๑๐ และ ๑๑ และยังได้อธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นที่ในบทที่ ๗ ๘ และ ๙ ซุนวู มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งแจ่มแจ้งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยกำลังและปัจจัยพื้นที่ โดยกล่าวอ้างว่เป็นส่วนสนับสนุนและเงื่อนไข แทนที่จะเป็นความเหนือกว่าและปัจจัยที่ส่งผลการรบแตกหัก หน้าที่การรบ แต่มนุษย์ให้ความสำคัญต่อความเหนือกว่าและปัจจัยที่ส่งผลการรบแตกหัก

“รู้ภูมิประเทศ รู้อากาศ นับได้ได้ว่าได้กำหนดแล้ว” เป็นประโยคที่มีชื่อเสียงของ ซุนวู ในบทนี้ และเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญต่อวลี “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งไม่มีพ่ายแพ้” การรู้ปัจจัยพื้นที่ และอากาศตามที่ ซุนวู กล่าวเป็นการรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับฝ่ายเราและฝ่ายข้าศึก เช่นเดียวกัน การรู้เกี่ยวกับผู้เล่นเกมส์สงครามนั้นมีความสำคัญเท่ากับการรู้เงื่อนไขของสงคราม ซึ่งเป็นเงื่อนไขข้างต้นและการรับประกันความสำเร็จของสงคราม

ดังนั้น การรู้เกี่ยวกับการใช้ปัจจัยพื้นที่จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำทัพที่ต้องรู้และสำรวจเกี่ยวกับภูมิประเทศอย่างเป็นเหตุเป็นผลมากกว่า เมื่อการสั่งการไม่เป็นไปตามปัจจัยพื้นที่ กองทัพจะเกิดความสูญเสียประสิทธิภาพการรบ และอาจจะประสบความพ่ายแพ้ได้ ซุนวู สรุป ๖ ความล้มเหลว และข้อผิดพลาดของความล้มเหลวทั้งหมดที่จะเกิดจากผู้บังคับบัญชา

ในบทนี้จึงกล่าวถึงคุณสมบัติของผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาที่ทำการรุกไม่รุก เพื่อชื่อเสียงและยอมถอยได้โดยไม่หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบที่จะตามมา ทั้งการรุกและการถอยต้องปฏิบัติตามหลักการสงครามอย่างสอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของรัฐและประชาชน ผู้นำทัพตามที่ ซุนวู กล่าวนี้ คือ บุคคลล้ำค่าของรัฐ

บทที่ ๑๑ เก้าปัจจัยพื้นที่

ตามการใช้กำลังรบ พื้นที่ที่ต้องใช้กำลังอาจจำแนกได้ว่า พื้นที่อิทธิพล พื้นที่เผชิญหน้า พื้นที่แย่งชิง พื้นที่เปิด พื้นที่รวมตัว พื้นที่คืบขัน พื้นที่ยากลำบาก พื้นที่ปิดล้อม และพื้นที่อับจน

เมื่ออ่องต่อสู้ในเขตแดนของตน อ่องนั้นอยู่ในพื้นที่ในอิทธิพล แต่เมื่อเข้าไปในดินแดนฝ่ายตรงข้ามไม่ลึกมากเรียกว่าพื้นที่เผชิญหน้า พื้นที่ที่ได้รับความได้เปรียบหากเข้ายึด คือ พื้นที่ที่ต้องแย่งชิงพื้นที่ที่ต่างฝ่าย ต่างเข้าออกได้ คือ พื้นที่เปิด เมื่อรัฐถูกล้อมด้วยรัฐอื่น ๓ รัฐ เขตแดนของรัฐนั้น คือ พื้นที่รวมตัว ผู้ใดควบคุมได้ก่อนจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐข้างเคียง เมื่อกองทัพบุกลึกเข้าไปในเขตแดนข้าศึก อยู่ห่างไกล

จากที่ตั้งไปหลายเมืองอยู่ในพื้นที่คับขัน เมื่อกองทัพตัดผ่านภูเขา ป่า หรือพื้นที่ลาดชัน หรือเดินทัพผ่านทางแคบ หนองหรือบึง หรือที่ใด ๆ ที่ไปด้วยความยากลำบาก นั่นคือตกอยู่ในพื้นที่ที่ยากลำบาก พื้นที่ที่จำกัดทางเข้าออก ที่ที่ทางออกซับซ้อน หรือเล็ก และพื้นที่ที่กำลังข้าศึกขนาดเล็กสามารถโจมตีกำลังขนาดใหญ่ได้นั้นเรียกว่า พื้นที่ บิดล้อม พื้นที่ที่กองทัพจะรอดได้ก็ต่อเมื่อต้องสู้ด้วยความกล้าต่อความอับจนเรียกว่าพื้นที่อับจน ดังนั้นจึงอย่าสู้ ในพื้นที่อับจน อย่าหยุดในพื้นที่เผชิญหน้า

อย่าโจมตีข้าศึกที่ยึดพื้นที่ต้องแย่งชิงหนึ่งอย่าง ในพื้นที่เปิดอย่าให้กระบวนทัพแบ่งแยกและอย่าให้การสื่อสารโดนปิดกั้น ในพื้นที่รวมตัวให้เป็นพันธมิตรกับรัฐเพื่อนบ้าน ในพื้นที่คับขัน ให้รวมการโจมตี ในพื้นที่ยากลำบากให้เร่งทัพ ในพื้นที่บิดล้อมต้องใช้กลยุทธ์ ในพื้นที่อับจนจำต้องสู้ด้วยความกล้าหาญ

ในสมัยโบราณ ผู้เชี่ยวชาญสงครามนั้น จะทำให้ข้าศึกไม่สามารถประสานทัพหน้าและทัพหลัง เข้าด้วยกัน ใช้ทัพใหญ่และทัพน้อยเข้าประสานกัน ใช้ทัพที่มีความชำนาญเข้ากับทัพที่ไม่มีชำนาญ เพื่อพึ่งพากัน นายทหารและทหารสนับสนุนกัน เมื่อกำลังรบข้าศึกถูกกระจายตัว จะขัดขวางมิให้รวมตัว แม้ว่าข้าศึกรวมตัว กันได้ก็จะทำให้ไร้ประสิทธิภาพ จะทำการรวมกำลังและเคลื่อนกำลัง เมื่อเห็นความได้เปรียบให้ทำเช่นนั้น เมื่อ ไม่เห็นความได้เปรียบจะหยุดทัพ บางท่านถามว่า ข้าพเจ้าจะจัดการเช่นไรกับกองทัพที่มีการเตรียมการอย่างดี ที่จะโจมตี ข้าพเจ้าตอบว่า ให้ยึดบางสิ่งที่เป็นของรักของข้าศึกและข้าศึกจะทำตามสิ่งที่ท่านต้องการ ความรวดเร็ว นั้นมีความสำคัญต่อการทำสงคราม ให้ฉายความได้เปรียบจากความไม่พร้อมของข้าศึก สร้างหนทางปฏิบัติที่ ข้าศึกคาดไม่ถึง และโจมตีจุดที่ข้าศึกไม่ระมัดระวังตัว

หลักการทั่วไปที่ใช้ในการบุก เมื่อบุกลึกเข้าไปเขตข้าศึก ข้าศึกยังรวมตัวได้ แต่แนวป้องกัน ไม่สามารถเอาชนะเราได้ การปล้นชิงเพื่อเลี้ยงดูกองทัพให้มีเสบียงพร้อมเพียง เอาใจใส่บำรุงเลี้ยงกำลังรบ อย่าสร้างความเหนื่อยล้าให้กองทัพ โดยไม่จำเป็น รวมกองทัพให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวและเปลี่ยนไปสู่ความเข้มแข็ง วางแผนที่ไม่สามารถหยั่งถึงในการเคลื่อนกองทัพ ส่งกำลังรบไปยังตำบลที่ที่ไม่มีทางหลบหนี เมื่อกำลังรบเผชิญ กับความตายจะไม่คิดหนี หากมีการเตรียมตัวตาย อะไรบ้างที่กำลังรบเหล่านั้นไม่สามารถทำสำเร็จได้ เช่นนั้นแล้ว ทั้งนายทหารและทหารจะใช้ความพยายามอย่างสูงสุด ในสภาวะอับจน กองทัพจะไม่กลัวสิ่งใดเมื่อไม่มีทางออก อื่น จะยืนหยัดต่อสู้ ลึกเข้าไปในพื้นที่ข้าศึกกองทัพจะหลอมเป็นหนึ่ง และที่ที่ไม่มีทางออกอื่น ๆ กองทัพจะเข้า ต่อสู้กับข้าศึกกระยะประชิด กองทัพเช่นนี้ไม่ต้องการการปลุกขวัญเพื่อให้ตื่นตัว ไม่ต้องร้องขอการสนับสนุนกัน โดยปกติจะได้รับ ไม่ต้องร้องขอผลลัพธ์ก็จะได้รับ ไม่ต้องใช้วินัยก็จะเกิดวินัย ไม่ต้องใช้ไสยศาสตร์และทำโดย ปราศจากการขบขัน จะไม่มีผู้ใดหลบหนีแม้จะต้องเผชิญความตาย นายทหารไม่ยินดีในความมั่งคั่ง แต่ที่เป็น เช่นนั้นเพราะมิเชื่อว่าคนเหล่านั้นดูแลความร่ำรวย ทหารเหล่านั้นมิได้คาดคิดถึงการมีชีวิตที่ยืนยาว แต่มิใช่ว่า เพราะไม่ชอบการมีชีวิตที่ยืนยาว ในวันที่กองทัพถูกสั่งให้ออกสู่สนามรบ น้ำตาของทหารเหล่านั้นได้เปียกชุ่ม เสื้อผ้า น้ำตานันได้ไหลผ่านแก้ม แต่การโยนคนเหล่านั้นเข้าสู่สถานการณ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ พวกเค้าจะแสดงให้เห็นความกล้าหาญที่เป็นอมตะของ จวน จู (Zhuan Zhu) และ เคา กุ่ย (Cao Kuei) (จวน จู และ เคา กุ่ย ทั้งคู่มิชีวิตอยู่ในยุคชุนชิว กล่าวว่ามี ความกล้าหาญในการเผชิญความตาย)

ตอนนี้ กองทัพที่ถูกสร้างสู่สงครามเหล่านั้นถูกใช้ได้อย่างเปี่ยมพลังเร่งเร้าตื่นตัวดุจดังอสรพิษ ร้ายแห่ง “ฉางซาน” เมื่อจับหัวส่วนหางก็จะโจมตี เมื่อจับหางส่วนหัวก็จะโจมตีเมื่อจับตรงกลางทั้งหัวและหาง จะโจมตี ได้มีคนถามข้าพเจ้าว่า “กำลังรบนั้นสามารถจะทำให้มีความสามารถประสานงานอย่างทันใดเช่นนั้น ได้หรือไม่?” “พวกเค้าสามารถทำได้” แม้ว่าทหารจากรัฐและรัฐเวยมีความเกลียดชังกัน ถ้าลงเรือลำเดียวกันแล้ว ที่ถูกพัดโดยลมแล้ว คนเหล่านี้จะร่วมมือกันดังแขนขาและซ้าย ดังนั้น การป้องกันทหารหนีทัพ มิได้มีประสิทธิภาพ ที่จะเกิดจากการทำให้ม้าซาเปหรือรถม้ามีล้อพัง จะสำเร็จได้เพียงจากการบัญชาทัพที่ดีและโดยการใช้ปัจจัยพื้นที่ อย่างเหมาะสม เพื่อให้กำลังที่แข็งแกร่งและอ่อนแอถูกใช้เต็มประโยชน์สูงสุด ผู้นำทัพที่เชี่ยวชาญสามารถจัดการ กองทัพดุจดังคนเพียงหนึ่งคน ด้วยเต็มใจหรือไม่ก็ตาม

นี่คืองานของผู้นำทัพที่จะสุขุมลุ่มลึก ไม่มีอคติและควบคุมตัวเอง ผู้นำทัพจะต้องสามารถที่จะควบคุมนายทหารและทหารที่ไม่เข้าใจแผน ผู้นำทัพจะต้องเปลี่ยนวิธีการและปรับแผน เพื่อให้ประชาชนที่ไม่มีความรู้เข้าใจว่าแม่ทัพมุ่งหวังสิ่งใด ผู้นำทัพจักเปลี่ยนที่ตั้งค่ายและเคลื่อนทัพโดยทางที่คิดเคี้ยว ซึ่งจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่สามารถคาดเดาเป้าประสงค์ได้ ผู้นำทัพมีหน้าที่ตั้งบันไดออก เมื่อทหารได้ปืนไปอยู่ที่สูงแล้ว ผู้นำทัพจะนำกองทัพลึกเข้าไปในดินแดนของข้าศึก และ ณ จุดนั้นผู้นำทัพจะปลดปล่อยพลั้ง ผู้นำทัพจะทำลายเรือและหม้อข้าว และผลักดันทหารให้ไปในทิศทางเดียวและหันไปอีกทิศทางหนึ่ง ดังกับสุนัขต้อนฝูงแกะ และไม่มีผู้ใดคาดเดาทิศทางได้ การรวมกองทัพลึกและโยนเข้าสู่พื้นที่ที่อับจนเป็นหน้าที่ของผู้นำทัพ การใช้การซัดแทงให้เหมาะสมกับพื้นที่ทั้งเก้าแบบ เลือกลยุทธ์ในการโหมรุกหรือป้องกันตามแต่สถานการณ์ และเข้าใจสภาวะทางจิต (ขวัญและกำลังใจ) ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ผู้นำทัพจะต้องศึกษาอย่างถ่องแท้

โดยทั่วไป เมื่อบุกเข้าดินแดนข้าศึก ยิ่งลึกเท่าไรต้องยิ่งเหนียวแน่นขึ้น การรุกอย่างสั้น ๆ ก่อให้เกิดการกระจายตัว ดังนั้นพื้นที่อิทธิพล จะกำหนดความตั้งใจของกองทัพให้เป็นหนึ่งเดียว ในพื้นที่เผชิญหน้า จะทำให้กำลังอยู่ใกล้กัน ในพื้นที่ที่ต้องแย่งชิง จะเร่งไปที่ส่วนหลังของข้าศึก ในพื้นที่เปิดจะเข้มงวดต่อการป้องกัน ในพื้นที่รวม จะเป็นหนึ่งกับพันธมิตร ในพื้นที่คับขัน จะสร้างความมั่นคงให้กับเสบียง ในพื้นที่ยากลำบาก จะเคลื่อนทัพผ่านด้วยความรวดเร็ว ในพื้นที่ปิดล้อม จะปิดกั้นทางเข้าและทางออก ในพื้นที่อับจน จะทำให้เห็นว่าไม่มีโอกาสที่จะหนีรอดได้ เพื่อให้ธรรมชาติของการต้านทานของทหารเมื่อถูกปิดล้อม ที่จะสู้จนตัวตายเมื่อไม่มีทางเลือก และยังคงทำตามคำสั่ง

ผู้นำทัพที่ไม่เข้าใจแผนนโยบายของรัฐข้างเคียงจะไม่สามารถเป็นพันธมิตรกับรัฐเหล่านั้นได้ หากไม่เข้าใจเงื่อนไขของภูเขา ป่าไม้ อันตรายของทางแคบ หนองและบึง ผู้นำทัพผู้นั้นจะไม่สามารถทำการเคลื่อนทัพได้ ถ้าหากไม่ใช่เงื่อนไขของสิ่งเหล่านี้ ผู้นำทัพผู้นั้นไม่ได้รับความเกื้อกูลของปัจจัยพื้นที่ ผู้นำทัพผู้ที่ไม่เข้าใจแม้หนึ่งในเก้าเงื่อนไขปัจจัยพื้นที่นั้นไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้นำทัพของกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ เมื่อกษัตริย์ผู้ใหญ่นั้น โจมตีรัฐที่มีอำนาจ กษัตริย์จะทำให้กองทัพไม่สามารถรวมกำลังรบ จะข่มขู่ข้าศึกและป้องกันการเข้ามาร่วมนรบของพันธมิตรของข้าศึก

ดังที่ได้กล่าวมา ไม่มีความจำเป็นต้องแย่งชิงการผูกมิตร ไม่มีความจำเป็นต้องได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐมหาอำนาจอื่น จะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยการสร้างขีดความสามารถที่จะข่มขู่ฝ่ายตรงข้าม เช่นนั้นแล้วจึงสามารถเข้ายึดเมืองของข้าศึกและทำลายรัฐของข้าศึก การให้รางวัลไม่ต้องมากพิธี การสั่งการทัพไม่ต้องมากหลักการ เช่นนั้นแล้ว การสั่งการทัพขนาดใหญ่จึงจะราวกับการสั่งคนเพียงหนึ่งคน มอบกิจให้กับกำลังรบไม่จำเป็นต้องเล่าทุกรายละเอียด ใช้กำลังรบเพื่อชิงความได้เปรียบปราศจากการกล่าวถึงอันตรายที่จะเกี่ยวข้อง โยนกองทัพเข้าสู่สถานการณ์อันตรายและกองทัพจะอยู่รอดด้วยตัวเอง ให้กองทัพเข้าสู่พื้นที่อับจนแล้วกองทัพจะยังรอดเมื่อกองทัพอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าวจะสามารถชิงเอาชัยชนะจากความพ่ายแพ้ ตอนนั้นบ่มปัญหาของการปฏิบัติการทางทหารอยู่บนการสร้างทำว่าเป็นไปตามที่ข้าคิดให้เป็น ทันทีเมื่อมีโอกาสให้รวมกำลังโจมตีข้าศึก เช่นนั้นแล้วแม้ว่าเดินทัพนับพันลี้ก็สามารถฆ่าผู้นำทัพข้าศึกได้ นี่คือ ความสามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยกลยุทธ์และวิธีที่สร้างสรรค์

ดังนั้น เมื่อถึงเวลาที่ต้องลงมือปฏิบัติตามแผนที่จะโจมตี จะต้องปิดทุกประตู ตรวจตราทุกการเคลื่อนไหว ไม่มีการแลกเปลี่ยนทางการทูต และเร่งกระตุ้นให้สภาขุนนางเห็นชอบต่อแผน เมื่อข้าศึกเปิดช่องโอกาสจะต้องไขว่คว้าไว้ด้วยความรวดเร็ว ยึดพื้นที่ที่มีความสำคัญโดยมีต้องนัดทำการรบกับข้าศึก ในการดำเนินการตามแผนจะต้องปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ข้าศึก เพื่อที่จะชนะ ดังนั้น ก่อนอื่นจะต้องสร้างอายุดังหญิงสาว เมื่อข้าศึกเปิดเผยโอกาส จะต้องว่องไวดังกระต่ายเช่นนั้นแล้วข้าศึกจะไม่สามารถต้านรับได้

คำอธิบายบทที่ ๑๑ ชุนวู ได้พัฒนาการจำแนกพื้นที่ต่าง ๆ ทั้ง ๙ ประเภท ที่จะใช้ประโยชน์ในการเอาชนะศัตรู “ตัวแปรสำคัญของปัจจัยพื้นที่” ได้แก่ ๙ ลักษณะ ของพื้นที่ปฏิบัติการที่กำหนดยุทธศาสตร์ตามความแตกต่างของตำบลที่สนามรบและผลกระทบจากยุทธศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างการสู้รบและการจัดการได้ถูกนำเสนอในบทนี้

ชุนวู กล่าวว่า พื้นที่ต่างลักษณะกันให้ผลกระทบที่แตกต่างการต่อขวัญ และกำลังใจทหาร ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีผลกระทบต่อการเคลื่อนกำลัง ดังนั้นการกำลังรบระดับยุทธการจะต้องดำเนินการบนความเกี่ยวเนื่องต่อบัณฑิตภูมิประเทศและขวัญกำลังใจของกำลังรบ ตัวอย่างเช่น พื้นที่ในอิทธิพล เมื่อกองทัพต่อสู้ในเขตแดนตัวเอง ทหารมีโอกาสที่จะหนีทัพได้ ในกรณีนี้ การปฏิบัติการเชิงรับควรนำมาใช้มากกว่าการรุก การวิเคราะห์และการเสนอเชิงนี้ได้ถูกนำไปใช้กับลักษณะพื้นที่ที่เหลือทั้ง ๘ ด้วย การจำแนกพื้นที่ของ ชุนวู นั้น มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์สงครามจริงของ ชุนวู ในยุคนั้น สงครามในยุคสมัยใหม่สามารถใช้ประโยชน์จากทฤษฎี “การรบตามภูมิประเทศ” และแนวคิดการจัดการเกี่ยวกับปัจจัยภูมิประเทศในระดับยุทธศาสตร์

ชุนวู กล่าวว่า “โยนกองทัพเข้าสู่สถานการณ์อันตราย แล้วกองทัพจะอยู่รอด” นี่คือการกล่าวทั่วไปเกี่ยวกับจิตวิทยา เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ถูกล้อมโดยข้าศึก กำลังพลจะพยายามใช้ความเข้มแข็งทั้งหมดที่มีในการตอบโต้โดยไม่คิดชีวิต และจะเชื่อฟังคำสั่งในสถานการณ์ที่อันตรายมาก ดังนั้น ชุนวู แนะนำให้กำลังพลบุกลึกเข้าไปในดินแดนของข้าศึก เช่นนั้นแล้วสันชาติญาณการเอาตัวรอดจะเกิดขึ้น และกำลังพลจะเกิดความสามัคคีและปล่อยศักยภาพการรบสูงสุดในการรบและเอาชนะได้

ในการโจมตีระดับยุทธการตามชุนวู อำนาจกำลังรบสูงสุดจะต้องถูกรวมและปล่อย ในระดับยุทธศาสตร์อย่างทันที ทฤษฎีการโจมตีอย่างรวดเร็วจะต้องประกอบด้วย ๔ ส่วน ส่วนแรก คือ การวางแผนและเตรียมการอย่างลับ ส่วนที่ ๒ คว่ำโอกาสและเลือกทิศทางหลักในการโจมตี ส่วนที่ ๓ กระทำทันที รวดเร็ว และโจมตีด้วยความรุนแรง จะต้องตอบสนองอย่างรวดเร็ว เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง สุดท้าย จะต้องทำการเจาะทะลวงอย่างกล้าหาญลึกเข้าไปในดินแดนของข้าศึก หลักการบุกโดย ชุนวู นี้ ได้มีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์การทหาร

บทที่ ๑๒ การโจมตีด้วยไฟ

การโจมตีด้วยไฟมีอยู่ ๕ วิธี วิธีการแรก คือการใช้ไฟเผาทำลายทหาร วิธีการที่ ๒ คือ การใช้ไฟเผาเสบียง วิธีการที่ ๓ คือ การใช้ไฟเผาทำลายยุทธโธปกรณ์ วิธีการที่ ๔ การเผาทำลายคลังอัมภัณฑ์ และวิธีการที่ ๕ การเผาทำลายเส้นทางคมนาคม การใช้ไฟนั้น ขึ้นอยู่กับสื่อกลาง เครื่องมือที่จะกระทำการจะต้องมีพร้อม รอคอยเวลาและวันที่เหมาะสมที่จะจุดไฟ “เวลา” นั้น หมายถึงวันที่อากาศร้อนแห้ง “วัน” เมื่อพระจันทร์อยู่ที่กลุ่มดาวราศีธนู กลุ่มดาวแอนโดรเมดา อี และเงิน ในวันที่ลมแรง

ในการโจมตีด้วยไฟ จะต้องระมัดระวังการเปลี่ยนแปลง เมื่อไฟได้ติดลามในค่ายของข้าศึก จะต้องสัมพันธ์กับการปฏิบัติฝ่ายเรา แต่หากกำลังข้าศึกตั้งอยู่ในความสงบ ให้รอเวลาอย่าโจมตีโดยทันที เมื่อไฟลุกลามสูงสุดให้ดำเนินการตาม หากไม่สามารถกระทำได้ให้รอ หากสามารถจุดไฟจากนอกค่ายข้าศึกไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรอคอยการโกลาหลจากภายใน วางเพลิงในเวลาที่เหมาะสม เมื่อไฟอยู่ต้นลม อย่าทำการโจมตีได้ลม หากมีลมพัดในเวลากลางวันแล้วจะสงบในเวลากลางคืน ตอนนี้องค์ทัพจะต้องรู้การใช้ไฟใน ๕ สถานการณ์และการรอเวลาที่เหมาะสม ผู้ที่ใช้ไฟในการสนับสนุนการโจมตีจะได้รับผลการโจมตีที่สูง คือ จะได้รับผลลัพธ์ที่ท่วมท้นน้ำสามารถแบ่งแยกข้าศึก แต่ไม่สามารถทำลายการเสบียงและคลังได้อย่างไฟ

ตอนนี้การเอาชนะในการรบและบรรลุเป้าหมาย แต่ล้มเหลวที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง คือ ลางร้าย และสามารถอธิบายว่า นั่นคือการเสียเวลา ด้วยเหตุนี้ผู้นำรัฐที่ปราดเปรื่องจะต้องวางแผนอย่างรอบคอบก่อนเข้าทำการรบและดำเนินการด้วยความระมัดระวัง หากไม่ใช้ผลประโยชน์ของรัฐอย่าได้กระทำ หากไม่เห็นความสำเร็จอย่าได้ใช้กำลังรบ หากไม่ได้อยู่ในภัยอันตรายอย่าได้ก่อสงคราม ผู้นำรัฐไม่สามารถก่อสงคราม

เพราะโกรธแค้น หรือแม่ทัพเข้าสู่เพราะไม่พอใจ มนุษย์สามารถหายโกรธแล้วสุขได้ สามารถหายจากไม่พอใจเป็นยินดีได้ รัฐเมื่อล่มสลายแล้วไม่สามารถกอบกู้ได้ เมื่อมนุษย์ตายแล้วไม่สามารถชุบชีวิตได้ ดังนั้นผู้นำรัฐที่ปราดเปรื่องจะต้องรอบคอบและแม่ทัพที่ดีต้องเตือนตัวเองต่อการกระทำที่หุนหันพลันแล่น เช่นนั้นแล้วรัฐจะตั้งอยู่บนความมั่นคงและคงกองทัพไว้ได้

คำอธิบายบทที่ ๑๒ การโจมตีด้วยไฟเป็นวิธีการหนึ่งในการต่อสู้ ที่ใช้โดยมนุษย์ในอดีตเพื่อมาเข้าศึกด้วยการอาศัยพลังธรรมชาติ และ ซุนวู คือ นักยุทธศาสตร์คนแรกในประวัติศาสตร์ที่ศึกษาทฤษฎีและรวบรวมวิธีการโจมตีด้วยไฟ ในบทนี้ ซุนวู ได้กล่าววิธีการใช้ไฟว่าเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ได้ชัยชนะ และได้อธิบายเงื่อนไขต่าง ๆ และการปฏิบัติโดยการโจมตีด้วยไฟ ระหว่างนี้ ซุนวู ได้ให้ความเห็นเปรียบเทียบระหว่างการใช้อาวุธและน้ำในการโจมตี แม้ว่าการโจมตีด้วยทั้ง ๒ วิธี จะเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไปแล้วในปัจจุบัน การครองความเหนือกว่าในสนามรบและความมุ่งหมายของสงครามทางยุทธศาสตร์ยังคงใช้ได้ในยุคปัจจุบัน

จากความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไฟและน้ำ ซุนวู ได้อธิบายถึงหลักการ “การล้อมรอบคอบในการเข้าสงคราม” ซุนวู ไม่เห็นด้วยกับการใช้กองทัพอย่างตามใจในสงคราม “หากไม่ใช้ผลประโยชน์ของรัฐอย่าได้กระทำ หากไม่เห็นความสำเร็จอย่าได้ใช้กำลังรบ หากไม่ได้อยู่ในภัยอันตรายอย่าได้ก่อสงคราม” และไม่เห็นด้วยต่อการก่อสงครามด้วยความรู้สึกส่วนตัว “ผู้นำรัฐไม่สามารถก่อสงครามเพราะโกรธแค้น หรือแม่ทัพเข้าสู่เพราะไม่พอใจ” ซุนวู ให้ผู้นำรัฐและแม่ทัพตัดสินใจด้วยความรอบคอบ “ผู้นำรัฐที่ปราดเปรื่องจะต้องรอบคอบและแม่ทัพที่ดีต้องเตือนตัวเองต่อการกระทำที่หุนหันพลันแล่น” หลักการลงทุนทำสงคราม ตามที่ ซุนวู คือผลประโยชน์ “หากไม่ใช้ผลประโยชน์ของรัฐอย่าได้กระทำ หากไม่เห็นความสำเร็จอย่าได้ใช้กำลังรบ” ดังนั้น “ผลประโยชน์” มิได้หมายถึงเพียงการได้ชัยชนะในสนามรบแต่จะรวมถึงความมั่นคงทางยุทธศาสตร์ของรัฐระยะยาว ในมุมมองของ การเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร หลักการ “การล้อมรอบคอบในการเข้าสงคราม” ของ ซุนวู ที่ผ่านพิชัยยุทธของ ซุนวู ได้เป็นกรอบกำกับนักยุทธศาสตร์ในราชวงศ์ต่อมา

ในบทนี้ ซุนวู ได้เตือนให้ใส่ใจอย่างใกล้ชิดไม่เพียงแต่ต่อชัยชนะ แต่ยังไปถึงความแข็งแกร่งภายหลังและการขยายผลของชัยชนะ โดยเหตุนี้รัฐจึงจะแข็งแกร่งขึ้นเมื่อได้รับชัยชนะ มิเช่นนั้นแล้วรัฐจะติดกับดักสงคราม ซึ่งจะบ่อนทำลายความเข้มแข็งและทรัพยากรโดยสงคราม แนวความคิดนี้ยังทรงคุณค่าในปัจจุบัน

บทที่ ๑๓ การใช้สายลับ

ตอนนี้กองทัพ ๑ แสน ได้ก่อตั้งและส่งออกไปในสมรภูมิทางไกล การแบกรับค่าใช้จ่ายโดยประชาชนกับการใช้จ่ายของท้องพระคลังจะเป็นทองคำวันละหนึ่งพันตำลึงทุกวัน ดังนั้น จะมีความสับสนวุ่นวายเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในรัฐและข้างนอก ประชาชนจะเหนื่อยล้าจากการขนส่ง และไร่นาจากเจ็ดแสนครัวเรือนจะชะงัก (ในอดีต ๘ ครอบครัวนับเป็น ๑ คอมมูน เมื่อครอบครัวหนึ่งส่งผู้ชายไปกับกองทัพ ครอบครัวที่เหลือจะต้องสนับสนุนสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อมีการเกณฑ์กองทัพขนาดหนึ่งหมื่น จะทำให้คอมมูนนั้นไม่สามารถดำเนินการเกษตร และหัตถกรรมได้ไม่เต็มທີ່ถึงเจ็ดหมื่นครอบครัว)

การประจันหน้ากับข้าศึกนานนับปีแต่ยังมิได้ชัยชนะในการรบแตกหัก หากยังมีผู้ที่ยึดติดในยศ เกียรติ และทองไม่ก็ร่ำยขึ้นยังคงไม่ตระหนักถึงสถานการณ์ของข้าศึก ผู้นั้นไม่ทราบถึงผลประโยชน์ของรัฐและประชาชนอย่างแท้จริง ผู้นั้นมิใช่ผู้นำทัพ มิใช่ผู้ช่วยที่ดีต่อผู้ครองรัฐ และผู้ครองรัฐนั้นจะมิได้รับชัยชนะ สุดท้ายผู้นำรัฐและผู้นำทัพเอาชนะข้าศึกทันทีเมื่อเคลื่อนไหวทัพและความสำเร็จยิ่งใหญ่เกินกว่าคนทั่วไป คือ การล่วงรู้สถานการณ์ของข้าศึกก่อน “การล่วงรู้ก่อน” นั้นมิได้เกิดจากผีสิงหรือพระเจ้า หรือโดยความคล้ายคลึงกันกับเหตุการณ์ในอดีต หรือการทำนายของโหราศาสตร์ สิ่งเหล่านี้จะต้องได้จากเพียงมนุษย์ที่รู้สถานการณ์ของข้าศึกเท่านั้น

ตอนนี้ มี ๕ ชนิดของสายลับ ได้แก่ สายลับท้องถิ่น สายลับข้ามชาติ สายลับสองหน้า สายลับตาย สายลับเป็น เมื่อสายลับทั้ง ๕ ทำงานและการปฏิบัติคือไม่เปิดเผยตัว เรียกได้ว่าเป็นการลักทอร้อยเรียงของเทพ

ซึ่งนับได้เป็นมหาสมบัติของผู้นำรัฐ สายลับท้องถิ่น คือ คนของรัฐตรงข้ามที่เราเรียกใช้ สายลับข้ามชาติ คือ ข้าราชการของฝ่ายตรงข้ามที่เราใช้งาน สายลับสองหน้า คือ สายลับของฝ่ายตรงข้ามที่เราใช้งาน สายลับตาย คือ เหล่าสายลับของเราที่ถูกใช้ให้ส่งหรือข้อมูลเท็จแก่ข้าศึก สายลับเป็น คือ เหล่าคนที่กลับจากค่ายของข้าศึกที่มากบอกข้อมูล

แม้ว่ากองทัพจะอยู่ใกล้ตัวผู้บังคับบัญชา แต่ไม่มีผู้ใดใกล้กว่าสายลับ ในบรรดาสิ่งที่ได้รับทั้งไม่มีผู้ใดได้รับอิสรภาพเกินกว่าสายลับ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่มีสิ่งใดลบไปกว่าการปฏิบัติการที่สัมพันธ์กับสายลับ ผู้ที่ไม่ฉลาดและปราดเปรื่อง ไม่มีทั้งคุณธรรมและไม่มีความยุติธรรมนั้นไม่สามารถใช้สายลับได้ และผู้ที่ไม่ละเอียดและเยียบแหลมจะไม่สามารถเอาความจริงจากสายลับได้ นับว่าการรู้ทุกอย่างแท้จริง ไม่มีที่ใดที่การจารกรรมจะเป็นไปไม่ได้ หากแผนที่เกี่ยวกับสายลับถูกเปิดเผยก่อนกำหนด สายลับและผู้ที่เปิดเผยคนเหล่านั้นจะต้องโทษตาย

โดยทั่วไปแล้วกองทัพที่ท่านต้องการโจมตี เมืองที่ท่านต้องการบุก และคนที่ต้องการลอบฆ่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาซื้อผู้บังคับบัญชาที่รักษาการณ์ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ต้อนรับแขก คนคุมประตูและองครักษ์ จะต้องทำการสอนให้สายลับให้เสาะหาสิ่งเหล่านี้ทุกรายละเอียด มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเสาะหาสายลับข้าศึกที่เข้ามาปฏิบัติการจารกรรมต่อฝ่ายเราและทำการติดสินบนให้รับใช้ ให้คำแนะนำและดูแล ดังนั้นสายลับสองหน้าจะต้องถูกเกณฑ์และใช้ เนื่องด้วยเครื่องมือคือสายลับสองหน้าจะทำให้สายลับท้องถิ่นและสายลับข้ามชาติจึงจะมีขึ้นและใช้ได้ และด้วยเครื่องมือนี้สายลับตายที่นำพาข้อมูลเท็จสามารถส่งไปถึงข้าศึกได้ และด้วยเครื่องมือนี้สายลับเป็นจะสามารถกลับมาและให้ข้อมูลตามแผน

ผู้ครองรัฐจะต้องรู้เต็มเปี่ยมเกี่ยวกับการปฏิบัติของสายลับทั้ง ๕ ประเภท ญวนแจสำคัญ คือ ความชำนาญในการใช้สายลับสองหน้า ดังนั้น จึงมีอาณัติว่าสายลับเหล่านี้จะได้รับการดูแลด้วยความเป็นอิสระที่สุด

ในอดีตกาลนั้น การขึ้นมาของราชวงศ์ซาง โดย หยี่ จื่อ (Yi Zhi) ผู้ที่รับใช้ราชวงศ์เซี่ย เช่นเดียวกัน การขึ้นมาของราชวงศ์โจว ก็มาจาก ลู ยา (Lu Ya) ผู้ที่รับใช้ของ หยิน (Yin) นี่คือเหตุผลที่ผู้นำรัฐที่ปราดเปรื่องและผู้นำทัพที่เฉียบคมสามารถบรรลุผลสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ได้ การปฏิบัติการของสายลับมีความสำคัญในสงครามทุก ๆ การเคลื่อนไหวของกองทัพล้วนขึ้นอยู่กับสายลับ

คำอธิบายบทที่ ๑๓ การดำเนินกลยุทธ์และการดำเนินการทั้งหมดของกองทัพนั้น อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลข่าวสาร ในอดีตกาลหนทางที่ดีที่สุดของการได้ข้อมูลข่าวสาร คือ การใช้สายลับ

ซุนวู คิดว่าการใช้สายลับ คือ การรับรองการได้มาของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือ ข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจและการดำเนินการที่จะกระทำในสงคราม ซุนวู ได้อธิบายอย่างละเอียดถึงข้อดีและข้อเสีย ถ้าเจ้าผู้ครองรัฐและขุนพลมีความเก่งกาจเพียงพอในการใช้สายลับ กองทัพของรัฐนั้นอาจจะเข้าทำการรบโดยปราศจากข้อมูลของสถานการณ์ของข้าศึก เช่นเดียวกันเจ้าผู้ครองรัฐและขุนพลที่ไม่ได้มีความสามารถในเรื่องนี้นั้น เนื่องจากคนเหล่านั้นมีความสนใจต่อผลประโยชน์ของรัฐและชีวิตทหาร ในทางตรงกันข้ามการใช้สายลับที่ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ของข้าศึกที่จำเป็นก่อนเข้าทำการรบ ซึ่งเป็นการได้เงื่อนไขของชัยชนะ

สายลับมีอยู่ ๕ ชนิด สายลับชนิดแรก คือ สายลับท้องถิ่น คือ คนในท้องถิ่นฝ่ายตรงข้ามที่เราใช้งาน อย่างที่สอง ได้แก่สายลับข้ามชาติ ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ของข้าศึกที่เราใช้งาน สาม ได้แก่ สายลับสองหน้า คือ สายลับของข้าศึกที่เราใช้งาน สี่ ได้แก่ สายลับตาย คือ สายลับของเราที่ถูกส่ง ไปส่งข้อมูลเท็จและรายงานสิ่งเหล่านั้น ห้า ได้แก่ สายลับเป็น คือ คนที่กลับมาจากค่ายของข้าศึก และรายงานข้อมูล การจำแนกสายลับโดย ซุนวู เป็นที่รู้จักของนักยุทธศาสตร์และนักทฤษฎีทางทหาร ในปัจจุบัน ซุนวู เน้นการใช้สายลับ ทั้ง ๕ ชนิดในสงครามและเป็นไปได้ยากต่อการระแວดระวัง ในทางกลับกันก็ต้องได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของ

ฝ่ายตรงข้ามให้ได้มากที่สุด สิ่งที่ ชุนวู ให้คุณค่าสูงสุด คือ บทบาทของสายลับสองหน้า ซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกให้ความสำคัญเป็นตัวแปรที่จะจารกรรมข้อมูลจากเจ้าผู้ครองรัฐ

มี ๓ หลักการ ได้แก่หลักไว้วางใจ หลักเสรีภาพ และหลักความลับ ในการใช้สายลับ ชุนวู คิดว่าเจ้าผู้ครองรัฐและขุนพลจะต้องใกล้ชิดกับสายลับ และให้ความเมตตาและความยุติธรรมทางการเมืองและความรู้สึกในการใช้สายลับ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ความยุติธรรมอย่างสูงสุดในการให้รางวัลทั้งการชื่นชมและสิ่งของ ทุกการปฏิบัติการของสายลับจะต้องเก็บเป็นความลับด้วยความเข้มงวดโดยปราศจากการผ่อนปรนหรือเพิกเฉย หลักการทั้ง ๓ ในการใช้สายลับนั้นกำหนดลักษณะการปฏิบัติการ ได้แก่ ความสำคัญ ความเสี่ยง และความลับ

ในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของการจารกรรมได้พัฒนาไปจากในอดีตเป็นอย่างมาก การได้มา การวิเคราะห์และการตัดสินใจความต้องการของข้อมูลข่าวสารของข้าศึกนั้น ยังไม่สามารถกระทำได้ โดยปราศจากที่มาของข่าวจากมนุษย์ สายลับจึงคงมีอยู่ในการทำสงครามในยุคปัจจุบัน และทฤษฎีสายลับของ ชุนวู ยังคงคุณค่าอย่างสูงในปัจจุบัน

ทฤษฎีสงครามของเหมาเจ๋อตง

๑. ชีวิตประวัติ

เหมา เจ๋อตง นับได้ว่าเป็นผู้นำรัฐ และนักการทหารที่ยิ่งใหญ่ของจีน ที่สร้างกองทัพขึ้นจากกำลังเล็ก ๆ จนสามารถปฏิวัติและรวมแผ่นดินจีนให้เป็นปึกแผ่นได้ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๘๙๓ ณ มณฑลหูหนาน ประเทศจีน ในตระกูลชาวนาเจ้าของที่ดิน ในปี ๑๙๑๐ เหมา เจ๋อตง ได้เริ่มเข้าเรียนในโรงเรียน แต่ไม่นานก็ต้องออกเนื่องจากการปฏิวัติของซุนยัตเซน ปี ๑๙๑๓ ก่อนที่จะได้เข้าเรียนวิทยาลัยครูที่หูหนาน เหมา เจ๋อตง มีความสนใจในงานเขียนของ คาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งมีแนวคิดเป็นคอมมิวนิสต์ และได้ศึกษางานของ ชุนวู งานเขียนของ เคลาเซวิทซ์ ดังนั้น ผู้ที่จะศึกษางานของ เหมา เจ๋อตง จึงควรจะต้องทำความเข้าใจงานเขียนทั้ง ๓ ชิ้นนี้ก่อน รวมทั้งควรจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์สงครามของจีน และแนวความคิดของ ขงจื้อ ร่วมประกอบในการทำความเข้าใจ ภายหลังเหมาได้เข้าร่วมก่อตั้งก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีนใน ปี ค.ศ. ๑๙๒๑ ในปี ๑๙๓๗ - ๑๙๔๕ กองทัพของเหมา สามารถทำการต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น ด้วย ยุทธวิธี “สงครามยืดเยื้อ” ในปี ๑๙๔๓ เหมา ได้เป็นประธานคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์ ต่อมาในปี ๑๙๔๖ เจียง ไค เช็ก ได้ส่งทัพมาโจมตีกองทัพของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ เหมา ก็สามารถนำกองทัพและประชาชนสามารถเอาชนะทหารของ เจียง ไค เช็ก ได้ถึง ๓ ครั้งใหญ่ ๆ จนต้องล่าถอยไปอยู่ที่เกาะไต้หวัน นอกจากนี้ยังมีทำสงครามรอบประเทศที่สำคัญ ได้แก่ สงครามคาบสมุทรเกาหลี ในปี ๑๙๕๐ สงครามจีน - อินเดีย ในปี ๑๙๖๑ ความขัดแย้งระหว่างจีน - โซเวียต และสงครามระหว่างจีน - เวียดนาม ก่อนที่จะประสบความล้มเหลวในการปฏิวัติวัฒนธรรมในประเทศในปี ๑๙๖๖ ก่อนการอสัญกรรมลงวันที่ ๙ กันยายน ๑๙๗๖

สำหรับ อทร.ในบทนี้จะเป็นการสรุปประเด็นที่สำคัญอย่างย่อของหลักการสงครามของ เหมา เจ๋อตง จากหนังสือ Essentials of Chinese Military Thinking ปี ค.ศ. ๒๐๑๐ ของกระทรวงกลาโหมจีน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๕ ส่วน ได้แก่ ทศนะคติต่อสงครามและระเบียบวิธีการศึกษาสงคราม แนวคิดการสร้างกองทัพประชาชน แนวคิดสงครามประชาชน แนวคิดทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี แนวคิดในการสร้างการป้องกันประเทศ

๒ ทศนะคติต่อสงครามและระเบียบวิธีการศึกษาสงคราม

๒.๑ ส่วนที่ ๑ ทศนะคติต่อสงคราม คือ ความเห็นโดยทั่วไป และทศนะคติพื้นฐานของประชาชนต่อสงคราม โดยมองผ่านหลักการของ มาร์กซิสต์ เหมา ได้ทำการวิจัย เปรียบเทียบ ในประเด็นของ สงครามและชนชั้น สงครามและการเมือง และธรรมชาติของสงคราม ดังนี้

๒.๑.๑ สงคราม คือ ปรากฏการณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของชนชั้นสังคม

สงคราม คือ รูปแบบสูงสุดของการต่อสู้เพื่อแก้ไขความขัดแย้ง เมื่อความขัดแย้งนั้นได้พัฒนาถึงจุด ๆ หนึ่ง ระหว่างชนชั้น ชาติ รัฐ หรือกลุ่มการเมือง และสงคราม เริ่มมีตั้งแต่มีถือกำเนิดของสมบัติส่วนบุคคลและชนชั้น

๒.๑.๒ สงคราม คือ การเมืองที่หลังเลือด

สงคราม คือ ส่วนหนึ่งของการเมือง เพราะว่าในตัวสงครามเอง คือ การกระทำของการเมืองโดยธรรมชาติ

๒.๑.๓ สงคราม คือ การแข่งขันของเศรษฐกิจ

สงคราม คือ ความต่อเนื่องของการเมือง ในขณะที่การเมือง คือ ศูนย์รวมสิ่งสะท้อนของเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ คือ พื้นฐานของการเมือง ดังนั้นจึงเป็นรากฐานของสงคราม

สงคราม คือ การแข่งขันมิใช่เฉพาะความเข้มแข็งทางทหาร และการเมือง แต่ยังรวมไปถึงเศรษฐกิจ

๒.๑.๔ ยึดมั่นสงครามที่ชอบธรรมต่อต้านสงครามที่ไม่มีความชอบธรรม ประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นการแบ่งสงครามออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ สงครามที่ชอบธรรม และสงครามที่ไม่ชอบธรรม ทุกสงครามที่นำไปสู่ความก้าวหน้า คือ สงครามที่ชอบธรรม ส่วนสงครามที่ขัดขวางความก้าวหน้า คือ สงครามที่ไม่ชอบธรรม ความชอบธรรมนั้นมีเหตุผลหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ ๓ สิ่งนี้

ก. ธรรมชาติของสงครามถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์ทางการเมือง

ข. ธรรมชาติของสงครามถูกกำหนดโดยธรรมชาติของชนชั้น

ค. ธรรมชาติของสงครามถูกกำหนดโดยบทบาทของประวัติศาสตร์

๒.๒ ส่วนที่ ๒ ระเบียบวิธีการศึกษาสงคราม ในการดำเนินสงครามในระยะยาวในสงครามปฏิวัติจีน เหมาเจอตุง ได้ใช้ทฤษฎีวิถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) ในการทำความเข้าใจและแก้ปัญหาการอำนวยความสะดวกและการสร้างระบบการเรียนรู้ และระเบียบวิธี ตามทฤษฎีการเรียนรู้ (Epistemology and Methodology) ในการศึกษาสงครามและการอำนวยความสะดวก

๒.๒.๑ กฎของสงคราม เป็นสิ่งที่ผู้อำนวยการณ์จำเป็นต้องทำการศึกษารเรียนรู้ และเข้าใจกับสภาวะแวดล้อมในสงคราม ซึ่งวัตถุประสงค์ของสงครามนั้น มีความเชื่อมโยง กับการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่กำหนดแนวทางในการอำนวยความสะดวก

๒.๒.๒ การให้ความสำคัญต่อลักษณะต่าง ๆ ด้วยการดูจากพัฒนาการส่วนหนึ่ง ในทุกกฎของการอำนวยความสะดวก ล้วนมาจากการพัฒนาการของประวัติศาสตร์และสงคราม ไม่มีสิ่งใดที่ไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวได้ว่าความแตกต่างกันของสถานการณ์ของสงคราม นำไปสู่การอำนวยความสะดวกที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้ตั้งอยู่บนปัจจัยเวลา พื้นที่ และธรรมชาติ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจและเฝ้าดูการพัฒนาการ สังเกตและเข้าใจกฎของสงคราม

ก. กฎของสงครามพัฒนาในห้วงของเวลาหนึ่ง ๆ

ข. กฎของสงครามเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนของพื้นที่

ค. กฎของสงครามแตกต่างกันในธรรมชาติของสงครามที่แตกต่างกัน

๒.๒.๓ ให้ความสำคัญต่อสถานการณ์ในภาพรวม และจับประเด็นสำคัญ (Key Nodes) สงครามจะต้องมองทั้งแบบแยกส่วน และมองในภาพรวม ซึ่งทั้ง ๒ ส่วน มีความสัมพันธ์กัน และส่งผลต่อกันได้ภายใต้เงื่อนไขหนึ่ง ๆ เหมาเจอตุง แนะนำให้จัดการความสัมพันธ์นี้ โดยการมองในภาพรวมไปสู่ชัยชนะ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการอำนวยความสะดวกขั้นสูง สิ่งสำคัญสูงสุดของผู้ที่อำนวยความสะดวกในระดับสูง คือ มุ่งความสนใจไปที่สถานการณ์รวมของสงครามเป็นอันดับแรก ในส่วนการจับประเด็นสำคัญเป็นวิธีการที่ใช้หลักการพัฒนาของภาพรวมของสถานการณ์

ประเด็นสำคัญในที่นี้หมายถึง ส่วนที่สำคัญ (แนวราบ ได้แก่ ยุทธภูมิหลัก เส้นแนวการยุทธ์หลัก การยุทธ์หลัก ตัวชีวิตหรือการปฏิบัติการหลัก) และจุดเชื่อมโยงวิกฤติของสงคราม (ชั้นสถานการณ์สงคราม เฟส, การพัฒนาการของสถานการณ์ทางตั้ง) ประโยชน์จากความเข้าใจนี้จะเป็นวิธีการหนึ่งในการเข้าถึงสถานการณ์ในภาพรวม และเป็นการเข้าถึงบนพื้นฐานความเป็นจริง

๓. แนวคิดการสร้างกองทัพประชาชน

กองทัพประชาชนถูกก่อตั้งขึ้นโดยธรรมชาติของจำนวน หรือภายใต้การนำของชนชั้นที่มีหน้าที่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน โดยเกิดจากการขยายตัวของกองกำลังขนาดเล็กที่มีความอ่อนแอไปสู่กองกำลังที่มีขนาดใหญ่และมีความเข้มแข็ง ซึ่งจะสามารถเอาชนะศัตรูที่แข็งแกร่งได้ทั้งในและนอกประเทศ และสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นกองกำลังที่เข้มแข็งที่สุดในโลก

๓.๑ ส่วนที่ ๑ ชนชั้นแรงงานจะต้องสร้างกองทัพใหม่ด้วยตนเอง กองทัพเป็นเครื่องมือของชนชั้นหรือกลุ่มการเมืองใดกลุ่มหนึ่ง กองทัพที่เข้มแข็งจะเป็นเครื่องมือพื้นฐานให้กับชนชั้นกรรมาชีพและพรรคที่จะนำสู่เป้าหมายการปฏิวัติที่เป็นจริงได้ กล่าวได้ว่า กองทัพ คือ ส่วนประกอบที่สำคัญสุดของพลังอำนาจของรัฐ ผู้ใดที่ต้องการยึดและคงรัฐไว้จะต้องมีกองทัพที่เข้มแข็ง และเพื่อที่จะเอาชนะเข้าศึก ก่อนอื่นใดนั้นเราจะต้องพึ่งบนกองทัพที่มีป็น ที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของกองทัพประชาชน

๓.๑.๑ กองทัพประชาชนจะต้องถูกก่อตั้งขึ้นสำหรับการใช้กำลังในความขัดแย้ง ประวัติศาสตร์จีนในยุคของ เหมาเจ๋อตง ที่ประเทศจีนอยู่ระหว่างการเป็นกึ่งอาณานิคม และกึ่งระบบศักดินา (Feudalism) กองทัพได้พิสูจน์ความสำเร็จของการปฏิวัติจีนนั้น เกิดจากกองทัพประชาชนภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ที่บูรณาการร่วมกับจำนวนคนมหาศาล โดยผ่านการทำสงครามที่ยาวนาน

๓.๑.๒ กองทัพประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอำนาจรัฐของเผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน โดยการใช้ทฤษฎี มาร์กซิสต์ เหมาเจ๋อตง ได้กำหนดบทบาทของกองทัพต่อประเทศว่า กองทัพ คือ ส่วนประกอบที่สำคัญสุดของพลังอำนาจของรัฐ ผู้ใดที่ต้องการยึดและคงรัฐไว้จะต้องมีกองทัพที่เข้มแข็ง

๓.๒ ส่วนที่ ๒ หลักการการสร้างกองทัพประชาชน

๓.๒.๑ พรรคคอมมิวนิสต์มีอำนาจสูงสุดในการนำกองทัพ เหมา ได้เน้นไว้ว่า “หลักการของเรา คือ พรรคทำการควบคุมปืน และปืนนั้นจะต้องไม่ถูกอนุญาตให้ควบคุมพรรค” ซึ่งเป็นหลักการให้ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์และกองทัพ โดยพรรคมีอำนาจสูงสุดมีบทบาทในการนำทางการเมือง ความคิด และองค์กร

๓.๒.๒ มีความตั้งใจเพียงเพื่อรับใช้ประชาชนอย่างเต็มที่ กองทัพประชาชนที่นำโดยพรรคคอมมิวนิสต์จะไม่ขึ้นกับชนชั้นในประวัติศาสตร์ ทหารและนายทหารจะต้องได้รับการฝึกและการศึกษาเป็นไปเพื่อการรับใช้ประชาชนอย่างเต็มที่

๓.๒.๓ กระทำ ๓ กิจหลัก ได้แก่การรบ การทำงานเป็นทีม และการผลิต

๓.๒.๔ ก่อตั้งการปฏิบัติงานการเมืองที่เข้มแข็ง งานการเมืองของกองทัพประชาชน หมายถึงงานด้านความคิด ความเชื่อ และงานทางองค์กร โดยพรรคคอมมิวนิสต์ในกองทัพ

๓.๒.๕ หลักการความเป็นหนึ่งระหว่างนายทหาร และทหารที่จะผนึกร่วมกับภาคประชาชน และกองทัพ และการทำลายองค์กรของกองทัพข้าศึก หลักการนี้ตกผลึกจากธรรมชาติในการประทุของชนชั้นกรรมาชีพและความตั้งใจของกองทัพ

๓.๒.๖ ใช้หลักการประชาธิปไตยในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารในกองทัพประชาชน เพื่อเป็นการประกันประสิทธิภาพของกองทัพประชาชน

๓.๒.๗ บังคับใช้ ๓ หลักการหลัก และ ๘ หลักมนสิการ ซึ่ง ๓ หลักการหลัก ได้แก่ หนึ่ง คือ การเชื่อฟังคำสั่งในทุกการปฏิบัติ สอง คือห้ามการลักขโมยสิ่งของจากคณะ และ สาม คือ ส่งทุกสิ่งที่จับยึดมาได้

ส่วนหลักการคิดคำนึง ได้แก่ พุดจาไฟเราะ ซื่อขายเป็นธรรม คินทุกสิ่งที่ยืมมา ห้ามทำร้ายหรือว่ากล่าวผู้คน ห้ามทำลายพืชพันธุ์ ให้ความเสมอภาคแก่สตรี ห้ามทำร้ายเชลย

๓.๓ ส่วนที่ ๓ การปรับปรุงพัฒนาและการสร้างมาตรฐานกองทัพ

๓.๓.๑ เข้มงวดการฝึก และเข้มงวดมาตรฐานความต้องการ

๓.๓.๒ ให้ความสำคัญต่อปริมาณ และมากยิ่งขึ้นในคุณภาพของการสร้างกองทัพ ในกระบวนการของสงครามปฏิบัติที่จะต้องกินเวลายาวนาน และกองทัพฝ่ายเรามีขนาดเล็กและอ่อนแอ จึงเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมจึงต้องให้ความสำคัญต่อการฝึกอบรมและการระดมพลที่เข้าร่วมกับกองทัพให้ได้ในเชิงปริมาณที่มากจะต้องเอาเชลย และอาวุธมาใช้ในการขยายกำลังกองทัพ ซึ่งจะทำให้กองทัพนั้นขยายตัว

๓.๓.๓ ค่อย ๆ ทำให้กองทัพทันสมัยและมีมาตรฐานที่เป็นจริง ทำการเปลี่ยนกำลังรบจากกองกำลังที่มีประสิทธิภาพต่ำไปสู่กองกำลังที่มีประสิทธิภาพสูงและมีมาตรฐาน โดยการปรับนั้น เป็นไปตามเงื่อนไขของสถานการณ์ เช่น ในช่วงต้นจะใช้สงครามนอกแบบ จากนั้นกฎจะเริ่มพัฒนากองกำลังดังกล่าว ให้มีระบบระเบียบ และกลายเป็นกองทัพในที่สุด

๓.๔ แนวคิดสงครามประชาชน

แนวคิดเกี่ยวกับสงครามประชาชนเป็นหัวใจหลักของแนวคิดทางการทหารของ เหมา เจ๋อ ตุง และเป็นพื้นฐานชาวจีนในการทำสงครามปฏิวัติ สารานุกรมทหารจีนได้นิยามสงครามประชาชนว่า “สงครามที่ต่อสู้เพื่อการปลดแอกชนชั้น หรือต่อต้านการรุกรานของต่างชาติด้วยการจัดตั้งองค์กรและติดอาวุธให้กับคนจำนวนมาก” จากนิยามดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง ๒ สิ่งพื้นฐานที่สนับสนุนสงครามประชาชน ได้แก่ ความชอบธรรม และธรรมชาติของจำนวน ตามคำกล่าวที่ว่า ภายใต้ของการนำของพรรคคอมมิวนิสต์ การปฏิบัติทั้งหมดนั้นเพื่อประโยชน์ของคนจำนวนมาก ยึดมั่นในเจตจำนง ระดมพลด้วยความพร้อมเพรียง การจัดการและติดอาวุธให้คนหมู่มาก และทำการปฏิบัติสงครามประชาชน

๓.๔.๑ ส่วนที่ ๑ หลักการพื้นฐานของแนวคิดสงครามประชาชน

๓.๔.๑.๑ สงครามประชาชน คือ สงครามปริมาณ เหมากล่าวไว้ว่า “สงครามปฏิวัติเป็นสงครามของปริมาณ ที่สามารถต่อสู้ได้โดยการระดมกำลังในจำนวนที่มาก และพึ่งพาบนจำนวนดังกล่าว”

๓.๔.๑.๒ ปริมาณของประชาชน คือ ที่มาของพลังที่ไม่สิ้นสุดในการทำสงคราม ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณนั้น สนับสนุนอำนาจการเมือง เป็นพื้นฐานกองทัพและเศรษฐกิจ และเป็นเงื่อนไขต่อการปรับยุทธศาสตร์และยุทธวิธี

๓.๔.๑.๓ ประชาชนและกองทัพ คือ พื้นฐานของชัยชนะ ความสามัคคีและการพัฒนาความร่วมมือ คือ เงื่อนไขสำหรับกองทัพในการสร้างกำลังรบที่เข้มแข็ง ให้พลังการรบที่ไม่สิ้นสุด และกองทัพที่เป็นหนึ่งกับประชาชน

๓.๔.๑.๔ คน คือ ปัจจัยชี้ขาดของชัยชนะในสงคราม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากคนเป็นผู้ใช้อาวุธ เป็นองค์ประกอบที่เคลื่อนไหวมากที่สุด ดังนั้นหัวใจและความคิดของประชาชน คือ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสงคราม

๓.๔.๒ ส่วนที่ ๒ หลักการต่อสู้ของสงครามประชาชน

๓.๔.๒.๑ ความมีเอกภาพในการบังคับบัญชาของพรรคคอมมิวนิสต์ในสงคราม “การมีอำนาจสูงสุดในการบังคับบัญชาของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดในสงครามปฏิวัติต่อต้านตั้งแต่ต้นจนจบ” หากปราศจากการบังคับบัญชาของพรรคคอมมิวนิสต์ สงครามปฏิวัติของจีนจะออกจากแนวทางที่ควรจะเป็น

๓.๔.๒.๒ ระดมพล ทำการจัดองค์กร ติดอาวุธให้กับคนจำนวนมาก

๓.๔.๒.๓ ให้บทบาทนำแก่กองทัพประชาชน

๓.๔.๒.๔ ใช้หลักการสามประสาน ด้วยการใช้สามประสานกับหนึ่งสนับสนุน ประกอบด้วย
 ๑) แกนหลัก ได้แก่ กองทัพสนาม ๒) กองทัพสำคัญ ได้แก่ กองทัพพื้นที่ ๓) กำลังสำรอง ได้แก่ ทหารบ้าน และ
 ๔) ความร่วมมือ ได้แก่ ประชาชน

๓.๕ แนวคิดทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี

๓.๕.๑ ส่วนที่ ๑ การสงวนกำลัง และการบ่อนทำลายข้าศึก

๓.๕.๑.๑ การสงวนกำลัง และการบ่อนทำลายข้าศึก คือ จุดมุ่งหมายของสงคราม

๓.๕.๑.๒ การบ่อนทำลายข้าศึก คือ จุดมุ่งหมายหลัก การสงวนกำลัง คือ จุดมุ่งหมายรอง

๓.๕.๑.๓ หาจุดร่วมที่ลงตัวของ การสงวนกำลัง และการบ่อนทำลายข้าศึก

๓.๕.๒ ส่วนที่ ๒ สนับสนุนการป้องกันรุกต่อต้านการป้องกันเชิงรับ

๓.๕.๒.๑ การป้องกันเชิงรุก คือ แนวทางของยุทธศาสตร์สำหรับอำนาจการ ทั้งกระบวนการ
 ของสงคราม โดยการป้องกันเชิงรุกจะกระทำเพื่อตีโต้กลับ และเพื่อทำการรุก ซึ่งต่างจากการป้องกันเชิงรับที่มี
 แต่การตั้งรับอย่างเดียว

๓.๕.๒.๒ ทำสงครามตั้งรับยึดเยื้อในระดับยุทธศาสตร์ด้วยการยุทธ์เส้นใน และทำ
 การรบแตกหักในระดับยุทธการและยุทธวิธีด้วยการรบเส้นนอก คือ หลักการทางยุทธการของการป้องกันเชิงรุก
 โดยมีหลัก ๒ ประการ คือ ๑) รุกภายใต้การตั้งรับ รวดเร็วและเด็ดขาดภายใต้การยึดเยื้อ การยุทธ์เส้นนอก
 ในการยุทธ์เส้นใน ๒) ความรวดเร็วและเด็ดขาดภายใต้การรุกด้วยการยุทธ์เส้นนอก และการตั้งรับยึดเยื้อ
 ของการยุทธ์เส้นใน จะต้องสมบูรณ์ทั้ง ๒ ด้าน (จุดร่วมลงตัว)

- การยุทธ์เส้นใน เป็นการปฏิบัติซึ่งฝ่ายเข้าตีเก็บกำลังรบของตนรวมกันไว้
 และใช้กำลังที่พอเพียงบางส่วนตัดขาดการประสานปฏิบัติของข้าศึก เพื่อเอาชนะข้าศึกที่แยกกันอยู่ที่ละส่วน
 ก่อนที่ข้าศึกจะรวมกำลังได้

- การยุทธ์เส้นนอก เป็นยุทธวิธีพื้นฐานในการรบที่นิยมใช้กันทั่วไป ใช้วิธี
 เข้าหาข้าศึกจากหลายทิศทางเพื่อให้ข้าศึกเกิดความพะว้าพะวังในการตั้งรับ

๓.๕.๒.๓ ยึดหลักการป้องกันเชิงรุกในระดับยุทธศาสตร์เป็นหลักการชี้แนะที่สำคัญ
 ของกองทัพประชาชน

๓.๕.๓ ส่วนที่ ๓ รวมกำลังให้เหนือกว่า ทำลายข้าศึกทีละส่วน

๓.๕.๓.๑ หลักการพื้นฐานของสงครามการทำลายทีละส่วน “สำหรับมนุษย์แล้ว
 การตัดสินใจให้ขาดจะเป็นการดีกว่าที่จะทำให้นี้ทั้งสิบบาดเจ็บ สำหรับข้าศึกจะเป็นการดีกว่าที่จะทำการทำลาย
 ข้าศึกทีละส่วน ดีกว่าที่จะขับไล่ข้าศึกหนีไปทั้งหมด” โดยมีหลักดังต่อไปนี้ ๑) สนับสนุนเป้าหมายของสงคราม
 คือ เพื่อถนอมกำลังกำลังรบฝ่ายเรา เข้าทำลายกำลังรบข้าศึกทีละส่วน ๒) เมื่อข้าศึกแข็งแกร่งและฝ่ายเรา
 อ่อนแอ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำสงครามยึดเยื้อที่ระดับยุทธศาสตร์ ๓) สงครามทำลายข้าศึกทีละส่วนนั้น
 จะต้องนำไปสู่การปรับปรุงเครื่องมือและการทดแทนกำลังคนของกองทัพฝ่ายเรา ๔) สงครามการทำลาย
 ทีละส่วนเป็นหนทางที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มขวัญ กำลังใจฝ่ายเรา และทำลายขวัญ กำลังใจฝ่ายตรงข้าม

๓.๕.๓.๒ ทำลายข้าศึกไปทีละส่วน คือ วิธีการรบบพื้นฐานของสงครามทำลายทีละส่วน
 ด้วยการ ๑) เข้าโจมตีจุดที่อ่อนแอของข้าศึกก่อน หลังจากนั้นจึงเข้าโจมตีจุดที่เข้มแข็ง ๒) เข้าล้อม เป็นวิธีการ
 ตรึงกำลัง ๓) ใช้ยุทธวิธีเข้าแทรกซึม โอบล้อม การเจาะ การแบ่งแยก ทำการล่าลายข้าศึกทีละส่วน

๓.๕.๓.๓ การบ่อนทำลายข้าศึกเน้นไปที่การทำลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็ง
 เป็นหลัก มิใช่เน้นไปที่การเข้ายึดพื้นที่ ดังนั้นจึงอาจจะต้องยอมแพ้เพื่อชนะ เช่น ยอมเสียพื้นที่ เพื่อได้พื้นที่
 ทั้งหมดภายหลัง การป้องกันหรือยึดพื้นที่นั้นมิวัตถุประสงค์เป็นไปเพื่อผลที่จะได้รับการการบ่อนทำลายข้าศึก
 ส่วนพื้นที่สำคัญ หรือเป็นไปได้ที่จะเข้ายึด หรือป้องกันได้ มีความจำเป็นต้องยึดครอง หรือป้องกันไว้

๓.๕.๔ ส่วนที่ ๔ มีความอ่อนตัวในการนำไปใช้ และปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติการ

สงครามประชาชนของ เหมา เจ๋อตง นั้น อยู่บนหลักการของความอ่อนตัวทางยุทธศาสตร์ และยุทธวิธี และเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางยุทธการ โดยสรุปแล้วมีรูปแบบที่สำคัญ ๓ รูปแบบ และเหมา ได้กล่าวไว้ว่า “ธรรมชาติของสงคราม หรือวัตถุประสงค์ของสงคราม คือการสว่นกำลังของฝ่ายเราและบ่อนทำลายข้าศึก” เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ๓ รูปแบบการปฏิบัตินี้จะถูกใช้

- Mobile Warfare คือ รูปแบบของการปฏิบัติการเคลื่อนที่ เพื่อตัดสินผลของสงคราม

- Positional Warfare คือ รูปแบบการปฏิบัติการที่สำคัญต่อการสนับสนุน และการบ่อนทำลายข้าศึก

- Guerrilla Warfare คือ รูปแบบการปฏิบัติการที่ร่วมกับการปฏิบัติการในแบบในระดับยุทธศาสตร์ ยุทธการ และยุทธวิธี

ความอ่อนตัวในการใช้ และปรับเปลี่ยนรูปแบบการปฏิบัติการทั้ง ๓ รูปแบบ โดยรูปแบบการใช้กำลังทั้ง ๓ แบบ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนไป เมื่อยุทธศาสตร์เปลี่ยนไปตามสถานการณ์สงคราม ทั้งนี้ Mobile Warfare และ Positional Warfare จะเป็นสงครามตามแบบ ส่วน Guerrilla Warfare จะเป็นการรบนอกแบบ

๓.๕.๕ ส่วนที่ ๕ ยึดมั่นในการปฏิบัติการที่รอบคอบ ซึ่งความริเริ่มในการทำสงคราม

๓.๕.๕.๑ อย่าทำการรบโดยปราศจากการเตรียมตัว และความชัดเจนของชัยชนะ

๓.๕.๕.๒ มองหาการริเริ่ม พยายาม และหลีกเลี่ยงการเป็นฝ่ายเดินตาม ด้วยการริเริ่มกระทำต่อ Life-line (เส้นทางหล่อเลี้ยงกองทัพ เช่น การ กบ.) ซึ่งความริเริ่มจากการตั้งรับในภาพรวมระดับบน มีความรอบคอบในการชิงความริเริ่มในการปฏิบัติการ กล่าวคือ เมื่อจะดำเนินการจะต้องได้รับชัยชนะ จะต้องส่งผลดีต่อแผนการทัพ และต้องนำเอาขั้นตอนของยุทธศาสตร์เข้ามาร่วมพิจารณาด้วย

๓.๕.๕.๓ ทำการรบเด็ดขาดบนยุทธภูมิชี้ขาดจึงจะเกือกลต่อสงคราม หลีกเลี่ยงการรบที่ผลไม่เกือกล ชัยชนะในยุทธภูมิหนึ่ง ๆ จะสร้างเงื่อนไขเกือกลต่อผลของสงคราม แต่ไม่สามารถกำหนดผลของสงคราม การรบบบนยุทธภูมิที่ชี้เด็ดขาดเท่านั้นที่จะเป็นการตัดสินผลของสงคราม

๓.๕.๕.๔ ซึ่งความริเริ่ม มีความอ่อนตัว และวางแผนในการอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ให้ความริเริ่มเป็นแกนหลัก ส่วนความอ่อนตัว และการวางแผนเป็นเครื่องมือเพื่อชิงความได้เปรียบ

๓.๖ แนวคิดในการสร้างการป้องกันประเทศ

๓.๖.๑ ส่วนที่ ๑ บทบาทและหน้าที่ของการสร้างการป้องกันประเทศ การสร้างการป้องกันประเทศมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดต่อความอยู่รอดและความอยู่ดีกินดีของประเทศ หากปราศจากการป้องกันประเทศ ประเทศนั้นก็ไม่สามารถอยู่รอดได้ ขณะที่การป้องกันประเทศมีความเข้มแข็งประเทศก็สามารถตั้งอยู่บนความสงบสุขได้อย่างมั่นคง

๓.๖.๑.๑ การสร้างการป้องกันประเทศ คือ ส่วนประกอบที่สำคัญในการสร้างชาติ หากชาติไม่มีระบบป้องกันประเทศย่อมต้องสูญเสียเอกราชต่อชาติอื่น ๆ และจะเป็นการยากในการสร้าง หรือพัฒนาส่วนอื่น ๆ

๓.๖.๑.๒ การป้องกันประเทศที่เข้มแข็งจะช่วยเป็นเครื่องประกันโครงสร้างสังคมนิยม

๓.๖.๒ ส่วนที่ ๒ บริบทพื้นฐานของการสร้างการป้องกันประเทศ

- การสร้างกองทัพที่เข้มแข็ง

- การพัฒนาเทคโนโลยีการป้องกันประเทศ

- ดำเนินการให้การศึกษาทางการทหารแก่กำลังพลและประชาชนอย่างต่อเนื่อง

- ปรับปรุงระบบการระดมพลเพื่อการป้องกันประเทศ

- พัฒนาส่งเสริมสิ่งปลูกสร้างเพื่อการรบ และคลังทางยุทธศาสตร์

๓.๖.๓ ส่วนที่ ๓ หลักการพื้นฐานของการสร้างการป้องกันประเทศ

๓.๖.๓.๑ สนับสนุนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชาติให้เข้มแข็ง งานหลักในภาวะสงคราม คือ การระดมทรัพยากรทั้งหมดเพื่อเอาชนะในสงคราม ในภาวะปกติ ทุกประเทศจะต้องตอบคำถามว่าบทบาทของกองทัพและความสัมพันธ์ของกองทัพกับเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไร ซึ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นวัตถุพื้นฐานในการสร้างกองทัพ ดังนั้นกองทัพในภาวะปกติจึงต้องสนับสนุนเศรษฐกิจ

๓.๖.๓.๒ การเสริมสร้างกำลังกองทัพจากส่วนกลาง การเสริมสร้างกำลังกองทัพเป็นแกนหลักของการสร้างกำลังป้องกันประเทศที่เข้มแข็ง

๓.๖.๓.๓ การป้องกันประเทศต้องมีอิสระ และพึ่งพาตนเอง

๓.๖.๓.๔ ต้องบูรณาการกองทัพและประชาชน มีการผสมผสานอย่างมีสัดส่วนระหว่างภาวะปกติจนถึงภาวะสงคราม

ทฤษฎีสงครามทางอากาศของดูเอต์

จูลิโอ ดูเอต์ (Giulio Douhet) เป็นชาวอิตาลี เกิดในปี ค.ศ.๑๘๖๙ ในอดีตเป็นนายทหารบก เหล่าปืนใหญ่ แต่ในช่วงก่อนสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ได้ถูกมอบหมายให้รับตำแหน่ง ผู้บังคับกองพันบิน (Commander of the Italian Aviation Battalion) ทั้งที่ยังไม่เคยเรียนการบินมาก่อน มีแนวคิดในการใช้กำลังทางอากาศที่สำคัญ ได้แก่ ในการทำสงครามจำเป็นที่จะต้องทำการครองอากาศ (Command of the Air) เป็นอันดับแรก

การครองอากาศในความหมายของ ดูเอต์ มิใช่การทำการรบทางอากาศ (Air Battle) แต่จะหมายถึง การโจมตี แสยบนุภาพทางอากาศของข้าศึกบนพื้นดิน (Enemy's Air Power on Ground) เช่น การทำลายฐานบิน และอากาศยานที่จอดอยู่บริเวณฐานบิน เพื่อให้ข้าศึกหมดขีดความสามารถ โดยภายหลังจากการครองอากาศได้แล้ว จึงทำการโจมตี เพื่อทำลายขวัญประชาชน (Morale) โดยการโจมตีเมืองและเป้าหมายที่สำคัญ หรือแม้แต่โจมตีประชาชน ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนกดดันให้รัฐบาลหรือผู้นำประเทศยอมจำนน และยุติสงคราม ซึ่ง ดูเอต์ เชื่อว่ามีเพียงวิธีนี้ที่ทำให้สงครามสิ้นสุดอย่างรวดเร็ว และไม่ต้องสูญเสียเลือดเนื้อมากเหมือนกับสงครามสนามเพลาะในสงครามโลก ครั้งที่ ๑

นอกจากนี้ มองว่าอากาศยานเป็นอาวุธในเชิงรุก (Offensive) โดยเฉพาะอากาศยานทิ้งระเบิด (Bomber) ซึ่งสามารถที่จะทะลุทะลวงเข้าไปโจมตีที่พื้นที่สำคัญของข้าศึก (Vital Area) ได้ทุกที่ เนื่องจากสามารถบรรทุกระเบิดได้เป็นจำนวนมาก และมีเพดานบินที่สูงกว่าอากาศยานทั่วไป ซึ่งเป็นการยากที่อากาศยานขับไล่จะไล่ระดับเพดานบินขึ้นมาทำการสกัดกั้น เนื่องจากข้อจำกัดด้านน้ำมันเชื้อเพลิง ที่ทำให้ระยะเวลาในการบินลดลง

สำหรับในการปฏิบัติการร่วมกับเหล่าทัพอื่น ดูเอต์ มองว่ากำลังทางอากาศ ควรจะแยกเป็นเอกเทศ (Independent Force) จากกำลังทางบก และทางเรือ โดยจะต้องไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเหล่าทัพอื่น และเป็นกำลังที่สามารถบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติการได้ด้วยตนเอง แต่อย่างไรก็ตามสามารถใช้กำลังทางอากาศในการสนับสนุนเหล่าทัพอื่นได้

ทฤษฎีสงครามทางอากาศของมิตเชลล์

วิลเลียม มิตเชลล์ (William Mitchell) หรือมีอีกชื่อว่า วิลเลียม ‘บิลลี’ มิตเชลล์ (William ‘Billy’ Mitchell) เป็นชาวอเมริกัน เกิดในปี ค.ศ.๑๘๗๙ ณ ประเทศฝรั่งเศส และได้เริ่มเรียนการบิน ในปี ค.ศ.๑๙๑๕ ในช่วง

สงครามโลก ครั้งที่ ๑ มิทเชลล์ ได้รับตำแหน่งที่สำคัญในการบังคับบัญชาอากาศยานของอเมริกา เพื่อทำการรบหลายตำแหน่ง และได้เขียนตำราที่เกี่ยวข้องกับสงครามทางอากาศ มิทเชลล์ มีแนวความคิดที่สำคัญ ได้แก่ ความเป็นเจ้าทางอากาศ (Supremacy of the Air) ซึ่งคล้ายกับแนวคิดของ ดูเอต์ ในเรื่องการครองอากาศ (Command of the Air) เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการก่อนเป็นอันดับแรกในการทำสงคราม แต่ในมุมมองของ มิทเชลล์ มองว่า ความเป็นเจ้าทางอากาศ คือ การที่จะต้องทำการรบในอากาศ (Air Battle) โดยทำลายอากาศยานข้าศึกก่อน และเมื่อประสบความสำเร็จจึงเข้าไปโจมตีฐานทัพอากาศที่ภาคพื้น ซึ่งต่างจาก ดูเอต์ ที่มองว่า การครองอากาศ คือ การโจมตีแสนยานุภาพทางอากาศของข้าศึกบนพื้นดิน

ในมุมมองด้านเป้าหมาย มิทเชลล์ มองว่า กำลังทางอากาศเป็นกำลังเชิงรุกตั้งแต่กำเนิด โดยได้ให้ความสำคัญกับการส่งอากาศยานทิ้งระเบิดเข้าไปโจมตีพื้นที่ที่สำคัญ (Vital Area) ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเกษตรกรรม เพื่อทำลายขวัญและกำลังใจของประชาชน และรัฐบาล โดยไม่มุ่งเน้นการทำลายประชาชนโดยตรง เหมือนกับแนวความคิดของ ดูเอต์

สำหรับในการควบคุมบังคับบัญชา มิทเชลล์ มองว่ากำลังทางอากาศควรจะควบคุมในลักษณะกำลังอิสระ (Independent Force) ภายใต้การควบคุมของนักบิน (Airman) โดยมีการรวมการบังคับบัญชาภายใต้กระทรวงกลาโหม (Department of Defense) มิใช่อยู่ภายใต้การควบคุมจากเหล่าทัพใดเหล่าทัพหนึ่ง และในการปฏิบัติการจะอยู่ภายใต้ผู้บัญชาการทางบก (Chief of staff of the Army) ในการปฏิบัติการกิจที่อิสระ (Independent Mission) นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่กำลังทางอากาศเป็นกำลังที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันฝั่ง (Coastal Defense) เพื่อต่อสู้กับอากาศยานข้าศึกที่มาจากเรือรบทุกเครื่องบิน หรือจากทางบกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีสงครามทางอากาศของเทรนเชอร์ค

ฮิวส์ เทรนเชอร์ค (Hugh Trenchard) เกิดในปี ค.ศ.๑๘๗๓ เป็นชาวอังกฤษ ในช่วงแรกรับราชการเป็นนายทหารบก เคยเข้าร่วมสงครามในแอฟริกา เช่น สงครามบูร์ (Boer War) เทรนเชอร์ค เริ่มเรียนการบินในปี ค.ศ.๑๙๑๓ และได้เข้าร่วมสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ในฐานะผู้บังคับการหน่วยบิน (Head of Royal Flying Corp) โดยปฏิบัติงานในฝรั่งเศส ในช่วงสุดท้ายของการรับราชการได้รับตำแหน่งเสนาธิการทหารอากาศ (Chief of Air staff) ในปี ค.ศ.๑๙๑๙ ซึ่งฮิวส์ เทรนเชอร์ค ได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งกองทัพอากาศอังกฤษ

เทรนเชอร์ค มีแนวคิดว่า ความสำเร็จทางอากาศ (Superiority in the Air) ซึ่งจะคล้าย ๆ แนวคิดของ ดูเอต์ และ มิทเชลล์ เป็นสิ่งที่จะต้องได้มาก่อนการปฏิบัติการอื่น ๆ และเห็นด้วยกับแนวคิดการใช้กำลังทางอากาศเพื่อการปฏิบัติการเชิงรุก (Offensive Operation) ที่จะทำให้ข้าศึกได้รับความเสียหายอย่างมาก ซึ่งเป็นแนวคิดเช่นเดียวกับแนวคิดของ ดูเอต์

ในมุมมองด้านเป้าหมาย มีแนวคิดในการโจมตีด้วยการทิ้งระเบิดที่ศูนย์กลาง (Vital Center) ถึงแม้จะไม่ได้กล่าวโดยละเอียดถึงเป้าหมายที่จะโจมตี แต่มีแนวคิดในการทำลายเป้าหมายที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน และระบบการผลิตของข้าศึก เพื่อทำลายขวัญของประชาชนทางอ้อม และต้องการจำกัดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนโดยตรง (Limiting Collateral Damage) เนื่องจากเป็นคนให้ความสำคัญกับกฎหมายระหว่างประเทศ

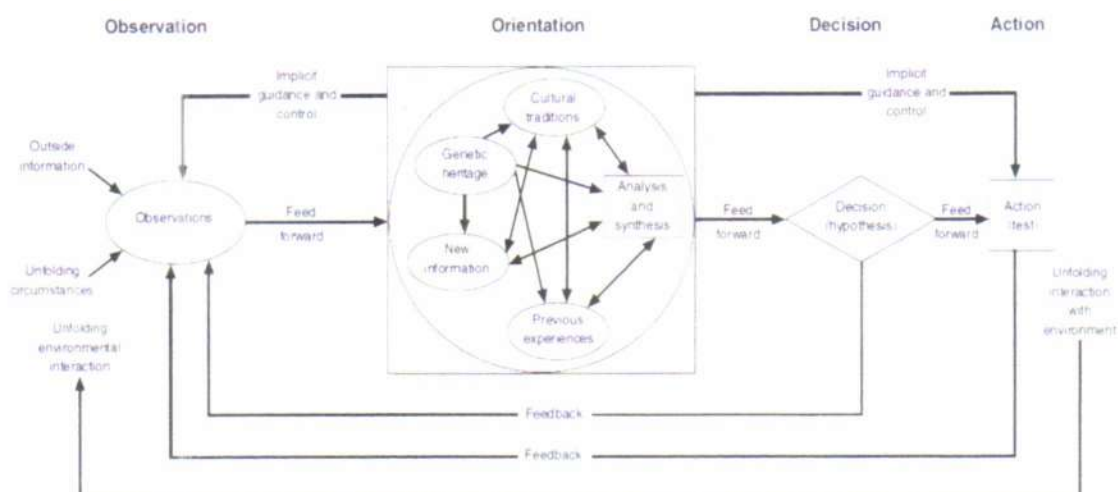
สำหรับในการควบคุมบังคับบัญชา กำลังทางอากาศ มีแนวคิดในการแยกกำลังทางอากาศออกจากกำลังอื่น ๆ (Separate Air Force) และเน้นย้ำความสำคัญของกำลังทางอากาศในการโจมตีเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ โดยลำพัง (Strategic Bombing) โดยมองว่าบทบาทของกำลังทางบก และกำลังทางเรือ มีน้อยกว่ากำลังทางอากาศ ในเรื่องนี้ นอกจากนี้ ต้องการให้กำลังทางอากาศเป็นเครื่องมือหลักเชิงรุกในการป้องกันประเทศอังกฤษ โดยมี

บทบาทหลัก (Primary Role) ในการโจมตีเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ ในขณะที่กำลังทางเรือ และทางบก จะมีบทบาทรอง (Secondary Role) ลงมา ทั้งนี้ เทรนเซอร์ต เสนอให้ลดบทบาทของกำลังทางเรือและกำลังทางบกในประเทศอาณานิคมของอังกฤษโดยเฉพาะในสิงคโปร์ และเพิ่มกำลังทางอากาศเข้าไปทดแทน

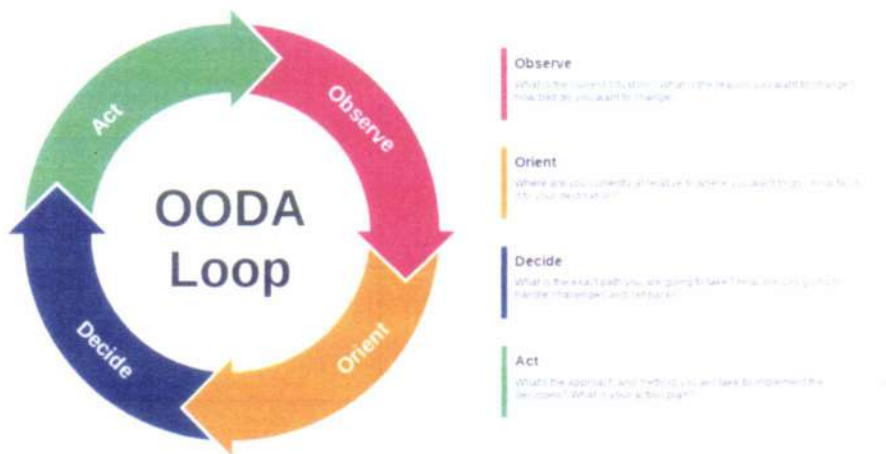
ทฤษฎีสงครามทางอากาศของบอยด์

จอห์น บอยด์ (John Boyd) เป็นชาวอเมริกัน เกิดในปี ค.ศ.๑๙๒๗ รับราชการอยู่ในกองทัพอากาศสหรัฐฯ และเคยเป็นนักบินขับไล่ในสงครามเกาหลี ในปี ค.ศ.๑๙๕๐ และในปี ค.ศ.๑๙๘๖ ได้เขียนเอกสารชื่อ Pattern of Conflict ซึ่งได้กล่าวถึงความสำคัญของแนวคิดเรื่อง OODA Loop โดยย่อ โดยแนวคิดเรื่อง OODA Loop บอยด์ ได้ถูกนำมาอธิบายเพิ่มเติมในรูปแบบ ฟรีเซนเทชั่น จำนวน ๔ สไลด์ ประกอบการบรรยายในหัวข้อเรื่อง “The Essence of Winning and Losing” โดยเนื้อหาที่สำคัญใน ฟรีเซนเทชั่น ได้กล่าวถึง การรบทางอากาศที่สามารถที่จะสร้างความได้เปรียบ หรือทำให้ข้าศึกเป็นอัมพาตได้โดยการทำลายวงรอบการตัดสินใจภายใน หรือที่เรียกว่า OODA Loop (Observe - Orient-Decision - Action Loop) โดยแต่ละขั้นมีความหมาย ดังนี้ การสังเกต (Observe) เป็นการสังเกตสิ่งที่ข้าศึกกำลังกระทำ การปรับตัว (Orient) เกิดขึ้นภายหลังจากที่ได้สังเกตการกระทำของข้าศึกและเริ่มปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การตัดสินใจ (Decision) เป็นการตัดสินใจสิ่งที่ จะกระทำต่อข้าศึก และการกระทำ (Action) เป็นการกระทำที่ได้ดำเนินการไป

โดยขั้นที่สำคัญที่สุดใน OODA Loop ได้แก่ ขั้นการปรับตัว (Orient) โดยในขั้นดังกล่าว แท้จริงแล้ว มิใช่เกิดจากการรับข้อมูลใหม่จากสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากตัวแปรภายในอื่น ๆ ที่มีอยู่แต่เดิมของบุคคลที่กำลังอยู่ในกระบวนการ OODA Loop ซึ่งตัวแปรภายในขั้นการปรับตัว (Orient) ประกอบด้วย ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม (Culture Tradition) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ (Analysis & Synthesis) ประสบการณ์ในอดีต (Past Experience) ข้อมูลใหม่ (New Information) สิ่งที่สืบทอดทางพันธุกรรม (Genetic Heritage) โดยตัวแปรทั้งหมดจะส่งผลต่อการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของแต่ละบุคคลว่ามีความถูกต้อง และมีคุณภาพเพียงใด นอกจากนี้ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในขั้นการปรับตัว (Orient) จะเป็นตัวส่งข้อมูลที่ช่วยชี้นำและควบคุมโดยนัย (Implicit Guidance & Control) ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากการประมวลผลความคิด โดยจะถูกส่งไปยังขั้นการสังเกต (Observe) และขั้นการกระทำ (Action) โดยกระบวนการ OODA Loop จะเกิดขึ้นเป็นวงรอบ โดยมีการส่งผ่านข้อมูล (Feed Forward) และรับผลตอบสนอง (Feedback) โดยมีรายละเอียดตามภาพ

ภาพที่ ๔ วงรอบการตัดสินใจ OODA Loop

ภาพที่ ๕ วงรอบการตัดสินใจ OODA Loop (อย่างง่าย)

ทฤษฎีสงครามทางอากาศของวอร์ดเดน

จอห์น วอร์ดเดน (John Warden) เป็นชาวอเมริกัน เกิดในปี ค.ศ.๑๙๔๓ เคยเป็นผู้ออกแบบแนวคิดการใช้กำลังทางอากาศในปฏิบัติการพายุทะเลทราย (Desert Storm) ในปี ค.ศ.๑๙๙๑ วอร์ดเดน ให้ความสำคัญกับการใช้ศิลปะในการวางแผนแคมเปญทางอากาศ (The Art of Air Campaign) และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของสิ่งนั้น การให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบทางอากาศ (Air Superiority) เป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องได้มาก่อนสำหรับในการใช้กำลังทางอากาศ สามารถใช้ในการสนับสนุนเหล่าทัพอื่น ๆ ได้ และยังสามารถใช้ได้อย่างอิสระเพื่อบรรลุเป้าหมาย และทำให้เกิดผลชี้ขาด (Decisive Effect) โดยเทคโนโลยีจะเป็นส่วนช่วยให้สามารถทำการโจมตี หรือปฏิบัติการแบบคู่ขนาน (Parallel Attack) ได้

มุมมองเรื่องเป้าหมาย ในการโจมตีข้าศึก วอร์ดเดน ยังได้กล่าวถึงการโจมตีที่จุดศูนย์ดลข้าศึก (Center of Gravity : COG) โดยจุดศูนย์ดลมีได้มีเพียงหนึ่งเดียว แต่สามารถแบ่งจุดศูนย์ดลเป็นหลายส่วน ซึ่งสามารถแสดงในรูปแบบ โมเดล ๕ วง (Five Ring Model) ได้แก่ กำลังทหารในสนามรบ (Field Military Force) ประชาชน (National Population) โครงสร้างพื้นฐาน (National Infrastructure) การผลิตและการติดต่อสื่อสารที่สำคัญ (Key Production/Organic Essentials) และศูนย์กลางอำนาจรัฐ (National Leadership) โดยให้ข้อสังเกตว่าการโจมตี COG ดังกล่าว ถ้ากระทำในลักษณะคู่ขนาน ก็จะได้ผลสำเร็จที่ดีกว่าการโจมตีแบบตามลำดับชั้น อย่างไรก็ตาม ในการโจมตีเป้าหมายต่าง ๆ วอร์ดเดน ให้ความสำคัญกับการหลีกเลี่ยงความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนทั้งฝ่ายเรา และฝ่ายข้าศึก

สำหรับในการควบคุมบังคับบัญชากำลังทางอากาศ มีความคิดเห็นคล้ายกับ มิทเชลล์ ในเรื่องการรวมการควบคุมกำลังทางอากาศ ภายใต้การบังคับบัญชาของนักบิน (Airman) ในระดับเขตสงคราม (Theater Level) และในการปฏิบัติการให้รายงานต่อผู้บังคับบัญชาในพื้นที่ (Area Commander in Chief หรือ C-in-C) เท่านั้น โดยกำลังทางอากาศสามารถสนับสนุนกำลังภาคพื้นและกำลังอื่น ๆ ได้

บทที่ ๓

ทฤษฎีการทำสงครามทางเรือ

สาระสำคัญ

มาฮาน อดีตนายพลเรือแห่งกองทัพเรือสหรัฐฯ ได้ศึกษาประวัติศาสตร์สงครามทางเรือระหว่างศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ และเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของสมุททานุภาพอันเป็นปัจจัยที่ทำให้อังกฤษก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางทะเลในขณะนั้น รวมทั้งเสนอแนวความคิดการทำสงครามทางเรือที่ได้รับอิทธิพลจาก โจมินิ ถึงแม้ทฤษฎีของ มาฮาน จะไม่สามารถอธิบายถึงความสำเร็จของประเทศที่ไม่มีพรมแดนติดทะเล เช่น เยอรมนีได้ก็ตาม แต่ทฤษฎีของ มาฮาน พิสูจน์ให้เห็นความจริงในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ ๑ เมื่อการปิดล้อมจักรวรรดิเยอรมันของกองทัพเรืออังกฤษเป็นปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้เยอรมันล่มสลายในท้ายที่สุด

คอร์เบตต์ พลเรือนชาวอังกฤษมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ.๑๘๕๔ - ๑๙๒๒ สำเร็จการศึกษาทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แต่สนใจกิจการทหารเรือและประวัติศาสตร์สงครามทางเรือ ในฐานะที่ คอร์เบตต์ เป็นทนายความจึงมีความสุขรอบคอบมากกว่า มาฮาน ในการทำความเข้าใจกับข้อจำกัดของสมุททานุภาพ คอร์เบตต์ จึงตระหนักดีถึงความสำคัญที่สมุททานุภาพมีต่อสิ่งต่าง ๆ และเขาได้เน้นย้ำถึงความสำคัญในการนำ การปฏิบัติการทางเรือมาใช้ในบริบทที่กว้างขึ้น ซึ่งจะช่วยอธิบายได้เป็นอย่างดีถึงรูปแบบและจุดมุ่งหมาย ส่วนแนวความคิดการทำสงครามทางเรือของคอร์เบตต์จะได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดการทำสงครามทางบก จาก เคล้าเชวิทซ์ ค่อนข้างมาก

ส่วนการทำสงครามทางเรือในปัจจุบัน จะนำเสนอแนวความคิดการทำสงครามทางเรือจากนักยุทธศาสตร์ และนักการทหารที่สำคัญ ๓ ท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร.เจฟฟรีย์ ทิลล์ นักประวัติศาสตร์ทางเรือและศาสตราจารย์ ประจำที่ราชนาวีวิทยาลัยลอนดอน มีผลงานทางวิชาการที่สำคัญ คือ *Seapower : A Guide of the Twenty - First Century* ดร.มิลาน เวโก้ ศาสตราจารย์ด้านปฏิบัติการร่วมจากวิทยาลัยการทัพเรือสหรัฐฯ ตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๙๑ ชาวบอสเนียและเฮอร์เซโกวีนา จบปริญญาเอกประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่จากมหาวิทยาลัยจอร์จ วอชิงตัน มีผลงานทางวิชาการที่สำคัญหลายเล่ม อาทิเช่น *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas* และ *Operational Warfare at Sea Theory and practice* กับพลเรือเอก สแตนฟีลด์ เทอร์เนอร์ จบการศึกษาจาก US Naval Academy และหลักสูตรปริญญาโทจากมหาวิทยาลัย Oxford เคยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพเรือสหรัฐฯ ผลงานที่สำคัญคือ บทความ *Missions of the US Navy : Sea Control Study*

สำหรับเนื้อหาของเอกสารจะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ ทฤษฎีสงครามทางเรือของ อัลเฟรด เทเยอร์ มาฮาน (Alfred Thayer Mahan) ¹

ส่วนที่ ๒ ทฤษฎีสงครามทางเรือของ เซอร์ จูเลียน คอร์เบตต์ (Sir Julian Corbett) ²

ส่วนที่ ๓ การทำสงครามทางเรือในปัจจุบัน ³

¹ Alfred Thayer Mahan. *The influence of sea power upon in history 1660 - 1783*. แปลและเรียบเรียงโดย พล.ร.อ.สำเภา พลธร. กรุงเทพมหานคร : สมสิริพริ้นติ้ง, 2555

² Sir Julian Corbett. *Some Principles of Maritime Strategy*. แปลและเรียบเรียงโดย น.อ.หัสไชยญ์ มั่งคั่ง. กรุงเทพมหานคร : กองโรงพิมพ์ กรมสารบรรณทหารเรือ, 2559

ทฤษฎีสงครามทางเรือของ อัลเฟรด เรเยอร์ มาฮาน

๑ ประวัติ และความเป็นมา

อัลเฟรด เรเยอร์ มาฮาน (Alfred Thayer Mahan) มีชีวิตอยู่ระหว่าง ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๘๔๐ ถึง ๑ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๑๔ มาฮาน เป็นนายพลเรือแห่งกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา เป็นนักภูมิยุทธศาสตร์ และ เป็นนักประวัติศาสตร์ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “นักยุทธศาสตร์ชาวอเมริกันที่สำคัญที่สุดแห่งศตวรรษที่ ๑๙” แนวคิดของ มาฮาน เกี่ยวกับ “สมุทรภาพ” ที่ได้นำเสนอไว้ ผลงานที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเล่มหนึ่งคือ “อิทธิพลของสมุทรภาพที่มีต่อประวัติศาสตร์ ระหว่างปี ค.ศ. ๑๖๖๐ - ๑๗๘๓” ที่ได้ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. ๑๘๙๐ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบความคิดให้กับบรรดานายทหารเรือทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมนี ญี่ปุ่น และอังกฤษ แนวคิดของ มาฮาน ยังคงมีอิทธิพลต่อกองทัพเรือของสหรัฐอเมริกาตราบจนทุกวันนี้ เรือรบหลายลำถูกตั้งชื่อว่า “USS Mahan” เพื่อเป็นเกียรติให้แก่บุคคลท่านนี้

มาฮาน เกิดที่ เวสต์พอยท์ (West Point) นิวยอร์ก เขาเป็นบุตรของ เดนนิส ฮาร์ด มาฮาน (Dennis Hart Mahan) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยของสหรัฐอเมริกา และแมรี เฮเลนา มาฮาน (Mary Helena Mahan) มาฮาน เริ่มการศึกษาที่ โรงเรียนเซนต์ เจมส์ (Saint James School) และวิทยาลัยเอพิสโคพาล (Episcopal College) ที่ เวสเทิร์น แมรีแลนด์ (Western Maryland) มาฮาน ได้ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยโคลอมเบีย เป็นเวลา ๒ ปี และได้เป็นสมาชิกของ ฟิโลเลเซียน (Philolexian Society) ซึ่งเป็นชมรมไวยากรณ์ ในเวลาต่อมา มาฮาน ได้ย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนนายเรือ (Naval Academy) โดยเขาสำเร็จการศึกษาได้เป็นที่ ๒ ของชั้น ในปี ค.ศ. ๑๘๖๔

ในปี ค.ศ. ๑๘๖๑ มาฮาน เข้าประจำการในกองทัพเรือชั้นยศเรือโท และในช่วงสงครามกลางเมืองของสหรัฐฯ มาฮาน ได้รับแต่งตั้งเป็นนายทหารประจำเรือคอนเกรส (Congress) โพคาฮอนตัส (Pocahontas) และเจมส์ แอดเจอร์ (James Adger) มาฮาน ยังดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ของโรงเรียนนายเรืออีกด้วย ในปี ค.ศ. ๑๘๖๕ มาฮาน ได้เลื่อนยศขึ้นเป็นนาวาตรี และนาวาโท ในปี ค.ศ. ๑๘๗๒ และนาวาเอก ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ ในตำแหน่งผู้บังคับการเรือ USS Wachusett ต่อมา มาฮาน ต้องไปประจำการอยู่ที่คัลเลา (Callao) ประเทศเปรู เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในช่วงท้ายของการทำสงครามแห่งมหาสมุทรแปซิฟิก (War of the Pacific)

แม้ว่า มาฮาน จะประสบความสำเร็จอย่างสูงในกองทัพเรือ แต่ความเชี่ยวชาญของ มาฮาน กลับไม่ได้อยู่ที่การควบคุมบังคับบัญชาหน่วยกำลังทางเรือแต่อย่างใด เรือรบหลายลำที่ มาฮาน เป็นผู้บังคับการเรือประสบเหตุชนเข้ากับวัตถุทั้งลอยน้ำและใต้น้ำ มาฮาน ชื่นชอบเรือในสมัยอดีตที่มีใบเรือเป็นทรงสี่เหลี่ยมมากเป็นพิเศษ และไม่นิยมชมชอบเรือไอ้หน้ำที่มีทั้งควั่นคละคลุ้งและเสียงดังในสมัยของเขาเลย มาฮาน จึงพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่ไปปฏิบัติหน้าที่บนเรือ ในทางกลับกัน หนังสือที่ มาฮาน เขียนขึ้น ในช่วงเวลาที่ไม่ต้องประจำการบนเรือนั้น ทำให้เขากลายเป็นนักประวัติศาสตร์ทางเรือที่ทรงอิทธิพลมากที่สุด ในยุคสมัยนั้น ไคลี วิทนี (Kyle Whitney) เปรียบเทียบความเจริญก้าวหน้าของ มาฮาน ว่าเป็นเสมือน “เชียร์ลีดเดอร์ธรรมดา ๆ คนหนึ่งที่ก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี” เมื่อพิจารณาว่าตำแหน่งในกองทัพเรือของ มาฮาน ไม่น่าจะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จได้มากถึงเพียงนี้

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ มาฮาน ได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์และยุทธวิธีทางเรือที่ Naval War College ก่อนที่ มาฮาน จะมารับตำแหน่งดังกล่าว พลเรือตรี สตีเฟน บี ลูซ (Rear Admiral Stephen B. Luce) ผู้บัญชาการของวิทยาลัยแห่งนี้ได้ชี้แนวทางให้ มาฮาน ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของสมุทรภาพ ซึ่งเป็นประเด็น

³ Geoffrey Till. *Seapower : A guide for the Twenty-First Century*. แปลโดย น.อ.หัสไชยญ์ มั่งคั่ง. กรุงเทพมหานคร : กองโรงพิมพ์ กรมสารบรรณทหารเรือ, 2562

ที่ มาฮาน ให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งในเวลาต่อมา มาฮาน ใช้เวลาทั้งหมดอยู่ในห้องสมุด เพื่อเขียนตำรา ซึ่งเขาได้นำแนวคิดมาจากผลงานของ เฮนรี โจมินิ (Henri Jomini) เป็นหลักตำราที่ มาฮาน เขียนขึ้นมานั้น เป็นตำราที่ว่าด้วยสมุทธานุภาพแทบทั้งสิ้น

มุมมองหลัก ๆ ของ มาฮาน เป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างฮอลแลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส และ สเปน ในสมัยศตวรรษที่ ๑๗ และก่อนที่จะถึงศตวรรษที่ ๑๙ สงครามทางเรือระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส โดยอังกฤษเป็นฝ่ายมีแสนยานุภาพเหนือกว่า ทำให้ฝรั่งเศสกลายเป็นฝ่ายปราชัยในการรบ ด้วยการป้องกันการบุกโจมตีและการปิดอ่าว สำหรับผู้อ่านในสมัยปัจจุบันการให้ความสำคัญกับการควบคุมการค้าทางเรือ นั้น นับว่าเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ แต่สำหรับศตวรรษที่ ๑๙ ความคิดเช่นนี้ถือว่าแปลกใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความคิดเช่นนี้ ถือกำเนิดมาจากประเทศที่ให้ความสำคัญกับการขยายตัวไปยังดินแดนในฝั่งตะวันตกของทวีป ในทางกลับกัน การที่ มาฮาน เน้นย้ำถึงสมุทธานุภาพว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้อังกฤษก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำนั้น ถือเป็นการละเลยบทบาททางการทูตและกองทัพที่มีความสำคัญมาช้านาน ทฤษฎีของ มาฮาน ไม่สามารถอธิบายถึงความสำเร็จของประเทศที่ไม่ได้มีพรมแดนติดกับทะเลอย่างเช่น เยอรมนี อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของ มาฮาน พิสูจน์ให้เห็นความจริงในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ ๑ เมื่อการปิดล้อมจักรวรรดิเยอรมันของกองทัพเรืออังกฤษ เป็นปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้เยอรมันล่มสลายในท้ายที่สุด

๒. ภาพรวมของทฤษฎี

๒.๑ สมุทธานุภาพ

ความสำคัญที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดของสมุทธานุภาพที่มีผลต่อด้านการเมือง และด้านสังคมก็คือ การที่ทะเลเป็นเส้นทางขนส่งที่ยิ่งใหญ่ทางหนึ่ง หรือเป็นเส้นทางที่ผู้คนทั่วไปต่างใช้สัญจรไปมาจากทุกสารทิศ และผู้ที่เดินทางเป็นประจำต่างรู้ดีว่าตนควรจะเลือกใช้เส้นทางใดในการเดินทางจึงจะเหมาะสมที่สุด เส้นทางดังกล่าวนี้เรียกว่า “เส้นทางทางการค้า” และด้วยเหตุผลที่ว่าทำไมเส้นทางบางสายจึงมีผู้คนนิยมเลือกใช้เดินทางกันมาก ซึ่งเราจะพบได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของโลกเรานั้นเอง

แม้ว่าการเดินทางทางทะเลจะมีอันตราย แต่การเดินทางทางทะเลก็ยังนับว่าเป็นเส้นทางที่สะดวกและมีราคาถูก เมื่อเทียบกับการเดินทางทางบก ความยิ่งใหญ่ทางด้านการค้าของฮอลแลนด์ไม่ได้มาจากการขนส่งทางทะเลแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมาจากเส้นทางทางน้ำที่มีอยู่มากมายหลายเส้นทางที่เอื้ออำนวยให้ฮอลแลนด์มีทางเข้าออกภายในประเทศของตนเองรวมถึงเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านได้ง่ายและประหยัดอีกด้วย ความได้เปรียบในการเดินทางทางน้ำ เมื่อเทียบกับการเดินทางทางภาคพื้นดินแล้ว ยิ่งดีกว่าในยุคสมัยที่ถนนหนทางที่มีเพียงไม่กี่สายและอยู่ในสภาพแย่ที่ยังมีสงครามเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และสังคมเต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงเหมือนเช่นที่เป็นมาเมื่อ ๒๐๐ ปีก่อน แม้ว่าการเดินทางทางทะเลในสมัยก่อนอาจจะต้องเผชิญกับโจรสลักร้าย แต่การเดินทางทางทะเลก็ยังปลอดภัยและรวดเร็วกว่าการเดินทางทางบกอยู่ดี

อย่างไรก็ดี ภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ มากมายในยุคสมัยนี้ การค้าภายในประเทศเป็นเพียงธุรกิจประเภทหนึ่ง ในบรรดาหลากหลายธุรกิจที่ต้องอาศัยทะเลเป็นหัวใจสำคัญ สินค้าฟุ่มเฟือยและหจกจากต่างประเทศจะถูกขนส่งมาที่ท่าเรือ ไม่ว่าสินค้านั้น จะมากับเรือของประเทศนั้น ๆ หรือมากับเรือต่างประเทศ เมื่อเรือเหล่านั้นเดินทางกลับประเทศของตน ก็ขนส่งสินค้าของประเทศที่ตนไปกลับไปด้วยเป็นการแลกเปลี่ยนกัน สินค้าที่นำกลับไปอาจจะจะเป็นผลไม้ประจำท้องถิ่นหรืองานฝีมือที่ประดิษฐ์ขึ้นจากพลเมืองของประเทศนั้น ๆ แน่นอนว่าทุก ๆ ประเทศย่อมปรารถนาให้เรือจากประเทศของตนเป็นผู้ดำเนินการด้านขนส่ง ด้วยเหตุนี้ เรือที่เดินทางไปมาจะต้องมีท่าเรือที่มั่นคงปลอดภัยเตรียมไว้ให้พร้อมสำหรับการเดินทางกลับมา และหากเป็นไปได้เรือขนส่งสินค้าเหล่านี้จะต้องได้รับการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิดจากประเทศของตนตลอดระยะเวลาในการเดินทางด้วย

การให้ความสำคัญคุ้มครองในช่วงเวลาที่มีการทำสงคราม ครอบคลุมไปถึงการใช้เรือติดอาวุธยุทธโปกรณ์อย่างครบครันด้วย ความจำเป็นที่จะต้องมิกองทัพเรือจึงมีสาเหตุมาจากความต้องการที่จะรักษาไว้ ซึ่งการขนส่ง

ที่มั่นคงและปลอดภัย กองทัพเรือจึงกลายเป็นการจัดตั้งทางทหารอย่างหนึ่งที่มีขึ้นเพื่อดูแลความปลอดภัยให้กับบรรดาเรือขนส่งสินค้าเหล่านี้

เมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งพร้อมกับกองเรือทั้งแบบติดอาวุธและไม่ติดอาวุธของประเทศนั้น เคลื่อนกระบวนเรือออกจากชายฝั่งของประเทศนั้น ๆ จะต้องมั่นใจได้ว่าเรือของตนจะต้องมีสถานที่ที่ปลอดภัยเพื่อจอดทำการค้า เพื่อพักพิง และเพื่อเป็นแหล่งเสบียงอาหาร ในปัจจุบันนี้ เราอาจพบท่าเรือที่เราต่างก็ไม่คุ้นเคย หากแต่เต็มไปด้วยมิตรจิตมิตรใจได้ทั่วโลก ซึ่งเราสามารถใช้เวลาเรือเหล่านั้นเป็นที่พักพิงได้ตราบเท่าที่สันติสุขยังดำเนินอยู่ อย่างไรก็ตาม สันติสุขไม่เคยดำรงอยู่อย่างคงทนถาวร แม้ว่าสหรัฐฯ จะพยายามดำเนินการทุกวิถีทางที่จะรักษาไว้ซึ่งสันติก็ตาม ในอดีตกาลพ่อค้าที่เดินทางค้าขายทางทะเลเพื่อแสวงหาตลาดการค้าในดินแดนใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีผู้ใดเข้าถึงมาก่อน ต่างย่อมเสี่ยงชีวิตและอิสรภาพ ของตนเองจากประเทศที่พลเมืองล้วนแล้วแต่ไม่เป็นมิตร และเต็มไปด้วยความเคลือบแคลงสงสัย นอกจากนี้พวกเขายังต้องประสบกับปัญหาความล่าช้า ในการรวบรวมสินค้าที่จะขนส่งให้เต็มลำเรือ เพื่อให้ได้ผลกำไรสูงสุดในการเดินทางแต่ละเที่ยวอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เอง พวกเขาจึงจำเป็นต้องแสวงหาท่าเรือปลายทางมากกว่าหนึ่งแห่ง ซึ่งพวกเขาสามารถที่จะจอดเรือได้อย่างปลอดภัย พร้อมกันนั้นยังสามารถเก็บรวบรวมสินค้าประจำท้องถิ่นนั้นไปได้เรื่อย ๆ ระหว่างที่รอกองทัพเรือจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนมารับกลับ เนื่องจากทั้งผลดีและผลเสียต่างก็มีมากเท่าเทียมกันในการเดินทางในยุคต้น ๆ นั้น การจัดตั้งเช่นนี้มีมากขึ้นตามลำดับและยังคงดำเนินต่อไป จนกระทั่งประเทศเหล่านี้กลายเป็นประเทศอาณานิคม ซึ่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และความสำเร็จ ล้วนขึ้นอยู่กับ การดำเนินด้านยุทธศาสตร์และนโยบายอันชาญฉลาดของประเทศที่พวกเขาตกเป็นอาณานิคม และได้ก่อร่างสร้างตัวจนกลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ทางทะเลและประวัติศาสตร์โลก อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่อาณานิคมทุกอาณานิคมจะมีประวัติความเป็นมาและการเจริญเติบโตตามที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้นแต่เพียงประการเดียว ประเทศอาณานิคมหลาย ๆ ประเทศ ถือกำเนิดมาอย่างเป็นทางการและด้วยเหตุผลทางการเมืองล้วน ๆ การสร้างชาติเป็นการกระทำของผู้ครองดินแดนแถบนั้นมากกว่าจะเป็นการกระทำของบุคคลผู้ใดคนหนึ่ง หากแต่เหตุผลที่แท้จริงในการขยายอาณานิคมก็คือ เพื่อหาเมืองท่าสำหรับการค้าและแลกเปลี่ยนสินค้า ในกรณีทั้งสองนี้ ประเทศแม่สามารถหาจุดยืนที่มั่นคงในดินแดนอื่นได้เป็นผลสำเร็จ สามารถแสวงหาช่องทางใหม่ ๆ ในการขายสินค้า และแสวงหาดินแดนใหม่ ๆ ในการขนส่งสินค้าไปขาย พลเมืองต่างก็มีความทะเยอทะยานมากขึ้น และท้ายที่สุดประเทศของตนก็จะมีแต่ความสะดวกสบาย และความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์

ความจำเป็นด้านการค้าหาใช้สิ่งสำคัญเสมอไป แม้ว่าเราจะแน่ใจได้ว่าเราจะพบกับความปลอดภัย ในจุดหมายปลายทางที่เราเดินทางไปถึงการเดินทางเต็มไปด้วยภัยอันตรายและใช้เวลายาวนานทะเลเต็มไปด้วยข้าศึกศัตรู ในยุคที่การแสวงหาอาณานิคมกำลังเฟื่องฟูนั้น การเดินทางทางทะเลปราศจากกฎหมายใด ๆ คุ้มครอง ซึ่งเป็นความทรงจำที่เราคงจะหลงลืมไปหมดแล้วในสมัยนี้ อีกทั้งในอดีตประเทศที่อยู่ติดทะเลต่างไร้ซึ่งความสงบสุข ดังนั้น ประเทศเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องมีท่าเทียบเรือตลอดเส้นทางที่ พวกเขาเดินเรือไป ตัวอย่างเช่น แหลมกู๊ดโฮป (Cape of Good Hope) เซนต์ เฮเลนา (St. Helena) มอริเชียส (Mauritius) ซึ่งท่าเรือดังกล่าวนี้ ไม่ได้มีไว้เพื่อเป้าหมายทางการค้า หากแต่มีไว้เพื่อการตั้งรับในกรณีที่เกิดสงครามขึ้น นอกจากนี้ประเทศที่อยู่ติดทะเลยังปรารถนาที่จะครอบครองฐานทัพเรือที่ยิบรอลต้า (Gibraltar) มอลต้า (Malta) หลุยส์เบิร์ก (Louisburg) และปากทางเข้าอ่าวเซนต์ลอว์เรนซ์ (Gulf of St. Lawrence) ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นฐานทัพที่มีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น ประเทศอาณานิคมและฐานทัพของประเทศอาณานิคม บางทีก็มีไว้เพื่อทำการค้า และบางทีก็มีไว้เพื่อจุดประสงค์ทางการทหาร ฐานทัพเรือจะมีความสำคัญเป็นพิเศษก็ต่อเมื่อมันมีไว้เพื่อจุดประสงค์ทั้งสองอย่างนี้พร้อม ๆ กัน ตัวอย่างเช่น นิวยอร์ก เป็นต้น

ปัจจัยหลัก ๓ ประการที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ รวมถึงนโยบายของประเทศที่มีอาณาเขตติดทะเลนั้น ประกอบไปด้วย ๑) การผลิตและความจำเป็นในการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ๒) การขนส่ง

ทางเรือ ซึ่งช่วยให้การแลกเปลี่ยนสินค้ากระทำได้ง่ายยิ่งขึ้น และ ๓) อาณานิคมที่ช่วยให้การขนส่งทางเรือและการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปโดยสะดวกและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น นโยบาย จะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้คนในสมัยนั้น คุณลักษณะและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนของผู้ปกครองประเทศ หากแต่ประวัติศาสตร์ของประเทศที่อยู่ติดทะเลนั้น ถูกกำหนดโดยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ของดินแดนในปกครอง จำนวนและลักษณะนิสัยของประชากร ซึ่งรวมเรียกว่าปัจจัยตามธรรมชาติมากกว่าที่จะถูกกำหนด โดยความฉลาดหลักแหลม หรือวิสัยทัศน์ของรัฐบาล คงจะต้องยอมรับว่าการกระทำไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ชาญฉลาดหรือโง่เขลาของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งนั้น มีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างสมุทธานุภาพของประเทศ ไม่เพียงแต่ความแข็งแกร่งทางทหารที่จะใช้อำนาจควบคุมทะเล หรือส่วนใดส่วนหนึ่งที่ติดกับทะเล โดยการใช้อาวุธเป็นเครื่องขู่บังคับ หากแต่หมายรวมถึงการทำการค้าและการเดินเรือโดยสันติสุขอีกด้วย

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสมุทธานุภาพของประเทศหนึ่ง ๆ มีดังต่อไปนี้

๑) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

เห็นได้ชัดเจนว่าประเทศใดก็ตามที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันถูกต้องเหมาะสมแล้ว ประเทศนั้นจะไม่ถูกจำกัดว่าจะต้องปกป้องประเทศของตน โดยอาศัยทางภาคพื้นแต่เพียงอย่างเดียว หรือต้องแสวงหาอาณาเขตทางภาคพื้นดินแล้ว ย่อมถือว่าประเทศดังกล่าวมีความได้เปรียบเมื่อเทียบกับพลเมืองของประเทศที่อยู่ภายในทวีปด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองที่ทำให้อังกฤษมีความได้เปรียบในความเป็นมหาอำนาจทางทะเลเป็นอันมาก หากเทียบกับฝรั่งเศส และฮอลแลนด์ในยุคเริ่มแรก

ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อาจมีส่วนส่งเสริมในการรวมกำลัง หรือการกระจายกำลังของกองทัพเรือเป็นอย่างมาก เช่น การที่อังกฤษมีความได้เปรียบเหนือฝรั่งเศส เนื่องจากตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของฝรั่งเศส ซึ่งมีอาณาเขตติดกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และมหาสมุทรแอตแลนติก แม้ว่าจะดูเหมือนได้เปรียบอยู่บ้าง แต่หากพิจารณาในภาพรวมแล้วกลับเป็นจุดอ่อนของการทำสงครามทางเรือเป็นอย่างยิ่ง เช่น กองเรือของฝรั่งเศสที่มาจากทางตะวันออกและทางตะวันตก จะสามารถรวมกำลังกันได้ ก็ต่อเมื่อแล่นผ่านช่องแคบยิบรอลตาร์ ซึ่งมักจะต้องผจญกับความเสี่ยง และบางครั้งอาจจะต้องเผชิญกับ ความสูญเสีย คล้ายกับตำแหน่งที่ตั้งของสหรัฐฯ ที่มีมหาสมุทรขนานทั้งสองด้าน อาจจะเป็นสาเหตุแห่งความอ่อนแออย่างมาก หรือทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินคณานับ หากมีการทำการค้าทางทะเลทั้งสองฝั่งมหาสมุทร

ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศหนึ่ง ๆ อาจจะไม่เพียงแต่ส่งเสริมการรวมกำลังเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังนำมาซึ่งความได้เปรียบในเชิงยุทธศาสตร์ ในการมีฐานกำลังที่ดีและตั้งอยู่ในตำแหน่งใจกลาง เพื่อเตรียมปฏิบัติการตอบโต้ศัตรูหากมีการเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ยังมีส่วนเอื้ออำนวยให้ประเทศหนึ่ง ๆ มีทางออกไปสู่ทะเลได้โดยง่าย และในขณะเดียวกัน ประเทศดังกล่าว ยังมีส่วนควบคุมเส้นทางสัญจรสายสำคัญของโลกได้อีกด้วย จึงเป็นที่แน่ชัดว่า คุณประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์นี้ มีผลต่อยุทธศาสตร์ของประเทศหนึ่ง ๆ เป็นอันมาก

๒) ลักษณะรูปร่างของขอบฝั่งของประเทศ

ชายฝั่งทะเลของประเทศหนึ่ง ๆ ก็คือพรมแดนของประเทศนั้นนั่นเอง หากพรมแดนดังกล่าว เอื้อต่อการเข้าถึงพื้นที่ที่อยู่ลึกเข้าไปมากยิ่งขึ้นเท่าไร ก็จะเป็นความได้สูงที่ผู้คนของประเทศดังกล่าว นั้น จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนจากดินแดนอื่น ๆ ของโลก ลองจินตนาการดูว่าหากประเทศ ๆ หนึ่ง มีชายฝั่งที่ทอดเหยียดยาวแต่ปราศจากอ่าว ประเทศดังกล่าวก็ไม่อาจทำการค้าทางทะเลด้วยตนเองได้ รวมทั้งไม่อาจมีการขนส่งทางทะเล และไม่อาจจัดตั้งกองทัพเรือได้อีกด้วย

ท่าเทียบเรือที่มีอยู่มากมาย และกินอาณาเขตลึกเข้าไปนั้น เป็นแหล่งที่มาของความแข็งแกร่งและความมั่งคั่งของประเทศ และเป็นการดียิ่งขึ้นไปอีกหากท่าเรือเหล่านั้นเป็นทางออกของกระแสน้ำที่สามารถใช้เดินเรือได้ ซึ่งช่วยให้การค้าภายในประเทศนั้น ๆ เป็นไปโดยสะดวกมากยิ่งขึ้น หากแต่การมีทางน้ำที่ทำได้

เข้าถึงภายในประเทศได้โดยง่ายนั้น กลับเป็นสาเหตุให้เกิดข้อเสียเปรียบในยามสงคราม หากประเทศนั้นไม่รู้จักปกป้องประเทศของตนให้ดี

๓) การขยายอาณาเขต และขอบเขตของดินแดน

หากจะพิจารณาถึงการพัฒนาสมุททานุภาพแล้ว ไม่ได้เป็นเรื่องของจำนวนตารางไมล์ของประเทศ ๆ หนึ่ง แต่เป็นความยาวของแนวชายฝั่ง และลักษณะของท่าเรือมากกว่าที่จะต้องนำมาพิจารณา ถ้าหากประเทศใด ๆ มีปัจจัยทางกายภาพ และสภาพภูมิศาสตร์ที่คล้ายคลึงกันแล้ว ความยาวของชายฝั่งจะเป็นตัวบ่งชี้จุดแข็งและจุดอ่อน ไม่ว่าจะเป็นจำนวนประชากรมากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม ประเทศเปรียบได้กับป้อมปราการ กองทหารที่มีหน้าที่คุ้มกันป้อม จะต้องมีส่วนเท่ากับความยาวของกำแพงที่อยู่ล้อมรอบป้อมปราการนั้น

๔) จำนวนประชากร

ในประเด็นที่เกี่ยวกับประชากร ไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่ว่าจำนวนประชากรทั้งหมด แต่หมายถึงจำนวนประชากรที่พร้อมออกสู่ทะเล หรืออย่างน้อยก็พร้อมที่จะไปทำงานบนเรือ และสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการเดินเรือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น ภายหลังสงครามที่เกิดขึ้นหลังจากการปฏิวัติฝรั่งเศส ประชากรของฝรั่งเศสมีจำนวนมากกว่าประชากรของอังกฤษอยู่มาก แต่หากพิจารณาในด้านสมุททานุภาพ การค้าโดยสันติวิธี รวมถึงประสิทธิภาพทางการแล้ว ฝรั่งเศสกลับเป็นรองอังกฤษอยู่มาก เป็นต้น

๕) อุปนิสัยประจำชาติ

หากสมุททานุภาพโดยแท้จริงแล้วขึ้นอยู่กับการค้าอันสันติสุข และมีอาณาเขตครอบคลุมเป็นวงกว้างแล้ว ทศกศิติที่ประเทศนั้น ๆ มีต่อการดำเนินการค้าขาย ก็คงจะเป็นคุณลักษณะที่โดดเด่นคุณลักษณะหนึ่งที่มีส่วนทำให้ประเทศนั้น ๆ มีอำนาจยิ่งใหญ่ในท้องทะเล

มนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีความปรารถนา และไม่ว่าความปรารถนานั้น จะมากหรือน้อยก็ตาม เราทุกคนต่างก็ชอบที่จะมีเงินทองมาก ๆ แต่วิธีที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่เราปรารถนานั้น จะมีผลกระทบโดยตรงกับความสำเร็จในการทำการค้า และประวัติความเป็นมาของผู้คนที่อาศัยอยู่ในประเทศดังกล่าว

ตัวอย่างที่ชัดเจนเกี่ยวกับอุปนิสัยประจำชาติ เช่น ชาวอังกฤษและชาวดัชต์ โดยธรรมชาติแล้วพวกเขาเป็นนักธุรกิจ พ่อค้า และนักเจรจาต่อรอง ฉะนั้น ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ที่บ้านเกิดเมืองนอนของตน หรือต่างประเทศ ไม่ว่าจะไปตั้งรกรากอยู่ที่ท่าเรือของประเทศที่เจริญแล้ว หรือของประเทศในโลกระวันออกที่ยังไม่พัฒนา หรือไปตั้งหลักปักฐานอยู่ในอาณานิคมที่พวกเขาก่อตั้งขึ้นก็ตาม ไม่ว่าจะในที่ไหนใด พวกเขาจะพยายามทุกวิถีทางที่จะดึงเอาทรัพยากรของถิ่นฐานนั้น ๆ มาพัฒนาและเพิ่มจำนวนให้มากยิ่งขึ้น ด้วยสัญชาตญาณของพ่อค้าและเจ้าของกิจการที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ทำให้พวกเขาเสาะหาสินค้าใหม่ ๆ มาแลกเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา และการเสาะแสวงหานี้เอง เมื่อผนวกเข้ากับอุปนิสัยที่ขยันขันแข็ง อันเป็นผลพวงมาจากการทำงานหนักมาหลายชั่วอายุคน ทำให้พวกเขากลายมาเป็นผู้ผลิตได้ในท้ายที่สุด พวกเขาเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ในประเทศของตนเอง และในดินแดนต่างประเทศที่พวกเขามีอำนาจควบคุม ผืนแผ่นดินของประเทศนั้น ๆ ล้วนแล้วแต่มีความอุดมสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ และการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างบ้านเกิดกับต่างชาติทำให้ต้องใช้เรือเพิ่มมากขึ้น ฉะนั้น การขนส่งทางเรือของอังกฤษ และฮอลแลนด์ จึงเพิ่มขึ้นตามความต้องการทางการค้า

๖) คุณลักษณะของรัฐบาล

รูปแบบของรัฐบาลและสถาบันการเมืองที่มีคุณลักษณะพิเศษ รวมถึงคุณลักษณะขององค์ประมุขในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จะมีอิทธิพลเป็นอันมากต่อการพัฒนาสมุททานุภาพ คุณสมบัติเฉพาะของประเทศและพลเมืองที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ มีส่วนกำหนดทิศทางให้กับชาติ ในทางเดียวกัน การกระทำใด ๆ ของรัฐบาลที่มาจากอำนาจอันชอบธรรม อีกทั้งยังเป็นการกระทำที่ชาญฉลาด และ เพียรพยายามที่จะนำมา

ซึ่งความสำเร็จ หรือหากเป็นไปในทางกลับกัน ก็จะทำมาซึ่งความล้มเหลว ในช่วงชีวิตของคน ๆ หนึ่ง หรือ ในประวัติศาสตร์ของชาติใดชาติหนึ่งเลยทีเดียว

เป็นไปได้ว่ารัฐบาลที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับประชาชน จะสร้างความรุ่งเรืองและความก้าวหน้าได้เป็นผลสำเร็จในทุก ๆ ด้าน และในประเด็นของอำนาจทางทะเลแล้ว ความสำเร็จ อันงดงามที่สุด จะมาพร้อมกับการบริหารงานที่ชาญฉลาดของรัฐบาล ซึ่งช่วยกระตุ้นจิตสำนึก ของประชาชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รัฐบาลที่สามารถทำได้ดังนี้ จะมีเสถียรภาพทางการเมืองที่มั่นคงมากที่สุด ก็ต่อเมื่อประชาชนหรือตัวแทนของพวกเขามีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทาง ของประเทศ หากแต่รัฐบาลที่ให้อิสระเสรีกับประชาชนเช่นนั้น บางทีก็ไม่อาจบริหารงานให้เป็นผลสำเร็จได้ดีเท่าที่ควร ในทางกลับกันหากรัฐบาลมีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว ในการตัดสินใจใด ๆ รัฐบาล ก็จะสามารถสร้างการคำให้เจริญรุ่งเรือง อีกทั้งยังมีกองทัพเรือที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งมีอาจกระทำได้ หากอาศัยกระบวนการในการบริหารงานที่ล่าช้า และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

๒.๒ แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับสมุทรภาพ

มาฮาน ได้เน้นความสำคัญของตำแหน่งที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ เช่น จุดรวมเส้นทางเดินเรือ คลอง และจุดแวะเติมถ่านหิน เป็นต้น รวมถึงระดับความสามารถในการสู้รบของกองเรือ การกักเบี่ยงตันของกองทัพเรือ คือ การดำรงไว้ซึ่งอำนาจการควบคุมเหนือ่านน้ำ ซึ่งภารกิจดังกล่าวนี้ไม่ได้หมายถึงการเข้าควบคุมเส้นทางคมนาคมเพียงอย่างเดียว แต่จะขัดขวางไม่ให้ฝ่ายศัตรูเข้ามาใช้เส้นทางดังกล่าวด้วย และยังรวมถึงการเฝ้าระวังการค้าของฝ่ายที่เป็นกลางอย่างใกล้ชิด อำนาจการควบคุมเหนือท้องทะเลไม่อาจกระทำได้ด้วยการสร้างความเสียหายให้กับการค้าเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องทำลายกองเรือของศัตรู หรือทำให้ศัตรูยอมวางตัวเป็นกลางเท่านั้น การจะทำได้เช่นนี้จะต้องอาศัยการรวมกำลังของเรือจำนวนมากที่ไม่ใช่เพียงแค่เรือรบขนาดใหญ่เท่านั้น แต่ยังมีจำนวนมาก มีลูกเรือที่ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี และกองทัพเรือดังกล่าว จะต้องปฏิบัติการภายใต้หลักการที่ว่า การดำเนินการรุกเป็นวิธีป้องกันตัวที่ดีที่สุด

ดังนั้น จึงสามารถสรุปแนวความคิดที่สำคัญของมาฮานได้ ดังนี้

๑) การครองทะเล (Command of the Sea) ทะเลแบ่งแยกไม่ได้ จึงต้องครองติดต่อกันไปทุกที่ที่ต้องการ และต้องมีกำลังทางเรือ (Capital Ships) เหนือกว่าเพื่อให้ได้การครองทะเล

๒) การรวมกำลัง มาฮาน เน้นเรื่องรวมกำลังทางเรือโดยใช้หลัก “Maritime Concentration of Force Massed and Handled in Skillful Combination” โดยให้ความสำคัญกับเรื่อง Mobility ให้สามารถรวมกำลังเหนือกว่าข้าศึก ณ จุดแตกหักให้ทันเวลา

๓) จุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ (Strategic Positions) มาฮาน เน้นว่า การหาฐานทัพ ฐานส่งกำลังบำรุง ต้องมีทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยง และโดยเฉพาะ ณ จุดสำคัญ Focal Points ต่าง ๆ และให้รู้จักใช้ Utilization of Positions by Mobile Force

๔) Communications Dominate War การมีเส้นทางคมนาคมที่มั่นคงและปลอดภัยหมายถึงสามารถครอบครองอำนาจที่เหนือกว่า (Naval Preponderance) นั่นคือต้องทำการครองทะเล ณ พื้นที่ที่ตนต้องใช้เส้นทางคมนาคมเหล่านั้น

๕) ภารกิจหลักของกองทัพเรือ (Navy's Primary Missions) คือ การป้องกันฝั่ง (Coastal Defense) โดยการมีกำลังทางเรือที่เหนือกว่า และการโจมตีทางการค้า (Engaging in Guerre de course) โดยการใช้ Mobile Navy

๖) Overseas Military Expeditions มาฮาน กล่าวว่า การจะนำกำลังทางบกไปยังเมืองขึ้น ณ ต่างแดนได้นั้น ต้องอาศัยกำลังทางเรือ และต้องมี Home Bases มี Secondary Bases และต้องทำการ Control the Sea ระหว่าง Home Bases และ Secondary Bases เหล่านั้น

๓. วัตถุประสงค์และวิธีการทำสงครามทางเรือ

มาฮาน มีความเห็นว่านาวิกานุภาพหรือกำลังอำนาจทางเรือ (Naval Power) เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของกำลังอำนาจทางทะเล (Maritime Power) หรือสมุทธานุภาพ (Sea Power) เพราะเป็นเครื่องมือ ที่ทำให้ชาติสามารถได้การครองทะเล (Command of the Sea) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าวัตถุประสงค์หลักของการทำสงครามทางเรือ คือ การครองและรักษาไว้ซึ่งการครองทะเลนั่นเอง อีกทั้งการครองทะเลจะไม่สามารถได้มาโดยการทำลายเส้นทางทางการค้าของฝ่ายตรงข้าม แต่จะต้องทำการทำลายหรือทำให้กำลังทางเรือฝ่ายข้าศึกหมดขีดความสามารถ ด้วยเหตุนี้วิธีการทำสงครามทางเรือของ มาฮาน จึงมีแนวทางที่สอดคล้องกับหลักการรบทางบก โดยให้ความสำคัญของการใช้กำลังทางเรือเข้าทำการรบแบบเด็ดขาด โดยจะต้องมีความพร้อมที่จะใช้กำลังในทางรุกและเป็นผู้ริเริ่มเปิดฉากการรบก่อน นอกจากนั้นการปิดกั้นพื้นที่และการทำลายระบบการเดินเรือพาณิชย์เป็นเครื่องมือในการทำลายระบบเศรษฐกิจของข้าศึก และเป็นเพียงปัจจัยช่วยสนับสนุนการทำสงครามทางเรือเท่านั้น อีกทั้งกำลังทางเรือโดยเฉพาะกองเรือ จะมีกำลังอำนาจเพียงใดขึ้นอยู่กับขนาดขีดความสามารถการได้รับการฝึกและการเป็นผู้นำของผู้บังคับหน่วยกำลังทางเรือ

ทฤษฎีสงครามทางเรือของ เซอร์ จูเลียน คอเร็ตต์

๑. ประวัติ และความเป็นมา

เซอร์ จูเลียน คอเร็ตต์ (Sir Julian Corbett) เป็นพลเรือนชาวอังกฤษมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๕๔ - ๑๙๒๒ คอเร็ตต์ สำเร็จการศึกษาทางกฎหมายจาก มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แต่สนใจกิจการทหารเรือ และประวัติศาสตร์สงครามทางเรือมากกว่าวิชาชีพที่ศึกษามา ในปี ค.ศ. ๑๙๐๐ เขาได้รับเชิญเป็นผู้บรรยายในโรงเรียนนายทหารเรือของอังกฤษ คอเร็ตต์ ได้เขียนหนังสือไว้หลายเล่ม หนังสือที่มีชื่อเสียง ได้แก่ Some Principles of Maritime Strategy, England and the Seven Years War และ The Campaign of Trafalgar

ในฐานะที่ คอเร็ตต์ เป็นทนาย จึงมีความสุขุมรอบคอบมากกว่า มาฮาน ในการทำความเข้าใจกับข้อจำกัดของสมุทธานุภาพ และด้วยความเข้าใจในข้อจำกัดดังกล่าว คอเร็ตต์ จึงตระหนักดี ถึงความสำคัญที่สมุทธานุภาพมีต่อสิ่งต่าง ๆ สิ่งพิเศษเกี่ยวกับ คอเร็ตต์ ก็คือ เขาได้เน้นย้ำถึงความสำคัญในการนำการปฏิบัติการทางเรือมาใช้ในบริบทที่กว้างขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจได้อย่างดีถึงรูปแบบและจุดมุ่งหมายโดยตามมุมมองของ คอเร็ตต์ แล้ว ต่างก็ได้รับผลกระทบเป็นอันมากจากผลของการปฏิบัติการเหล่านั้น

๒. ภาพรวมของทฤษฎี

๒.๑ ทฤษฎีสงคราม

เมื่อกล่าวถึงยุทธศาสตร์ทะเล (Maritime Strategy) จะหมายถึงหลักการ ซึ่งกำหนดวิธีทำสงครามที่มีทะเลเป็นปัจจัยสำคัญ ส่วนยุทธศาสตร์ทางเรือ (Naval Strategy) เป็นเพียงส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ทะเล โดยยุทธศาสตร์ทางเรือจะกำหนดการเคลื่อนที่ของกำลังทางเรือ ในขณะที่ยุทธศาสตร์ทะเลจะกำหนดว่ากำลังทางเรือส่วนใดจะปฏิบัติการก็ร่วมกับกำลังทางบก เนื่องจากในความเป็นจริงแล้ว สงครามไม่สามารถตัดสินผลแพ้ - ชนะ ด้วยสงครามทางเรือได้เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทางบกด้วย หากกำลังทางเรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากกำลังทางบก การใช้กำลังทางเรือกดดันข้าศึกย่อมทำได้เพียงยึดเวลาออกไปให้ข้าศึกอ่อนแรงลงเท่านั้น แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นไปได้อย่างช้า และจะรบกวนระบบการค้าทางทะเลของฝ่ายเรา และของฝ่ายที่เป็นกลางด้วย ที่สุดแล้วสงครามก็จะจบลงที่การยอมรับสัญญาณสันติภาพที่ไม่สะท้อนว่าฝ่ายใดแพ้หรือชนะ หากต้องการความเด็ดขาด จะต้องใช้วิธีการกดดันข้าศึกที่รวดเร็วและรุนแรงกว่าเพียงการยึดเวลาออกไปเท่านั้น ดังนั้น เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่บนบกไม่ใช่ในทะเล ประเด็นปัญหาระหว่างประเทศที่สำคัญ

เมื่อเกิดสงครามจะตัดสินกันด้วย ๑) สิ่งที่กำลังทางบกจะสามารถกระทำต่อดินแดนและประชาชนของข้าศึกหรือไม่ได้ด้วย ๒) ความกลัวของข้าศึกต่อสิ่งที่กำลังทางเรือจะสนับสนุนต่อกำลังทางบก ในการกระทำต่อดินแดนและประชาชนของข้าศึกดังกล่าว

ดังนั้นข้อกังวลที่สำคัญในยุทธศาสตร์ทะเล คือ การกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพบกและกองทัพอากาศในการวางแผนการทำสงคราม เมื่อสามารถกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวได้แล้ว จึงจะเริ่มใช้ยุทธศาสตร์ทางเรือในการปฏิบัติการกิจของกองทัพอากาศได้ ที่สำคัญคือ หากยังกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองกองทัพบกไม่ได้ยุทธศาสตร์ทางเรือจะเริ่มไม่ได้เลย

ก่อนที่จะ คณะเสนาธิการทหาร จะเริ่มวางแผน คณะเสนาธิการทหาร ต้องถามคณะรัฐมนตรีว่ากำลังดำเนินนโยบายต่างประเทศอะไรอยู่ จะยุติความสัมพันธ์ทางการทูตและประกาศสงครามที่ไหน เมื่อใด และด้วยเหตุผลอย่างไร จึงต้องทำสงคราม คณะเสนาธิการทหาร จะต้องวางแผนเพื่อดำเนินนโยบายทางการเมืองต่อเนื่อง เมื่อเครื่องมือทางการทูตใช้บรรลุสิ่งที่ต้องการไม่ได้ และความสัมพันธ์ทางการทูตสิ้นสุดลง และวิธีการที่ คณะเสนาธิการทหาร จะใช้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนั้นจึงสรุปได้คร่าว ๆ ว่า สงครามเป็นการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่อง และสงครามถือว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง โดยใช้เครื่องมือคือการทำสงครามแทนที่จะเป็นการเจรจาทางการทูต

๒.๒ ธรรมชาติของสงคราม : การรุกและการรับ

หากเป้าหมายของสงครามที่มีลักษณะเป็นบวก (Positive) คือ การได้บางสิ่งบางอย่างจากข้าศึก สงครามก็จะเป็นเชิงรุก (Offensive) ในทางกลับกัน หากเป้าหมายเป็นลบ (Negative) คือ การป้องกันข้าศึกจากการได้บางสิ่งบางอย่างจากฝ่ายเรา สงครามก็จะเป็นเชิงรับ (Defensive)

๒.๓ ธรรมชาติของสงคราม : จำกัดและไม่จำกัด

ความแตกต่างระหว่างสงคราม “จำกัด (Limited)” กับสงคราม “ไม่จำกัด (Unlimited)” มีนัยสำคัญต่อความแตกต่างในเรื่องของวิธีการใช้กำลังในระดับยุทธการ เมื่อเป้าหมาย (Object) ไม่จำกัดและข้าศึกจะมุ่งใช้กำลังทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ต้องการ การยุติสงครามจะไม่เกิดขึ้นจนกระทั่งกำลังรบข้าศึกทั้งหมดถูกบดขยี้ไปจนสิ้น และหากฝ่ายเราไม่มีขีดความสามารถมากเพียงพอในการบดขยี้ข้าศึกจนถึงที่สุดแล้ว การเริ่มสงครามย่อมเป็นนโยบายที่ผิด ซึ่งก็คือฝ่ายเราไม่ควรประกาศสงคราม ในทางกลับกัน หากเป้าหมายจำกัด การทำลายข้าศึกให้หมดสิ้นไปย่อมเกินกว่าความจำเป็น เพราะฝ่ายเราสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ไม่ยากหากยึดเป้าหมายทางทหารได้ และการแบ่งกำลังเพื่อการป้องกันประเทศย่อมเอื้อให้บรรลุเป้าหมายได้ เพราะทำให้ข้าศึกต้องใช้กำลังเพิ่มมากขึ้นในการตั้งกำลังป้องกันของฝ่ายเราออกมาต่อสู้ ซึ่งเมื่อเทียบกับเป้าหมายที่ข้าศึกต้องการแล้วถือว่าไม่คุ้มค่า

๒.๔ ทฤษฎีว่าด้วยเครื่องมือของสงครามทางเรือ : องค์ประกอบของกองเรือ

หากพิจารณาสงครามทางเรือในยุคต่าง ๆ จะพบว่าเรือรบจะแบ่งออกตามภารกิจพื้นฐานของตนเอง ตามที่เรือแต่ละชั้นได้รับการออกแบบมา เรือแต่ละกลุ่มจะมีความสำคัญต่อองค์ประกอบของกองเรือ โดยสามารถแบ่งเรือรบออกเป็นสามชั้น อันได้แก่ กองเรือประจัญบาน (Battleship) กองเรือลาดตระเวน (Cruisers) และกองเรือเล็ก (Flotilla) ซึ่งครอบคลุมวิถีคิดของการรบทางเรือมาเป็นเวลานาน แต่ในความเป็นจริงก็ไม่ได้แบ่งเรือรบดังนี้เสมอไป แนวความคิดในการประกอบกำลังทางเรือแบบอื่น ๆ เกิดขึ้นจริง และสามารถพิสูจน์ขีดความสามารถในสงครามมาแล้วเป็นเวลาพอสมควร การละเลยประเด็นการแบ่งประเภทเรือรบจะทำให้การวิเคราะห์ขาดหลักการ และไม่ปลอดภัย หากต้องการสร้างหลักนิยามการรบทางเรือที่สมเหตุสมผล

ถ้าหากหลักนิยามเรื่องการควบคุมทะเลโดยใช้เรือลาดตระเวนถูกต้อง เรือลาดตระเวนทุกลำที่ไปกับกองเรือจะต้องถอนตัวออกมาจากภารกิจที่แท้จริง การถอนตัวดังกล่าวหลีกเลี่ยงไม่ได้ หน่วยเรือประจัญบานเป็นองค์ประกอบที่ไม่สมบูรณ์ในตัวเอง ต้องได้รับความช่วยเหลือจากเรือลาดตระเวน และเมื่อ

ผลการปฏิบัติการของเรือประจัญบานมีความสำคัญต่อเสรีภาพของเรือลาดตระเวน เรือลาดตระเวนที่นำมาประกอบกำลังอาจจะต้องลดลง แต่จะใช้สัดส่วนเท่าใดเป็นคำถามสำคัญ หากคิดจากมุมมองที่ว่าความสามารถในการครองทะเลขึ้นอยู่กับกองเรือประจัญบาน ก็ต้องมีเรือลาดตระเวนเท่าที่ผู้บัญชาการกองเรือกำหนดไว้ ซึ่งจะใช้ในการปะทะกับข้าศึกแน่ ๆ และใช้ในการป้องกันตนเอง โดยใช้รูปแบบสกรีนที่เจาะทะลุไม่ได้ หากรู้ว่าข้าศึกต้องการเข้าต่อสู้เบ็ดเสร็จเช่นเดียวกับเรา วิธีการที่กล่าวมาอาจจะเหมาะสม แต่ภายใต้เงื่อนไขปกติ หากเราต้องการปะทะข้าศึกโดยตรง นั้นหมายความว่าเราจะต้องมั่นใจในชัยชนะแน่นอน และด้วยเหตุนี้เองที่ข้าศึกพยายามหลีกเลี่ยงไม่เผชิญหน้ากับเราเพราะฝ่ายเราได้เปรียบในทางปฏิบัติ หากฝ่ายเราจัดเตรียมทุกอย่างไว้สมบูรณ์แบบ เพื่อการทำลายกองเรือหลักของข้าศึกแล้ว ข้าศึกก็จะปฏิเสธไม่ออกมาเผชิญหน้าจนกระทั่งมองเห็นโอกาสที่เหมาะสมกว่าจึงจะออกมา และผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร ข้าศึกก็ยังคงจะดำรงการตั้งรับอยู่ ในทางทฤษฎี ช่วงเวลาที่หยุดนิ่งจะทำให้ข้าศึกได้เปรียบ เพราะการไม่ออกจากท่าเรือเปิดโอกาสให้ข้าศึกรวบรวมกำลัง ยิ่งข้าศึกบีบให้เราใช้เรือลาดตระเวนปฏิบัติการกับกองเรือประจัญบานของตนเองมากเท่าใด ข้าศึกยังสามารถเปิดเส้นทางการค้าของตนเองได้มากขึ้น แต่ก็ทำให้เราสามารถใช้อุบัติการณ์เรือสินค้าได้มากยิ่งขึ้นเช่นกัน

ในส่วนของกองเรือเล็กกับทฤษฎีเรื่องการลาดตระเวน ปัจจัยสำคัญในการเลือกประเภทของกองเรือเล็กอยู่ที่จำนวนเรือ และความปราดเปรียวของเรือ มากกว่าอาวุธบนเรือ หรือความทนทะเล จุดมุ่งหมายพื้นฐานอยู่ที่การควบคุมเส้นทางคมนาคมทางทะเลในประเทศอังกฤษเอง และน่านน้ำของอาณานิคม ให้ปลอดจากภัยโจรสลัด รูปแบบของภารกิจลักษณะนี้ เข้ากันได้ดีกับเป้าหมายลำดับรองลงมา ซึ่งได้แก่ปฏิบัติการตามแนวชายฝั่ง และการเป็นส่วนประกอบในกองเรือ ยิ่งไปกว่านั้น การมีจำนวนมากทำให้เรือเหล่านี้ไปอยู่ทั่วทุกแห่ง และกองทัพเรือต้องพึ่งพาขีดความสามารถในการจัดการเรือที่ไม่ติดอาวุธในการป้องกันการโจมตี ถือว่าเป็นปราการป้องกันด่านแรกของกองเรือ แนนอนภารกิจลักษณะนี้เป็นข้อยกเว้น กองเรือไม่ได้ตั้งเป็นกฎเกณฑ์ในการจัดหาเรือเข้ามาประจำการ แต่ความพิเศษของเรือชั้นนี้อยู่ที่ความสามารถในการเคลื่อนที่เร็วและไม่จำกัดในทะเล เรือใดก็ตามที่ติดปืนได้ย่อมมีประโยชน์ทั้งสิ้น และในช่วงสงครามเปลี่ยนแปลงจำนวนกองเรือเล็กที่ทำหน้าที่ปกป้องกองเรือใหญ่เพิ่มมากขึ้นถึงหลายพันลำ

การใช้กองเรือเล็กที่สร้างมาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ย่อมจะมีประสิทธิผลและนำเกรงขามรวมทั้งยังส่งผลต่อความปลอดภัยของกองเรือประจัญบานเป็นอย่างยิ่ง แต่ทันทีที่กองเรือเล็กมีพลังอำนาจในการรบขึ้นมา สถานการณ์ทั้งหมดจะเปลี่ยนแปลงไปทันที และหลักการเก่า ๆ ที่ใช้ในการออกแบบเรือลาดตระเวน และนำเรือลาดตระเวนมาปฏิบัติการกลับใช้การไม่ได้อีกต่อไป ที่สำคัญกองเรือประจัญบานกลายเป็นหน่วยรบที่ไม่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา โดยก่อนหน้านี้มีเพียงอำนาจการรุกเท่านั้นที่ต้องการการสนับสนุน แต่ด้วยเงื่อนไขใหม่ ทำให้กองเรือประจัญบานไม่สามารถปฏิบัติการได้ หากปราศจากการป้องกันตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีการจัดให้มีการสกรีนนิ่ง ไม่ใช่เพียงเพื่อการตรวจการณ์และเฝ้าระวังเท่านั้น แต่ยังเป็นไปเพื่อการป้องกันการโจมตีจากกองเรือเล็กอีกด้วย การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ส่งผลต่อหลักยุทธศาสตร์ทางเรือของอังกฤษที่มีมานานแล้วสำหรับอังกฤษ “พื้นที่เหมาะสม” ในการปฏิบัติการของกองเรืออังกฤษจะไปถึง “ชายฝั่งทะเลของข้าศึก” ซึ่งในเวลานั้นข้าศึกก็เห็นชอบให้ฝ่ายเราใช้พื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่ปฏิบัติการอย่างแนบแน่น เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ สิ่งที่จะต้องทำคืออะไร หลักนิยมในการทำสงครามทางเรือของอังกฤษที่มีมาเนี่ยละทิ้งได้ยาก แต่ความพยายามที่จะรักษาลักษณะนี้ไว้ จะยังทำให้อังกฤษมีปัญหาเกี่ยวกับสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัญหาสำคัญที่น่าสนใจและยากที่สุด ไม่ใช่เรื่องของการเพิ่มอำนาจการโจมตีของกองเรือประจัญบานว่าจะทำอย่างไร (ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไป) แต่กลับเป็นเรื่องของการป้องกันกองเรือมากกว่า เมื่อกองเรือเล็กมีอำนาจการยิงเพิ่มขึ้นปัญหาก็เข้มข้นมากขึ้น เมื่อเรือตอร์ปิโดมีความเร็ว และความทนทะเลมากขึ้น ปัญหาเรื่องการจัดสกรีนก็เพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วย เพื่อให้เรือเล็กของข้าศึกไกลจากกองเรือของฝ่ายเราในเวลากลางคืน สกรีนจะต้องขยายออกไปทางข้างให้กว้างขึ้น ซึ่งหมายความว่า ต้องดึงเรือลาดตระเวนออกจากภารกิจพื้นฐาน และไม่ใช่เพียงเท่านั้น สกรีนต้องครอบคลุมพื้นที่

กว้าง และข้าศึกจะทะลวงเข้ามาได้ยาก กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ชัดความสามารถในการป้องกันของกองเรือนี้จะต้องเพิ่มมากขึ้น กองเรือลาดตระเวนหุ้มเกราะทั้งหมดต้องปฏิบัติการร่วมกับกองเรือประจัญบาน เพื่อการสนับสนุนหน่วยกำลังที่เป็นจุดอ่อนในสกรีน ความต้องการเรือประเภทนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนกำลังอย่างรวดเร็วเพื่อเพิ่มอำนาจการยิงให้มากขึ้น และเพิ่มจำนวนเรือลาดตระเวนมากขึ้น เพราะเรือลาดตระเวนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจมากขึ้นในปัจจุบัน

ถึงจุดนี้เรากำลังเผชิญกับสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับการมีกองทัพอากาศเรือไร้โครงสร้างเหมือนกับกองทัพอากาศในศตวรรษที่ ๑๗ ที่กล่าวว่า แนวความคิดในการทำสงครามทางเรือน่าจะสามารถสับย้อนกลับไปได้ในช่วงสองร้อยปีที่ผ่านมาก็น่าสงสัยแล้ว แต่การพิจารณาถึงสาเหตุที่หลักนิยมในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันยิ่งน่าสนใจมากกว่า แรงกดดันซึ่งบีบบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างในปัจจุบันมาจากสาเหตุสองประการ ประการแรก คือ การพัฒนา “เรือรบขนาดกลาง (Intermediate Ship)” ด้วยวัตถุประสงค์คือการป้องกันเรือสินค้า และเกิดจากประสบการณ์ในสงครามปฏิวัติอเมริกา ประการที่สองคือ การนำตอร์ปิโดมาใช้ และความเปราะบางของกองเรือประจัญบาน (ที่ขาดการสกรีน) ซึ่งเป็นผลมาจากตอร์ปิโดนั้น ไม่มีอะไรลักษณะนี้ที่จะมีอิทธิพลต่อการประกอบกำลังเป็นกองเรือในศตวรรษที่ ๑๗ แต่หากพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบมากขึ้นจะพบว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญเกินกว่าที่จะละเลยได้

๓. วัตถุประสงค์การทำสงครามทางเรือ

๓.๑ ทฤษฎีว่าด้วยเป้าหมายของสงครามทางเรือ : การครองทะเล

เป้าหมายของสงครามทางเรือจะเป็นเรื่องของการรักษาการครองทะเลเอาไว้ หรือไม่ก็เป็นการป้องกันไม่ให้ข้าศึกได้มาซึ่งการครองทะเล โดยจะปฏิบัติไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

“การครองทะเล” ไม่ใช่การยึดครองดินแดนของข้าศึก เช่น การยึดครองพื้นที่ทางทะเล หรือการทำให้ชายฝั่งทะเลของข้าศึกเป็นพรมแดนของฝ่ายเรา หากแต่การครองทะเล คือ สิทธิประการเดียวที่ทั้งฝ่ายเราและข้าศึกสามารถมีได้ในทะเล นั่นคือ “สิทธิในการเดินเรือ” ดังนั้น การครองทะเลจึงเป็นเพียงการควบคุมเส้นทางการคมนาคมทางทะเลเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าหรือการทหาร กล่าวโดยสรุปเป้าหมายของสงครามทางเรือก็คือ การรักษาการครองทะเลเอาไว้หรือไม่ก็เป็นการป้องกันไม่ให้ข้าศึกได้มาซึ่งการครองทะเล แต่พื้นที่ที่ฝ่ายเราต้องการครองทะเลนั้นไม่พื้นที่ทางทะเลทั้งหมด และตลอดเวลา แต่เป็นเพียงการควบคุมเส้นทางการคมนาคมทางทะเลเอาไว้ จึงเป็นการชัดเจนว่าการครองทะเลนั้นสามารถทำได้หลายระดับ ฝ่ายเราสามารถควบคุมเส้นทางการคมนาคมได้ทั้งหมด โดยการสร้างความเหนือกว่าอย่างเห็นได้ชัด หรือโดยการได้ชัยชนะจากการรบแตกหัก แต่ถ้าฝ่ายเราไม่แข็งแกร่งพอที่จะปฏิบัติการดังกล่าว ก็อาจจะยังสามารถควบคุมเส้นทางการคมนาคมบางส่วนได้ ซึ่งการควบคุมอาจจะแบบทั่วไป (General) หรือแบบเฉพาะที่ (Local) แน่นอนว่า “ทะเลเป็นหนึ่งเดียว (The sea is all one.)” ทุกประเทศสามารถใช้ร่วมกัน ความจริงคือว่า การควบคุมทะเลเฉพาะที่สามารถปฏิบัติได้ชั่วคราวเท่านั้น เพราะตราบดีที่ข้าศึกมีกองเรือที่อื่นมากพอ ข้าศึกก็จะมีขีดความสามารถในการทำให้การควบคุมทะเลเฉพาะที่ของฝ่ายเราสิ้นสุดลงได้ ดังนั้น เพื่อวางแผนการรบสำหรับการวางแผนทางยุทธการ ต้องเข้าใจก่อนว่าการครองทะเลมีหลายระดับ และแต่ละระดับมีข้อได้เปรียบและข้อจำกัดต่างกัน วิธีการครองทะเลอาจจะแบบทั่วไป หรือแบบเฉพาะพื้นที่ อาจจะเป็นแบบถาวร หรือแบบชั่วคราว การครองทะเลทั่วไปอาจจะเป็นแบบถาวร หรือแบบชั่วคราวก็ได้ แต่ถ้าเป็นการครองทะเลเฉพาะพื้นที่ ควรจะเป็นแบบชั่วคราวเท่านั้น เว้นแต่ในกรณีที่มีเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์เอื้ออำนวยอย่างมาก เพราะปกติแล้วการครองทะเลเฉพาะพื้นที่จะหมิ่นเหม่ต่อการโจมตีจากข้าศึกที่มาจากสมรภูมิอื่น หากข้าศึกมีกำลังทางเรือที่มีประสิทธิภาพสูง

เมื่อการครองทะเลอยู่ในลักษณะขัดแย้งกัน ไม่มีฝ่ายใดสามารถครองทะเลได้สมบูรณ์ (Command is in dispute.) อาจจะทำให้สถานะทั่วไปมีความสมดุลในลักษณะที่มีเสถียรภาพหรือไม่ก็ได้ อาจเป็นไปได้ที่ไม่มีฝ่ายใดครอบงำอีกฝ่ายได้ แต่ความสามารถครองทะเลอาจจะอยู่ที่ฝ่ายเราหรือฝ่ายข้าศึกก็ได้

ความสามารถรองทะเลดังกล่าว อาจจะได้ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถทางเรืออย่างเดียวเท่านั้น แต่อาจจะขึ้นอยู่กับตำแหน่งการวางกำลังทางเรือ และสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบรรลุเป้าหมายที่ต้องการด้วย เมื่อกล่าวถึงตำแหน่งของกำลังทางเรือ ประการแรกคือ ฐานทัพเรือ ประการที่สองคือ สถานีเรือตามเส้นทางการค้า และการคมนาคมที่สำคัญ

๔. วิธีการทำสงครามทางเรือ

๔.๑ ทฤษฎีว่าด้วยวิธีการของสงครามทางเรือ : การรวมกำลังและการแบ่งกำลังทางเรือ

ในการทำสงครามทางเรือ การวิเคราะห์แยกแยะคำว่า การรวมกำลัง (Concentration) กับการผสมกำลังรบเป็นเนื้อเดียวกัน (Mass) ออกจากกันมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่ข้อสรุปอันสำคัญมาก เมื่อเกิดการผสมกำลังรบเป็นเนื้อเดียวกันแล้ว การปกปิดแผนการรบและความอ่อนตัวก็จะจบสิ้นลง ดังนั้น ยิ่งฝ่ายเรายืดเวลาการรวมกำลังรบจนเป็นเนื้อเดียวกันได้นานเท่าใด การรวมกำลังก็จะง่ายขึ้นเท่านั้น แต่ในทางกลับกันยิ่งฝ่ายเราเน้นผสมกำลังเฉพาะกลุ่มและระบุพื้นที่ และกำลังได้คลุมเครือเท่าใด การรวมกำลังยิ่งทำได้ยากเท่านั้น ดังนั้นสำหรับการรวมกำลัง แนวคิดเรื่องการแบ่งกำลังย่อมสำคัญมากเท่า ๆ กับแนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยกำลัง ขั้นตอนทีกล่าวนี้นี้เป็นสิ่งที่ มาฮาน เน้นย้ำอย่างยิ่ง อย่างน้อยในเรื่องการทำสงครามทางเรือ โดยกล่าวว่า “การรวมกำลังทางเรือเช่นนี้ มีความสมเหตุสมผล เพราะไม่ใช่การเอากำลังทางเรือมารวมเป็นกลุ่มเหมือนกับฝูงแกะ แต่เป็นการกระจายกำลังตามภารกิจเพื่อมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เดียวกัน และเชื่อมโยงกันโดยอาศัยพลังที่เกิดจากเจตนารมณ์ร่วมกันในสงคราม” มาฮาน เติบเคียงเรือรบที่เข้ามารวมกันเหมือนกับพัดจันทน์ที่คลี่ออกและหุบเข้า จากมุมมองนี้การรวมกำลังไม่ได้หมายถึงกำลังที่ผสมกันเป็นเนื้อเดียว แต่เป็นการรวมกำลังที่มีศูนย์กลางร่วมกัน และมีความยืดหยุ่นมากพอที่จะทำให้กองเรือสามารถควบคุมพื้นที่ทางทะเลที่กว้างใหญ่โดยไม่ต้องทั้งการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ดังนั้น หากไม่นับรวมความหมายของการรวมกำลังที่หมายถึงเพียงการประกอบกำลังและการผสมกำลังเป็นเนื้อเดียวกัน ก็จะเป็นการละทิ้งประเด็นสำคัญในทางยุทธศาสตร์ และสำหรับสงครามทางเรือ ความหมายที่ว่านี้จะใช้แยกแยะปฏิบัติการทางเรือให้ต่างออกไปจากปฏิบัติการทางบก เป้าหมายของการรวมกำลังทางเรือก็เหมือนกับเป้าหมายการส่งกำลังทางยุทธศาสตร์ คือ เพื่อให้สามารถครอบคลุมพื้นที่ให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ และในขณะเดียวกันก็เพื่อดำรงการประสานกันในลักษณะที่ยืดหยุ่น (Elastic Cohesion) เพื่อให้หน่วยรบรวมกำลังกันได้อย่างรวดเร็วทุกแห่งในพื้นที่ปฏิบัติการ และภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน เน้นสิ่งอื่นใดก็เพื่อให้การรวมตัวเกิดขึ้นได้เร็ว และแน่นอนในจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์

นอกจากนี้ธรรมชาติของการรวมกำลังเช่นนี้จะแสดงให้เห็นถึงการวางแผนปฏิบัติการในสงครามซึ่งมีฐานมาจากการผสมกำลังเป็นหนึ่งเดียว และการดำรงการป้องกันการโจมตีจากทิศทางใด ๆ การรวมกำลังยังเอื้อต่อการควบคุมทะเล ซึ่งรอคอยโอกาสในการครองทะเล เมื่อโอกาสมาถึง การรวมกำลังจึงหมายถึง ทางเลือกระหว่างความเป็นหนึ่งเดียว (Cohesion) กับการเข้าถึงพื้นที่ที่ต้องการ (Reach) และในทางปฏิบัติ การรวมกำลังจึงเป็นการปรับสมดุลระหว่างแนวคิดสองประการนี้ ซึ่งจะเป็นการปรับกำลังทางเรือตามยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นจริงในการรบ

ในสงครามทางเรือ ขั้นตอนการรวมกำลังสำคัญต่อภาพรวมของการรบ และในทางทะเล การรวมกำลังทางเรือจะแยกออกชัดเจนกว่าการรวมกำลังทางบก เนื่องจากกำลังทางบกสมัยใหม่มีขนาดใหญ่ แต่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนกำลัง เมื่อเทียบกับกำลังทางเรือ ขั้นตอนการประกอบกำลัง รวมกำลัง และผสมกำลังในระดับยุทธวิธี ก็จะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในลักษณะไม่เป็นขั้นตอน กำลังทางบกมักจะเข้าสู่สนามรบโดยตรงจากฐานกำลัง ดังนั้นการรวมกำลังจริง ๆ จึงเกิดขึ้นในสนามรบทางยุทธวิธี ตัวอย่างเช่น ในสงครามภาคพื้นทวีปยุโรป ปฏิบัติการจึงครอบคลุมขั้นตอนการรวมกำลังทั้งสามประการและจะทับซ้อนกันอยู่เสมอ แต่สำหรับสงครามทางเรือ ซึ่งการติดต่อสื่อสารมีอิสระและไม่ถูกจำกัดด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งการเคลื่อนกำลัง

มีเสรีภาพสูง จึงทำให้ขั้นตอนการรวมกำลังทางเรือแตกต่างออกไปอย่างเห็นได้ชัด ตามปกติกองเรือจะประกอบกำลังกันที่ฐานทัพเรือ จากนั้นก็เคลื่อนกำลังโดยอิสระไปยังจุดยุทธศาสตร์ และกระจายกำลังออกไปปฏิบัติการทางยุทธวิธี ตามสถานการณ์กำหนด การรวมกำลังไปยังจุดยุทธศาสตร์อาจจะไม่ใช้การผสมกำลังเป็นเนื้อเดียวกันเลยก็ได้ และรูปขบวนสุดท้ายอาจจะไม่เหมือนกับรูปขบวนที่มาก่อนและเป็นลักษณะของตัวเองสูง

แต่ความมีอิสระของกองเรือที่แตกต่างจากข้อจำกัดของกำลังทางบกเห็นได้ชัดเจนจากการที่สงครามทางเรือจะมีความผิด (Friction) ของสงครามเสมอ ซึ่งจะเป็นอิสระต่อเสรีภาพในการเคลื่อนกำลังทางเรือ ปัจจัยหนึ่งของความผิดดังกล่าวคือ การปกป้องการค้าทางทะเล (Commerce Protection) กล่าวคือ ไม่ว่าแผนของฝ่ายเราจะมุ่งไปสู่การรวมกำลังมากเพียงใดก็ตาม แต่ความจำเป็นของการป้องกันเรือสินค้าย่อมจะทำให้กำลังทางเรือกระจายตัวออกไป ปัจจัยต่อความผิดอีกประการหนึ่งคือ ธรรมชาติของการเคลื่อนกำลังทางเรือที่เป็นอิสระและเป็นความลับ กล่าวคือ ในทะเลไม่มีเส้นทางกำหนดชัดเจนว่าจะเคลื่อนกำลังไปในทิศทางใด ดังนั้นจึงไม่สามารถคาดเดาได้อย่างแน่ชัดว่าข้าศึกจะเดินทางเข้าสู่พื้นที่การรบอย่างไร พื้นที่ที่ห่างไกลและกระจายตัวก็ยังมีสำคัญและสามารถเป็นเป้าหมายของข้าศึกได้ทั้งสิ้น เมื่อกล่าวว่ากองเรือข้าศึกจำนวนมากกว่าสองกองเรือขึ้นไป จะรวมกำลังเข้าปฏิบัติการโดยเดินทางจากฐานทัพเรือที่ห่างกันออกไปมาก ย่อมชัดเจนว่าความเป็นไปได้ในการปฏิบัติการในทะเลย่อมมีมากกว่าทางเลือกในการปฏิบัติการทางบก และความเป็นไปได้นี้ก็จะตรงข้ามกันกับการผสมกำลังเป็นเนื้อเดียวกันเสมอ

ผลก็คือ ทรราชใดที่กองเรือข้าศึกยังแยกกำลังกันอยู่และด้วยวิธีการนี้ ข้าศึกจะยังสามารถปฏิบัติการได้ทั้งในรูปของการรวมกำลัง หรือการปฏิบัติแบบอื่น ๆ การใช้กำลังของฝ่ายเราจะถูกกำหนดโดยความจำเป็นในการจัดการกับข้าศึกที่มาได้หลายรูปแบบ และเพื่อรักษาเป้าหมายที่มีอยู่มากมายเอาไว้ ทางเลือกในการใช้กำลังของฝ่ายเราจะต้องเปิดกว้าง และยืดหยุ่นมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จากประวัติศาสตร์พบว่า ยังมีประสบการณ์ที่มาก และกำลังที่สดใหม่ พร้อมรบ และได้ชัยชนะมากเท่าใด การรวมกำลังยังต้องทำอย่างหลวมมากชิ้นเท่านั้น แนวคิดเรื่องการรวมกำลังเกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้นติมากกว่าในยามสงคราม การรวมกำลังเกิดจากการมองว่าในยามสงคราม ผู้ชนะต้องไล่ล่าข้าศึกไม่ให้หลีกเลี่ยงข้าศึก ซึ่งจริงทีเดียวผู้สนับสนุนแนวคิดเรื่องการรวมกำลังจะเชื่อว่าเป้าหมายของการทำสงคราม คือ การเอาชนะข้าศึกถึงขั้นแตกหักอย่างราบคาบ แต่ความคิดเช่นนี้ ก็เป็นเหมือนกันในยามสงบ ชัยชนะในสงครามไม่ได้มาจากกำลังที่เหนือกว่าอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องอาศัยแผนที่ดีและความชาญฉลาด ด้วยการผสมผสานความคิดกับกำลังในทางยุทธศาสตร์จะนำมาซึ่งแนวคิดเรื่องการกระจายกำลัง (Dispersal) ซึ่งผู้ชนะจะต้องเสีย และวิธีการที่ยอดเยี่ยมมีประสิทธิผลที่สุดคือ “การแบ่งกำลัง (Division)”

๔.๒ วิธีการได้มาซึ่งการครองทะเล : การรบแตกหัก

ไม่ว่าสงครามที่ต้องทำจะจำกัดหรือไม่จำกัด การครองทะเลโดยสมบูรณ์ย่อมต้องเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในที่สุด วิธีการใช้กำลังทางเรือวิธีเดียวที่จะทำให้ได้มาซึ่งการครองทะเล คือ การรบแตกหักกับกองเรือของข้าศึก ไม่ช้าก็เร็วก็ต้องทำสิ่งนี้ และยิ่งเร็วเท่าไรยิ่งดี คำกล่าวนี้เป็นหลักความเชื่อดั้งเดิมของอังกฤษ และยังคงเป็นความเชื่ออยู่ในปัจจุบัน โดยไม่ต้องตั้งคำถามใด ๆ ไม่มีใครจะสามารถถกเถียงได้ ไม่มีใครจะใส่ใจที่จะวิเคราะห์หรืออภิปรายถึงเรื่องนี้ และอังกฤษก็มั่นใจมากจนสรุปได้ว่า เรื่องสำคัญเป็นอันดับแรกของกองเรือรบ คือ การไล่ล่าข้าศึกและทำลายให้สิ้นซาก

ความจริงก็คือ อังกฤษไม่ได้ชัยชนะในการรบแตกหักมากเพียงพอที่จะทำลายกองเรือรบของข้าศึกให้หมดขีดความสามารถไป บทเรียนที่มีค่ามากที่สุดคือ ชัยชนะดังกล่าวต้องอาศัยการเผชิญหน้ากันระหว่างคู่สงครามในทะเล จากเงื่อนไขนี้เอง ทำให้เห็นได้ว่าความสามารถในการถอยทัพและข้อจำกัดในการติดตามไล่ล่าเพื่อให้เกิดการปะทะและรบแตกหัก จะไม่ได้รับความสนใจเลย หากไม่มีการเตรียมการเป็นพิเศษในระดับยุทธศาสตร์ และนโยบายของประเทศ หลักนิยมใหม่นี้เปิดทางให้มีทิศทางในยุทธศาสตร์ใหม่ ประเด็นเรื่องการโจมตีเส้นทางการค้า

ของข้าศึกไม่ใช่เป้าหมายหลักอีกต่อไป แต่เป้าหมายหลักจริง ๆ อยู่ที่การตรวจพบกองเรือข้าศึก ซึ่งจะนำมาสู่การรบแตกหัก ในที่สุดว่าจะเจอกองเรือข้าศึกได้อย่างไร แต่การไล่ล่ากองเรือตามแนวชายฝั่งทะเลของข้าศึก ไม่ได้รับประกันว่าจะทำให้ข้าศึกออกมารบแตกหักได้ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการบางอย่างที่จะบีบให้ข้าศึกออกมาจากฐานที่ตั้ง วิธีการที่ได้ผลดีคือ การปฏิบัติการต่อระบบการค้าของข้าศึก ซึ่งจะส่งผลในทางยุทธศาสตร์แทนที่จะโจมตีเรือสินค้าเป็นครั้งคราว ซึ่งส่งผลเพียงระดับยุทธวิธี หลักการคือ ต้องคิดถึงตำแหน่งที่กองเรือของฝ่ายเราจะวางตัว เพื่อให้ระบบการค้าของข้าศึกเป็นอัมพาตพร้อม ๆ กันทั้งประเทศ ไม่ใช่เพียงแค่ตามแนวชายฝั่งของประเทศข้าศึก แต่ต้องเป็นทุก ๆ ที่ ซึ่งข้าศึกมีผลประโยชน์ทางการค้าอยู่ ซึ่งก็คือบรรดาอาณานิคมต่าง ๆ นั่นเอง ดังนั้น ปฏิบัติการของอังกฤษที่เกิดขึ้นจึงล้มเหลว เพราะไม่สามารถสร้างระบบซึ่งจะนำเรือใหม่มาทดแทนเรือเก่าที่ประจำตำแหน่งสำคัญได้

อาจอธิบายได้ว่าวิธีการ “ไล่ล่ากองเรือของข้าศึก” ไม่เพียงพอที่จะทำให้ได้มาซึ่งการครองทะเล โดยการรบแตกหัก ความหมายที่แท้จริงของหลักการข้อนี้คือ ฝ่ายเราควรจะพยายามชี้เป้าหมายของข้าศึก โดยการวางกำลังในตำแหน่งที่ดีที่สุด การตัดสินใจด้วยข้อมูลที่สมบูรณ์ย่อมทำให้ฝ่ายเราได้เปรียบและสถานการณ์ทางการเมืองและการทหารที่เอื้ออำนวย หากกำลังโจมตีหลักคือ กำลังทางบก ดังนั้น หากเป็นไปได้ความพยายามครองทะเลต้องมาทีหลังการล่าเหยื่อกำลังทางบกไปยังพื้นที่ข้าศึกให้ปลอดภัย มิฉะนั้น การตั้งรับจะมีความสำคัญมากกว่าการบุกโจมตีข้าศึก แต่หากกำลังทางบกที่ใช้รุกเข้าไปยังดินแดนของข้าศึกยังทำไม่ได้จนกระทั่งการป้องกันทางทะเลทำได้โดยสมบูรณ์ สิ่งที่กำลังทางเรือต้องทำคือ การค้นหาไล่ล่ากำลังของข้าศึกดังกล่าวเสียก่อน

๔.๓ วิธีการได้มาซึ่งการครองทะเล : การปิดล้อม

ภายใต้แนวความคิดเรื่องการปิดล้อม (Blockade) จะมีปฏิบัติการหลายแบบที่แตกต่างกันทั้งในแง่ของลักษณะ และในแง่ของเจตนาธรรมทางยุทธศาสตร์ ประการแรก การปิดล้อมอาจจะเป็นการปิดล้อมทางทหาร หรือไม่ก็การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ การปิดล้อมทางทหารหรือการปิดล้อมทางเรือ (Naval Blockade) มีเป้าหมายในการป้องกันข้าศึกไม่ให้ออกจากท่าเรือ หรือไม่ก็ให้ข้าศึกออกมาเผชิญหน้ากับฝ่ายเราก่อนที่จะมุ่งไปทำภารกิจใด ๆ ก็ตามในทะเลเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ กำลังรบอาจจะเป็นกำลังทางเรืออย่างเดียว หรืออาจจะประกอบเป็นส่วนหนึ่งของกำลังที่ส่งไปปฏิบัติการนอกประเทศ หากเป็นกำลังทางเรืออย่างเดียว การปิดล้อมจะเป็นวิธีการได้มาซึ่งการครองทะเล หากเป็นกำลังผสมกับกำลังทางบก การปิดล้อมจะเป็นวิธีการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล และวิธีเช่นนี้จะเกี่ยวข้องกับการป้องกันการโจมตีจากข้าศึกที่มาทางทะเล แต่ทราบได้ว่าการส่งกำลังทหารออกไปปฏิบัติการนอกประเทศจะต้องอาศัยการคุ้มกันจากกำลังทางเรือแล้ว ปฏิบัติการที่ใช้ป้องกันการลำเลียงนี้ จะไม่ใช่เรื่องของการใช้ประโยชน์จากการครองทะเลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังนั้น วิธีปิดล้อมทางทะเลอาจจะใช้ ปฏิบัติจริงในฐานะวิธีการได้มาซึ่งการครองทะเล และในฐานะภารกิจของกองเรือรบด้วยในทางกลับกัน โดยสาระสำคัญแล้ว การปิดล้อมทางเศรษฐกิจเป็นวิธีการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล และเป็นงานหลักของเรือลาดตระเวน เป้าหมายเบื้องต้นคือ การยุติระบบการค้าทางทะเลของข้าศึกโดยปฏิเสธไม่ให้ข้าศึกใช้เส้นทางคมนาคมทางทะเล

จากมุมมองการปฏิบัติการเช่นนี้ สามารถแยกประเภทของการปิดล้อมได้ ๒ ประเภท ได้แก่ การปิดล้อมทางเรือ และการปิดล้อมทางเศรษฐกิจ แต่การแบ่งประเภทสามารถทำได้อีก โดยการปิดล้อมทางเรือจะแตกต่างกันตามเป้าหมาย และต้องแบ่งย่อยลงไปอีก หากพิจารณาตามความหมายเฉพาะของการปิดล้อม เป้าหมายที่ต้องการคือ การปิดฐานทัพท่าเรือของข้าศึก และป้องกันไม่ให้ข้าศึกออกมาปฏิบัติการในทะเลได้ แต่เป้าหมายนี้ไม่ใช่เป้าหมายเดียวของการปิดล้อม หลายครั้งฝ่ายเราก็กต้องการให้ข้าศึกออกทะเลมาเผชิญหน้ากัน และเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายนี้ ก่อนที่ข้าศึกจะได้มาซึ่งเป้าหมายของตนเหมือนกัน ฝ่ายเราก็กต้องใช้กองเรือเฝ้าจับตามองท่าเรือข้าศึกอย่างใกล้ชิด ปฏิบัติการเช่นนี้ไม่มีชื่อพิเศษ แต่อย่างใด ซึ่งปกติก็เรียกว่าการปิดล้อมเช่นกัน แม้จะมีเป้าหมายที่แตกต่างจากการปิดล้อมแบบอื่นอย่างมากก็ตาม ในประเด็นนี้

เนลสัน ไม่เห็นด้วยกับความสับสนในเรื่องการปิดล้อมนี้ โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่มีความตั้งใจที่จะจับตามอง तुलुแบบใกล้ชิด” และอีกครั้ง “หลักและวิธีการรบของข้าพเจ้าขัดกับการปิดล้อมเป็นอย่างยิ่ง ข้าศึกจะมีโอกาสให้ออกมาปฏิบัติการในทะเลตลอดเวลา” ดังนั้นจึงต้องใช้ศัพท์สองคำมาขยายความให้กับการปิดล้อมทางเรือ เพื่อแยกแยะวิธีการปิดล้อมออกจากกัน เนลสันแนะนำ คำว่า “ระยะใกล้ (Close)” และ “ระยะไกล (Open)” เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างของรูปแบบการปิดล้อม การปิดล้อมระยะใกล้ (Close Blockade) ดูเหมือนว่าจะใช้การไม่ได้อีกต่อไป แต่ถือว่าเป็นความคิดที่ไ้แบ่งแยกการปิดล้อมในทางทฤษฎีให้เห็นชัดเจน และไม่สามารถละเลยได้ในการพิจารณาวางแผนในระดับยุทธศาสตร์ การวางแผนทางเรือต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการปิดล้อมทั้งสองประการ ไม่ว่ารูปแบบจะพัฒนาไปเป็นอะไรก็ตามในอนาคต ก็ต้องพิจารณายุทธศาสตร์ในการใช้การปิดล้อมทางเรือเสมอ

เมื่อพิจารณาการปิดล้อมทางเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ จะต้องไม่นับรวมกับเรื่องของวิธีการได้มาซึ่งการครองทะเล และนำไปพิจารณาอีกครั้งในส่วนของการใช้ประโยชน์จาก การครองทะเล ซึ่งกล่าวถึงการโจมตีและการป้องกันเส้นทางการค้า อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จำเป็นต้องกล่าวถึงแง่มุมบางประการของการปิดล้อมทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับการปิดล้อมทางเรือด้วยเหตุผล ๒ ประการคือ ๑) โดยทั่วไปแล้ว การปิดล้อมทางเรือผสมกับการปิดล้อมทางเศรษฐกิจอย่างแยกไม่ออก และ ๒) วิธีการปิดล้อมทางเศรษฐกิจ แม้ว่าจะมีเป้าหมายเบื้องต้นอยู่ที่การใช้ประโยชน์จากการครองทะเล แต่เป้าหมายสุดท้ายย่อมต้องเกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งการครองทะเล กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ในขณะที่เป้าหมายเบื้องต้นคือ การทำให้ท่าเรือสินค้าของข้าศึกใช้การไม่ได้ แต่ที่สุดแล้วเป้าหมายของการปิดล้อมทางเศรษฐกิจคือ การบีบให้กองเรือรบของข้าศึกต้องออกมาต่อสู้ในทะเล

ด้วยเหตุนี้ การปิดล้อมทางเศรษฐกิจจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการปิดล้อมทางเรือ ในรูปแบบของการปิดล้อมระยะใกล้ อังกฤษนำการปิดล้อมระยะใกล้มาใช้เพื่อให้ข้าศึกออกมารบแตกหักด้วย และการปิดล้อมทางเศรษฐกิจก็มักจะเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุด การปิดท่าเรือพาณิชย์ของข้าศึกเป็นการใช้อำนาจสูงสุดในการทำให้ข้าศึกเสียหายจากความสามารถครองทะเลของอังกฤษ อังกฤษหยุดการไหลเวียนของกิจกรรมระดับชาติที่ส่งผลต่อความอยู่รอดของข้าศึกด้วยกำลังทางเรือในลักษณะเดียวกันกับการใช้กำลังทางบกยึดพื้นที่เพื่อหยุดกิจกรรมทั้งหมดของข้าศึก ดังนั้น ข้าศึกจะต้องยอมรับสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุดจากการพ่ายแพ้ทางเรือ หรือไม่ก็ต้องต่อสู้เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจการค้าเป็นอิสระ ข้าศึกอาจจะเลือกทางใดทางหนึ่ง แต่ไม่ว่าจะเป็นทางใด อังกฤษก็เพียงแต่ใช้กำลังทางเรืออย่างเดียวในการบีบบังคับข้าศึกให้ทำตามความต้องการ

ในระยะยาวแม้ว่าการปิดล้อมทางเศรษฐกิจอย่างหนักและต่อเนื่อง จะทำอันตรายกับข้าศึกได้มากกว่าจะทำให้อังกฤษหมดกำลัง แต่ในที่สุดแล้ววิธีการนี้ย่อมยืดเยื้อและสูญเสียมาก ดังนั้นโดยปกติแล้วจะพบว่าเมื่อใดก็ตามที่อังกฤษมีกำลังเหนือกว่าอย่างมาก ข้าศึกจะยอมให้อังกฤษปิดล้อม ทางเศรษฐกิจ ด้วยหวังว่าจะมีจังหวะเวลาที่เหมาะสมในการตอบโต้ หรือสามารถสร้างกำลังรบใหม่ที่อาจนำมาใช้เพื่อให้อำนาจกลับคืนมา และเผชิญหน้ากับอังกฤษได้สมน้ำสมเนื้อ หากข้าศึกทำได้ก็จะออกมาจากท่าเรือ และเสี่ยงทำสงครามแตกหัก ซึ่งอังกฤษก็หวังให้เป็นเช่นนั้น และจะเห็นได้ว่าหากอังกฤษปิดล้อมทางเรือหนักเกินไป ย่อมไม่สามารถทำให้บรรลุปเป้าหมายที่ต้องการได้ หรือทำให้อังกฤษได้รับผลทางยุทธศาสตร์ ซึ่งจะมาจากการทำให้การค้าของข้าศึกเป็นอัมพาตได้เสมอไป ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่ผู้กำหนดนโยบายทางทหารไม่ต้องการให้ทำการรบแตกหัก เช่นเดียวกับกรณีการโจมตีจากข้าศึกที่จะเกิดขึ้นแน่นอน หรือไม่ก็เมื่ออังกฤษเองมีปฏิบัติการนอกประเทศที่ต้องทำแล้ว เพื่อผลประโยชน์ของชาติ อังกฤษก็จำเป็นต้องเปลี่ยนความคิดของข้าศึกให้เลวร้ายกว่า

วิธีการคือ พยายามชักจูงให้ข้าศึกเห็นความสำเร็จจากการออกมาจากท่าเรือ อาจจะทำได้ โดยทำให้เชื่อว่ากำลังที่ปิดล้อมอยู่นั้นเล็กกว่าที่เป็นอยู่จริง หรือไม่ก็เปิดระยะออกจากท่าเรือเพื่อเอื้อให้ข้าศึก เล็ดลอดออกมาได้ หรืออาจจะทำทั้งสองวิธี อย่างไรก็ตาม การปิดล้อมระยะไกลไม่ได้อาศัยเพียงการเปิดท่าเรือ ให้ข้าศึกออกมาเท่านั้น แต่ต้องสร้างโอกาสและชักจูงใจข้าศึกด้วย

สุดท้ายหากเปรียบเทียบการปิดล้อมทั้งสองแบบ อาจกล่าวได้ว่าการปิดล้อมระยะใกล้ เป็นวิธีการได้มาซึ่งการครองทะเลเฉพาะที่ และชั่วคราว (Local and Temporary Command) เป้าหมายหลักคือ การป้องกันไม่ให้ข้าศึกปฏิบัติการบางอย่างในบางพื้นที่เท่านั้น ในขณะที่การปิดล้อมระยะไกล ซึ่งมีเป้าหมายหลักคือ การทำลายกำลังทางเรือของข้าศึกเป็นขั้นตอนสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งการครองทะเล แบบถาวร (Permanent Command)

๔.๔ วิธีการปฏิเสธการครองทะเล : การใช้ “กองเรือคังซีฟ”

ในการพิจารณาเรื่องทฤษฎีการครองทะเล มีความเข้าใจผิดว่าหากฝ่ายเราไม่ได้การครองทะเล ฝ่ายเราต้องพ่ายแพ้สงคราม ความเข้าใจเช่นนี้มักจะเป็นการถกเถียงในทางยุทธศาสตร์ และเป็นการปฏิเสธ การตั้งรับในทางทะเล และละเลยข้อเท็จจริงที่ว่าสภาวะปกติในสงครามเป็นการครองทะเลด้วยวิธีการปฏิเสธ การใช้ทะเลของข้าศึก ทฤษฎีและหลักฐานทางประวัติศาสตร์เห็นพ้องต้องกันในประเด็นนี้ ว่าประเทศที่อ่อนแอ เกินกว่าจะได้การครองทะเลโดยปฏิบัติการเชิงรุก อาจใช้วิธีการปฏิเสธการครองทะเลโดยการตั้งรับแบบปกติ

ที่ว่าแนวทางการตั้งรับไม่สามารถให้ผลเชิงบวก (ได้บางอย่างจากข้าศึก) ในการรบทางเรือ นั้น เป็นการกล่าวที่ไม่ได้พิจารณาว่าวิธีนี้ ก็สามารถป้องกันไม่ให้ข้าศึกได้ผลเชิงบวก (ได้บางอย่างจากฝ่ายเรา) หากสงครามยืดเยื้อออกไป ก็เป็นการยื้อเวลาให้ฝ่ายเราควบคุมสถานการณ์โดยบรรลุเป้าหมายบนบกได้

คำถามคือ การตั้งรับทางเรือหมายถึงอะไร ? เพื่อให้ได้คำตอบที่ตรง ก่อนอื่นต้องจัดการกับความ คิดเรื่องของการตั้งรับทางบก ซึ่งจะบิดเบือนธรรมชาติของการรบทางเรือออกไปเสียก่อน สิ่งที่เหมาะสม สำหรับการตั้งรับทางบกและทางเรือคือ การหลีกเลี่ยงการรบแตกหัก จนกระทั่งสามารถปรับดุลกำลัง ให้เหมาะสมกับการรุกได้ ในทางบก วิธีการที่ใช้คือการรักษาพื้นที่และบีบให้ข้าศึกที่มีกำลังมากกว่าอ่อนแรงลง โดยการโจมตีข้าศึกโดยตรง ดังนั้น แนวความคิดเรื่องการตั้งรับในกรณีของ การทำสงครามทางบกคือ การรักษา พื้นที่และป้อมค่ายให้เข้มแข็ง

แต่ในการรบทางเรือไม่เหมือนกับการรบทางบก ในทางทะเล แนวความคิดหลักในการตั้งรับ คือ การหลีกเลี่ยงการรบแตกหักโดยการปฏิบัติในระดับยุทธศาสตร์หรือระดับยุทธวิธี เพื่อให้กองเรือของฝ่ายเรา ยังคงดำรงอยู่ (In Being) จนกระทั่งสถานการณ์พัฒนาไปจนกระทั่งฝ่ายเราได้เปรียบ ในยุคทองของกองทัพเรือ อังกฤษ สาระสำคัญของการตั้งรับทางเรือคือ การเคลื่อนกำลัง (Mobility) ไม่ใช่การอยู่นิ่งอยู่กับที่ การเคลื่อนที่นี้ จะมีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิเสธการครองทะเลโดยใช้ปฏิบัติการจู่โจมอย่างรวดเร็ว เพื่อควบคุมทะเลในบางที่ บางเวลาตามที่โอกาสจะอำนวย และเพื่อป้องกันไม่ให้ข้าศึกควบคุมทะเลได้แม้ว่าจะมีกำลังมากกว่า โดยปฏิบัติการก่อความสนใจของข้าศึก แนวคิดการใช้กำลังด้านทานข้าศึกเพียงอย่างเดียวแทบเป็นไปไม่ได้ ในที่นี้ สิ่งที่ต้องทำคือการโจมตีโต้กลับต่อกำลังข้าศึกโดยตรง หรือ ต่อเส้นทางคมนาคมทางทะเล ในการรบ ทางบกวิธีการเช่นนี้เป็นที่รู้จักกันดีในนามของ “สงครามกองโจร (Guerilla Warfare)” ซึ่งตรงข้ามกับสงคราม ตามแบบ ในการรบตามแบบ ไม่ว่ากองทัพบกจะสามารถจู่โจมหรือโจมตีโต้กลับข้าศึกได้ดีเพียงใดก็ตาม แต่แนวคิดพื้นฐาน คือ การวางตัวในพื้นที่ตั้งรับเท่านั้น

อย่างไรก็ตามในการรบทางเรือ แม้ว่าสาระสำคัญของการตั้งรับคือ การเคลื่อนกำลัง และความพร้อมที่จะโจมตีโต้กลับมากกว่าการรอคอยและต่อต้านข้าศึก แต่ในทะเลก็ยังมีตำแหน่งที่เรียกว่าเป็น พื้นที่ตั้งรับเหมือนกัน แต่จะใช้ในยามจำเป็นเท่านั้น กองเรือรบอาจจะล่าถอยไปยังน่านน้ำที่ยากแก่การเข้าถึง ซึ่งหากข้าศึกจะเข้าโจมตีก็ต้องเสียอย่างมาก หรืออาจจะล่าถอยไปยังฐานทัพที่ป้องกันอย่างหนาแน่น ซึ่งอยู่

นอกพื้นที่ปฏิบัติการ และไม่สามารถโจมตีได้โดยใช้กองเรือเพียงอย่างเดียว แต่พื้นที่ตั้งรับในทะเลดังกล่าว แทบหาไม่ได้ในทางประวัติศาสตร์เมื่อเทียบกับการรบทางบก และหากประเมินค่าของพื้นที่ดังกล่าวในทะเลแล้ว แทบเทียบไม่ได้กับกรณีของการรบทางบก เหตุผลนั้นง่ายมากคือ กองเรือ ที่ละทิ้งตำแหน่งไปยังพื้นที่ตั้งรับ จะเปิดโอกาสให้ข้าศึกได้มาซึ่งเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องการคือ การควบคุมเส้นทางคมนาคมทางทะเล ในขณะที่ในการรบทางบก กองทัพที่อยู่ในพื้นที่ตั้งรับเป็นเวลานาน ถือว่าได้เปรียบเพราะสามารถควบคุมเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องการได้คือ ดินแดนที่ยึดได้ นอกจากนี้ กองทัพบก ที่ยึดพื้นที่ได้จะสามารถทำให้ข้าศึกอ่อนล้า และปรับสมดุลให้กลับมาเป็นฝ่ายได้เปรียบ แต่กองเรือที่อยู่ นิ่ง ๆ ไม่เคลื่อนกำลังมักจะปล่อยให้ข้าศึกดำเนินการรบได้โดยอิสระ ซึ่งจะทำให้ทรัพยากรการทำสงครามหมดลงไปเรื่อย ๆ

ดังนั้น สำหรับประเทศมหาอำนาจทางทะเล การตั้งรับทางเรือหมายถึง การรักษากองเรือให้คงอยู่ และต้องมีการเคลื่อนกำลังอย่างมีจุดมุ่งหมายและชัดเจน ในที่นี้จึงจะให้ชื่อของแนวความคิดเช่นนี้ว่า “กองเรือคงชีพ (A Fleet in Being)”

๔.๕ วิธีการปฏิเสธการครองทะเล : การโจมตีได้กลับ

สำหรับกำลังที่อ่อนแอกว่า การโจมตีได้กลับย่อมเป็นความมหัศจรรย์ให้กับฝ่ายที่ด้อยกว่าเสมอ ในขณะที่ฝ่ายอ่อนแอมิอาจจะเทียบกำลังได้ แม้กระทั่งจะปฏิเสธการใช้ทะเล แต่ก็ยังคงมีความหวังที่จะลดความอ่อนแอดังกล่าว โดยทำให้กำลังส่วนต่าง ๆ ของข้าศึกที่กระจุกกระจายให้ออกไปจากการปฏิบัติการ แม้ว่า จะเกิดขึ้นไม่บ่อยนักก็ตาม

การคิดค้นตอร์ปิโดทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่ไม่สามารถมองข้ามไปได้ ความสำคัญของแนวความคิดการใช้ตอร์ปิโดเกินกว่าจะคิดคำนวณได้ ไม่มีหลักฐานใดที่แสดงว่าความสำคัญของตอร์ปิโดจะมีมากในสภาวะปกติ และระหว่างกองเรือที่เผชิญหน้ากัน กรณีเดียวที่แสดงให้เห็นว่าตอร์ปิโด มีความสำคัญคือ การเปิดฉากโจมตีของญี่ปุ่นต่อกองเรือที่ พอร์ตอาร์เธอร์ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องระมัดระวังในการวิเคราะห์ความสำคัญของกรณีศึกษา นี้ ก่อนที่จะสร้างทฤษฎีการโจมตีได้กลับขึ้นมา จำเป็นต้องพิจารณาสภาวะแวดล้อมที่เป็นเงื่อนไขของปรากฏการณ์ดังกล่าว และผลที่เกิดขึ้นจากการใช้วิธีโจมตีได้กลับนั้น

หากพิจารณากรณีศึกษาของ พอร์ตอาร์เธอร์ แม้ว่าการใช้ตอร์ปิโดจะเป็นการจู่โจมข้าศึกโดยไม่ทันตั้งตัว แต่ในข้อเท็จจริงนั้นพบว่า สภาวะแวดล้อมที่เป็นเงื่อนไขของความสำเร็จเอื้อให้กับฝ่ายที่มีกำลังมากกว่าและกำลังตั้งรับ ไม่ใช่เป็นฝ่ายบุกโจมตี

เงื่อนไขแรกเกี่ยวข้องกับความยากในการระบุตำแหน่งที่ตั้งของเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น ความสำเร็จย่อมต้องมาจากการข่าวที่ถูกต้องชัดเจน และในการปฏิบัติการด้านการข่าว สิ่งที่ยากที่สุดที่จะได้มาคือ ตำแหน่งที่ตั้งของข้าศึกซึ่งเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาในแต่ละวัน ญี่ปุ่นมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกองเรือส่วนใหญ่ใน พอร์ตอาร์เธอร์ ที่ชัดเจน โดยปฏิบัติการอยู่ในบริเวณทั้งสมอด้ำนนอกแล่นเคลื่อนที่ไปมาอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ ทั้งที่สถานการณ์ระหว่างทั้งสองประเทศยังคลุมเครืออยู่หลายสัปดาห์ และการโจมตีจากตอร์ปิโดแบบไม่ทันตั้งตัวก็สามารถเกิดขึ้นได้ รัสเซียก็ไม่สนใจในการป้องกันตนเอง

ประเด็นที่สองที่จะกล่าวถึงในกรณีของ พอร์ตอาร์เธอร์ คือ เรื่องของประเทศมหาอำนาจที่มีกำลังป้องกันที่เปราะบางที่สุดต่อการโจมตีลักษณะนี้ ทุกอย่างดูเหมือนจะเป็นใจให้กับญี่ปุ่น เพราะก่อนหน้านี้ ๒ - ๓ วัน กองเรือรัสเซียได้รับคำสั่งให้เตรียมพร้อมต่อการถูกโจมตีจากตอร์ปิโด แต่ความมีวินัยของกองเรือรัสเซียมีตํานกจนเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งในแบบไม่ตั้งใจ ไม่มีการบรรจุกระสุนในลำกล้องปืน ลูกเรือไม่ประจำสถานีรบรัสเซียไม่พร้อมจะตั้งรับต่อการโจมตีใด ๆ มีเพียงเรือลาดตระเวน ๒ ลำที่ตรวจการณ์อยู่ แต่ก็ไม่สามารถยิงอาวุธได้โดยอิสระ ต้องรายงานต่อผู้บังคับบัญชาก่อน หรือไม่ก็ถูกข้าศึกโจมตี

การพัฒนาขีดความสามารถในการป้องกันดูเหมือนว่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญของการโจมตีได้กลับ และไม่มีอะไรที่จะคาดหวังได้ดีไปกว่าการโจมตีลักษณะนี้ในกรณีปกติแล้ว แต่การใช้กรณีศึกษาที่ พอร์ตอาร์เธอร์ เป็นทฤษฎีเลียนั้น ต้องระลึกไว้เสมอว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ไม่ปกติ เนื่องจากการโจมตีที่ไม่ได้มีการประกาศสงคราม รัสเซียก็ได้หันตั้งตัว แม้ว่าความสัมพันธ์จะอยู่ในขั้นตึงเครียดก็ตาม ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองเช่นนี้ การโจมตีได้กลับย่อมจะสร้างความสำเร็จได้โดยง่าย เพราะเป็นการโจมตีโดยไม่ได้หันตั้งตัว นอกจากนี้ กองเรือรัสเซียไม่ได้ไร้ประสิทธิภาพธรรมดา หากแต่อยู่ในสภาวะไร้การฝึกฝนใด ๆ ซึ่งเงื่อนไขนี้แทบจะเกิดขึ้นได้ยากกับมหาอำนาจทางทะเลอื่น ๆ

๒.๕ วิธีการใช้ประโยชน์จากการบรรลุวัตถุประสงค์การทำสงครามทางเรือ

๒.๕.๑ วิธีการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล : การรักษามิ้งจากการโจมตีของข้าศึก

วิธีการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล เป็นปฏิบัติการทางเรือทั้งหมดที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการได้มาซึ่งการครองทะเล หรือการปฏิเสธข้าศึกไม่ให้ได้การครองทะเล เราใช้ประโยชน์จากการครองทะเลในเวลาที่เราจะปฏิบัติการทางเรือใด ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านกองเรือของข้าศึก แต่จะเป็นการใช้เส้นทางคมนาคมทางทะเลเพื่อเป้าหมายของเราเอง หรือไม่ก็ขัดขวางไม่ให้ข้าศึกใช้เส้นทางดังกล่าว ปฏิบัติการดังกล่าวแม้จะมีความสำคัญเป็นรองการครองทะเล หรือการปฏิเสธการใช้ทะเล แต่ก็เป็นการที่ชักกันมาในสงครามทางเรือ สงครามทางเรือไม่ได้เริ่มต้นและจบลงที่การทำลายกองเรือของข้าศึก หรือการทำลายอำนาจของเรือลาดตระเวนของข้าศึก เพราะกองทัพเรือต้องปฏิบัติกิจในการป้องกันข้าศึกไม่ให้ข้ามทะเลมาโจมตีเราได้ รวมทั้งการรักษาเส้นทางลำเลียงกำลังทหารที่ออกไปปฏิบัติการนอกประเทศด้วย นอกจากนี้ ยังมีการขัดขวางเส้นทางการค้าของข้าศึก และการปกป้องเส้นทางการค้าของเราเองด้วย ปฏิบัติการทั้งหมดทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับได้การใช้ประโยชน์จากการครองทะเล โดยการที่เราใช้ทะเล หรือขัดขวางข้าศึกไม่ให้ใช้ทะเล แต่ไม่ได้พยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งการครองทะเล หรือปฏิเสธข้าศึกไม่ให้ได้การครองทะเล ปฏิบัติการทั้งสองประเภทใหญ่ ๆ นี้แตกต่างกันโดยรากฐานทางความคิด และวัตถุประสงค์ในทางยุทธศาสตร์ ปฏิบัติการทั้งสองอยู่ในระดับที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง

แน่นอนว่าในทางทฤษฎี ปฏิบัติการทางเรือเพื่อใช้ประโยชน์จากการครองทะเลควรจะเกิดขึ้นหลังจากเราได้การครองทะเลแล้ว กล่าวคือ เนื่องจากการครองทะเลเป็นเป้าหมายเฉพาะของการทำสงครามทางเรือ และการครองทะเลอย่างถาวรจะบรรลุได้ต้องอาศัยการทำลายกองเรือข้าศึกให้หมดสิ้นไป ดังนั้นหากพิจารณากันอย่างเคร่งครัดแล้ว ต้องไม่มีเป้าหมายอื่นใดมาขวางความพยายามบรรลุเป้าหมายสูงสุดซึ่งได้แก่การได้มาซึ่งการครองทะเลด้วยวิธีการรบแตกหัก อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ สงครามไม่ได้ตรงไปตรงมาตามหลักการทางทฤษฎี และการทำตามหลักการ อาจจะไม่บรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้เสมอไป เนื่องจากสงครามทางเรือมีเงื่อนไขพิเศษ มีปัจจัยปลีกย่อยมากมายมาเกี่ยวข้อง จึงทำให้การปฏิบัติการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล ต้องทำร่วมกับการได้มาซึ่งการครองทะเลหรือหลังจากที่ครองทะเลได้ สงครามตามความเป็นจริงเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางเรือ ทางบก ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางขวัญกำลังใจ ดังนั้น การปฏิบัติการทางเรือตามความเป็นจริง จึงไม่ใช่มาจากประเด็นทางยุทธศาสตร์ที่ทำ ความเข้าใจด้วยตรรกะทฤษฎีเพียงอย่างเดียวได้ ปัจจัยทางเรือไม่สามารถละเลยปัจจัยอื่น ๆ ได้ ปัจจัยหนึ่งหรือหลาย ๆ ปัจจัยต้องการปฏิบัติการใช้ประโยชน์จากการครองทะเลโดยทันทีเมื่อเริ่มต้น ไม่สามารถรอคอยให้กองทัพเรือครองทะเลสำเร็จก่อนได้ด้วยเหตุนี้ สงครามทางเรือจึงต้องอาศัยการปฏิบัติการทางเรือทั้งสองประเภทตั้งแต่เริ่มต้นไม่มากนัก

ดังนั้น จึงต้องเข้าใจความแตกต่างของรูปแบบการปฏิบัติการทางเรือพื้นฐานทั้งสองประเภท เพราะในช่วงสงครามจะเกิดความเร่งรีบและความตึงเครียด ซึ่งจะทำให้เกิดความสับสนระหว่างรูปแบบการปฏิบัติการทั้งสองได้ง่าย หากเราเข้าใจความแตกต่างดังกล่าวเป็นอย่างดี ในการรบจริงก็จะไม่หลงทาง และสามารถวางแผนได้ว่าต้องปฏิบัติการอะไร นานเท่าไร ไปไกลแค่ไหน ปฏิบัติอย่างไร และเป้าหมายสูงสุด

คืออะไร เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทะเลได้โดยเข้าใจความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้งสอง แม้จะเกิดความเสียง แต่เราก็สามารถสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นได้ และระดับประการการปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายที่มีคุณค่าได้ด้วยความแน่วแน่ เหนือสิ่งอื่นใด ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ฝ่ายเสนาธิการมองเห็นว่าหน่วยรองต้องบรรลุเป้าหมายใดเป็นพื้นฐาน และสามารถไว้วางใจมอบภารกิจใดให้ปฏิบัติ สุดท้ายคือ การพิจารณาเรื่องวัตถุประสงค์ที่หน่วยรองต้องทำให้สำเร็จ จำเป็นต้องเกิดจากความเข้าใจระหว่างกันได้มาซึ่งการครองทะเล การปฏิเสธการได้มาซึ่งการครองทะเล และการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล

ประเด็นที่กล่าวมาจะมีความชัดเจนมากขึ้น เมื่อพิจารณาการรักษาฝั่งจากการโจมตีของข้าศึก (Defence Against Invasion) ซึ่งสำคัญเป็นลำดับแรกในปฏิบัติการใช้ประโยชน์จากการครองทะเลทั้งสามประการ จากสมมติฐานที่มีอยู่ทั้งหมด ไม่มีสมมติฐานใดที่จะสร้างความสับสนให้กับการวางแผนได้มากเท่ากับสมมติฐานที่ว่า “เป้าหมายของการรบบทางเรือคือ กองเรือของข้าศึก” แน่แน่นอนว่า トラบใดที่ข้าศึกยังคงมีกองเรืออยู่ สมมติฐานนี้ย่อมเป็นจริงแน่นอนในกรณีที่เป็นปฏิบัติการเพื่อให้ได้มาซึ่งการครองทะเล แต่สำหรับปฏิบัติการเพื่อใช้ประโยชน์จากการครองทะเลนั้นไม่เป็นความจริง ในการพิจารณาการรักษาฝั่งจากการโจมตีของข้าศึก เป้าหมายของการป้องกันฝั่งคือ กำลังทางบกของข้าศึกที่จะรุกขึ้นฝั่งของเรา จากพื้นฐานความคิดดังกล่าว แผนการรบคือ การต่อต้านการโจมตีของข้าศึกต่อชายฝั่งของเรา

๒.๕.๒ วิธีการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล : การโจมตีและการป้องกันเส้นทางการค้า

แนวคิดพื้นฐานในเรื่องของการโจมตี และการป้องกันเส้นทางการค้าสามารถสรุปได้จากคำกล่าวโบราณที่ว่า “ที่ใดก็ตามที่มีซากสัตว์ จะมีแร้งมารวมตัวกันเสมอ” ที่ใดก็ตามที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดที่นั่นก็จะต้องมีการป้องกันที่แข็งแกร่งที่สุดด้วยเช่นกัน และหากเทียบระหว่างพื้นที่สมบูรณ์กับพื้นที่ไม่สมบูรณ์เพื่อวัตถุประสงค์ในทางยุทธศาสตร์ เราก็สามารถแยกพื้นที่ทั้งสองแบบได้อย่างชัดเจน สำหรับเส้นทางการค้าพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์จะหมายถึงท่าเรือที่มีเรือเข้าออกเป็นจำนวนมาก รวมทั้งจุดซุ้คพอยด์ที่เรือสินค้าใช้เป็นทางผ่านตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ ส่วนพื้นที่ที่ไม่อุดมสมบูรณ์จะหมายถึงเส้นทาง ขนาดใหญ่ที่เชื่อมจุดสำคัญ ๆ และเชื่อมจุดซุ้คพอยด์ต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ การโจมตีเส้นทางการค้าจะปรากฏออกมาในสองรูปแบบ รูปแบบแรกคือ การโจมตีท่าเรือ รูปแบบที่สองคือ การโจมตีในทะเลเปิด การโจมตีที่ท่าเรือจะได้ประโยชน์มากกว่า แต่อาศัยกำลังและความพยายามสูงกว่า ส่วนการโจมตีในทะเลจะมี ความไม่แน่นอนสูงกว่า แต่ใช้กำลังที่น้อยกว่า และมีความเสี่ยงไม่มากนัก

จากการวิเคราะห์ดังกล่าว จะนำมาซึ่งความขัดแย้งในตัวเองของข้าศึกซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การโจมตีการค้าต่อฝ่ายเราล้มเหลวกล่าวคือ ที่ใดก็ตามที่การโจมตีมีความน่ากลัวที่สุด การป้องกันก็จะง่ายที่สุด แผนการรบใดก็ตามที่การทำลายการค้าเป็นเป้าหมายพื้นฐาน ย่อมสื่อว่าฝ่ายนั้นย่อมมีกำลังทางเรือที่ด้อยกว่า สมมติว่าถ้าข้าศึกมีกำลังทางเรือที่เหนือกว่า จะใช้วิธีการอื่นโดยเปลี่ยนความเหนือกว่านี้เป็นการควบคุมทะเล โดยการรบแตกหักหรือการปิดล้อม ดังนั้น เราจะต้องตั้งสมมติฐานไว้ก่อนว่าฝ่ายที่เลือกใช้วิธีการโจมตีการค้าเป็นเป้าหมายหลัก คือฝ่ายที่ต้องเผชิญกับกำลังทางเรือที่มีขนาดใหญ่กว่า ยกเว้นกรณีพิเศษเท่านั้นที่คู่ต่อสู้มีกำลังเท่าเทียมกัน จริงที่ว่าความยากของการป้องกันเส้นทางการค้าอยู่ที่ความใหญ่ของทะเลที่เส้นทางการค้าไปถึง ในทางกลับกัน พื้นที่ซึ่งดูเหมือนว่าเรือต่าง ๆ จะมากระจุกตัวกัน และหากป้องกันได้ไม่ดี ก็จะมีประจักษ์จากการโจมตีได้ แต่หากฝ่ายใดมีกำลังเหนือกว่าก็จะสามารถยึดครองได้ พื้นที่ใดที่อยู่นอกเหนือจากนี้ การยึดครองและการโจมตีพื้นที่ดังกล่าวให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น สมมติฐานเบื้องต้นของการโจมตีการค้าเครื่องมือที่ใช้โจมตีก็จะหมายถึงเครื่องมือที่ใช้ป้องกันด้วยเช่นกัน

นอกเหนือจากหลักการพื้นฐานที่กล่าวมาแล้ว เราต้องพิจารณาประเด็นอื่นซึ่งสำคัญไม่ต่างกันด้วย เพราะธรรมชาติของการคมนาคมทางทะเล การโจมตีและการป้องกันเส้นทางการค้าเชื่อมโยงโดยตรงกับปฏิบัติการหนึ่งซึ่งเกือบจะแยกจากปฏิบัติการอื่นไม่ได้ เพราะแนวคิดทั้งสองประการต้องอาศัยการ

ยึดครองเส้นทางคมนาคมทางทะเลเหมือนกัน รูปแบบที่ดีที่สุดของการโจมตีการค้าคือ การทำลาย ฐานทัพ และปิดล้อมท่าเรือพาณิชย์ของข้าศึก แต่วิธีการเช่นนี้ นอกจากจะต้องอาศัยการปิดล้อมฐานทัพเรือที่อยู่ใกล้แล้ว ยังต้องมีการป้องกันเส้นทางการค้าของฝ่ายเราเอง แม้ว่าฐานทัพท่าเรือของข้าศึกจะไม่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติการของเราก็ดำเนินการ ในการเข้ายึดจุดสำคัญที่เกี่ยวกับการค้าทางทะเล แนวคิดการโจมตีและการป้องกันทั้งสองประการยังแยกกันไม่ออก เนื่องจากส่วนใหญ่จุดสำคัญดังกล่าวอยู่ในเส้นทางคมนาคมที่ใช้ร่วมกัน ดังนั้น การพิจารณาเรื่องนี้จะต้องมองจากเรื่องของการป้องกันเป็นหลัก

๒.๕.๓ วิธีการใช้ประโยชน์จากการครองทะเล : การโจมตี ป้องกัน และสนับสนุนปฏิบัติการนอกประเทศ

การโจมตีในดินแดนข้าศึก และการป้องกันการโจมตีจากข้าศึกจากนอกประเทศ ใช้มาตรการสำหรับการปฏิบัติตามหลักการโจมตีและการป้องกันเส้นทางการค้า เพราะในทั้งสองกรณีเป็นประเด็นเกี่ยวกับการควบคุมเส้นทางคมนาคมทางทะเล และโดยทั่วไป การควบคุมเส้นทางคมนาคมย่อมมีวัตถุประสงค์ไม่เพื่อการโจมตี ก็เพื่อการป้องกัน แต่เมื่อจะต้องปฏิบัติการนอกประเทศ เสรีภาพในการเดินเรือไม่ใช่เป็นเพียงข้อพิจารณาเดียวเท่านั้น หน้าที่ของกองเรือไม่ได้จบลงที่การป้องกันกองเรือลำเลียงทหารที่กำลังเดินทางในทะเลเท่านั้น เว้นเสียแต่เป้าหมายปลายทางจะเป็นพื้นที่ของมิตรประเทศ แต่โดยปกติถ้าเป้าหมายเป็นพื้นที่ของข้าศึก ย่อมต้องมีการต่อต้านการปฏิบัติของฝ่ายเราอย่างแน่นนอน ดังนั้น หน้าที่ของกองเรือจึงมีเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเป็นหน้าที่การสนับสนุนปฏิบัติการนอกประเทศ และต้องอาศัยการปฏิบัติการร่วม ซึ่งจะแตกต่างจากการป้องกันเส้นทางการค้าอย่างชัดเจน แต่หากไม่พิจารณาประเด็นนี้ วิธีการป้องกันจะไม่แตกต่างกัน โดยจะใช้กำลังตามภัยคุกคามตามเส้นทางเดินเรือ อย่างไรก็ตาม การโจมตีดินแดนข้าศึคนั้น การพิจารณากำลังที่ใช้ตามภัยคุกคามดังกล่าวย่อมไม่เพียงพอ เพราะไม่ว่าความเสี่ยจะมีน้อยเพียงใดก็ตาม มาตรการการป้องกันจะต้องมีมากพอที่จะใช้ในการกีดกันการสนับสนุนปฏิบัติการต่อดินแดนข้าศึก

แง่มุมที่ซับซ้อนที่สุดในประเด็นนี้คือ การโจมตีดินแดนข้าศึกจะหลีกเลี่ยงได้หรือไม่ จากมุมมองในระดับยุทธศาสตร์ มุมมองนี้ไม่ได้ต่างออกไปจากหัวข้อแรกคือ การต่อต้านการโจมตีของข้าศึก ไม่ว่าภัยคุกคามจากข้าศึกจะเล็กหรือใหญ่ กฎพื้นฐานคือเรือลำเลียง (ไม่ใช่เรือคุ้มกัน) จะต้องเป็นเป้าหมายพื้นฐานของกองเรือตามหลักนิยมเดิม เราต้องจมเรือคุ้มกันหรือจำกัดการปฏิบัติของเรือคุ้มกัน แต่ไม่มีทางจะกำหนดให้เรือคุ้มกันเป็นเป้าหมายเบื้องต้น ขอย้ำอีกครั้งว่าหลักนิยมข้อนี้ระบุว่า “เรือลำเลียงกำลังพลของข้าศึกจะต้องเป็นเป้าหมายพื้นฐานของการโจมตีเสมอ (The Transports of The Enemy are to be your Principal Object.)”

การทำสงครามทางเรือในปัจจุบัน

๑ สมุทธานุภาพและโลกาภิวัตน์

ในช่วงศตวรรษที่ ๒๑ กระแสของโลกาภิวัตน์ มีผลต่อรัฐและการดำเนินนโยบายของรัฐ จึงถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญต่อสภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ของรัฐต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน และมีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายการป้องกันประเทศและนโยบายทางทะเลของรัฐ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อขนาดรูปแบบ องค์ประกอบและหน้าที่ของกองทัพอากาศในที่สุด

ปัจจุบัน รัฐต่าง ๆ ในโลกสามารถแบ่งโดยใช้เกณฑ์การแบ่งเรื่องการพัฒนาการด้านเศรษฐกิจเป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) รัฐก่อนสมัยใหม่ (Pre-Modern State) ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นรัฐเกษตรกรรมที่พึ่งตนเองเป็นหลัก มีระดับการขึ้นต่อกันทางเศรษฐกิจ (Economic Interdependence) อย่างจำกัด ๒) รัฐสมัยใหม่

(Modern State) ซึ่งเป็นรัฐเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาการผลิตทางอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นหลังสนธิสัญญาเวสต์ฟาเลียในปี ค.ศ. ๑๖๔๘ โดยรัฐสมัยใหม่โดยธรรมชาติแล้วจะต่อสู้แข่งขันและมีความคาดหวังตามแนวความคิด “สำนึกนิยม (Realist)” ที่มุ่งต่อสู้แย่งชิงในทรัพยากร ดินแดน อิทธิพลและอำนาจให้กับรัฐตนเอง

๓) รัฐหลังสมัยใหม่ (Post-Modern State) จะมีเศรษฐกิจการเมืองที่มีประสิทธิภาพในหลายลักษณะและเชื่อมโยงกันโดยอาศัยข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของโลกาภิวัตน์ และมีมุมมองความร่วมมือระหว่างรัฐเป็นเรื่องธรรมชาติและต้องการให้เกิดระบบโลกที่รัฐต่าง ๆ ร่วมมือกันโดยมีเป้าหมายในการเปิดเสรีและการขึ้นต่อกันและกันมากยิ่งขึ้น

รัฐก่อนสมัยใหม่อาจยังคงพบเห็นได้ในพื้นที่กันดารในแอฟริกา หมู่เกาะขนาดเล็กในแปซิฟิกตอนใต้ เขตโซมาเลียและพื้นที่อื่น ๆ ได้บ้าง แต่รัฐส่วนใหญ่ในระบบโลกมักจะเป็นรัฐสมัยใหม่ หรือมีแนวโน้มที่จะแปรสภาพไปเป็นรัฐหลังสมัยใหม่สูง เมื่อเป็นดังนี้ รัฐในยุโรปและอีกหลายรัฐในเอเชีย-แปซิฟิก เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น มักจะเป็นรัฐหลังสมัยใหม่ที่มีความเป็นรัฐสมัยใหม่ในตัวเองด้วยเช่นกัน ในภาวะปัจจุบันรัฐสมัยใหม่และรัฐหลังสมัยใหม่ จึงไม่สามารถที่จะแย่งกันได้อย่างเด่นชัด

อย่างไรก็ตามแนวความคิดของรัฐทั้งสามรูปแบบนั้นไม่ใช่การตัดสินความดี-เลวของรัฐ แต่เป็นรูปแบบการแบ่งแยกรัฐตามมุมมองของผลประโยชน์ที่มีต่อรัฐตนเองที่แตกต่างกัน รัฐก่อนสมัยใหม่ที่มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมิได้มีผลต่อการอยู่รอดของรัฐตนเองมากนัก กับรัฐสมัยใหม่และรัฐหลังสมัยใหม่ที่จะให้ความสำคัญกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของรัฐเหมือนกัน แต่อาจมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ รัฐสมัยใหม่จะมีมุมมองในผลประโยชน์ของรัฐตนเอง และหากระแสต่อรัฐอื่นที่จะเข้ามาแย่งชิงสิ่งเหล่านั้นไป ด้วยเหตุนี้ภัยคุกคามของรัฐสมัยใหม่จึงมักจะเป็นรูปแบบของภัยคุกคามแบบดั้งเดิม (Traditional หรือ Conventional Threat) ส่วนรัฐหลังสมัยใหม่ที่มีความขึ้นต่อกันทางเศรษฐกิจ (Economic Interdependence) สูง จะมองเห็นผลประโยชน์ของรัฐที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน และต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อรองรับต่อภัยคุกคามที่จะทำให้ระบบโลกมีอันต้องล่มสลายลง ภัยคุกคามโดยส่วนใหญ่ของรัฐหลังสมัยใหม่ จึงมักเป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (Non-Traditional หรือ Non-Conventional Threat)

ตัวแสดงที่เป็นรัฐในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีอยู่ทั้ง ๓ รูปแบบ แต่การศึกษาและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ทางทะเล ยุทธศาสตร์ทางเรือ จนไปถึงแผนการเสริมสร้างกำลังรบมักจะให้ความสำคัญกับรัฐในสองรูปแบบหลัง คือรัฐสมัยใหม่ และรัฐหลังสมัยใหม่ เนื่องจากเป็นแนวความคิดและรูปแบบที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบันที่นักยุทธศาสตร์ให้ความสนใจ และยังเป็นข้อถกเถียงอยู่ว่าแนวความคิดใดจะอธิบายความจริงได้ดีกว่ากัน โดยข้อถกเถียงถึงวิสัยทัศน์ทั้งสองรูปแบบนี้ได้นำไปสู่การกำหนดแนวคิดเรื่องสมุทธานุภาพ ๒ รูปแบบในศตวรรษที่ ๒๑ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างกองทัพเรือในรูปแบบของ กองทัพเรือสมัยใหม่ (The Modern Navy) และกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ (The Post Modern Navy)

๒. กองทัพเรือสมัยใหม่ และกองทัพเรือหลังสมัยใหม่

๒.๑ กองทัพเรือสมัยใหม่ (The Modern Navy) จะเป็นรูปแบบของกองทัพเรือที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐสมัยใหม่ที่จะระแวดระวังผลของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อความมั่นคงและอธิปไตยของตนเองมากกว่าผลประโยชน์ร่วม และมีแนวโน้มที่จะมีนโยบายเศรษฐกิจแบบปกป้อง (Protectionist) มากกว่าการที่จะร่วมมือกับรัฐอื่น ๆ ในการรักษาระบบการค้าระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้แนวความคิดของกองทัพเรือสมัยใหม่จะเป็นไปตามแบบดั้งเดิม คือ การหมกมุ่นอยู่กับผลประโยชน์ของชาติตนเองมากกว่าจะคิดร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ และมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการป้องกันประเทศและผลประโยชน์เฉพาะหน้ามากกว่าจะปกป้องระบบโลกาภิวัตน์

แนวคิดของรัฐสมัยใหม่ที่ส่งผลต่อมุมมองของกองทัพเรือสมัยใหม่ จะประกอบไปด้วย

๑) การป้องปรามด้วยนิวเคลียร์และการป้องกันด้วยขีปนาวุธ (Nuclear Deterrence and Ballistic Missile Defence) ซึ่งรูปแบบและขีดความสามารถที่ตอบสนองต่อความขัดแย้งระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือแม้แต่ในภัยคุกคาม

ที่เกิดขึ้นจากตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เช่น เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างกองทัพเรือศรีลังกาและกลุ่ม “พยัคฆ์ทะเลทมิฬ (Sea (Tamil) Tigers)” ๒) การควบคุมทะเล (Sea Control) เป็นความโดดเด่นของกองทัพเรือสมัยใหม่ โดยเน้นแนวความคิดการควบคุมทะเลแบบมาฮาน (Mahanian) และสาขาการปฏิบัติการทางเรือทั้งหมดที่ทำให้การทำสงครามทางเรือเป็นไปได้โดยอิสระ หรือกล่าวให้เข้าใจโดยง่าย คือ การมุ่งเตรียมความพร้อมในการทำสงครามแบบ “กองเรือต่อกองเรือ (Fleet versus Fleet)” ๓) แนวคิดการขยายอำนาจจากเรือสู่มัง (Narrower Concepts of Maritime Power Projection) โดยมองว่าการปฏิบัติการนอกประเทศในรูปแบบที่ประเทศต่าง ๆ ร่วมมือกันเกิดขึ้นได้ยาก และวิธีการขยายอำนาจจากเรือสู่มังอย่างในช่วงสงครามโลก เช่น ชัดความสามารถในการยกพลขึ้นบกและการโจมตีชายฝั่งจากทะเลซึ่งเป็นรูปแบบของสงครามตามแบบเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้มากกว่า นำไปสู่ความพยายามดำรงขีดความสามารถหรือพัฒนาศักยภาพของกองทัพเรือให้มีขีดความสามารถตอบโต้ข้าศึกอย่างสมดุลง (Symmetrical) ๔) ระเบียบที่ดีทางทะเล หรือสมุทรภิบาล (Good Order at Sea) มุมมองในด้านนี้ต่างก็มีความสำคัญ สำหรับรัฐสมัยใหม่ไม่ต่างจากรัฐหลังสมัยใหม่ แต่ในกรณีของรัฐสมัยใหม่จะเน้นที่การป้องกันผลประโยชน์ของประเทศและอำนาจอธิปไตยในน่านน้ำของตนเองโดยเฉพาะ ๕) ความเห็นร่วมกันในประเด็นทางทะเล (Maritime Consensus) ซึ่งมีความระมัดระวังเรื่องความเห็นร่วมกันในประเด็นทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “ความเป็นพันธมิตรร่วมกันระหว่างประเทศในเรื่องทางทะเล (Global Maritime Partnership)” เพราะจะทำให้ต้องยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยของประเทศตนเองกร่อนลง

ความแตกต่างระหว่างกองทัพเรือสมัยใหม่และกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ยังรวมไปถึงการพัฒนาการของ “ปัจจัยขับเคลื่อน (Enablers) โดยมีหลักการ ๒ ประการที่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนกองทัพเรือสมัยใหม่ คือ ๑) กองทัพเรือที่สมดุล (A Balanced Fleet) เป็นความพยายามดำรงแนวทางการรบแบบดั้งเดิมและเป็นกองทัพเรือที่สมดุล โดยเลือกที่จะไม่ลดขีดความสามารถในการปฏิบัติการโดยอิสระของตนเองลง และจะต้องพยายามดำรงขีดความสามารถรอบด้านแบบอิสระให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยเหตุนี้กองทัพเรือสมัยใหม่จะไม่ยอมรับเพียงการเสริมสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะ (A Focused Fleet) ซึ่งจะต้องพึ่งพาผู้อื่นให้เข้ามาช่วย ๒) ฐานการผลิตอุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ (An Indigenous Defence Industrial Maritime Base) อันเป็นความมุ่งมั่นที่จะดำรงฐานทัพเรือหรือการผลิตอุตสาหกรรมป้องกันประเทศไว้ในประเทศ

๒.๒ กองทัพเรือหลังสมัยใหม่ (The Post Modern Navy) สมุททานุภาพเป็นหัวใจของโลกาภิวัตน์ ในลักษณะที่กำลังทางบกและทางอากาศไม่สามารถทำได้ เนื่องจากระบบโลกาภิวัตน์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคมนาคมขนส่งทางทะเล ด้วยเหตุนี้ การปกป้องระบบโลกาภิวัตน์ทั้งทางตรงด้วยการปฏิบัติการในทะเล (การป้องกันเรือสินค้า) และทางอ้อมด้วยปฏิบัติการบนบก (ใช้การป้องกันฐานทัพเรือและจุดยุทธศาสตร์สำคัญที่ส่งผลต่อการคมนาคมทางทะเล) จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยมีข้อสังเกต ๒ ประการเกี่ยวกับภารกิจของกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ ประการแรก คือ ภารกิจของกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ต้องอาศัยกำลังพลไปปฏิบัติงานในแนวหน้า ประการที่สอง คือ การป้องกันระบบโลกาภิวัตน์ยังต้องอาศัยขีดความสามารถทางเรือที่ครอบคลุมย่านแห่งความขัดแย้ง (Spectrum of Conflict) ทั้งหมดซึ่งมีขอบเขตที่กว้างมากขึ้นในปัจจุบัน

การที่กองทัพเรือหลังสมัยใหม่จะทำภารกิจได้ครบถ้วนตามย่านความขัดแย้งได้นั้น กองทัพเรือจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์และกำลังรบให้มีขีดความสามารถใน ๔ ประเด็น สองประเด็นแรกเป็นการตีความภารกิจของกองทัพเรือสมัยใหม่ในมุมมองที่แตกต่างออกไป ส่วนสองประเด็นหลังเป็นมุมมองที่เกิดขึ้นใหม่ ประกอบไปด้วย ๑) การควบคุมทะเล (Sea Control) คือ การดำรงความสามารถในการใช้ทะเลเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่ยังคงเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ทะเลทั้งในกองทัพเรือสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ แต่สำหรับกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ การควบคุมทะเลจะไม่ได้อาศัยวัตถุประสงค์เพื่อปฏิบัติการในทะเลเปิด (Open Ocean Operations) ต่อกองทัพเรือข้าศึก แต่จะเป็นปฏิบัติการตามแนวชายฝั่งที่ประจักษ์ต่อภัยคุกคามในหลายรูปแบบ กับการควบคุมทะเลจะมุ่งสู่ประเด็นเรื่อง “การทำให้ทะเลปลอดภัย” ในความหมายเพื่อเป็น

ประโยชน์ต่อตนเองลดลงแต่การทำให้ทะเลมั่นคงสำหรับทุกคนที่ไม่ใช่ภัยคุกคามต่อระบบฯ สามารถใช้ทะเลได้อย่างเสรีเพิ่มขึ้น ๒) ปฏิบัติการนอกประเทศ (Expeditionary Operations) เนื่องจากความไร้ระเบียบในทะเลที่มีมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นบนบก การทำงานของกองทัพเรือในทะเลจึงเป็นการจัดการที่ “อาการ” ของปัญหา มากกว่าการแก้ที่ “สาเหตุ” ในการจัดการกับสาเหตุเหล่านี้ กองทัพเรือจำเป็นต้องมีอำนาจในการปฏิบัติการบนบก ด้วยจึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุดในทางยุทธศาสตร์ ๓) ระเบียบที่ดีทางทะเลหรือสมุทรภิบาล (Good Order at Sea) ระบบโลกาภิวัตน์จะเติบโตได้เมื่อการค้าก่อประโยชน์ร่วมให้ประเทศต่าง ๆ และเกิดขึ้นภายใต้สภาวะแวดล้อมที่มีระเบียบทั้งบนบกและในทะเล การจัดการให้เกิดระเบียบที่ดีในทะเล คือ การจัดการกับภัยคุกคามในทะเล ประกอบด้วย อาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โจรสลัด การค้ามนุษย์ การค้ายาเสพติด การค้าอาวุธ และการก่อการร้ายข้ามชาติ กับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมสภาพจากการกอบโกยทรัพยากรในทะเล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงบทบาทเรื่องการรักษากฎหมายให้มากยิ่งขึ้น ๔) การดำรงความเห็นร่วมกันในประเด็นทางทะเล (The Maintenance of a Maritime Consensus) ซึ่งจะมองการสนับสนุนภารกิจของกองทัพเรือ ถือเป็นความจำเป็นอันดับหนึ่งในการคุ้มครองระบบโลกาภิวัตน์ ด้วยเหตุนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่กองทัพเรือต้องยอมรับความสำคัญของความคิดเห็นประชาชนทั้งของตนเองและของโลก นำไปสู่การปรับบทบาทการใช้สมุททานุภาพ เพื่อการช่วยเหลือ หรือในทางสงบและสร้างสรรค์ (Benign)

ในส่วนของปัจจัยขับเคลื่อนกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้กองทัพเรือสามารถปฏิบัติตามภารกิจดังกล่าวมาแล้วข้างต้นได้นั้น จะประกอบไปด้วย ๑) กองทัพเรือที่ใช้เพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศ (Contributory Fleets) ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงบทบาทจากกำลังป้องกันฝั่งไปเป็นกำลังปฏิบัติการนอกประเทศ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ ประกอบกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทำให้ไม่มีประเทศใดสามารถแก้ปัญหาด้านความมั่นคงได้โดยลำพัง การใช้กำลังทางเรือร่วมกันจึงมีความจำเป็นและต้องส่งเสริมภาพในการปฏิบัติการและการเมืองในการร่วมมือกับประเทศอื่นที่ตามมา การเตรียมกำลังรบจึงเป็นการร่วมมือและเสริมสร้างขีดความสามารถเฉพาะด้าน (A Focused Fleet) อันจะเป็นประโยชน์สูงสุดเมื่อปฏิบัติงานร่วมกันนั่นเอง ๒) ตลาดการค้ายุทธโประภัณฑ์ที่เปิดเสรี (An Open Defence Market) กลไกของตลาดเสรีทำให้กองทัพเรือหลังสมัยใหม่อาจจะได้รับยุทธโประภัณฑ์ที่ต้องการจากต่างประเทศได้อย่างรวดเร็วและถูกกว่าการพึ่งพาอุตสาหกรรมป้องกันประเทศของตนเอง

๓. วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการทางเรือ

วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติการทางเรือไม่ว่าจะเป็นกองทัพเรือสมัยใหม่ที่หมกมุ่นอยู่กับผลประโยชน์ของชาติตนเอง และมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการป้องกันประเทศและผลประโยชน์เฉพาะหน้า หรือกองทัพเรือหลังสมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับการปกป้องระบบโลกาภิวัตน์ โดยแสดงออกโดยความร่วมมือกันเพื่อรักษาไว้ผลประโยชน์ร่วมกันก็ตาม กองทัพเรือเหล่านี้ต่างกำหนดวัตถุประสงค์การปฏิบัติการทางเรือที่มีความใกล้เคียงกัน แต่สิ่งที่มีความแตกต่างกันของกองทัพเรือทั้งสองลักษณะนั้น สามารถตรวจสอบได้จากการกำหนดบทบาทกองทัพเรือ ๓ บทบาท คือ ๑) บทบาทในด้านการปฏิบัติการทางทหาร (Military Role) ๒) บทบาทในด้านการรักษากฎหมายและช่วยเหลือ (Constabulary and Benign Role) ๓) บทบาทในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Diplomatic Role) โดยกองทัพเรือสมัยใหม่มักให้ความสำคัญกับบทบาทในด้านการปฏิบัติการทางทหารมากกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ กับบทบาทในด้านการรักษากฎหมายและช่วยเหลือ และบทบาทในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จะเป็นไปเพื่อสนับสนุนบทบาทการปฏิบัติการทางทหารหรือเป็นบทบาทที่ได้รับมอบหมายนอกเหนือจากการป้องกันประเทศตามกฎหมายอื่น ส่วนกองทัพเรือหลังสมัยใหม่มักจะให้ความสำคัญกับบทบาทในด้านการรักษากฎหมายและช่วยเหลือ และใช้บทบาทในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการแก้ปัญหาทางทะเลเพื่อรักษาระบบโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้

เพื่อให้การศึกษาหลักการและวิธีการทำสงครามทางเรือในปัจจุบันจึงเป็นการให้มุมมองเฉพาะการปฏิบัติการทางเรือเพื่อบทบาทด้านการทหารเท่านั้น

การใช้กำลังทางเรือในบทบาทด้านการทหารยังคงดำรงอยู่บนพื้นฐานของการทำให้ได้มาและดำรงการครองทะเล/การควบคุมทะเล หรือไม่ก็เป็นการปฏิเสธการกระทำเช่นเดียวกันของฝ่ายข้าศึกต่อฝ่ายเรา ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นในทะเล (At Sea) และเป็นเป้าหมายโดยตรงของการปฏิบัติการทางเรือกับแนวความคิดที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่ต่อเนื่องจากการปฏิบัติการในทะเลเพื่อให้สามารถใช้อำนาจที่มีอยู่นั้นไปตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ ซึ่งเอกสารบางเล่มอาจตีความว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากสมุททานุภาพ แต่บางกองทัพเรือ เช่น กองทัพเรือสหรัฐฯ จะมองว่าเป็นวัตถุประสงค์อีกประเภทหนึ่งที่ตนเองจะต้องบรรลุและเกิดขึ้นจากทะเล (From the Sea)

๓.๑ วัตถุประสงค์การปฏิบัติการทางเรือในทะเล (At Sea)

๑) การครองทะเล (Command of the Sea) ในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ มักใช้คำว่า การครองทะเล เสมือนเป็นคำ ๆเดียวกับ สมุททานุภาพ ทำให้แนวความคิดนี้เป็นเป้าหมายหลักของนักยุทธศาสตร์ทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงต้นและกลางของศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งแนวความคิดเช่นนี้จะฉายภาพให้เห็นว่าการครองทะเลเป็นแนวความคิดเชิงสมบูรณ์ (Absolute) เท่านั้น และเป็นสถานะที่ฝ่ายเราสามารถใช้ประโยชน์จากทะเลที่ครอบครองโดยที่ฝ่ายข้าศึกไม่สามารถต่อต้านได้เลย อีกทั้งยังเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นว่ากองทัพเรือเล็ก ๆ ไม่อาจเรียกร้องอำนาจใด ๆ ในพื้นที่ที่ฝ่ายมีอำนาจเหนือกว่าครอบครองได้เลย

ถึงแม้ว่านักยุทธศาสตร์หลายท่าน เช่น มาฮาน โคลอมบ์ คอร์เบตต์ และริชมอนด์ จะมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการครองทะเลเป็นวัตถุประสงค์หลักของการปฏิบัติการทางเรือก็ตาม แต่ในเรื่องนี้ คอร์เบตต์ มีมุมมองว่าการดำเนินการดังกล่าวอาจมีความเสี่ยงสูงมาก ถ้าอีกฝ่ายมีกำลังมากและมีอาวุธยุทธโธปกรณ์ที่ดี ด้วยเหตุนี้การครองทะเลจึงเป็นวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นได้ยาก และเป็นมุมมองที่กว้างขวางจนเกินไป อันจะทำให้ นักยุทธศาสตร์หลงลืมเป้าหมายปลายทางของการปฏิบัติการทางเรือที่แท้จริง แต่กลับไปให้ความสนใจที่จะบรรลุ วัตถุประสงค์ในการครองทะเลแทนเท่านั้น

๒) การควบคุมทะเล (Sea Control) จากคำกล่าวของคอร์เบตต์ “การครองทะเล ไม่เคยเป็น และไม่มีวันจะเป็นจุดมุ่งหมายในตัวเอง อย่างไรก็ตามนโยบายในการรบทางทะเลมักมิได้พิจารณาถึงประเด็นดังกล่าว เรามักหลงลืมว่าสิ่งใดเกิดขึ้นบ้างในสงครามในอดีต เรามักพิจารณาเพียงแค่ช่วงเวลาสำคัญ ๆ ในการรบทางเรือ บ่อยครั้งที่เรามักจะสันนิษฐานว่าการทำลายกองเรือศัตรูจะช่วยแก้ปัญหาทั้งหมดได้” แสดงให้เห็นมุมมองที่แตกต่างจากแนวความคิดของ มาฮาน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำสงครามทางเรือที่เปลี่ยนแปลงไปจากการต้องการครองความเหนือกว่า มุมมองของ คอร์เบตต์ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการครอบครองหรือแย่งชิงเพื่อให้ได้มาเฉพาะทางกายภาพ แต่มีความหมายถึง การสามารถใช้ทะเลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การครองทะเลจึงมิใช่ “การครองทะเลเป็นอำนาจผูกขาดที่มีผู้ถือครองอยู่ได้เพียงผู้เดียวเป็นสิ่งที่อาจแบ่งปัน และสามารถนำมาใช้ได้กับเพียงแค่ประเทศเดียวในเวลาใดและเวลาหนึ่งเท่านั้น” ตามที่ มาฮาน นำเสนอแต่เพียงอย่างเดียว การครองทะเลยังมีความหมายในเชิงสัมพัทธ์ (Relative) อีกด้วย ซึ่ง คอร์เบตต์ มักใช้คำว่า การครองทะเลเชิงปฏิบัติการ (Working Sea Command) และคาสเท็กซ์ (Castex) ก็กล่าวไว้อย่างชัดเจนที่สุดในบรรดานักยุทธศาสตร์ทะเล โดยกล่าวว่า “อำนาจการครองทะเลแล้งมิได้เป็นอำนาจที่แท้จริง หากแต่เป็นอำนาจเชิงสัมพัทธ์ (Relative) เป็นอำนาจที่ไม่สมบูรณ์” โดยมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการครองทะเลเชิงสัมพัทธ์ คือ ปัจจัยเวลา และ ปัจจัยพื้นที่ นำไปสู่แนวความคิดการสร้างคำให้มีความแตกต่างกันไม่ให้เกิดความสับสนคือการควบคุมทะเล (Sea Control) เช่นในปัจจุบัน

ในปัจจุบันแม้แต่กองทัพเรือสหรัฐฯก็ได้ลดความสำคัญของการครองทะเลลงมา ดังเห็นได้จาก คำกล่าวของ พลเรือเอก สแตนฟิลด์ เทอร์เนอร์ (Admiral Stansfield Turner) เกี่ยวกับการ “ควบคุมทะเล” ที่ว่า

“การเปลี่ยนแปลงการใช้คำเช่นนี้อาจดูเหมือนเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่นับว่าเป็นความพยายามอย่างเห็นได้ชัดในอันที่จะแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการควบคุมทะเลอันเป็นผลมาจากวิวัฒนาการของเรือดำน้ำและเครื่องบิน คำบัญญัติใหม่ที่ว่า “การควบคุมทะเล” มีความหมายที่จะสื่อให้เห็นถึงการควบคุมพื้นที่จำกัด การควบคุมไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยง่ายอีกต่อไป ยกเว้นแต่ในความหมายที่จำกัดเท่านั้น ซึ่งก็คือในกรณีที่การควบคุมทะเลเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือเป็นไปเพื่อปฏิเสธไม่ให้ศัตรูสามารถใช้ในการควบคุมดังกล่าวได้อย่างสิ้นเชิง”

นอกจากนี้นักยุทธศาสตร์ทะเลอย่างเช่น พลเรือเอก เอคเคิลส์ (Admiral Eccles) แห่งกองทัพเรือสหรัฐฯ ยังมีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงการปฏิบัติการทางเรือในอดีตที่ผ่านมา และจำแนกการควบคุมทะเลออกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

- การควบคุมทะเลแบบเด็ดขาด (Absolute Sea Control) หรือที่เรียกว่าการครองทะเล (Command of the Sea) มีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ในอันที่จะปฏิบัติการใด ๆ โดยปราศจากการถูกแทรกแซงศัตรูไม่สามารถปฏิบัติการใด ๆ ได้เลย

- การควบคุมทะเลในการปฏิบัติการ (Working Sea Control) ความสามารถทั่วไปโดยไม่สามารถปฏิบัติการอย่างมีอิสระอย่างยิ่ง ศัตรูสามารถปฏิบัติการได้แต่ต้องเผชิญความเสี่ยงสูง

- การควบคุมทะเลในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง (Sea Control in Dispute) แต่ละฝ่ายต่างก็ปฏิบัติการด้วยความเสี่ยงสูงในระดับหนึ่ง การทำเช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยอำนาจในการปฏิบัติการในพื้นที่บางส่วนและในเวลาเพื่อปฏิบัติการใดปฏิบัติการหนึ่ง

- ศัตรูได้การควบคุมทะเลในการปฏิบัติการ (Enemy Working Sea Control) ตรงข้ามกับการควบคุมทะเลในการปฏิบัติการ (Working Sea Control)

- ศัตรูได้การควบคุมทะเลแบบเด็ดขาด (Enemy Absolute Sea Control) ตรงข้ามกับการควบคุมทะเลแบบเด็ดขาด (Absolute Sea Control)

๓) การปฏิเสธการใช้ทะเล (Sea Denial) จากคำกล่าวของ เทอร์เนอร์ แสดงให้เห็นอีกว่าการควบคุมทะเลจะประกอบไปด้วยแง่มุม ๒ ประการที่ต่างก็ส่งเสริมซึ่งกันและกันเสมอ ซึ่งก็คือ “การรักษาผลประโยชน์ทางทะเล (Sea Assertion) หรือการใช้ประโยชน์จากทะเล (Sea Use) และการปฏิเสธการใช้ทะเล (Sea Denial)” ซึ่งเป็นความเห็นที่สอดคล้องกับ คอร์เบ็ตต์ เกี่ยวกับเป้าหมายของสงครามทางเรือที่เป็นเรื่องของการได้มาซึ่งการครองทะเล (เป้าหมายเชิงบวก) หรือไม่ก็เป็นการป้องกันไม่ให้ข้าศึกได้มาซึ่งการครองทะเล (เป้าหมายเชิงลบ) โดยจะปฏิบัติไม่ทางตรงก็ทางอ้อมนั่นเอง การปฏิเสธการใช้ทะเล จึงเป็นวัตถุประสงค์ที่จะสกัดกั้นไม่ให้ฝ่ายข้าศึกสามารถใช้ประโยชน์จากทะเลมากกว่าความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทะเลของตนเอง

แต่อย่างไรก็ตามแนวความคิดเรื่อง “การปฏิเสธการใช้ทะเล” อาจจะยังมีมุมมองที่แตกต่างกันอยู่ ทางฝ่ายสหราชอาณาจักรอาจเห็นสอดคล้องกับ เทอร์เนอร์ แต่กองทัพเรือบางชาติก็มีมุมมองที่แตกต่างออกไป เช่น กองทัพเรือเกาหลีใต้ ที่มองว่าการปฏิเสธการใช้ทะเลเป็นยุทธศาสตร์ในการควบคุมทะเลโดยทางอ้อมที่จะนำไปสู่จุดหมายของการปฏิบัติการทางเรือ คือ การเอื้ออำนวยให้ฝ่ายเราใช้ทะเลในบางพื้นที่และบางเวลาให้เกิดประโยชน์ต่อฝ่ายเราได้ในท้ายที่สุดนั่นเอง ด้วยเหตุนี้หากเราจะถกเถียงกันให้ได้ข้อยุติที่ตรงกันทั้งหมดจึงเป็นเรื่องที่ยาก แต่ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดความสมดุลของกองทัพเรือระหว่างการปฏิเสธการใช้ทะเลและการควบคุมทะเลมากกว่าที่จะเป็นทางเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเมื่อฝ่ายเราอยู่ห่างจากขุมกำลังหลักทางทะเลของตนเองมากยิ่งขึ้นเท่าไร และยังมีกำลังเป็นรองเมื่อเทียบกับภัยคุกคามที่อยู่เบื้องหน้าแล้ว ก็ยิ่งสมควรที่จะหันไปเลือกปรับตัวประสงค์ในแง่ของการปฏิเสธการใช้ทะเลให้มากกว่าการควบคุมทะเล

๓.๒ วัตถุประสงค์การปฏิบัติการทางเรือจากทะเล (From the Sea) คอร์เบ็ตต์ กล่าวว่าไว้ว่า “การครองทะเลไม่เคยเป็นและไม่วันจะเป็นจุดหมายในตัวเอง” ด้วยเหตุนี้คุณค่าที่แท้จริงของการครองทะเลหรือควบคุมทะเล คือ ความสามารถในการใช้อำนาจที่มีอยู่นั้นเพื่อตอบสนองจุดหมายในทางยุทธศาสตร์และ

ปฏิเสธไม่ให้ศัตรูสามารถใช้ทะเลเช่นเดียวกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าประโยชน์ของการควบคุมทะเลในยุทธศาสตร์มีอยู่ ๒ ประการ คือ ความสามารถในการขยายแสนยานุภาพทางทหารสู่ฝั่งข้าศึก และความสามารถในการใช้ทะเลเป็นเครื่องมือในการขยายแสนยานุภาพดังกล่าวไปยังพื้นที่ขัดแย้ง

๑) การขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่ง (Maritime Power Projection) จะเกี่ยวข้องกับการขนส่งกองกำลังทางทหาร เพื่อส่งอิทธิพลโดยตรงต่อเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นทางบก โดย กอร์ชคอฟ (Gorshkov) ชี้ให้เห็นว่าสงครามเพื่อชาติ (Great Patriotic War) นั้นมี “เป้าหมายของการทำสงครามส่วนใหญ่บรรลุผลสำเร็จได้ก็ด้วยการเข้าครอบครองดินแดนของศัตรู” ซึ่งการที่จะดำเนินการเช่นนั้นได้กองทัพเรือจะต้องปฏิบัติการทางเรือเต็มขีดความสามารถในการส่งกำลังรบฝ่ายเราขึ้นไปยังพื้นที่ที่จะกำหนดจุดสิ้นสุดของการปฏิบัติการทางเรือครั้งนั้น ๆ โดยการขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่งนั้นอาจมาจากความต้องการหรือวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังต่อไปนี้

- การกำหนดผลการรบ คือ การใช้สมุททานุภาพเพื่อยุติความขัดแย้งโดยตรง เช่น การปฏิบัติการที่ ฟอล์กแลนด์ ในปี ค.ศ. ๑๙๘๒ ซึ่ง อังกฤษ ใช้สมุททานุภาพแยกเกาะต่าง ๆ ที่เกิดข้อพิพาทกันอยู่ในขณะนั้นออกจากแผ่นดินใหญ่ได้เป็นผลสำเร็จ ทั้งยังแผ่ขยายอำนาจทั้งทางบกและทะเลไปยังชายฝั่ง ทำให้กองกำลังสามารถรวมกำลังได้เป็นปึกแผ่นจนฝ่ายอาร์เจนตินาต้องยอมรับความพ่ายแพ้อย่างมีอภิลักลึงได้

- การเปิดแนวรบใหม่ คือ การดำเนินการเพื่อปรับเปลี่ยนสถานการณ์ในทางยุทธศาสตร์ด้วยการเปิดฉากการปฏิบัติการใหม่ ๆ เช่น การปฏิบัติการของญี่ปุ่นในฟิลิปปินส์และหมู่เกาะอินดีส์ตะวันออก (East Indies) ในปี ๑๙๔๑ - ๑๙๔๒

- การสนับสนุนปฏิบัติการของกองกำลังทางบก คือ การปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสนับสนุนการดำเนินกลยุทธ์ของกำลังทางบก เช่น การปฏิบัติการตามแนวชายฝั่งทะเลของโซเวียตตอนเหนือ และการปฏิบัติการในทะเลดำ ซึ่งกองกำลังของ โซเวียต สามารถโอบล้อมด้านปีกฝ่ายตั้งรับของเยอรมันจากทางทะเลได้ การปฏิบัติการเหล่านี้ช่วยให้กองทัพบกสามารถรักษาสมดุลเอาไว้ได้ หรือทำให้เยอรมันที่กำลังเคลื่อนทัพอยู่มีอันต้องชะลอทัพลง

- การเคลื่อนย้ายกำลังพล คือ การสนับสนุนการลำเลียงกำลังรบทางบกให้สามารถปฏิบัติการบนภาคพื้นทวีปได้อย่างต่อเนื่อง เช่น กองทัพอังกฤษสามารถขัดขวางการลำเลียงกำลังพลของ นโปเลียน กว่า ๓๐๐,๐๐๐ คนมาที่เมืองดาวนส์ (Downs) ในระหว่างการสู้รบกับกองทัพออสเตรีย ทำให้กองทัพของ นโปเลียนไม่สามารถดำเนินกลยุทธ์ต่อไปได้

- การทำสงครามเศรษฐกิจ คือ การช่วงชิงหรือโจมตีอาณานิคมต่าง ๆ อันเป็นทรัพย์สินของประเทศอื่น รวมถึงแหล่งที่มาของรายได้จากต่างประเทศ เช่น การปฏิบัติการของญี่ปุ่น ระหว่างปี ๑๙๔๑ - ๔๒ โดยผ่านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- การช่วงชิงหรือการโจมตีฐานบัญชาการของกองทัพเรือและท่าเทียบเรือต่าง ๆ คือ การพยายามลดทอนสมุททานุภาพของฝ่ายศัตรูด้วยการช่วงชิงหรือโจมตีฐานบัญชาการ โดยการโจมตีจากทางทะเล เช่น คำกล่าวของ พล.ร.อ. เจ ฮอลโลเวย์ (Admiral J. Holloway) ของกองทัพสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ ตอนหนึ่งว่า “การปฏิบัติการในหมู่เกาะต่าง ๆ ที่อยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไม่ได้ดำเนินการไปเพื่อการยึดครองพื้นที่ แต่เป็นไปเพื่อจุดประสงค์เดียวนั้นคือ การช่วงชิงฐานบัญชาการเพื่อให้ได้มา ซึ่งการควบคุมทะเลในการกอบกู้ฟิลิปปินส์กลับคืนมา และโจมตีญี่ปุ่นอีกด้วย”

- การบีบบังคับให้คู่ต่อสู้ที่ด้อยกว่าจำยอมต่อสู้อยู่ คือ การหลอกล่อให้ศัตรูที่ไม่เต็มใจและปรารถนาเพียงแต่การตั้งรับทางทะเลเพียงอย่างเดียวนั้นจำยอมต้องออกมาสู้รบ เช่น สหราชอาณาจักรโจมตีชายฝั่งทะเลของ เยอรมันนี ในช่วงแรก ๆ ของสงครามโลก ครั้งที่ ๑

- การบีบบังคับทางการเมือง คือ การใช้การโจมตีทั้งทางบกและทางทะเล เพื่อแผ่อิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลที่อาศัยอยู่บนฝั่งของฝ่ายข้าศึก เช่น การปฏิบัติการของกองทัพเรือสหรัฐฯ ในเลบานอน ในปี ค.ศ.๑๙๕๘

๒) การปฏิบัติการจากเรือสู่ฝั่ง (Operational Maneuver from the Sea/OMFTS) ซึ่งหน่วยนาวิกโยธินของสหรัฐฯ เป็นกลุ่มแรกที่พัฒนาแนวความคิดนี้โดยการพัฒนาแนวความคิดที่ปรากฏอยู่ใน “From the Sea” และ “Forward from the Sea” ให้ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่งในการสร้างเงื่อนไขในการปฏิบัติการชายฝั่งให้ประสบผลสำเร็จ ด้วยการใช้ประโยชน์จากการเข้าถึงฝั่งโดยปราศจากอุปสรรคขวางกั้น โดยมีทะเลเป็นตัวช่วยและปฏิบัติการเชิงรุกจากทะเลด้วยความรวดเร็วและสร้างแรงกดดันสูงให้กับคู่ต่อสู้ เช่น ในสงครามอ่าวเปอร์เซีย ในปี ค.ศ.๑๙๙๑ โดยหน่วยนาวิกโยธินของสหรัฐฯ ปฏิบัติการลงสะเทินน้ำสะเทินบก เพื่อทำให้กองกำลังอิรักหันความสนใจไปที่แนวชายฝั่งทะเลของคูเวต และในเวลาต่อมาก็สร้างความรู้สึกว่าการกำลังพันธมิตรวางแผนที่จะเดินทางข้ามชายแดน ตอนใต้ของคูเวต ทำให้กำลังหลักของฝ่ายพันธมิตรสามารถโจมตีทางปีกและเคลื่อนทัพลึกเข้าไปยังฝั่งตั้งรับของอิรักได้

๓) การโจมตีด้วยขีปนาวุธทางยุทธศาสตร์จากเรือสู่ฝั่ง (Sea-Based Strategic Missile Attack of the Shore) เป็นการใช้ประสิทธิภาพจากขีปนาวุธที่ยิงจากเรือดำน้ำมาสนับสนุนการปฏิบัติการบนชายฝั่ง ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่กองทัพเรือมีอิทธิพลโดยตรงและชี้ขาดที่ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะระดับยุทธวิธีและยุทธการของสงคราม หากแต่หมายรวมถึงการปฏิบัติในระดับยุทธศาสตร์และผลของการทำสงคราม

๔) การป้องกันการขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่ง (Defence Against Maritime Power Projection) โดยเป็นการต่อต้านต่อความพยายามของฝ่ายตรงข้ามที่จะตั้งรับต่อการโจมตีและการบุกทำลายทั้งทางบกและทางทะเล โดยกองทัพเรือจำนวนมากไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่หรือมีขนาดเล็กต่างก็ให้ความสำคัญกับการตั้งรับตามแนวชายฝั่งเป็นอย่างมาก การตั้งรับดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ๔ ประการที่ผสมผสานกัน ดังนี้

- การป้องกันป้อม โดยการดำรงขีดความสามารถในการควบคุมทะเลเหนือน่านน้ำที่อยู่รอบ ๆ ประเทศ ซึ่งถือเป็นการตั้งรับด่านแรก และเป็นการตั้งรับโดยทางอ้อมเสมือนการยับยั้งความตั้งใจของฝ่ายศัตรู
- การตั้งรับโดยอ้อมในพื้นที่ส่วนหน้า ซึ่งสิ่งที่สำคัญคือการที่ฝ่ายตั้งรับต้องทราบวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของฝ่ายโจมตีและเลือกที่จะหันไปเป็นฝ่ายเริ่มโจมตีต่อกำลังฝ่ายข้าศึกนั้นก่อนที่จะเข้ามายังพื้นที่ฝ่ายเรา อีกทั้งหลักการสำคัญประการหนึ่งคือเรือลำเลียงจะต้องเป็นเป้าหมายแรกของฝ่ายเราไม่ใช่เรือคุ้มกัน
- การตั้งรับโดยตรงนอกชายฝั่ง โดยเป็นปราการด่านสุดท้ายที่อยู่นอกชายฝั่งไปเพียงเล็กน้อยในการตั้งรับทางทะเล ใช้กำลังทางเรือขัดขวางความเคลื่อนไหวของศัตรูหรือบีบบังคับให้ศัตรูต้องถอนทัพด้วยการก่อกวนเส้นทางลำเลียงกำลังรบ
- การตั้งรับโดยตรงบนชายฝั่ง โดยอาศัยระบบการเสริมความแข็งแกร่งตามแนวชายฝั่งด้วยอาวุธปล่อยหรือปืนรักษาฝั่ง

๓.๓ วิธีการบรรลุมิติวัตถุประสงค์ของการทำสงครามทางเรือ

การใช้กำลังอำนาจทางทะเลในการปฏิบัติการทางทหารนั้น เป็นการปฏิบัติการต่อกำลังข้าศึกด้วยกำลังทางเรือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นในทะเล และ/หรือการบรรลุมิติวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นจากทะเล โดยการศึกษาการใน ส่วนที่ ๑ ทฤษฎีสงครามทางเรือของ มาฮาน ส่วนที่ ๒ ทฤษฎีสงครามทางเรือของ คอร์เบตต์ และการศึกษาการทำสงครามทางเรือในอดีต ร่วมกับการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของการปฏิบัติการทางเรือในปัจจุบันในช่วงต้นของส่วนที่ ๓ สามารถสรุปเป็นวิธีการที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ วัตถุประสงค์การใช้กำลังอำนาจทางทะเลในทะเล (Maritime Power at Sea)

๓.๓.๑.๑ การครองทะเล (Command of the Sea) ตามความหมายของ มาฮาน คือการครองทะเลโดยสิ้นเชิงหรืออย่างสมบูรณ์ (Absolute) กำลังทางเรือฝ่ายที่ได้รับการครองทะเลจะสามารถใช้ทะเลได้อย่างไม่มีการขัดขวางหรือทำลายจากฝ่ายตรงข้าม และเป็นการปฏิเสธการปฏิบัติการทางเรือใด ๆ ของฝ่ายตรงข้ามด้วย การได้มาซึ่งการครองทะเลอย่างสมบูรณ์นั้นในมุมมองของมาฮานจะสามารถบรรลุได้จากการรบแตกหักในทะเล (Decisive Battle) และ คอร์เบ็ต ก็ได้สนับสนุนแนวความคิดดังกล่าวมานี้และได้เสนออีกหนึ่งวิธีการ คือ การปิดล้อมระยะไกล (Distance Blockade) ซึ่งมีเป้าหมายหลัก คือ การกดดันให้กองเรือข้าศึกจำเป็นต้องออกมาทำสงครามในทะเล

๑) การรบแตกหักในทะเล (Decisive Battle) เป็นวิธีบรรลุวัตถุประสงค์การครองทะเลตามความคิดของ มาฮาน ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการทำลายกำลังทางเรือของฝ่ายข้าศึกหรือการกำจัดให้หมดสิ้นไป แต่การดำเนินการดังกล่าวอาจมีความเสี่ยงสูงมากถ้าอีกฝ่ายมีกำลังมาก และมีอาวุธยุทธโศภณดี และวิธีการนี้จะต้องคำนึงด้วยว่าผลลัพธ์ของการสู้รบจะไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพ และจำนวนเรือรบเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับการฝึก ขวัญกำลังใจ ประสิทธิภาพการบังคับบัญชา การดำเนินกลยุทธ์ และที่สำคัญที่สุด คือ วิทยุญาณการรุก ในการปิดระยะเพื่อเข้าทำลายกองเรือฝ่ายข้าศึก

๒) การปิดล้อมระยะไกล (Distance Blockade) ภายใต้แนวความคิดของการปิดล้อม (Blockade) จะมีการปฏิบัติการหลายแบบที่แตกต่างกันทั้งในแง่ลักษณะและเจตนารมณ์ทางยุทธศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็น การปิดล้อมทางทหารหรือการปิดล้อมทางเรือ (Naval Blockade/Fleet Blockade) ที่มีเป้าหมายในการป้องกันกำลังทางเรือของฝ่ายข้าศึกไม่ให้ออกจากท่าเรือหรือไม่ก็เป็นการให้ข้าศึกต้องออกมาเผชิญหน้ากับฝ่ายเรา และการปิดล้อมทางเศรษฐกิจ (Economic Blockade) ซึ่งเป็นการยุติระบบการค้าของฝ่ายข้าศึก โดยปฏิเสธไม่ให้ข้าศึกใช้เส้นทางการคมนาคมทางทะเล นอกจากนี้การปิดล้อมทางเรือยังสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การปิดล้อมระยะใกล้ (Close Blockade) ที่ต้องการปิดฐานทัพท่าเรือของข้าศึกและป้องกันไม่ให้ข้าศึกออกมาปฏิบัติการในทะเลได้ และการปิดล้อมระยะไกล (Distance Blockade) ที่ต้องการให้ข้าศึกออกทะเลมาเผชิญหน้าในทะเลและทำการทำลายกองเรือของข้าศึก ซึ่งการปิดล้อมระยะไกล (Distance Blockade) นี้เป็นวิธีการที่ คอร์เบ็ตต์ ให้ความเห็นว่าเป็นวิธีการอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ได้มาซึ่งการครองทะเลอย่างสมบูรณ์ (Absolute) ทั้งนี้การปิดล้อมระยะไกลมีสิ่งที่ต้องพิจารณาเบื้องต้น ๓ ประการ คือ ๑) เนื่องจากเป้าหมายคือ การบีบบังคับให้ข้าศึกออกมาทำการรบในทะเล การวางตัวของฝ่ายเราต้องเอื้ออำนวยให้ข้าศึกปฏิบัติเช่นนั้นได้ ๒) ฝ่ายเราจำเป็นต้องตรวจเจอกองเรือข้าศึก เมื่อมีการเคลื่อนไหว จุดวางตัวของฝ่ายเราจึงต้องอยู่ในระยะที่สามารถตรวจการณ์ความเคลื่อนไหวของกองเรือฝ่ายข้าศึก และสามารถเคลื่อนกำลังเข้าสู่พื้นที่แลกยูทที่ได้เปรียบได้ทันเวลา ๓) ต้องพิจารณาถึงหลักการอ้อมกำลังเพื่อให้ฝ่ายเราอ่อนแรงน้อยที่สุดและรักษาความแข็งแกร่งเอาไว้ให้มากที่สุดเมื่อเข้าปะทะกับกองเรือข้าศึก

๓.๓.๑.๒ การควบคุมทะเล (Sea Control) คือ การครองทะเลในช่วงเวลาและพื้นที่ที่จำกัด ซึ่งหลักนัยการทำสงครามทางเรือสมัยใหม่ถือว่า การครองทะเลหมายถึงการได้การควบคุมทะเลอย่างสมบูรณ์ (Absolute Sea Control) และการควบคุมทะเลโดยทั่วไปจะอยู่ในระดับของการควบคุมทะเลในการปฏิบัติการ (Working Sea Control) ถึงระดับการควบคุมทะเลในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง (Sea Control in Dispute) ความจำเป็นของการควบคุมทะเลจะเกิดขึ้นเมื่อเสรีภาพและความปลอดภัยในการใช้ทะเลของฝ่ายเราถูกทำลายหรือขัดขวางโดยกำลังทางเรือของฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติการทางเรือที่มีการเคลื่อนย้ายกำลังจำนวนมาก ๆ เช่น การปฏิบัติการยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก มีความจำเป็นต้องควบคุมเส้นทางและพื้นที่ปฏิบัติการให้มีความปลอดภัยจากภัยคุกคามทางทะเล ทั้งนี้สามารถสรุปรวมวิธีการได้มาซึ่งการควบคุมทะเลได้ดังต่อไปนี้

๑) การควบคุมจุดสกัดตามน่านน้ำที่เป็นคอขวด (Choke Points Control) น่านน้ำที่เป็นคอขวดเป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการเดินเรือผ่านของเรือต่าง ๆ หรืออาจเป็นเส้นทางเดียวที่มีอยู่ ไม่มีเส้นทางเลี่ยงอื่นใด เมื่อเกิดสถานการณ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการควบคุมทะเลในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว เพื่อดำรงการใช้เป็นเส้นทางคมนาคมทางทะเลต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง หรือสามารถกระทำเพื่อขัดขวางหรือจำกัด การใช้ทะเลของฝ่ายตรงข้าม

๒) การควบคุมในทะเลเปิด (Open Area Control/Open Ocean Operation) ส่วนใหญ่แล้วใช้การลาดตระเวนตรวจการณ์ด้วยกำลังทางเรือบางส่วนและหรือร่วมกับกำลังอากาศยาน เพื่อทำการค้นหาและติดตามกำลังทางเรือของฝ่ายตรงข้ามแล้วจัดกำลังเข้าสกัดกั้นหรือโจมตีฝ่ายข้าศึก

๓) การควบคุมทะเลเป็นพื้นที่ (Area Control Operations) การปฏิบัติการนี้ มีความคล้ายคลึงกับการควบคุมในทะเลเปิด แต่มีความแตกต่างกันตรงที่การมุ่งสนใจต่อพื้นที่ปฏิบัติการที่ทำการควบคุม โดยการจัดกำลังทางเรือไว้บางส่วนและใช้อากาศยานเป็นหลักในการลาดตระเวนตรวจการณ์ พื้นที่ หากฝ่ายข้าศึกยังไม่เป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ควบคุมก็ให้ดำรงการติดตามความเคลื่อนไหว แต่เมื่อฝ่ายข้าศึกเป็นภัยคุกคามต่อพื้นที่ควบคุมจึงทำการป้องกันหรือโจมตี

๔) การกำหนดและรักษาเขตหวงห้ามเฉพาะทางทะเล (Maritime Exclusion Zone :MEZ) แม้ว่าการประกาศพื้นที่ปฏิบัติการรบทางเรือจะไม่เป็นที่ยอมรับตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่การประกาศดังกล่าวสามารถช่วยให้การปฏิบัติการทางทหารและการดำเนินการทางการทูตมีความง่ายขึ้น โดยกรณีศึกษาที่สำคัญ คือ การปฏิบัติการของฝ่ายสหราชอาณาจักรในสงครามแย่งชิงกรรมสิทธิ์หมู่เกาะฟอล์กแลนด์ กับอาร์เจนตินา ในปี ค.ศ.๑๙๘๒

๕) การกันข้าศึกออกสู่ทะเล (Sortie Control) หรือก็คือ การปิดล้อมระยะใกล้ (Close Blockade) ตามความคิดของ คอร์เบ็ตต์ ซึ่งเป็นวิธีการที่ถูกใช้เป็นวิธีการหลักในการรบทางเรือในช่วง ศตวรรษที่ ๑๘ - ๑๙ ที่อาจถูกมองว่าล้าสมัย แต่ในมุมมองของการควบคุมทะเลแบบเฉพาะที่และชั่วคราว (Local and Temporary) วิธีการนี้ยังสามารถนำมาใช้ได้ด้วยการควบคุมกองเรือฝ่ายข้าศึกไม่ให้ออกมาปฏิบัติการในทะเลได้ในห้วงระยะเวลาหนึ่ง ถึงจะสามารถทำให้ฝ่ายเราสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทางทะเล อีกทั้งการกันข้าศึกออกสู่ทะเลนี้ยังมีการพัฒนาไปตามเทคโนโลยีทางทหารปัจจุบัน เช่น ในบริเวณพื้นที่ฐานทัพเรือที่อยู่ภายใต้การครองอากาศของฝ่ายข้าศึกแล้วการกันข้าศึกออกสู่ทะเลโดยการใช้เรือดำน้ำและทุ่นระเบิด มาสนับสนุนการปฏิบัติเป็นตัวเลือกหลักที่เหมาะสม

๖) การรบเป็นพื้นที่ (Local Engagement) เมื่อพิจารณาถึงนิยามของการควบคุมทะเลที่ฝ่ายเรามุ่งที่จะดำรงการใช้ประโยชน์จากทะเลและปฏิเสธการใช้ประโยชน์ของอีกฝ่ายข้าศึกแล้ว ฝ่ายข้าศึกเองจะดำเนินการเฉกเช่นเดียวกันเพื่อตอบโต้ ด้วยเหตุนี้แทนที่ฝ่ายเราจะทุ่มเทกำลังรบไปค้นหาและทำลายฝ่ายข้าศึกในพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากร แล้วทางเลือกที่ดีอีกวิธีการหนึ่ง คือการให้ฝ่ายข้าศึกเป็นฝ่ายเดินทางเข้ามาหาฝ่ายเราในพื้นที่ที่ฝ่ายเราควบคุมและใช้ประโยชน์จากทะเลอยู่ โดยทำการลิดรอนทำลายฝ่ายข้าศึกที่จะเป็นภัยคุกคามต่อการใช้ประโยชน์จากทะเลของฝ่ายเราเสีย นอกจากนี้การรบเป็นพื้นที่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการควบคุมทะเลในพื้นที่รอบกองเรือหรือเรือที่มีคุณค่าทางยุทธการสูงของฝ่ายเราได้อีกด้วย

๗) การสกัดกั้นเป็นแนวหรือเป็นพื้นที่ (Area and Barrier Operations) ด้วยกำลังทางเรือและอากาศยานสามารถนำมาใช้ในการลาดตระเวนในพื้นที่ที่กำลังทางเรือและกองเรือส่งกำลังบำรุงของฝ่ายเราจะต้องผ่าน เพื่อเฝ้าติดตามกำลังทางเรือของฝ่ายตรงข้าม และหรือทำการสกัดกั้น ตัดรอนทำลายกำลังข้าศึกที่จะเข้ามายังพื้นที่ที่ฝ่ายเราใช้ประโยชน์

นอกจากวิธีการที่เป็นลักษณะ Active ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เทอร์เนอร์ ยังได้แนะนำวิธีการในเชิง Passive อีก ๒ วิธีการ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน ประกอบด้วย

๘) การลวง (Deception) วิธีการได้มาซึ่งการควบคุมทะเลไม่จำเป็นจะต้องกระทำการโดยตรงต่อกำลังรบฝ่ายข้าศึกเสมอไป หากเพียงฝ่ายเราสามารถทำให้อำนาจการยิงของฝ่ายข้าศึกไม่สามารถส่งผลกระทบมายังพื้นที่ที่ฝ่ายเราควบคุมอยู่ก็ทำให้ฝ่ายเราบรรลุวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน ในมุมมองระดับยุทธการวิธีการเช่นนี้ก็คือ การใช้ประโยชน์จากปัจจัยทางยุทธการ (Operational Factors) ทั้ง ๓ ปัจจัย (พื้นที่ กำลัง และเวลา) นั่นเอง โดยแทนที่เราจะกระทำต่อปัจจัยกำลังของฝ่ายข้าศึกโดยตรงก็ใช้การกระทำต่อปัจจัยพื้นที่ เช่น การลวงให้ฝ่ายข้าศึกไปอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ส่งผลต่อการควบคุมทะเลของฝ่ายเรา หรือกระทำต่อปัจจัยเวลา เช่น การทำให้ฝ่ายข้าศึกเดินทางมาถึงพื้นที่ที่ฝ่ายเราควบคุมช้าเกินกว่าจะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติการของฝ่ายเรานั้นเอง

๙) การข่มขวัญ (Intimidation) โดยแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของสงครามในการปฏิบัติการทางเรือที่แตกต่างกันจนฝ่ายข้าศึกเลือกที่จะไม่ต่อต้านการปฏิบัติการทางเรือของฝ่ายเรา

๓.๔.๑.๓ การปฏิเสธการใช้ทะเล (Sea Denial) ในขณะที่กองทัพเรือหลาย ๆ ชาติมุ่งสนใจต่อการควบคุมทะเลและมีความเข้าใจผิดว่าหากฝ่ายเราไม่ได้รับการควบคุมทะเลแล้วฝ่ายเราจะต้องพ่ายแพ้ในการทำสงคราม ความคิดเช่นนี้เป็นสิ่งที่ที่อาจไม่ถูกต้องหากเราเห็นสอดคล้องกับแนวความคิดของ คอร์เบ็ตต์ว่าผลของสงครามมักจะตัดสินกันด้วยผลการรบของกำลังทางบกและกำลังทางเรือก็จะปฏิบัติการทางเรือไปเพื่อสนับสนุนต่อการปฏิบัติการกำลังทางบกนั่นเอง ด้วยเหตุนี้หากกำลังทางเรือฝ่ายเราสามารถขัดขวางไม่ให้ฝ่ายข้าศึกใช้ประโยชน์จากทะเลได้อย่างเสรีจะทำให้การทำสงครามต้องยืดเยื้อออกไปจนฝ่ายเราสามารถกลับมาควบคุมสถานการณ์และบรรลุเป้าหมายบนบกได้แล้วก็นำไปสู่ชัยชนะในการทำสงครามของฝ่ายเราได้เช่นเดียวกัน โดยวิธีการที่สามารถนำมาใช้ให้ได้มาซึ่งการปฏิเสธการใช้ทะเล สรุปได้ดังนี้

๑) กองเรือคงชีพ (Fleet in Being) ชาติที่ถูกแย่งชิงความได้เปรียบหรือความเหนือกว่าทางทะเล อาจจะเลือกหรือถูกบีบบังคับให้ใช้ยุทธศาสตร์กองเรือคงชีพ ซึ่งหมายถึงการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับข้าศึกที่เหนือกว่า โดยรักษาหรือเคลื่อนกำลังกองเรือหลักฝ่ายเราให้ดำรงความเป็นภัยคุกคามและสร้างความยุ่งยากในการตกลงใจต่อกำลังทางเรือของข้าศึกมิให้ทำการควบคุมทะเลได้อย่างสมบูรณ์ โดยอาจเสริมด้วยการใช้กำลังบางส่วนคอยรังควาญการปฏิบัติใด ๆ ของฝ่ายตรงข้าม กองเรือคงชีพอาจสามารถผลักดันให้ข้าศึกถอนตัวจากการรวมกำลัง ณ จุดที่มีความสำคัญหรือหน่วยที่มีความสำคัญ ไปยังจุดที่ทำให้ข้าศึกเสียเปรียบหรือเสียแผน จนเมื่อฝ่ายเรามีความได้เปรียบจะสามารถกลับมาเป็นฝ่ายรุกได้อีกครั้ง

๒) การโจมตีโต้กลับ (Counter Attack) ตามแนวความคิดของ คอร์เบ็ตต์ แนวคิดนี้ถูกใช้ในสถานการณ์ที่เหมือนกันในกรณีที่ฝ่ายเรามีความเข้มแข็งน้อยกว่าข้าศึกอย่างมาก สิ่งสำคัญของวิธีการนี้คือ การบริหารการใช้กำลังอย่างสมดุลและพยายามกระจายกำลังทหารที่แข็งแกร่งของฝ่ายข้าศึกดำเนินการด้วยการดำเนินกลยุทธ์ในทะเลหรือกระทำการบางอย่างต่อผลประโยชน์ทางทะเลของฝ่ายข้าศึกเพื่อให้ฝ่ายข้าศึกต้องยอมแบ่งแยกกำลังรบออกไปปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลเหล่านั้นให้ห่างไกลออกไปพื้นที่ปฏิบัติการ

๓) การลวงทางยุทธศาสตร์ (Strategic Diversion) เมื่อฝ่ายตรงข้ามที่มีกำลังแข็งแกร่งวางกำลังป้องกันอย่างหนาแน่นในน่านน้ำฝ่ายตนเอง ฝ่ายเราสามารถต่อต้านการปฏิบัติดังกล่าวได้โดยปฏิบัติการบางสิ่งบางอย่างต่อผลประโยชน์ของชาติทางทะเลฝ่ายตรงข้ามในพื้นที่ห่างไกลหรือนอกน่านน้ำที่ถูกควบคุม เพื่อให้ข้าศึกจำเป็นต้องแบ่งกำลังรบออกไปปกป้องผลประโยชน์เหล่านั้น อันจะทำให้ฝ่ายเราสามารถมีอิสระเพิ่มขึ้นในพื้นที่ทางทะเลที่ฝ่ายตรงข้ามควบคุมอยู่

๔) การต่อต้านการปิดล้อม (Counter – Blockade) เป็นการดำเนินการที่เหมาะสมกับประเทศที่มีลักษณะชายฝั่งเป็นทะเลเปิด ซึ่งใช้กำลังทางเรือต่อต้านฝ่ายข้าศึกที่มีกำลังเหนือกว่าและกำลังปิดล้อมฝ่ายเราอยู่ โดยการดำเนินการหลัก คือ ต้องทำให้กำลังทางเรือฝ่ายเราสามารถออกสู่ทะเลเปิดได้เพื่อสามารถปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ และวัตถุประสงค์ลำดับรอง คือการดำรงเส้นทางคมนาคมระหว่างประเทศให้ยังคงอยู่ต่อไปได้ ทางเลือกที่เป็นไปได้ในการการต่อต้านการปิดล้อมมีอยู่ ๒ ทางเลือก คือ การเข้าปะทะกับฝ่ายตรงข้ามโดยตรงในพื้นที่และเวลาที่ได้เปรียบหรือทำให้ฝ่ายข้าศึกที่ปิดล้อมอยู่อ่อนแอลงไปเรื่อย ๆ

๕) การวางทุ่นระเบิดเชิงรับ (Defensive Mining) เป็นรูปแบบที่ผสมผสานกันระหว่างสนามทุ่นระเบิดทางรับ (Defensive Minefield) และสนามทุ่นระเบิดแบบป้องกัน (Protective Minefield) เพื่อปฏิเสธเสรีภาพในการใช้ประโยชน์จากทะเลของฝ่ายข้าศึก โดยอาจจะเป็นการวางทุ่นระเบิด เพื่อป้องกันตามเส้นทางหรือพื้นที่ที่เป็นไปได้ที่เรือดำน้ำหรือเรือผิวน้ำข้าศึกปฏิบัติการและเป็นภัยคุกคามต่อฝ่ายเรา หรือเพื่อป้องกันเส้นทางคมนาคมทางทะเลฝ่ายเราที่มีความล่อแหลมต่อการถูกโจมตีจากฝ่ายข้าศึก รวมถึงบริเวณฐานทัพเรือ ท่าเรือพาณิชย์ที่สำคัญของฝ่ายเรา และด้านหน้าพื้นที่ป้องกันฝั่งออกไปในทะเล หรือแม้แต่พื้นที่ที่เป็นไปได้ที่ข้าศึกจะปฏิบัติการยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก

๖) การป้องกันฝั่ง (Defense of the Sea Coast) เป็นวิธีการปฏิเสธการใช้ทะเลของฝ่ายข้าศึกที่พื้นที่ทางทะเลชั้นในสุดของฝ่ายเรา การป้องกันฝั่งเป็นการปฏิบัติการในทางรับต่อภัยคุกคามที่มีได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การแทรกซึม การบ่อนทำลาย การก่อวินาศกรรม การทำสงครามทุ่นระเบิด การทำสงครามเรือดำน้ำ การโจมตีด้วยกำลังทางเรือหรือทางอากาศ และการปฏิบัติการยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก

๓.๓.๒ วัตถุประสงค์การใช้กำลังอำนาจทางทะเลจากทะเล (Maritime Power Form the Sea)

๓.๓.๒.๑ การขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่ง (Maritime Power Projection) จะเกี่ยวข้องกับการขนส่งกำลังทหาร เพื่อส่งอิทธิพลโดยตรงต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบนบก โดยมีวิธีการปฏิบัติการยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Operation) เป็นหนึ่งในวิธีการขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่ง โดยใช้อำนาจกำลังรบในทะเล เช่น เครื่องบินเข้าจู่โจม เรือดำน้ำ อาวุธปล่อยนำวิถีจากเรือ การยิงสนับสนุนด้วยปืนเรือ (Naval Gunfire Support) กำลังรบยกพลขึ้นบก และกำลังปฏิบัติการพิเศษร่วมกันปฏิบัติการยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก ณ ชายฝั่งข้าศึกหรือชายฝั่งของฝ่ายเราที่ถูกฝ่ายข้าศึกยึดครอง การปฏิบัติการแบ่งออกเป็นแบบหลัก คือ การโจมตีสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Assault) กับแบบรอง คือ การโจมตีโฉบฉวยสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Raid) การลวงสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Demonstrations) และการถอนตัวสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Withdrawals)

๑) การโจมตีสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Assault) เป็นการปฏิบัติการโดยใช้กำลังรบยกพลขึ้นบกเข้ายึดครองพื้นที่เพื่อการสถาปนากำลังบนฝั่ง โดยการยึดหัวหาด (Beachhead) หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ท่าเรือ หรือสนามบิน พื้นที่ยึดครองเหล่านี้เป็นเสมือนฐานกำลังสำหรับการปฏิบัติการบนฝั่งต่อไป ทั้งกำลังรบยกพลขึ้นบกและกำลังสนับสนุนที่ติดตามไป กำลังทั้งสองส่วนนี้หากมีการปฏิบัติที่สอดคล้องประสานกันจะสามารถเพิ่มจังหวะของการปฏิบัติการได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การโจมตีสะเทินน้ำสะเทินบกต้องการการควบคุมทะเล (Sea Control) รอบ ๆ กองกำลังโจมตี และครอบครองห้วงอากาศเหนือพื้นที่ยกพลขึ้นบก (AOA) โดยการสนับสนุนจากกองทัพอากาศ กำลังส่วนแรกจะต้องเร่งสถาปนาหัวหาดเพื่อส่งยุทธโปกรณ์และกำลังรบขึ้นฝั่งโดยเร็ว นอกจากนี้ยังต้องการการสนับสนุนทางอากาศโดยใกล้ชิดแก่กำลังรบบนฝั่งอีกด้วย

๒) การโจมตีโฉบฉวยสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Raid) เป็นการยกพลขึ้นบกบนฝั่งทะเลของข้าศึก โดยการบุกอย่างฉับพลันเข้าไปยังที่หมายซึ่งกำหนดไว้ชั่วคราว ต่อจากนั้น

จึงทำการถอนตัวตามแผนที่วางไว้ การเข้าโจมตีโอบอวยกระทำเพื่อจุดประสงค์ คือ ก่อให้เกิดความสูญเสียหรือเสียหาย เพื่อข่าวสาร ทำให้ข้าศึกไขว้เขว และเพื่อยึดหรือส่งกลับกำลังพลและยุทโธปกรณ์

๓) การแสดงลวงสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Feints and Demonstrations) เป็นการปฏิบัติการที่กระทำเพื่อความมุ่งหมายในการลวงข้าศึก ด้วยการแสดงกำลังเพื่อหวังที่จะลวงข้าศึกให้หันเหไปในการปฏิบัติการที่ไม่ถูกต้อง ที่ไม่เกื้อกูลแก่ฝ่ายข้าศึก หรือเพื่อบีบบังคับข้าศึกให้ปฏิบัติตามฝ่ายเรา เพื่อผลทางการทูต การปฏิบัติการนี้จะไม่มีการปฏิบัติการของกำลังรบยกพลขึ้นบก

๔) การถอนตัวสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Withdrawal) เป็นการถอนกำลังรบต่าง ๆ ทางทะเลจากฝั่งของข้าศึกโดยใช้เรือของกำลังทางเรือเมื่อฝ่ายเราสูญเสียความได้เปรียบในการปฏิบัติการบนฝั่ง นอกจากนี้ยังสามารถให้การอพยพประชาชน และสิ่งอุปกรณ์จำนวนมากจากแผ่นดินอีกด้วย

๓.๓.๒.๒ การปฏิบัติการจากเรือสู่ฝั่ง (Operational Maneuver From the Sea/OMFTS) ถูกพัฒนาโดยหน่วยนาวิกโยธินของสหรัฐฯ ที่เป็นการพัฒนาแนวความคิดการขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่งไปอีกขั้นหนึ่ง โดยใช้ประโยชน์จากการเข้าถึงฝั่งโดยปราศจากอุปสรรคขวางกั้นโดยมีทะเลเป็นตัวช่วย โดยปัจจัยที่จะทำให้การปฏิบัติการจากเรือสู่ฝั่งประสบความสำเร็จได้นั้น กองเรือที่มีศูนย์กลางอยู่ในทะเลจำเป็นต้องอาศัยประสิทธิภาพในการจู่โจมจํานานฟ้า และประสิทธิภาพของการดำเนินกลยุทธ์จากเรือสู่เป้าหมาย ทั้งนี้การปฏิบัติการจากเรือสู่ฝั่งนั้น ยังมีความทับซ้อนกับการขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่งอยู่พอสมควร และวิธีการที่ชัดเจนก็อาจจะยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด แต่ เจฟฟรีย์ ทิลล์ ได้มีการยกตัวอย่างวิธีการหนึ่ง คือ การลวงสะเทินน้ำสะเทินบกของหน่วยนาวิกโยธินสหรัฐฯ ในสงครามอ่าวเปอร์เซีย ปี ค.ศ.๑๙๙๑ เพื่อให้ฝ่ายอิรักหันความสนใจไปที่แนวชายฝั่งทะเลของคูเวต และในเวลาต่อมา ก็สร้างความรู้สึกวังกาลังรบของสัมพันธมิตรกำลังวางแผนที่จะเดินทางข้ามชายแดนตอนใต้ของคูเวต จนทำให้การเข้าตีจากทางปีกจากชายแดนซาอุดีอาระเบีย เคลื่อนทัพลึกเข้าไปยังฝ่ายตั้งรับของอิรักได้สำเร็จ ซึ่งเมื่อฝ่ายอิรักล่วงรู้ก็มีอาจตอบโต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓.๒.๓ การโจมตีด้วยขีปนาวุธทางยุทธศาสตร์จากเรือสู่ฝั่ง (Sea-Based Strategic Missile Attack of the Shore) ซึ่งใช้ขีดความสามารถด้านการโจมตีจากทะเลจำกัดประสิทธิภาพของ กองกำลังฝ่ายตรงข้าม โดยมีตัวอย่างในช่วงสงครามเย็นที่กองกำลังของฝ่ายโลกเสรีได้แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จในการจำกัดประสิทธิภาพของกองกำลังทางทะเลของโซเวียต จึงทำให้ขีปนาวุธที่ยิงมาจากทะเลได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญของการใช้กำลังอำนาจทางทะเลจากทะเล

๓.๓.๒.๔ การป้องกันการขยายอำนาจจากเรือสู่ฝั่ง (Defence Against Maritime Power Projection) ที่ต้องการผสมผสานระหว่างการจัดรับด้วยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑) การป้องกันปริม ๒) การตั้งรับโดยอ้อมในพื้นที่ส่วนหน้า ๓) การตั้งรับโดยตรงนอกชายฝั่ง ๔) การตั้งรับโดยตรงบนชายฝั่ง ซึ่งวิธีการที่ถูกพัฒนาออกมาจากองค์ประกอบเหล่านี้ คือ การป้องกันพื้นที่ชายฝั่งในลักษณะของการป้องกันทางลึก (Defense In Depth) โดยเริ่มจากพื้นที่ที่ห่างไกลที่สุดในเชิงการป้องกันปริม และวางกำลังป้องกันการเคลื่อนกำลังของฝ่ายข้าศึกมายังพื้นที่เป้าหมายเป็นชั้น ๆ จนกระทั่งถึงพื้นที่ป้องกันชั้นในสุดที่ชายฝั่ง

ในปฏิบัติการทางเรือ มีภารกิจหนึ่งที่กองทัพเรือต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือกำลังทางบกที่ปฏิบัติการในพื้นที่บนบกที่เชื่อมโยงกับทะเลและชายฝั่ง เช่น ตามแนวชายแดนภาคตะวันออกและภาคใต้ที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน นั่นคือการป้องกันทางปีกให้กับกำลังทางบก ในภาพรวม กำลังทางเรือก็จะใช้วิธีการต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาเพื่อป้องกันกำลังทางบก ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมทะเลหรือการปฏิบัติการใช้ทะเลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับสถานะแวดล้อมที่กำลังเผชิญอยู่ อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติการป้องกันทางปีกนั้น

จำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิดนี้ว่ามีที่มาอย่างไร และกำลังทางเรือจะสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการนี้ได้อย่างไร

ในระดับยุทธวิธี การดำเนินกลยุทธ์ทางปิกหรือการโจมตีทางปิกเป็นการเคลื่อนกำลังทหารโดยอ้อมไปทางข้าง เพื่อให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบเหนือข้าศึก⁴ การโจมตีทางปิกมีประโยชน์เพราะกำลังเชิงรุกของข้าศึกส่วนใหญ่จะอยู่ตรงหน้า ดังนั้น การดำเนินกลยุทธ์ทางปิกหรือด้านข้างจึงเป็นการหลีกเลี่ยงกำลังที่อยู่ตรงหน้าและโจมตีข้าศึกทางด้านข้าง เท่ากับว่าเป็นการรวมกำลังเข้าโจมตีข้าศึกในพื้นที่ที่ข้าศึกป้องกันได้หละหลวมที่สุด ซึ่งเป็นด้านข้าง นอกจากนี้ การโจมตีทางปิกอาจจะขยายไปเป็นการทำสงครามในระดับยุทธการและยุทธศาสตร์ได้ เช่น การโจมตีนาซีเยอรมันโดยการโอบล้อมทางทุกทิศทางจากฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นต้น

วิธีหนึ่งในการโจมตีทางปิกคือการซุ่มโจมตีโดยการจู่โจมเข้าหาข้าศึกจากพื้นที่ที่สามารถหลบซ่อนได้ ในสงครามทางเรือสมัยใหม่ก็มีวิธีการหลบซ่อนจากข้าศึกได้โดยไม่เปิดเผยที่ตั้งของตนในจอเรดาร์ และพื้นที่การซ่อนพรางนี้จะต้องอยู่ในพื้นที่ที่สามารถโอบล้อมและโจมตีข้าศึกทางปิกได้ ตัวอย่างการโจมตีทางปิกในการรบทางเรือได้แก่ยุทธนาวีที่ซาลามิส (Battle of Salamis) ซึ่งกำลังทางเรือผสมของนครรัฐกรีกสามารถโอบล้อมและโจมตีกองทัพเรือเปอร์เซียและชนะด้วยการรบชั้นแตกหักได้ ในสมัยใหม่ สงครามอ่าวเปอร์เซียครั้งแรก ก็เป็นตัวอย่างการเอาชนะข้าศึกด้วยการส่งกำลังเข้าไปยังชายฝั่งและดำเนินกลยุทธ์ในการโจมตีทางปิกกับกองกำลังของอิรัก เป็นต้น

เมื่อหลักการของการโจมตีทางปิกเป็นดังที่กล่าวมานี้ ภารกิจการป้องกันทางปิกก็เพียงการผลักดันข้าศึกไม่ให้เคลื่อนกำลังเข้ามาปฏิบัติการโจมตีทางปิกของกำลังฝ่ายเราตลอดระยะเวลาของการทำสงครามแน่นอนว่าข้าศึกสามารถดำเนินกลยุทธ์เข้ามาสู่ชายฝั่งทะเลของฝ่ายเราได้หากกำลังทางเรือเปิดช่องให้ข้าศึกปฏิบัติเช่นนั้น เช่น กรณีกำลังนาวิกโยธินกำลังดำเนินกลยุทธ์บนบกต่อกำลังทางบกของฝ่ายตรงข้ามตามแนวชายแดนจันทบุรี - ตราด กำลังทางเรือจะต้องควบคุมทะเลบริเวณจังหวัดตราดให้ได้ในช่วงเวลาสำคัญ เพื่อมิให้กำลังทางเรือฝ่ายตรงข้ามสามารถล่องลำเข้ามาโจมตีกำลังนาวิกโยธินของฝ่ายเราจากทางทะเลได้ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้หลากหลายตามวิธีการทำสงครามทางเรือที่ได้กล่าวมา ตั้งแต่ไล่ล่าหากองเรือของข้าศึก ปิดท่าเรือของข้าศึก หรือเพียงแค่ปฏิเสธข้าศึกไม่ให้ใช้ทะเลด้วยกองเรือคงชีพ เป็นต้น หากทำสำเร็จก็สามารถบรรลุภารกิจของกองทัพเรือในการป้องกันทางปิกให้กับกำลังทางบกได้โดยเรียบร้อย

บทสังเคราะห์สำหรับทะเลกึ่งปิดของไทย

ในการปรับใช้ทฤษฎีการทำสงครามทางเรือกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของทะเลและชายฝั่งของไทย มีนักคิดท่านหนึ่งที่น่าเสนอปฏิบัติการทางเรือในทะเลกึ่งปิดหรือแคบ ได้แก่ มิลาน วิโก (Milan Vego)⁵ สำคัญของปฏิบัติการทางเรือในทะเลเปิดหรือแคบมีดังต่อไปนี้ สงครามในทะเลกึ่งปิดหรือแคบนั้นแตกต่างอย่างยิ่งจากทะเลเปิด เพราะโดยพื้นฐานแล้วทะเลเปิดไม่มีพื้นที่ทางกายภาพและความใกล้ชิดติดกับพื้นดินที่เป็นทวีป ไม่มีพื้นที่ทางทะเลใดแล้วที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการแปรสภาพทางภูมิประเทศและอุทกศาสตร์เท่ากับทะเลกึ่งปิดปกติแล้วในทะเลกึ่งปิด ชายฝั่งที่มีลักษณะเว้าเข้าไปในแผ่นดินจะประกอบไปด้วยหมู่เกาะและโขดหินมากมาย ซึ่งจำกัดการดำเนินกลยุทธ์และความสามารถในการเคลื่อนกำลังของกำลังทางเรือทั้งเรือรบผิวน้ำและเรือดำน้ำ

⁴ Headquarters, department of the Army (2012) *Army doctrine reference publication 3-90: Offense and defense*. p. 2-11. from http://armypubs.army.mil/doctrine/DR_pubs/dr_a/pdf/adrp3_90.pdf

⁵ Milan N. Vego, *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*, 2nd ed. (London: Frank Cass, 2005)

ในน้ำที่ตื้น เรือขนาดใหญ่จะต้องลดความเร็วลงอย่างมาก และโดยส่วนใหญ่แล้วทะเลกึ่งปิดจะมีสันดอนทราย หินโสโครก กระแสน้ำและน้ำขึ้นน้ำลงที่แรงและเร็วซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการเดินเรือ

ด้วยขีดความสามารถของกำลังทางเรือในปัจจุบัน การทำสงครามทางเรือจะครอบคลุมพื้นที่ทางทะเลกว้างใหญ่กว่าในอดีต และจะเกิดผลชี้ขาดหรือแตกหักมากกว่าในอดีตเพราะการใช้ขีปนาวุธและอาวุธปล่อยนำวิถีที่มีความรุนแรงและแม่นยำในการทำลายยานรบของข้าศึก ส่วนประกอบหลักหรือเรือทั้งหมดในหมู่เรือที่ออกปฏิบัติการอาจจะถูกทำลายได้โดยง่ายจากการโจมตีด้วยขีปนาวุธในครั้งเดียว การทำสงครามทางเรือในทะเลกึ่งปิด ซึ่งมีพื้นที่จำกัดก็จะมี ความหนาแน่นและเข้มข้นตั้งแต่เริ่มเปิดฉากสงคราม เนื่องจากแต่ละฝ่ายย่อมมุ่งที่จะเป็นฝ่ายริเริ่มและชิงโจมตีอีกฝ่ายหนึ่งก่อน หากเทียบกำลังกันแล้วปรากฏว่าคู่สงครามมีขีดความสามารถใกล้เคียงกัน ฝ่ายที่ปฏิบัติการได้เร็วกว่าทั้งการค้นหา การพิสูจน์ทราบ และการโจมตี รวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะชนะมากกว่าจะมีความได้เปรียบเหนือกว่าข้าศึก เช่น กรณีสงครามรัสเซีย - ญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นอาศัยการตั้งรับที่ช่องแคบซีมา ซึ่งเป็นพื้นที่จำกัด แล้วชิงจังหวะโจมตีกองเรือของรัสเซียที่เดินทางมาเป็นเวลาอันยาวนาน และได้รับชัยชนะและชี้ขาดและแตกหักได้ในที่สุด เป็นต้น ในปัจจุบัน จีนใช้ยุทธศาสตร์ในการตั้งรับป้องกันประเทศทางทะเล โดยปฏิเสธการใช้พื้นที่ไม่ให้ข้าศึกเข้ามาปฏิบัติการทางเรือและส่งกำลังเข้ามายังชายฝั่งของจีนได้ สิ่งนี้สะท้อนการทำสงครามทางเรือตามแนวชายฝั่งด้วย

หนึ่งในลักษณะสำคัญของการทำสงครามทางเรือสมัยใหม่ในทะเลกึ่งปิดคือสถานการณ์ในระดับยุทธการและยุทธวิธีที่เปลี่ยนแปลงบ่อยและมหาศาล การใช้สงครามอิเล็กทรอนิกส์สร้างความยากลำบากให้กับ การใช้เครื่องมือตรวจจับ เช่น เรดาร์ รวมทั้งเครื่องควบคุมการยิงขีปนาวุธ เรือและอากาศยานสมัยใหม่ที่มีความเร็วสูงและความสามารถในการผสมผสานการดำเนินกลยุทธ์และอำนาจการยิงเข้าด้วยกันจะสร้างความประหลาดใจให้กับอีกฝ่ายหนึ่งรวมทั้งมีความได้เปรียบทั้งในปัจจุบันพื้นที่และเวลา ปฏิบัติการทางเรือที่มีความเข้มข้นสูงจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์อย่างรวดเร็วซึ่งในทางกลับกันอาจจะนำไปสู่การทำให้ฝ่ายรุกกลายเป็นฝ่ายรับก็ได้ จากการที่อาวุธสมัยใหม่มีระยะปฏิบัติการที่สูงขึ้น การเคลื่อนที่ได้คล่องแคล่วขึ้น และความทนทะเลของยานรบที่มากขึ้น การทำสงครามทางเรือในทะเลกึ่งปิดก็สามารถขยายวงออกไปสู่พื้นที่ที่กว้างใหญ่มากขึ้นได้ เช่น ความขัดแย้งในอ่าวไทยก็สามารถขยายวงออกไปสู่ทะเลจีนใต้ หรือกลับกันคือความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ก็สามารถขยายวงเข้ามายังอ่าวไทยได้ด้วย เป็นต้น การที่การปฏิบัติการทางเรือในพื้นที่ทางทะเลขนาดใหญ่มาเกี่ยวข้องกับทะเลกึ่งปิดได้นั้น ยังเกิดจากการที่อาวุธยุทธโธปกรณ์หลากหลายเข้ามามีส่วนร่วมทั้งเรือผิวน้ำ เรือดำน้ำ อากาศยาน และกำลังป้องกันฝั่ง

ปฏิบัติการทางเรือในทะเลกึ่งปิดที่เกิดขึ้นในเวลากลางคืนหรือในช่วงที่ทัศนวิสัยไม่ดี จะยังเพิ่มโอกาสที่จะเกิดการรบในระยะประชิด และเด็ดขาดมากขึ้น อันเป็นผลจากการไม่สามารถแยกแยะหรือพิสูจน์ทราบเป้าหมายได้ตั้งแต่ระยะไกล ทั้งด้วยสาเหตุของทัศนวิสัยที่จำกัด พื้นที่การรบที่คับแคบ และความหนาแน่นของการคมนาคมขนส่งทางทะเลบริเวณใกล้เคียง ส่วนกำลังทางอากาศในทะเลปิดจะมีบทบาทสำคัญในการชี้ขาดผลการทำสงครามในทะเล เมื่อสามารถชี้เป้าสำคัญและทำลายได้อย่างแม่นยำและต่อเนื่อง ข้าศึกย่อมไม่มีเวลาในการฟื้นตัวกลับคืนมาหลังจากถูกโจมตีชุดใหญ่ อากาศยานที่ปฏิบัติการในทะเลจะมีประสิทธิภาพสูงสุดเมื่อมีฐานปฏิบัติการอยู่บนบกและโจมตีเรือลำเลียงของข้าศึก รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การลำเลียงนั้น เช่น ฐานทัพท่าเรือ คลังน้ำมัน โรงไฟฟ้าตามแนวชายฝั่ง เป็นต้น ทั้งนี้ความพร้อมของอากาศยานและความสามารถในการเคลื่อนกำลังทางอากาศระหว่างตำบลที่วางกำลังบนบกย่อมเอื้อให้อากาศยานสามารถรวมกำลังโจมตีเรือส่งกำลังบำรุง เรือรบ หรืออากาศยานที่คุ้มกันเรือของข้าศึกในทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๔

หลักการสงครามของไทย

หลักการสงครามของไทย

จากที่กล่าวมาในบทก่อนหน้านี้จะพบว่าทฤษฎีการทำสงครามสามารถแจกแจงได้ตามธรรมชาติของสงครามและรูปแบบการรบอันได้แก่ การรบทางบก ทางเรือ และทางอากาศ โดยเน้นที่ตัวนักคิดทางยุทธศาสตร์เป็นหลัก เช่น เคลาเซวิทซ์ ซุนวู มาฮาน คอร์เบตต์ ทิลล์ ดูเอต์ มิตเชลล์ เป็นต้น ซึ่งทฤษฎีการทำสงครามเหล่านี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจธรรมชาติของสงคราม องค์ประกอบของสงคราม ตลอดจนแนวความคิดในการใช้กำลังที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของกำลัง (ทางบก ทางเรือ ทางอากาศ) และบริบทหรือสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังนั้น อย่างไรก็ตาม ในการนำทฤษฎีการทำสงครามของนักคิดไปใช้จริง จำเป็นต้องทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการปฏิบัติ รวมทั้งสอดคล้องกับขีดความสามารถทางทหารและบริบทของแต่ละประเทศ ในการทำสงครามสมัยใหม่จึงเกิดเป็นหลักการรบที่เรียกว่า “หลักการสงคราม (Principles of War)” ซึ่งเป็นหลักสำหรับการวางแผนการทำสงครามเพื่อให้บรรลุซึ่งชัยชนะ

หลักการสงครามของแต่ละประเทศมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ซึ่งเป็นผลมาจากการรวบรวมและวิเคราะห์บทเรียนจากการรบจริงที่ปรากฏตามประวัติศาสตร์การทำสงครามของประเทศนั้น รวมทั้งปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์และธรรมชาติของผู้คนในประเทศต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม หลักการสงครามโดยภาพรวมก็มีที่มา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าต้นกำเนิดของหลักการสงครามและการปรับใช้กับหลักนิยมในประเทศมหาอำนาจตะวันตกมีลักษณะคลุมเครือ แต่เมื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการสงครามแล้ว จะพบว่ามีปรากฏอยู่ในทฤษฎีหรือแนวความคิดในการทำสงครามตามหนังสือและบทความว่าด้วยทฤษฎีสงคราม ในคำบรรยายตามสถาบันทางการทหารที่มีชื่อเสียง และในเอกสารราชการของฝรั่งเศส เยอรมนี อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ยุคสงครามนโปเลียนและชัดเจนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ตัวอย่างของหลักการสงครามที่ปรากฏในงานของนักคิดคือบทความของเคลาเซวิทซ์เรื่อง “หลักการสงคราม (Principles of War)” ซึ่งขยายเป็นหนังสือเรื่อง *On War* ในเวลาต่อมา หลักการสงครามในบทความนี้ เช่น การเอาชนะและทำลายอำนาจทางทหารของข้าศึก ให้ใช้กำลังในปฏิบัติการโดยมุ่งไปสู่กำลังรบหลัก (Main Body) ของข้าศึก หากทำไม่ได้ ก็ควรจะจัดการองค์ประกอบที่สำคัญของกำลังข้าศึกนั้น หลักการนี้ต่อมาก็กลายเป็นหลักการรวมกำลังและหลักการรุก เป็นต้น หรือที่ซุนวูเน้นให้ใช้การลวง ก็กลายเป็นหลักการทำให้ข้าศึกประหลาดใจหรือการจู่โจม เป็นต้น สำหรับการทำสงครามของไทยนั้น หลักการสงครามที่กองทัพไทยใช้อ้างอิงเพื่อเป็นหลักการในการทำสงครามมีด้วยกันทั้งสิ้น ๑๐ ประการ ได้แก่

ความมุ่งหมาย (Objective)

เป็นการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติการกิจอย่างชัดเจน เพื่อให้หน่วยรองลงมาทั้งหมดได้รับทราบและเข้าใจตรงกัน เปรียบเสมือนเข็มทิศชี้ทางให้ทุกหน่วยได้เดินไปสู่จุดหมายเดียวกันได้ แม้ว่าแต่ละหน่วยจะได้รับมอบหน้าที่ซึ่งแตกต่างกันก็ตาม (Direct every military operation toward a clearly defined,

decisive and attainable objective. The ultimate military purpose of war is the destruction of the enemy's ability to fight and will to fight.)

ตัวอย่างเช่น ในการยุทธในทะเลฟิลิปปินส์ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๔ แม่ทัพเรือที่ ๕ ของอเมริกัน พล.ร.อ.สปรูแอนซ์ (Spruance) มิได้ไล่ติดตามไปทำลายกองเรือบรรทุกเครื่องบินของญี่ปุ่น เพราะถือว่าความมุ่งหมายของตนคือการสนับสนุนและให้ความปลอดภัยแก่ทหารภาคพื้นดิน (ทบ. และ นย.) ที่กำลังบุกเกาะกวม ไชปัน และที่เมียนม่ายู่เมื่อสามารถขับไล่ให้กองเรือบรรทุกเครื่องบินญี่ปุ่นอันเป็นภัยคุกคามแก่กองเรือสะเทินน้ำสะเทินบก และทหารบนบกถอยไปได้แล้ว ก็นับว่าสำเร็จกิจที่ได้รับมอบแล้ว อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ในการรบในบริเทน (Battle of Britain) หน่วยบินเยอรมันลูฟต์วาฟ (Luftwaffe) ใกล้จะบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำลายล้างกำลังทางอากาศของอังกฤษได้หมด เพื่อได้การครองอากาศและทำให้การยึดอังกฤษเป็นไปได้ แต่จากการที่ฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดใส่เมืองเยอรมัน แต่ด้วยความโกรธ ฮิตเลอร์กลับสั่งการให้ทิ้งระเบิดใส่กรุงลอนดอนแทนส่งผลให้ฝูงบินของอังกฤษฟื้นตัวกลับมา ขณะเบ็ตเทิลแห่งบริเทน ขับไล่ลูฟต์วาฟ และป้องกันอังกฤษไว้ได้สำเร็จ เป็นต้น

การรุก (Offensive)

เป็นหนทางที่จะนำไปสู่ชัยชนะ ทำให้เกิดความได้เปรียบ เนื่องจากการตั้งปัญหาให้ข้าศึกต้องคอยแก้สถานการณ์ เป็นการดำรงรักษาความคิดริเริ่มไว้ได้และบีบให้ข้าศึกต้องดำเนินการในสิ่งที่เราต้องการ (Seize, retain, and exploit the initiative. Offensive action is the most effective and decisive way to attain a clearly defined common objective. Offensive operations are the means by which a military force seizes and holds the initiative while maintaining freedom of action and achieving decisive results. This is fundamentally true across all levels of war.)

ตัวอย่างเช่น การปฏิบัติการเป็นฝ่ายรุกของแม่ทัพเรือภาคเมดิเตอร์เรเนียนของอังกฤษ พล.ร.อ.เซอร์ แอนดรู คันนิงแฮม (Sir Andrew Cunningham) ทั้ง ๆ ที่มีกำลังน้อยกว่ากองทัพอิตาลี ทำให้ขวัญของอังกฤษดี สามารถสนับสนุนการรบทางบกได้เต็มที่ และยังทำให้ขวัญของฝ่ายอิตาลีลดลงด้วย หรือกรณีที่ จอมพล รมเมล เริ่มปฏิบัติการเป็นฝ่ายรุกในแอฟริกาเหนือ โดยเสี่ยงคำสั่งกองบัญชาการทหารสูงสุดของเยอรมัน ทำให้การศึกในแอฟริกาเปลี่ยนสภาพทันที ขวัญทหารก็ดีขึ้นแม้ทหารอิตาลี ซึ่งเคยทำการรบอย่างมีประสิทธิภาพต่ำก็ปฏิบัติการรบได้ดีขึ้น

กองทัพบกเยอรมันซึ่งโจมตีสตาลินกราด (Stalingrad) อ่อนกำลังลงจากการสูญเสียทหารจำนวนมาก ที่เมืองนี้ รัสเซียใช้การโจมตีในลักษณะปิดล้อมทหารเยอรมัน ส่งผลต่อความพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ การรบของเยอรมนี ส่วนในสงครามทางเรือ หลังชัยชนะที่มิดเวย์ กองทัพเรือสหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายริเริ่มในการโจมตีกลับโดยมีเป้าหมายอยู่ที่แผ่นดินแม่ของญี่ปุ่นเอง เป็นต้น

การรวมกำลัง (Mass)

เป็นการรวมกำลังวัตถุหรือบุคคล ให้เหนือกว่าข้าศึก ณ ตำแหน่งและเวลาที่ต้องการผลแตกหัก มุ่งให้เกิดอำนาจกำลังรบสูงสุด ณ ตำแหน่งและเวลาที่เหมาะสม (decisive time and place) หมายรวมถึงความสามารถในการวางแผนให้กองกำลังต่าง ๆ ที่แยกกันอยู่ สามารถมารวมกันได้ทันในเวลาที่ต้องการ บางครั้งอาจเป็นการรวมเพื่อดำเนินการคุกคาม (Mass the effects of overwhelming combat power at the decisive place

and time. Synchronizing all the elements of combat power where they will have decisive effect on an enemy force in a short period of time is to achieve mass. Massing effects, rather than concentrating forces, can enable numerically inferior forces to achieve decisive results, while limiting exposure to enemy fire.)

ตัวอย่างเช่น ในการรบทางเรือ มีหลักประการหนึ่งที่ว่า “อย่าแยกกองเรือออกจากกัน” ซึ่งจริงทั้งในการรุก อย่างในกรณี “วูล์ฟแพ็ค (Wolf Pack)” ของเยอรมนี ตามยุทธวิธีการรบใต้น้ำ และในการรับที่ใช้ยุทธวิธีคอนวอย ในการป้องกัน นอกจากนี้ การจัดหมู่เรือคุ้มกันสนับสนุน (Supporting Escort Group) ของอังกฤษ เพื่อช่วยเสริมกำลังคุ้มกัน คอนวอย ในมหาสมุทรแอตแลนติกระหว่างที่ถูกเรือดำน้ำเยอรมันคุกคามนับว่าเป็นการรวมกำลังที่ดี อีกตัวอย่างหนึ่ง ยุทธวิธีบลิตซ์ครีก (Blitzkrieg) ของเยอรมัน คือ การผสมยานรบหุ้มเกราะและการสนับสนุนทางอากาศระยะใกล้เพื่อสร้าง “กำปั้นหุ้มเกราะ (Armor Fist)” ที่รวดเร็ว สามารถทำลายทุกสิ่งที่ขวางหน้า ไม่ว่าจะป้องกันอย่างไร เป็นต้น

การออมกำลัง (Economy of Force)

เป็นการแบ่งกำลังให้เหมาะสมเท่าที่จำเป็นไปกระทำกิจรอง เพื่อสงวนกำลังที่เหลืออยู่ให้มีปริมาณเพียงพอที่จะเก็บไว้สนองความต้องการตามหลัก “การรวมกำลัง” ซึ่งเป็นเรื่องหลักที่จะต้องทุ่มเทในการปฏิบัติ หรือบางครั้งอาจสงวนกำลังไว้เพื่อ “การระวังป้องกัน” ของฝ่ายเรา หากแบ่งกำลังหรือทรัพยากรได้อย่างสมดุล และใช้ร่วมกับหลัก “การรวมกำลัง” ได้อย่างเหมาะสม ฝ่ายที่มีกำลังน้อยกว่าก็อาจเอาชนะฝ่ายที่มีกำลังมากกว่าได้ (Employ all combat power available in the most effective way possible; allocate minimum essential combat power to secondary efforts. Economy of force is the judicious employment and distribution of forces. No part of the force should ever be left without purpose. The allocation of available combat power to such tasks as limited attacks, defense, delays, deception, or even retrograde operations is measured in order to achieve mass elsewhere at the decisive point and time on the battlefield.)

ตัวอย่างเช่น การจัดหน่วยเรือคุ้มกันและหน่วยเรือกำบัง (Covering Force) ให้แก่เรือลำเลียงของญี่ปุ่น ในการบุกไทยและมลายู ในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๙๔๑ นับว่าเป็นตัวอย่างของการออมกำลังที่ดี นอกจากนี้ ในสมรภูมิตีร์สเซีย ทั้งรัสเซียและต่อมาเยอรมนี ต่างสูญเสียกำลังอย่างไม่จำเป็น โดยการทุ่มกำลังทั้งหมดที่มีต่อสู้กับข้าศึกและไม่ได้มีการถอยกลับ ทั้งสองฝ่ายไม่ได้พิจารณาเลยว่าแผนการรบเช่นนี้เป็นวิธีการที่ถูกต้องในการใช้กำลังหรือไม่ การขาดหลักการออมกำลังเกือบจะเป็นสัญลักษณ์ของระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จและส่งผลต่อความพ่ายแพ้ในที่สุด เป็นต้น

การดำเนินกลยุทธ์ (Maneuver)

เป็นการบังคับให้ข้าศึกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ ด้วยการมุ่งกระทำการต่อจุดอ่อนของข้าศึก หมายรวมถึงการกระทำใด ๆ ที่จะนำมาซึ่งความได้เปรียบข้าศึก (Place the enemy in a position of disadvantage through the flexible application of combat power. Maneuver is the movement of forces in relation to the enemy to gain positional advantage. Effective maneuver keeps the enemy off

balance and protects the force. It is used to exploit successes, to preserve freedom of action, and to reduce vulnerability. It continually poses new problems for the enemy by rendering his actions ineffective, eventually leading to defeat.)

ตัวอย่างเช่น การลวงให้ข้าศึกเข้าใจผิด แล้วฉวยโอกาสเข้ากระทำต่อจุดสำคัญของข้าศึกที่ถูกเบี่ยงเบนความสนใจ จึงอ่อนด้อยในการระวังป้องกัน ชัยชนะของอังกฤษในแบ็ตเทิลแห่งบริเทน มาจากความสามารถของกองทัพอากาศอังกฤษ ที่ดำเนินกลยุทธ์ทางอากาศได้ดีกว่าลู่ฟต์วอฟ อังกฤษใช้เทคโนโลยีใหม่ คือ เรดาร์ เพื่อตรวจจับการเข้ามาของเครื่องบินเยอรมันและเข้าปะทะกับฝูงบินเยอรมันได้เกือบทุกครั้ง ดังนั้น เมื่อการดำเนินกลยุทธ์บวกกับตัวคูณกำลังจากเทคโนโลยี (Technological force Multiplier) คือความสำเร็จในแบ็ตเทิลแห่งบริเทนของอังกฤษ เป็นต้น

เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command)

เป็นการจัดให้อำนาจสั่งการอยู่ที่ผู้บังคับบัญชาสูงสุดเพียงคนเดียว เพื่อลดความสับสนในการควบคุมบังคับบัญชา (For every objective, seek unity of command and unity of effort. At all levels of war, there is the employment of military forces in a manner that masses combat power toward a common objective requires unity of command and unity of effort. Unity of command means that all the forces are less than one responsible commander. It requires a single commander with the requisite authority to direct all forces in pursuit of a unified purpose.)

ตัวอย่างเช่น ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง กองทัพญี่ปุ่นขาดเอกภาพการบังคับบัญชาเพราะฝ่ายทหารบกต้องการเผด็จศึกในจีนแผ่นดินใหญ่ ส่วนฝ่ายทหารเรือต้องป้องกันสหรัฐอเมริกาที่ข้ามมหาสมุทรแปซิฟิกเข้ามาสู่ญี่ปุ่นแผ่นดินแม่ กองทัพบกบุกจีนแผ่นดินใหญ่ ในขณะที่กองทัพเรือปฏิบัติการในแปซิฟิก หายนะเกิดกับญี่ปุ่นเพราะเมื่อนาวิกโยชินสหรัฐฯ สามารถยึดเกาะต่าง ๆ ในแปซิฟิกได้และเข้าใกล้ญี่ปุ่นเรื่อย ๆ กองทัพบกของญี่ปุ่นยังคงทำสงครามอยู่ในจีนและไม่สามารถแยกกำลังไปช่วยเหลือกองทัพเรือในแปซิฟิกได้ เป็นต้น

การระวังป้องกัน (Security)

เป็นการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยหรือลดความล่อแหลมจากการโจมตีของข้าศึก ซึ่งจะทำให้ฝ่ายเรามีเสรีภาพในการดำเนินการรุก ได้แก่ การป้องกันฐานทัพ หรือที่หมายสำคัญของฝ่ายเรา การวางแผนลาดตระเวน การหาข่าว การปกปิดข่าว การป้องกันการก่อวินาศกรรม การลวง การพราง การตั้งฐานทัพนอกประเทศ การหาพันธมิตร (Never permit the enemy to acquire unexpected advantage. Security enhances freedom of action by reducing vulnerability to hostile acts, influence, or surprise. Security results from the measures taken by a commander to protect his forces. Knowledge and understanding of enemy strategy, tactics, doctrine, and staff planning improve the detailed planning of adequate security measures.)

ตัวอย่างเช่น กรณีอังกฤษเสียเรือประจัญบาน *Royal Oak* ที่ *Scapa Flow* หรือการที่เรือประจัญบาน *Tirpitz* ของเยอรมันถูกเรือดำน้ำจ้ว (Midget Submarine) ของอังกฤษตอติซำรุดที่บริเวณที่จอดเรือนอกฝั่ง นอร์เวย์ การที่ญี่ปุ่นต้องแพ้ในการยุทธที่มีดเวกั้นนับว่าเป็นการระวังป้องกันที่ไม่สมบูรณ์หรือการวางแผน เตรียมการและการปฏิบัติการตีฝ่าช่องแคบอังกฤษของเรือลาดตระเวนสงคราม *Schornhors* และ *Gneisenau* และเรือลาดตระเวนหนัก *Prinz Eugen* ของเยอรมันในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๙๔๒ เป็นตัวอย่างที่ดีของการระวังป้องกัน อีกตัวอย่างหนึ่งคือในปี ค.ศ.๑๙๔๔ แม้ว่าเยอรมนีจะมีกำลังเสริมหุ้มเกราะอยู่ในฝรั่งเศส เป็นจำนวนมากและภารกิจคือการเข้าปะทะกับสัมพันธมิตร ณ จุดที่บุกขึ้นฝั่งมา ชิดความสามารถของกำลัง หุ้มเกราะของเยอรมนีก็สามารถบดขยี้ข้าศึกได้ง่าย แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรใช้ปฏิบัติการลวงเพื่อสร้างความเข้าใจผิด ต่อเยอรมนีว่าจะยกพลขึ้นบกที่อื่นซึ่งไม่ใช่ในนอร์ม็องดี และย้ายกำลังเสริมนี้ไปที่ประจำอื่น เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตร ลวงข้าศึกสำเร็จ กำลังเสริมก็ทั้งพื้นที่ของตนเองในนอร์ม็องดี เอื้อให้การยกพลขึ้นบกเป็นไปได้อย่างยิ่งขึ้น เป็นต้น

การจู่โจม/การสร้างความปลอดภัย (Surprise)

เป็นการเข้าปฏิบัติต่อข้าศึก ณ เวลาหรือตำบลที่ โดยใช้วิธีการรบที่ข้าศึกไม่คาดคิด จึงไม่มีโอกาสตั้งรับ หัวใจของการปฏิบัติคือความรวดเร็วและปฏิบัติในสิ่งที่ข้าศึกคิดว่าเป็นไปไม่ได้ หลายครั้งในอดีต สามารถนำมาใช้ ยุติสงครามได้และบางครั้งเป็นการแก้จุดตาย (Strike the enemy at a time or place or in a manner for which he is unprepared. Surprise can decisively shift the balance of combat power. By seeking surprise, forces can achieve success well out of proportion to the effort expended. Surprise can be in tempo, size of force, direction or location of main effort, and timing. Deception can aid the probability of achieving surprise.) องค์ประกอบต่าง ๆ ของการจู่โจม ได้แก่ ความลับ (Secret) การซ่อนกำลัง (Concealment) การลวง (Deception) การปฏิบัติใหม่ ๆ ที่ข้าศึกคาดไม่ถึง (Originality) ความห้าวหาญ (Audacity) และความรวดเร็ว (Speed)

ตัวอย่างเช่น การบุกนอร์เวย์ของเยอรมันในวันที่ ๘ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๐ การนำศพไปทิ้งนอกฝั่งสเปน เพื่อลวงให้เยอรมันเข้าใจผิดว่าพันธมิตรจะยกพลขึ้นบกที่ซาร์ดิเนียแทนที่จะเป็นซิซิลี การลวงด้วยวิธีต่าง ๆ ให้เยอรมันเข้าใจผิดว่าพันธมิตรจะยกพลขึ้นบกที่บริเวณกาเลสแทนที่จะเป็นบริเวณนอร์ม็องดี การยกพลขึ้นบก ที่นอร์ม็องดีเป็นตัวอย่างคลาสสิก ถ้าเทียบกำลังแล้วฝ่ายสัมพันธมิตรเสียเปรียบกำลังตั้งรับของเยอรมนีอย่างมาก แม้จะมีกำลังทางอากาศและความมุ่งมั่นในการขับไล่เยอรมนีออกจากฝรั่งเศสก็ตาม เยอรมนีมีกำลังเสริม โจมตีได้กลับที่รวดเร็วจำนวนมากซึ่งสามารถบดขยี้กำลังของฝ่ายสัมพันธมิตรให้กลับทะเลไปได้ เพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดหายนะเช่นนี้ ฝ่ายสัมพันธมิตรใช้วิธีการรักษาความลับของแผนการยกพลขึ้นบก ร่วมกับการปฏิบัติ การลวงไปพร้อม ๆ กัน ทำให้เยอรมนีเกิดความสับสนว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะยกพลขึ้นบกที่ใดและเมื่อไร การลวงได้ผลเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะยกพลขึ้นบกที่นอร์ม็องดีไปแล้วก็ตาม แต่เยอรมนีก็ยัง เข้าใจว่าที่นอร์ม็องดีคือการลวงและจริง ๆ แล้วคือที่กาเลส และไม่ได้ใช้กำลังเสริมหุ้มเกราะที่มีเข้าปะทะกับ ฝ่ายสัมพันธมิตรที่หน้าหาด เมื่อเยอรมนีเข้าใจความจริงก็สายเกินไปแล้ว เป็นต้น

ความง่าย (Simplicity)

คือความชัดเจนในการวางแผน ทำแผนและทำเอกสารสั่งการ ง่ายต่อความเข้าใจ ไม่คลุมเครือ ทุกหน่วยเข้าใจตรงกัน เป็นหลักประกันว่าการปฏิบัติของแต่ละส่วนจะมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน (Prepare clear, uncomplicated plans and concise orders to ensure thorough understanding. Everything in war is very simple, but the simple thing is difficult. To the uninitiated, military operations are not difficult. Simplicity contributes to successful operations. Simple plans and clear, concise orders minimize misunderstanding and confusion. Other factors being equal, parsimony is to be preferred.)

ตัวอย่างเช่น แผนของ พล.ร.อ.สปรูแอนซ์ (Spruance) แม่ทัพเรือที่ ๕ ของอเมริกา มอบให้ พล.ร.อ.มิตเชอร์ เป็น ผบ.กองเรือบรรทุกเครื่องบินทั้งหมด (ในทัพเรือที่ ๕) ซึ่งจะเป็นนายทหารสั่งการทางยุทธวิธีก่อนการยุทธในทะเลฟิลิปปินส์ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๔ ดังนี้ “กำลังทางอากาศของเราจะทำลายเรือบรรทุกเครื่องบินข้าศึกเสียก่อน แล้วต่อไปจะโจมตีเรือประจัญบานและเรือลาดตระเวนข้าศึก เพื่อลดความเร็วหรือทำให้ข้าศึกปฏิบัติการไม่ได้ กองเรือประจัญบานของเราจะทำลายกองเรือข้าศึกด้วยการรบทางเรือ ถ้าข้าศึกเลือกที่จะเข้าทำการยุทธแต่ถ้ากองเรือข้าศึกถอย เราก็จะเลือกทำลายเรือข้าศึกที่มีความเร็วช้าหรือช้ารูป เรือทุกลำและทหารทุกคนจะต้องร่วมปฏิบัติการอย่างเข้มแข็งเพื่อทำลายกองเรือข้าศึกให้หมดสิ้น เรือพิฆาตที่ต้องการน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มเติม ให้เดินทางไปรับที่เกาะไซปันใต้ตามความจำเป็น” นอกจากนี้ในสงครามรัสเซีย - ญี่ปุ่น รัสเซียละเมิดหลักความง่าย โดยการส่งกองเรือมาจากเมืองท่าเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก วันที่ ๑๕ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๐๔ และการเดินทางเป็นระยะเวลานานกว่าจะมาถึงช่องแคบซีชิมะ (๒๗ - ๒๘ พฤษภาคม ค.ศ.๑๙๐๕) เมื่อมาถึง กำลังทางเรือญี่ปุ่นซึ่งพร้อมมากกว่าก็บดขยี้กองเรือบอลติกที่เดินทางมาไกลเกินไปและอ่อนล้า ทำให้รัสเซียสูญเสียและพ่ายแพ้ไปในที่สุด เป็นต้น

การต่อสู้เบ็ดเสร็จ (Total Defense)

เป็นหลักการที่กองทัพไทยนำมาใช้ โดยสรุปจากบทเรียนการรบที่ผ่านมา เป็นการผนึกกำลังและกิจกรรมในการป้องกันประเทศทั้งมวลเข้าด้วยกัน โดยใช้กองทัพเป็นแกนกลาง วัตถุประสงค์ คือ สร้างความเตรียมพร้อมในการเผชิญต่อภัยคุกคาม และเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชนทุกสาขาอาชีพ กับกองทัพในการร่วมกันพิทักษ์รักษาเอกราช มีการจัดกำลังประจำถิ่น จัดกำลังประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม และมีการระดมทรัพยากรจากทุกส่วน

ตัวอย่างของการต่อสู้เบ็ดเสร็จ คือ สงครามที่ใช้ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำสงคราม เช่น สงครามโลกทั้งสองครั้ง ที่ผู้หญิงเข้ามาผลิตยุทธโปกรณ์ในโรงงานอุตสาหกรรม ในสงครามเวียดนามที่มีกลุ่มประชาชนร่วมกันปลดปล่อยประเทศที่เรียกว่า เวียดนาม เป็นต้น สงครามในปัจจุบัน หากจะเกิดขึ้นแล้วย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ฝ่ายทหารผู้ทำสงครามโดยตรงจะต้องขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชนให้ผลิตยุทธภัณฑ์ อาหาร และเวชภัณฑ์ รวมทั้งการสร้างความปลอดภัยให้กับการทำสงครามผ่านสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอีกด้วย

ในการใช้หลักการทำสงครามในการปฏิบัติการรบนั้น หลักการแต่ละข้อย่อมมีน้ำหนักไม่เท่ากัน ทุกสถานการณ์และต้องเลือกปฏิบัติให้เหมาะสม เช่น ในการตีโฉบฉวยสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Raid) ซึ่งมีลักษณะเป็นการรุก (Offensive Action) อยู่ในตัวนั้น การจู่โจม (Surprise) ย่อมมีน้ำหนักมาก เป็นต้น ในบางกรณีอาจไม่สามารถใช้ทุกหลักการได้ก็จำเป็นต้องพิจารณาชั่งน้ำหนักระหว่างหลักการหนึ่ง ๆ อย่างรอบคอบ และพึงระลึกเสมอว่าการทำสงครามนั้นเป็นทั้งศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะใช้ได้ ทุกสถานการณ์

บทที่ ๕

การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สงครามผ่านหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม

ความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์สงครามผ่านหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม

สงครามนับได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่ง ซึ่งถูกใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง นักการทหารจึงมีความจำเป็นต้องรับนโยบายทางการเมือง เพื่อกำหนดวิธีการในการบรรลุวัตถุประสงค์และสถานะสุดท้ายที่ต้องการที่กำหนดไว้ในระดับการเมืองภายหลังสิ้นสุดความเป็นศัตรูกับฝ่ายตรงข้าม ดังนั้น นักการทหารจึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบาย เพื่อที่จะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์สำหรับการปฏิบัติการทางทหารได้อย่างเหมาะสมในการทำสงครามเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง ทั้งนี้ การที่จะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ สำหรับการปฏิบัติการทางทหารได้อย่างเหมาะสมนั้น นักการทหารจำเป็นต้องมีความรอบรู้ในการทำสงคราม ตั้งแต่ในเรื่องธรรมชาติการเกิดขึ้นของสงคราม การกำหนดยุทธศาสตร์ในการใช้เครื่องมือในสงคราม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสิ่งที่จะสามารถสร้างความรู้และประสบการณ์ในการทำสงครามได้เป็นอย่างดีนั้น นักการทหารจำเป็นต้องศึกษาจากแนวความคิด หลักการและทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์ที่มีชื่อเสียงต่าง ๆ รวมทั้งจากบทเรียนจากสงครามนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ (วิธีการในการทำสงคราม) ควบคุมการปฏิบัติการทางทหารโดยใช้เครื่องมือในการทำสงครามได้อย่างเหมาะสม บรรลุยุทธศาสตร์ทหารและนโยบายทางการเมืองต่อไป

ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการนำหลักการและทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนทางทหารต่อไป ในบทนี้จะเป็นการศึกษากรณีศึกษาในส่วนของ การนำทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์มาใช้ในสงครามทางเรือสมัยใหม่ผ่านบทเรียนจากประวัติศาสตร์การยุทธ์ ด้วยการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงสถานะแวดล้อมของโลก ซึ่งมีผลต่อบริบททางการเมือง การทหาร การพัฒนาเทคโนโลยี รวมทั้งบทเรียน ซึ่งมีอิทธิพลต่อสงครามและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสงครามทางเรือ ตามช่วงเวลาที่มีความสำคัญผ่านประวัติศาสตร์การทำสงครามไม่จำกัด ซึ่งส่งผลต่อบริบททางการเมือง การทหาร และเทคโนโลยี โดยจะนำบทเรียนจากสงครามที่เกิดขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ ตั้งแต่สาเหตุและผลกระทบของสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ที่ส่งผลต่อการเกิดขึ้นและยุทธศาสตร์ทางเรือในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ มาเป็นกรณีศึกษา และใช้แนวความคิดของนักยุทธศาสตร์ที่มีชื่อเสียงตามที่ได้ศึกษามาในบทก่อนหน้า มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสงคราม ตั้งแต่ธรรมชาติการเกิดขึ้นและการยุติของสงคราม ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับบริบททางการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดในสงคราม การนำแนวคิดทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์มาใช้ทั้งในการเตรียมและพัฒนากองทัพ รวมถึงการนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการทำการรบในสงคราม รวมถึงการนำหลักการสงครามมาประยุกต์ใช้ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในสงคราม ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าวมาแล้วนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการนำแนวคิดเชิงประยุกต์ทางด้านยุทธศาสตร์และการปฏิบัติการด้านยุทธการ ในปัจจุบันต่อไป

สงครามโลกครั้งที่ ๑

๑. ธรรมชาติการเกิดขึ้นและการยุติของสงคราม

สภาวะแวดล้อมทางการเมืองในยุโรป ยุคหลังความพ่ายแพ้ของจักรพรรดินโปเลียน ประเทศมหาอำนาจในยุโรป ได้แก่ ออสเตรีย รัสเซีย สหราชอาณาจักรและจักรวรรดิรัสเซีย ได้สร้างระบบความมั่นคงร่วม (Collective Security) ขึ้นภายใต้สนธิสัญญาเวียนนา (Congress of Vienna) ในปี ค.ศ.๑๘๑๕ เป็นความพยายามสร้างกลไกทางการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อป้องกันการเกิดสงครามระหว่างรัฐและการขยายอำนาจของรัฐใดรัฐหนึ่ง คุลอำนาจที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในภูมิภาคยุโรปต่อเนื่องหลายสิบปี จนกระทั่งประเทศรัสเซียทำสงครามรวมชาติได้สำเร็จและประกาศสถาปนาประเทศเยอรมัน พร้อมทั้งพัฒนากำลังอำนาจของชาติขึ้นอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา ทำให้คุลอำนาจในภูมิภาคขาดความสมดุลและเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในปี ค.ศ.๑๙๑๔ ประเทศเยอรมันที่เกิดขึ้นใหม่ กลายเป็นมหาอำนาจที่มีความเข้มแข็งจนเป็นที่หวาดเกรงของมหาอำนาจอื่นในทวีปยุโรป หลังจาก ค.ศ.๑๘๙๐ เศรษฐกิจของเยอรมันขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนทำให้เยอรมันกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการผลิตและการค้ากับต่างประเทศ ความชำนาญ ทางเทคโนโลยีของเยอรมันทางด้านอุตสาหกรรมเหล็ก เคมี ไฟฟ้า เครื่องมือกล และเวชภัณฑ์ เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เยอรมันมีกองทัพบกที่เข้มแข็งที่สุด ในยุโรป รวมทั้งมีกองทัพเรือที่เติบโตเพียงพอที่จะสร้างความหวั่นไหวให้แก่ประเทศอังกฤษ ผู้นำทางการเมืองของเยอรมันต้องการนำความเข้มแข็งของเยอรมันดังกล่าวนี้ไปสร้างสถานภาพให้เยอรมันเป็น มหาอำนาจระดับโลก อย่างไรก็ตามยุทธศาสตร์ของเยอรมันในการก้าวขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจระดับโลกกลับกลายเป็นยุทธศาสตร์ที่ผิดพลาดและนำพาประเทศไปสู่ความไม่มั่นคง เนื่องจากความเข้มแข็งของเยอรมัน ได้ทำให้มหาอำนาจอื่นในทวีปยุโรปรวมตัวกันในลักษณะพันธมิตร เพื่อต่อต้านอิทธิพลและยุทธศาสตร์ของเยอรมัน ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการเกิดสงครามโลก ครั้งที่ ๑

สงครามโลก ครั้งที่ ๑ แสดงให้เห็นถึงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการป้องกัน การปฏิเสศและขัดขวางการใช้ทะเล โดยหลักนิยมในการทำสงครามทางทะเล ซึ่งได้รับอิทธิพลจากงานเขียนของ อัลเฟรด เทเยอร์ มาฮาน ได้เผยแพร่แนวคิดผ่านหนังสือ Influence Of Sea Power ในปี ค.ศ.๑๘๙๐ ส่งผลให้ประเทศมหาอำนาจในขณะนั้นทั้ง สหรัฐ เยอรมัน ญี่ปุ่น และแม้แต่ประเทศอังกฤษ ตลอดจนการทำสงครามอสมมาตรของเยอรมัน ซึ่งเป็นมหาอำนาจทางทะเลที่ด้อยกว่า อังกฤษและสหรัฐฯ จากการที่เยอรมันใช้เวลาในการพัฒนากองทัพเรือเป็นระยะเวลานานเพื่อขยายขีดความสามารถเต็มที่ทำได้เพียงการป้องกันบริเวณชายฝั่ง ไปสู่ขีดความสามารถในการโจมตีเส้นทางคมนาคม ที่สำคัญยิ่งของศัตรู การขยายขีดความสามารถดังกล่าวนี้สร้างความไม่มั่นคงให้เกิดขึ้นแก่อังกฤษ ซึ่งเป็นมหาอำนาจทางทะเลของโลกในขณะนั้น เพราะอังกฤษไม่สามารถครองทะเลได้ตามต้องการอีกต่อไป ดังนั้นบทเรียนทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ในทะเลก็คือ ทักษะคิดของผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางทหารที่มีต่อ โครงสร้างกำลังรบทางเรือ ยุทธศาสตร์ทะเล ตลอดจนความเสี่ยงในการใช้กำลังทางเรือเป็นเครื่องมือของนโยบายทางการเมืองและวิธีการบริหารความเสี่ยงนั้น การพิจารณาผลลัพธ์ทางการเมืองและผลทางยุทธศาสตร์จากการตัดสินใจของเยอรมันในการสร้าง กำลังทางเรือให้เข้มแข็ง ทำให้พบข้อจำกัดของการบีบบังคับ (Coercion) และการป้องปราม (Deterrence) ในมหายุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจของโลก (Great Powers) โดยในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ผู้นำของเยอรมันต่างก็มีความเห็นตรงกันว่า การที่เยอรมันจะบรรลุนโยบายต่างประเทศและวัตถุประสงค์แห่งชาติด้านความมั่นคงได้นั้น เยอรมันจำเป็นต้องสร้างกองเรือรบให้มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะคุกคามอังกฤษได้ อีกทั้งเยอรมันยังต้องการกีดกันไม่ให้อังกฤษเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจที่ต่อต้านเยอรมันด้วย ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ได้ถูกนำเสนอโดย พลเรือเอก Alfred von Tirpitz ผู้นำกองทัพเรือเยอรมัน ในขณะที่อังกฤษก็พยายามป้องปรามเยอรมันไม่ให้ใช้สงครามเป็นเครื่องมือในการแผ่ขยายอิทธิพลไปทั่วทวีปยุโรป ซึ่งเห็นได้ว่าความพยายามของทั้งสองฝ่ายดังกล่าวต้องประสบกับความล้มเหลว เนื่องจากความพยายามของเยอรมันในการคุกคามอังกฤษทางทะเลกลับนำไปสู่การเผชิญหน้ากับสหรัฐฯ ทั้ง ๆ ที่ประธานาธิบดี Woodrow Wilson แห่งสหรัฐฯ ได้พยายามโน้มน้าวเยอรมันให้ใช้เรือดำน้ำในการทำสงครามอย่างจำกัด (Restricted Submarine Warfare) แต่การดำเนินการ

ทางการทูตของ Wilson กลับไม่สามารถต้านทานพลวัตทางการเมืองภายในเยอรมันได้ เพื่อที่จะเอาชนะสงครามให้ได้อย่างเด็ดขาดและรวดเร็ว ผู้นำทางทหารของเยอรมันได้เปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์การใช้เรือดำน้ำเป็นอาวุธในการทำลายการค้าของอังกฤษด้วยการโจมตีเรือของอังกฤษและชาติเป็นกลาง การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์เป็นการใช้กำลังเรือดำน้ำแบบสงครามไม่จำกัด (Unrestricted Submarine Warfare) ของเยอรมันกลับส่งผลร้ายต่อเยอรมันมากขึ้น เพราะเป็นการยั่วยุให้สหรัฐฯ เข้าร่วมสงครามเป็นฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศส แม้ว่าเยอรมันจะพยายามกีดกันสหรัฐฯ ไม่ให้เข้าร่วมกับสงครามในครั้งนี้นี้ก็ตาม ตัวอย่างเช่น กรณีโทรเลข Zimmermann การติดต่อสื่อสารกันระหว่างเยอรมันกับเม็กซิโก โดยเยอรมันยื่นข้อเสนอให้และการสนับสนุน เม็กซิโกทำสงครามกับสหรัฐฯ เพื่อหวังคืนดินแดนที่สูญเสียไป นอกจากนี้เยอรมันให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ของรัสเซียให้ยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศได้สำเร็จ โดย นาย วลาดิมีร์ เลนิน หัวหน้าพรรคบอลเชวิค ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ Brest-Litovsk และนำรัสเซียออกจากสงครามโลก ครั้งที่ ๑ เมื่อ ๓ มีนาคม ค.ศ.๑๙๑๘ การเข้าร่วมสงครามของสหรัฐฯในฐานะศัตรูของเยอรมัน เป็นจุดผกผันที่ทำให้เยอรมันพ่ายแพ้สงครามโลก ครั้งที่ ๑ ในที่สุด

๒. ผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมต่อสงครามโลก ครั้งที่ ๑

การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อย่างรวดเร็วเริ่มต้นขึ้นในอังกฤษ ช่วงศตวรรษที่ ๑๘ และ ๑๙ ซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งแรก เป็นผลจากการใช้เครื่องจักรไอน้ำเข้ามาช่วยในการผลิต จากนั้นเป็นการค้นพบและผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ การเกิดขึ้นของระบบสายพานการผลิตเป็นผลให้เกิดการผลิตจำนวนมาก (Mass Production) อุตสาหกรรมการป้องกันประเทศ การผลิตอาวุธได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในภูมิภาคยุโรป

การผลิตแบบเป็นจำนวนมาก (Mass Production) ทำให้สามารถขยายขนาดกองทัพและสิ่งสมอาวุธได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันรวดเร็ว โดยมีอุตสาหกรรมโลหะและเชื้อเพลิงเป็นส่วนสำคัญ การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดยุทโธปกรณ์ และอุปกรณ์สนับสนุนใหม่ ๆ จำนวนมากมายที่ถูกคิดค้นและดัดแปลงขึ้น เพื่อความได้เปรียบทางยุทธวิธี เช่น แก๊สพิษ ปืนกล รถถัง เครื่องบิน เป็นต้น เทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปทำให้อายุทธวิธีในการทำสงครามทั้งทางบกและทางทะเล เปลี่ยนไปด้วย เช่น การยุทธวิธีสนาม เพราะไม่สามารถใช้ได้อีกต่อไป เมื่อมีการพัฒนารถถัง ที่มีประสิทธิภาพ เรือประจัญบาน ที่มีขนาดใหญ่ และมีปืน จำนวนมากจะค่อย ๆ ลดความนิยมและหมดไปจากกองทัพเรือประเทศต่าง ๆ ในที่สุดเมื่อมีการพัฒนาประสิทธิภาพเรือดำน้ำและเรือบรรทุกเครื่องบิน ดังจะเห็นได้จากยุทธนาวี จัตุสมันด์ ค.ศ.๑๙๑๖ ระหว่างอังกฤษและเยอรมัน นับเป็นสงครามทางเรือครั้งสุดท้ายในประวัติศาสตร์โลก ซึ่งมีเรือประจัญบานขนาดใหญ่จำนวนมากและเป็นปัจจัยหลักในการชี้ผลการรบ

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเมือง

จากผลของสงครามรวมชาติเยอรมัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการทำสงครามที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองที่ชัดเจน คือการรวมชาติของคนเยอรมันโดยการนำของรัสเซีย เมื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองบรรลุแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นต้องทำสงครามอีกต่อไป สงครามรวมชาติเยอรมันเป็นตัวอย่างของสงครามจำกัดที่ชัดเจน ตรงกันข้ามกับสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ซึ่งถือว่าเป็นกรณีศึกษาของสงครามไม่จำกัด หลังจากเหตุการณ์การลอบสังหาร อาร์ชดยุก ฟรานซ์ เฟอร์ดินานด์ (Archduke Franz Ferdinand) รัชทายาทของจักรวรรดิออสเตรียฯ ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ถูกดึงเข้าสู่สงครามโดยภายใต้อำนาจพันธมิตรทางทหารและสนธิสัญญาที่ไว้กับมิตรประเทศ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ทางการเมืองของคู่สงครามจึงไม่ปรากฏเด่นชัด ทำให้สงครามขยายวงกว้างขึ้นอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในโลก อย่างไรก็ตาม การทำสงครามย่อมมีที่มาจากวัตถุประสงค์ทางการเมืองของรัฐ คือความต้องการล้มล้างการปกครองของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยใช้ทรัพยากรและกำลังอำนาจของชาติทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในหัวก่อนสงครามโลก ครั้งที่ ๑ เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการเมืองเป็นอย่างมาก เช่น การปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.๑๗๘๙ การรวมชาติเยอรมัน ค.ศ.๑๘๗๑ การปฏิวัติอเมริกา ครั้งที่ ๒ ค.ศ.๑๘๖๕ การปฏิวัติเม็กซิ

ของญี่ปุ่น ค.ศ.๑๘๖๘ และการปฏิวัติรัสเซีย ค.ศ.๑๙๑๗ เป็นต้น โดยเฉพาะแนวคิดชาตินิยม (Nationalism) ได้รับความนิยมทั้งฝ่ายสัมพันธมิตร (อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย ญี่ปุ่น ฯลฯ) หรือ ฝ่ายมหาอำนาจกลาง (เยอรมัน ออสเตรีย - ฮังการี ออตโตมัน บัลแกเรีย) นอกจากนี้ แนวคิดจักรวรรดินิยมที่ได้รับความนิยมในกลุ่มประเทศยุโรป ที่ต้องการขยายอาณานิคมของตนให้ ครอบคลุมมากที่สุด ดังนั้น การขยายการครอบครองอาณานิคมจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ทางการเมืองของทั้งสองฝ่าย โดยภายหลังจากการพ่ายแพ้สงคราม เยอรมันได้สูญเสียดินแดนอาณานิคมเป็นจำนวนมากให้แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร

สงครามโลก ครั้งที่ ๒

๑. ธรรมชาติการเกิดขึ้นและการยุติของสงคราม

ภายหลังจากสงครามโลก ครั้งที่ ๑ เกิดปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดมาจากผลของการเจรจาสันติภาพ (สนธิสัญญาแวร์ซาย) ในหลากหลายบริบท อาทิเช่น การสูญเสียดินแดนของตน การต้องชดเชยค่าเสียหายในสงคราม (Reparations) เป็นจำนวนมหาศาลให้แก่ประเทศผู้ชนะสงคราม ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจเยอรมันตกต่ำ รวมถึงการถูกจำกัดในการเสริมสร้างกำลังรบ นำมาซึ่งความต้องการในการยกเลิกสนธิสัญญาที่เยอรมันมองว่าไม่เป็นธรรม นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาภาวะแวดล้อมโลกในห้วงเวลาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีความเปราะบางอย่างเห็นได้ชัด ทั้งจากความเห็นที่ไม่ตรงกันของทั้งประเทศผู้ชนะสงคราม และผู้แพ้สงคราม ประกอบกับสันนิบาตชาติ ซึ่งถูกตั้งมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาสันติภาพไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาได้ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดมาจากความไม่พึงพอใจของบางประเทศ ยกตัวอย่างเช่น อิตาลีและตุรกี ต่อผลประโยชน์ที่ได้รับทำให้เกิดการดำเนินนโยบายที่ต่อต้านอำนาจของสันนิบาตชาติ รวมถึงความเห็นที่ไม่ตรงกันของประเทศชนะสงคราม อันได้แก่ อังกฤษ และ ฝรั่งเศส ต่อการจ่ายค่าเสียหายในสงครามจากเยอรมัน ซึ่งอังกฤษมีความต้องการในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของเยอรมัน เพื่อประโยชน์ทางด้านการค้าของตนในขณะที่ฝรั่งเศสมีความต้องการให้เยอรมันมีความอ่อนแอ เนื่องจากความหวาดระแวงต่อการคุกคามเช่นที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งทั้งสองประเทศได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินนโยบายของสันนิบาตชาติ

นอกจากนั้นประเทศมหาอำนาจที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองโลกหลังสงคราม อันได้แก่ สหรัฐ ผู้มีบทบาทสำคัญในชัยชนะในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในสนธิสัญญาแวร์ซาย และการก่อตั้งสันนิบาตชาติ กลับเลือกที่จะรักษาความโดดเดี่ยวในด้านการเมือง ในขณะที่เข้าครอบงำเศรษฐกิจยุโรป ด้วยการยืนยันในการขอรับชำระคืนหนี้จากค่าใช้จ่ายในการทำสงครามในยุโรป รวมถึงปัจจัยความพยายามขยายอิทธิพลทางด้านลัทธิการเมืองของรัสเซีย ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพรรคบอลเชวิค (คอมมิวนิสต์) นำความหวาดระแวงมาสู่ประเทศยุโรปตะวันตก

ทั้งนี้จากภาวะแวดล้อมโลกในห้วงเวลาตามที่กล่าวมาแล้วนั้น นำมาซึ่งปัญหาในระบบการเมืองระหว่างประเทศ ประกอบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจซึ่งตกต่ำภายหลังสงคราม ทำให้ทุกประเทศต่างมีความพยายามในการดำรงผลประโยชน์แห่งชาติตน ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายการเมืองเพื่อแสวงหาอำนาจ ความมั่นคง เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการแข่งขันและความหวาดระแวงกัน ในยุคดังกล่าว

ถึงแม้จะมีความพยายามในการลดการแข่งขันเพื่อลดความหวาดระแวงซึ่งกันและกันผ่านองค์กรสันนิบาตชาติที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อรักษาสันติภาพหลังสงคราม การกำหนดมาตรการลดการแข่งขันทางอาวุธ (Arm Race) และลดความหวาดระแวงในห้วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ รวมถึงการยอมรับให้ประเทศเยอรมันที่แพ้สงครามเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ ในปี ๑๙๒๖ และการเข้ามาเป็นสมาชิกของสหภาพโซเวียต นอกจากนั้น ยังได้มีการลดค่าเสียหายจากการทำสงครามให้อยู่ในขั้นที่สามารถบริหารจัดการได้ ซึ่งทำให้ทุกอย่างดูเหมือน

จะนำมาซึ่งสันติภาพในอนาคต แต่จากสภาวะปัญหาทางเศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำ ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อดำรงความอยู่รอดของประเทศตน เห็นได้ชัดจากการที่ญี่ปุ่นบุกแมนจูเลีย ในปี ๑๙๓๑ ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการขึ้นสู่อำนาจของผู้นำเผด็จการฟาสซิสต์ อันได้แก่ ฮิตเลอร์ และ มุสโสลินี ซึ่งได้ปลุกระดมแนวคิดชาตินิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเนื่องจากความต้องการในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและอัตราว่างงานที่เกิดขึ้นในเยอรมันและอิตาลี โดยได้กระทำการต่าง ๆ ซึ่งเป็นการละเมิดสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ด้วยการเสริมสร้างและเริ่มใช้กำลังทางทหารในการได้มาซึ่งความต้องการด้วยการรุกรานดินแดนอันเป็นฝ่าฝืนสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และออกจากการเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติ จนนำมาสู่สงครามในที่สุด

๒. สาเหตุของสงครามโลก ครั้งที่ ๒

เมื่อพิจารณาจากสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าสงครามโลก ครั้งที่ ๒ มีสาเหตุหลักมาจากการเสียประโยชน์ตามสนธิสัญญาแวร์ซายหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ของประเทศแพ้สงคราม อันได้แก่ เยอรมัน ซึ่งต้องสูญเสียสูญเสียดินแดนของตน อันได้แก่ อัลซาส - ลอเรน ให้แก่ ฝรั่งเศส ต้องยอมยกดินแดนภาคตะวันออกให้โปแลนด์ไปหลายพื้นที่ รวมทั้งการให้สันนิบาตชาติเข้าดูแลแคว้นซาร์เป็นเวลา ๑๐ ปี ต้องสูญเสียอาณานิคมทั้งหมดของตนให้แก่องค์การสันนิบาตชาติดูแลฐานะดินแดนในอาณัติ นอกจากการเสียดินแดนแล้ว เยอรมันต้องยอมจำกัดอาวุธ และทหารประจำการลงอย่างมาก (งดเกณฑ์ทหารลดเหลือไม่เกิน ๑ แสนและจำกัดยุทโธปกรณ์) รวมทั้งต้องชดเชยค่าเสียหาย (Reparations) เป็นจำนวนมหาศาลให้แก่ประเทศชนะสงคราม ทำให้เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำและประชาชนประสบปัญหาความยากจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังเกิดจากประเทศที่ชนะสงครามแต่ไม่พอใจในผลประโยชน์ที่ได้รับอันได้แก่ อิตาลี ซึ่งถึงแม้เป็นประเทศที่ชนะสงคราม แต่กลับไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนตามที่คาดหวังดังเช่น ความต้องการขยายอาณานิคมเข้าครอบครองเอธิโอเปีย จึงดำเนินนโยบายในลักษณะแข็งกร้าวและใช้กำลังในการได้มา

นอกจากนั้นความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ระหว่างระบอบประชาธิปไตย ระบอบเผด็จการและสังคมนิยม ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาทางการเมือง และเศรษฐกิจหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ทำให้หลายประเทศหันไปใช้ระบอบเผด็จการด้วยการสร้างลัทธิชาตินิยมในประเทศเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น เพื่อแก้ปัญหาภายใน และเกิดการรวมกลุ่มกันของประเทศที่มีนโยบายทางการเมืองเหมือนกัน ในลักษณะการสร้างระบบพันธมิตรของประเทศที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและมีผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อสร้างและรักษาอำนาจ (Power) และดำรงความอยู่รอด (Survival) ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของสงครามโลก ครั้งที่ ๒

ทั้งนี้กลุ่มประเทศฟาสซิสต์ได้มีการพัฒนากำลังอำนาจทางทหารจนมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยอาศัยประโยชน์จากการเป็นระบบเผด็จการสมบูรณแบบและการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ตัวผู้นำ ผู้นำจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายทางการเมืองการทหารและการตัดสินใจเข้าสู่สงคราม ซึ่งได้รวมกลุ่มกันเป็นมหาอำนาจอักษะ (Berlin - Rome - Tokyo Axis) โดยมีวัตถุประสงค์แรก คือเพื่อต่อต้านรัสเซีย ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ ต่อมาได้ขยายไปสู่การต่อต้านชนชาติยิว และนำไปสู่ความขัดแย้งกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตร

นอกจากนั้นจากความอ่อนแอขององค์การสันนิบาตชาติ ซึ่งเป็นองค์กรกลางระหว่างประเทศในการดูแลรักษาสันติภาพ ซึ่งไม่สามารถบังคับให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติตามได้ รวมทั้งประเทศมหาอำนาจผู้ชนะสงครามโลก ครั้งที่ ๑ อันได้แก่ อังกฤษ และฝรั่งเศส ต่างพยายามที่จะหลีกเลี่ยงสงครามในทุกวิถีทาง จึงทำให้ดำเนินนโยบายในลักษณะอ้อมข้อม (Appeasement) เพื่อหลีกเลี่ยงสงครามกับประเทศที่มีแนวโน้มในการรุกรานประเทศอื่น อันได้แก่ ญี่ปุ่น อิตาลี และเยอรมัน โดยการให้ตามสิ่งที่ประเทศนั้น ๆ เรียกร้องเพื่อไม่ให้ทำสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลในทางตรงกันข้ามทำให้ญี่ปุ่น อิตาลี และเยอรมัน มีความก้าวร้าวและขัดต่อสนธิสัญญา Versailles มากขึ้น ซึ่งนำมาสู่สงครามในที่สุด

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเมือง

จากผลของสงครามโลก ครั้งที่ ๑ และสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงอันเป็นสาเหตุของสงครามตามที่กล่าวมา ส่งผลต่อการกำหนดจุดมุ่งในระดับการเมือง โดยเยอรมันต้องการยกเลิกผลจากสนธิสัญญาแวร์ซาย โดยนำดินแดนที่ถูกยึดกลับคืนสู่เยอรมัน เช่น แคว้นซาร์ (Saar) และช่องทางออกสู่ทะเลบริเวณโปแลนด์ (Polish Corridor) นอกจากนั้น ฮิตเลอร์ ผู้นำเยอรมัน ยังมีวัตถุประสงค์ในการรวบรวมชนชาติเยอรมันให้มาอยู่ร่วมกันในอาณาจักรไรช์ รวมทั้งการขยายอำนาจในยุโรป ซึ่งรวมถึงการรวมออสเตรียและเชโกสโลวาเกีย และโปแลนด์ ซึ่งมีประชาชนเป็นชาวเยอรมันจำนวนมาก

ในขณะที่อิตาลีมีวัตถุประสงค์ในการขยายอำนาจในยุโรปตอนใต้ทางฝั่งตะวันออกของ ทะเลเอเดรียติก ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และประเทศในคาบสมุทรบอลข่าน และขยายอำนาจอาณานิคมในแอฟริกา ได้แก่ ดินแดนในเอธิโอเปีย ดินแดนส่วนหนึ่งของลิเบีย เอริเทรีย โซมาลีแลนด์

ส่วนญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์เริ่มแรกในการครอบครองแมนจูเรีย และเข้าไปมีอิทธิพลในการปกครองจีน มาลายา อีสตินดีส รวมทั้งขยายอำนาจในแถบเอเชีย โดยขับไล่อิทธิพลของชาวตะวันตก นำมาซึ่งการสร้างระบบพันธมิตรของประเทศที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ทั้งนี้จากการเสียผลประโยชน์ รวมทั้งความต้องการให้ได้มาซึ่งอำนาจของประเทศกลุ่มพันธมิตรอักษะ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายทางการเมืองของรัฐบาล ซึ่งนำโดยเผด็จการสมบูรณแบบ (Fascism) นำมาซึ่งการพัฒนากำลังอำนาจทางทหารจนมีความแข็งแกร่ง ประกอบกับการสนับสนุนจากประชาชนด้วยลัทธิชาตินิยม นำมาซึ่งนโยบายทางการเมืองในลักษณะการรุกรานในการได้มาและการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ องค์ประกอบที่เกิดขึ้นดังกล่าวมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันในการเกิดขึ้นของสงคราม และเมื่อไม่มีเครื่องมืออื่นใดในการบรรล่วัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้วนั้น พันมิตรฝ่ายอักษะ (เยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น) จึงเลือกใช้สงครามเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการบรรล่วัตถุประสงค์

ในขณะที่ประเทศสัมพันธมิตรกำหนดวัตถุประสงค์ระดับการเมืองเพื่อความอยู่รอด (Survival) จึงกำหนดคุณค่าของวัตถุประสงค์ในสงครามไว้ในระดับสูงสุด โดยไม่สามารถสูญเสียไปได้ รวมทั้งได้มองผลในระยะยาวจากบทเรียนในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ซึ่งสงครามยุติในลักษณะจำกัดความสูญเสียในสงคราม โดยไม่ได้ล้มล้างระบบการเมืองของคู่สงคราม ส่งผลให้ประเทศผู้แพ้ในสงคราม ดังเช่น เยอรมัน กลับขึ้นมามีอำนาจอีกครั้ง หลังสนธิสัญญาสงบศึก ทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเมืองในการทำลายลัทธิเผด็จการฟาสซิสต์ รวมทั้งนาซีในยุโรป รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครองของกลุ่มประเทศฝ่ายอักษะให้เป็นประชาธิปไตย ซึ่งเมื่อกำหนดคุณค่าของวัตถุประสงค์ในสงครามไว้สูงมาก จึงส่งผลต่อความพยายามในการใช้เครื่องมือและวิธีการทั้งหมดที่มีในการเอาชนะฝ่ายอักษะให้ได้ ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒

๔. องค์ประกอบของสามเหลี่ยมสงครามของ เคลาเซวิทซ์

เมื่อพิจารณาองค์สามของสงคราม (Trinity of War) ซึ่งประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนเหตุผลในการทำสงคราม โอกาสและความเป็นไปได้ในการทำสงคราม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความพร้อมทางทหาร ทั้งในด้านผู้นำ เครื่องมือที่นำมาใช้ ความชำนาญในสงคราม ซึ่งสร้างโอกาสในการรบ และท้ายที่สุดคือประชาชน ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในด้านอารมณ์และความเกลียดชังที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยองค์ ๓ จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของธรรมชาติในการเกิดสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ดังนี้

ในส่วนฝ่ายอักษะเนื่องจากเป็นห้วงเวลาที่เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอัตราว่างงานสูงมากในยุโรป และผลจากสนธิสัญญาแวร์ซาย ซึ่งถือเป็นสภาวะที่กดดันและไม่เป็นธรรมในมุมมองของชนชาติเยอรมันกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกสั่นไหวและเกลียดชังให้เกิดขึ้น รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำและอัตราว่างงานที่สูงมากในยุคดังกล่าว จึงเป็นโอกาสให้ผู้นำรัฐบาลเผด็จการฟาสซิสต์สามารถขึ้นสู่อำนาจ โดยชูนโยบายและสร้างลัทธิชาตินิยมเพื่อแก้ปัญหาและสร้างแรงสนับสนุนต่อประชาชนเชื้อสายเยอรมัน ในการที่จะนำเยอรมันกลับสู่ความ

เป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองที่อิทธิพลเหนือประเทศต่าง ๆ ในยุโรปอีกครั้ง ซึ่งมีเพียงการเข้าสู่สงครามด้วยความพร้อมทางทหารเท่านั้นที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ เยอรมันจึงสร้างโอกาสให้เกิดขึ้นจากการพัฒนาขีดความสามารถทางทหารให้มีความเข้มแข็งขึ้นอย่างรวดเร็วเพื่อเข้าสู่สงคราม ซึ่งทำให้องค์ ๓ มีความครบถ้วนในการใช้สงครามเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายทางการเมือง

ในขณะที่ฝ่ายสัมพันธมิตรก็ประสบปัญหาทางด้านสภาวะเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ทำให้กองทัพขาดงบประมาณในการพัฒนากองทัพให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงที่ต้องรักษาระดับกำลังรบไว้ให้เพียงพอต่อการดำรงสถานภาพประเทศมหาอำนาจไว้ รวมถึงได้มีความพยายามในการจัดการประชุม เพื่อลดอาวุธของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ ในยุคนั้น เพื่อลดการแข่งขันทางด้านอาวุธ (Arm Race) อันอาจเป็นปัจจัยนำไปสู่สงครามครั้งใหม่ ซึ่งนับว่าได้ผลในทางปฏิบัติ โดยส่งผลให้อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐ ต่างรู้สึกพอใจในการรักษาดุลอำนาจ ซึ่งกันและกัน จึงยังไม่มีความต้องการในการเสริมสร้างกำลังทางทหารอย่างจริงจัง เพื่อเตรียมเข้าสู่สงคราม ประกอบกับรัฐบาลและประชาชนได้รับบทเรียนจากผลของสงครามโลก ครั้งที่ ๑ จึงทำให้มีความต้องการหลีกเลี่ยงของสงครามที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในทุกกรณี โดยมีความพยายามใช้เครื่องมือทางการทูต และทางเศรษฐกิจ ในการแก้ปัญหาและเมื่อสงครามใกล้เข้ามา ปรากฏว่ามีความขาดแคลนอาวุธยุทโธปกรณ์ โดยไม่มีความพร้อมในการทำสงคราม ซึ่งทำให้เห็นว่าเมื่อเริ่มสงครามนั้น ฝ่ายสัมพันธมิตรยังไม่มีความพร้อมในการเข้าสู่สงครามตามองค์ ๓ ทำให้ต้องตกเป็นฝ่ายรับตั้งแต่ในช่วงต้นของสงครามโลก ครั้งที่ ๒

อย่างไรก็ตามจากผลประโยชน์และการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเมืองของฝ่ายอักษะ และเมื่อพิจารณาแล้วไม่สามารถใช้เครื่องมืออื่นใดในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ นอกจากนั้นจากการริเริ่มของฝ่ายอักษะ โดยได้ก้าวล่วงผลประโยชน์ ละเมิดข้อตกลงที่ทำไว้และทำการรุกรานอธิปไตยในดินแดนของฝ่ายสัมพันธมิตร จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ฝ่ายสัมพันธมิตรตัดสินใจกำหนดนโยบายเข้าสู่สงคราม เพื่อความอยู่รอดของตนและประชาชน ซึ่งต้องให้ความร่วมมือตามธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อกล่าวถึงเหตุผลเพื่อความอยู่รอดรวมทั้งใช้โอกาสทางการเมืองทั้งหมดที่มีเพื่อเอาชนะในสงคราม

๕. จุดผกผันทางการรบและการยุติสงคราม

สงครามโลก ครั้งที่ ๒ ในสมรภูมิยุโรป ยุติลงด้วยความพ่ายแพ้ของเยอรมัน ภายหลังจากการรุกรานของสหภาพโซเวียต ในแนวรบด้านตะวันออก และการที่สัมพันธมิตรเปิดแนวรบด้านตะวันตกโดยยกพลขึ้นบกที่ชายฝั่งแคว้นนอร์ม็องดี วัน D - DAY ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดผกผันทางการรบ (Culminating Point) ที่สำคัญซึ่งทำให้เยอรมันต้องตกเป็นฝ่ายตั้งรับจากการรุกเข้าหากรุงเบอร์ลินของสัมพันธมิตร นำมาซึ่งความพ่ายแพ้ของเยอรมันในที่สุด

ในส่วนสมรภูมิแปซิฟิก ซึ่งกำลังรบทางเรื่อนับเป็นเครื่องมือหลักในการบรรลุยุทธศาสตร์ทางทหาร การสูญเสียกำลังรบหลัก อันได้แก่ เรือบรรทุกเครื่องบินและอากาศยานประจำเรือ รวมถึงนักบินที่มีประสบการณ์ของญี่ปุ่น ในยุทธนาวีมิดเวย์ (Battle of Midway) นั้น นับได้ว่าเป็นจุดผกผันทางการรบ (Culminating Point) ที่เกิดขึ้นในสมรภูมิแปซิฟิก ซึ่งทำให้เห็นธรรมชาติของกำลังทางเรือ เมื่อสูญเสียไปแล้ว ไม่สามารถระดมหรือจัดหาด้วยเวลาอันสั้น ต้องใช้ทรัพยากรและกำลังการผลิตจากภาคอุตสาหกรรมที่เข้มแข็งรองรับเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ภายหลังจากยุทธนาวีมิดเวย์ ฝ่ายสหรัฐได้กลับเป็นฝ่ายรุกโดยใช้ยุทธศาสตร์การรุกข้ามเกาะ "Island - Hopping" เพื่อใช้เป็นฐานทัพหน้าในการปฏิบัติการโจมตีทางอากาศต่อแผ่นดินแม่ญี่ปุ่น รวมทั้งทำการ Blockade ญี่ปุ่นจากการได้รับทรัพยากรทางใต้ และหลังจากถูกโจมตีด้วยระเบิดนิวเคลียร์ นำมาซึ่งการยอมแพ้ของญี่ปุ่นในที่สุด

ทั้งนี้การยุติสงครามในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ นี้มีความแตกต่างจากการยุติของสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ซึ่งจบลงด้วยการเจรจาสงบศึกหลังจากความสูญเสียในสงครามที่สูงกว่าคุณค่าของวัตถุประสงค์ของคู่สงคราม เนื่องจากการไม่จำกัดวัตถุประสงค์ในการทำสงครามของทั้งสองฝ่าย โดยฝ่ายอักษะได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในระดับการเมืองในการครอบครองยุโรปและภาคพื้นแปซิฟิกด้วยการล้มล้างมหาอำนาจเดิม ซึ่งได้ใช้เครื่องมือ

ทางทหารทั้งหมดที่มีในการบรรลุวัตถุประสงค์ ในขณะที่ฝ่ายสัมพันธมิตรมองฝ่ายอักษะและลัทธิเผด็จการ/นาซี เป็นภัยคุกคามต่อความอยู่รอดของตนในระยะยาว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องกำจัดลัทธิเผด็จการและล้มล้างการปกครองประเทศที่เป็นภัยคุกคามของตน จึงต้องใช้เครื่องมือทั้งหมดที่มีในการเอาชนะสงครามในครั้งนี้ ซึ่งเมื่อสามารถล้มล้างระบบการเมืองของฝ่ายอักษะได้แล้ว ได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างลัทธิการเมืองและการดำเนินนโยบายเพื่อผลประโยชน์และรับประกันความปลอดภัยให้แก่ฝ่ายตนเองในระยะยาว

๖. ความพ่ายแพ้ของฝ่ายอักษะและบทเรียนทางยุทธศาสตร์

ทั้งนี้จากผลประโยชน์ (Interests) ที่มีความแตกต่างกันมีส่วนในการกำหนดวัตถุประสงค์ในระดับการเมืองที่แตกต่างกัน โดยฝ่ายอักษะ เยอรมันมีวัตถุประสงค์หลักในการล้มล้างผลจากสนธิสัญญาแวร์ซาย และขยายอำนาจในยุโรป อิตาลีต้องการยุโรปตอนใต้ ทะเลเอเดรียติก คาบสมุทรบอลข่าน และขยายอาณานิคมในแอฟริกา ในขณะที่ญี่ปุ่น ต้องการทรัพยากรในจีน แมนจูเรีย และสุมาตรา บอเนียว รวมทั้งขยายอำนาจในแถบเอเชีย โดยขับไล่อิทธิพลของชาวตะวันตก ส่งผลให้การกำหนดยุทธศาสตร์และการใช้เครื่องมือทางทหารมุ่งที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในพื้นที่การรบและพื้นที่ผลประโยชน์ของตน จนขาดการความร่วมมือและการประสานการปฏิบัติทั้งในด้านการข่าว ทรัพยากร และเครื่องมือในภาพรวมของการทำสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปราศจากการสนับสนุนจากพันธมิตร เนื่องจากอยู่คนละพื้นที่การรบ นอกจากนั้น ฝ่ายอักษะยังขาดการจำกัดขอบเขตของสงคราม โดยการเปิดแนวรบหลายด้าน รวมทั้งใช้โมเมนตัมจากชัยชนะในระดับยุทธวิธีขยายขอบเขตของสงคราม โดยไม่มีการจำกัดแนวรบที่ชัดเจน กำลังรบต้องกระจายหลายพื้นที่ทำให้ขาดการรวมอำนาจการโจมตีในจุดแตกหัก และประสบปัญหาทางด้านการส่งกำลังบำรุง ดังเช่นปฏิบัติการบูกีสเซีย (Operation Barbarossa) การรุกรานทวีปแอฟริกาเหนือ และการขยายแนวป้องกันของญี่ปุ่นในแปซิฟิก

แตกต่างจากฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งมีความพยายามในการหลีกเลี่ยงสงคราม แต่เมื่อแต่ละประเทศมีภัยคุกคามร่วมกัน ซึ่งเกิดจากการรุกรานจากฝ่ายอักษะ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกันที่ชัดเจนในการป้องกันภัยคุกคามจากอักษะ เพื่อความอยู่รอด (Survival) มีการหารือ ประสานงาน และวางแผนร่วมกันในการทำสงคราม ทำให้ใช้ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการรบในกลุ่มพันธมิตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแต่ละประเทศต่างมีระบบอุตสาหกรรมที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐาน ประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบในลักษณะโอบล้อมฝ่ายอักษะ นำมาซึ่งชัยชนะในขั้นสุดท้ายของสงคราม

สงครามอ่าวเปอร์เซีย ครั้งที่ ๑ (Gulf War)

๑. ธรรมชาติการเกิดขึ้นและการยุติของสงคราม

จุดเริ่มต้นของสงครามอ่าวเปอร์เซีย คือ เมื่อสงครามอิรัก - อิหร่าน ยุติลงทำให้ประเทศอิรักล้มละลาย และเผชิญกับหนี้สินจากการทำสงคราม โดยกู้ยืมมาจากประเทศซาอุดีอาระเบียและประเทศคูเวตรวมกันเป็นจำนวนมาก ประเทศอิรักได้เรียกร้องให้ทั้ง ๒ ประเทศ ยกหนี้ที่ติดค้างให้ แต่กลับถูกทั้ง ๒ ประเทศปฏิเสธ จนนำไปสู่การที่อิรักกล่าวหาว่าประเทศคูเวตลักลอบขุดน้ำมันในเขตของตน และอ้างความชอบธรรมเหนือประเทศคูเวต ในฐานะที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออตโตมัน (Ottoman Empire) ซึ่งประเทศอิรักถือว่าตนมีสิทธิในการปกครองประเทศคูเวตต่อจากอาณาจักรออตโตมัน อีกทั้งยังกล่าวหาว่าประเทศคูเวตมีส่วนทำให้อิหร่านนำน้ำมันตกต่ำจากช่วงที่ประเทศอิรักยุติสงครามกับประเทศอิหร่าน ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกตกต่ำตลอดจนกล่าวหาว่าประเทศคูเวตสูบน้ำมันมาจากแหล่งน้ำมันในประเทศของตน ประเทศอิรักจึงขอเจรจาเรื่องพรมแดนกับประเทศคูเวต ซึ่งประเทศอิรักหวังว่าจะได้ดินแดนที่เป็นแหล่งน้ำมันเพิ่มขึ้น และอาจจะได้ดินแดน

ที่เป็นทางออกสู่อ่าวเปอร์เซียกว้างขึ้นด้วย แต่ถูกประเทศคูเวตปฏิเสธคำขอ เนื่องจากประเทศคูเวตมีประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาหนุนหลังธุรกิจน้ำมันอยู่

จนเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ กองกำลังทหารประเทศอิรัก ภายใต้การนำของประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน บุกเข้ายึดประเทศคูเวต เป็นผลให้สหประชาชาติคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อประเทศอิรักในทันที โดยให้ธนาคารทั่วโลกอายัดทรัพย์สินของประเทศอิรักและประเทศคูเวต และยังมีมติให้ใช้ปฏิบัติการทางทหารเพื่อขับไล่กองทัพอิรักออกจากประเทศคูเวต ทางฝ่ายประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน ของประเทศอิรักไม่ยอมถอนกำลังทหารออกจากประเทศคูเวตตามคำสั่งของสหประชาชาติ กองกำลังสหประชาชาติภายใต้การนำของประเทศสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรกว่า ๓๐ ประเทศ ได้ร่วมกับกลุ่มสันนิบาตอาหรับ ๑๒ ประเทศ ร่วมปฏิบัติการทางทหารที่เรียกว่า ยุทธการพายุทะเลทราย (Operation Desert Storm) กองกำลังสหประชาชาติได้เคลื่อนกำลังพลปล่อยประเทศคูเวต และเข้าสู่ประเทศอิรักในเวลาต่อมา จนทำให้ประเทศอิรักยอมลงนามยุติการสู้รบ เป็นผลให้ประเทศอิรักถูกควบคุมอย่างเข้มงวด ถูกตรวจสอบอาวุธ รวมถึงการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ

ในอีกด้านของปฏิบัติการ ได้เกิดความสูญเสียหลังการถอนกำลังออกจากประเทศคูเวตคือ ประเทศอิรัก ได้จุดไฟเผาบน้ำมันหลายร้อยบ่อ และปล่อยน้ำมันลงสู่อ่าวเปอร์เซีย เป็นการจงใจทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศน์ ต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาได้ส่งกองทัพบุกเข้าประเทศอิรัก เพื่อปลดปล่อยประเทศอิรักจากระบอบเผด็จการของประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน โดยโค่นล้มรัฐบาลของ ซัดดัม ฮุสเซน ลงและจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่นิยมตะวันตก ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้ทฤษฎีการทำสงครามก่อนที่จะถูกศัตรูโจมตี หรือเรียกว่า สงครามป้องกันตนเอง มีการโจมตีทางอากาศครั้งใหญ่ ซึ่งเป็นทั้งการโจมตีระดับยุทธศาสตร์และยุทธวิธี โดยส่งผลต่อการทำลายขวัญและกำลังใจ ในรูปของสงครามจิตวิทยา สร้างความหวาดกลัว จนฝ่ายตรงข้ามยอมจำนน ขณะโดยไม่ต้องสู้รบและสูญเสียน้อยที่สุด ปฏิบัติการดังกล่าวเสร็จสิ้นลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการทหารและอาวุธสงครามที่เหนือกว่าของประเทศสหรัฐอเมริกา

สงครามที่เกิดขึ้นนี้เป็นปัญหาที่ท้าทายบทบาทของสหประชาชาติ และเป็นปัญหาภาพลักษณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ขึ้นาและดำเนินการโดยพลการในนามสหประชาชาติ ถือเป็นการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและหลักการของประชาคมโลก รวมทั้งยังเกิดกลุ่มกบฏตามเขตชายแดน และกลุ่มผู้ก่อการร้าย ปฏิบัติการในประเทศอิรัก

๒. สาเหตุของสงครามอ่าว

ตลอดช่วงเวลาของสงครามเย็น อิรักเป็นพันธมิตรสหภาพโซเวียตและมีประวัติความไม่ลงรอยกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งกังวลถึงจุดยืนทางการเมืองและท่าทีของอิรักต่ออิสราเอล - ชาวปาเลสไตน์และการที่อิรักไม่เห็นด้วยกับสันติภาพระหว่างอิสราเอลกับอียิปต์ สหรัฐฯ เองก็ไม่ชอบการที่อิรักเข้าสนับสนุนกลุ่มอาหรับและปาเลสไตน์ติดอาวุธอย่างอาบูไนดัล ซึ่งทำให้มีการรวมอิรักเข้าไปในรายชื่อประเทศผู้ให้การสนับสนุนการก่อการร้ายข้ามชาติของสหรัฐฯ ในวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ สหรัฐฯ ยังคงสถานะเป็นกลางอย่างเป็นทางการหลังจากการรุกรานของอิหร่านกลายเป็นสงครามอิรัก - อิหร่าน แม้ว่าจะสนับสนุนอิรักอย่างลับ ๆ อย่างไรก็ดีในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ อิหร่านเริ่มทำการโต้ตอบได้สำเร็จ และสหรัฐได้เพิ่มการสนับสนุนให้กับอิรัก เพื่อป้องกันไม่ให้อิรักถูกบังคับให้พ่ายแพ้ เมื่ออิหร่านประสบกับชัยชนะในสงครามและปฏิเสธการสงบศึกที่ได้รับการเสนอในเดือนกรกฎาคม แต่ยังคงมีอยู่ระหว่างสหรัฐกับอิรัก กลุ่มอาบูไนดัลยังคงได้รับการสนับสนุนอยู่ในแบกแดด เมื่อประธานาธิบดีอิรัก ซัดดัม ฮุสเซน ได้ขับไล่พวกเขาไปยังซีเรียตามคำขอของสหรัฐฯ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ รัฐบาลของ ประธานาธิบดี โรนัลด์ เรแกน ได้ส่ง โดนัลด์ รัมส์เฟลด์ เพื่อพบกับประธานาธิบดี ฮุสเซน เป็นทูตพิเศษและเพื่อกระชับความสัมพันธ์

เมื่ออิรักทำการหยุดยิงกับอิหร่านในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ อิรักประสบกับการล้มละลายอย่างแท้จริง โดยส่วนใหญ่เป็นหนี้ที่กู้มาจากประเทศซาอุดีอาระเบียและคูเวต อิรักกดดันทั้งสองชาติให้ยกหนี้ทั้งหมด

แต่ทั้งสองประเทศตอบปฏิเสธ อิรักยังได้กล่าวหา Kuwait ว่าได้ผลิตน้ำมัน科威ตาของโอเปก (OPEC) ทำให้ราคาน้ำมันต่งลง ซึ่งส่งผลให้อิรักประสบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจเพิ่มเข้าไปอีก การที่ราคาของน้ำมันตกลงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของอิรักอย่างใหญ่หลวง รัฐบาลอิรักได้บรรยายว่ามันเป็นสงครามทางเศรษฐกิจ ซึ่งอ้างว่า Kuwait เป็นต้นเหตุ โดยการเจาะท่อลอดข้ามพรมแดนเข้าไปในทุ่งน้ำมันรุมาเลียของอิรัก

ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศยังเกี่ยวข้องกับคำกล่าวอ้างของอิรักที่ระบุว่า Kuwait เป็นอาณาเขตของอิรัก หลังจากได้รับเอกราชจากสหราชอาณาจักรใน พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลอิรักได้ประกาศในทันทีว่า Kuwait เป็นอาณาเขตโดยชอบธรรมของอิรัก เนื่องจากเคยอยู่ภายใต้การปกครองของอิรักเป็นเวลาหลายศตวรรษจนกระทั่งอังกฤษก่อตั้ง Kuwait ขึ้นหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ดังนั้น จึงได้กล่าวว่า Kuwait เป็นผลผลิตจากลัทธิจักรวรรดินิยมของอังกฤษ อิรักอ้างว่า Kuwait เคยเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดบาซาสของจักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire) ราชวงศ์ที่ปกครอง Kuwait อัลซอบะห์ ได้ตัดสินใจลงนามในข้อตกลงเป็นรัฐในอารักขา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ ซึ่งมอบหมายความรับผิดชอบกิจการระหว่างประเทศให้แก่อังกฤษ ซึ่งอังกฤษได้กำหนดแนวพรมแดนระหว่างทั้งสองประเทศ และพยายามจำกัดทางออกสู่ทะเลของอิรักอย่างระมัดระวัง เพื่อที่ว่ารัฐบาลอิรักในอนาคตจะไม่มีโอกาสคุกคามการครอบครองอ่าวเปอร์เซียของอังกฤษ อิรักปฏิเสธที่จะยอมรับพรมแดนที่ถูกเขียนขึ้น และไม่รับรอง Kuwait จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๖

การบุกครอง Kuwait หรือที่รู้จักกันในนาม สงครามอิรัก - Kuwait เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพรรคบารของ ประเทศอิรักกับเอมิเรตส์ แห่ง Kuwait อิรักสามารถยึด Kuwait ได้อย่างง่ายดายและปกครอง Kuwait อยู่ ๗ เดือน จนกระทั่งสหรัฐอเมริกาภายใต้ประธานาธิบดี จอร์จ เอช. ดับเบิลยู. บุช ส่งกำลังทหารเข้าแทรกแซง จนนำไปสู่สงครามอ่าวเปอร์เซีย

การบุกยึดครอง Kuwait เริ่มขึ้นในเวลา ๒ นาฬิกา ของวันที่ ๒ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๙๐ ด้วยกำลังทหารที่มากกว่า กอปรกับมีอาวุธยุทโธปกรณ์ทันสมัยจากการสนับสนุนของชาติตะวันตกในช่วงสงครามอิรัก - อิหร่าน ส่งผลให้อิรักใช้เวลาเพียงสองวันในการบุกครอง Kuwait กำลังทหารส่วนใหญ่ของ Kuwait จำต้องล่าถอยไปยัง ซาอุดีอาระเบียและบาห์เรน ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้าน Kuwait ถูกผนวกดินแดนเข้ากับอิรัก โดยประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน ได้ออกมาประกาศว่า Kuwait เป็นจังหวัดที่ ๑๙ ของอิรัก ซัดดัม ฮุสเซน ได้แต่งตั้งให้ อัลลาอา ฮุสเซน อาลี เป็นนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลหุ่นเชิดใน Kuwait และตั้ง อาลี ฮัสซัน อัลมาจิต เป็นผู้ว่าการ Kuwait โดยพฤตินัย

เชื้อพระราชาวงศ์ Kuwait ที่อยู่ระหว่างลี้ภัยก็ออกมาเรียกร้องให้นานาชาติกดดันให้อิรักออกไปจาก Kuwait คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้มีมติ จำนวน ๑๒ เรื่อง ให้ทหารอิรักถอนกำลังออกจาก Kuwait ในทันที และโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนอง ในระหว่างการบุกครองนั้น ชาว Kuwait กว่าสี่แสนคนและชาวต่างชาติใน Kuwait กว่าหลายพันคนต้องหนีออกนอกประเทศ ตลอดช่วงเวลา ๗ เดือน ที่อิรักปกครอง Kuwait รัฐบาล ซัดดัม ฮุสเซน ได้แย่งชิงความมั่งคั่งของ Kuwait ไปมหาศาล นอกจากนี้ยังมีรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วย มหาอำนาจของโลกต่างประณามการบุกครั้งนี้ร้ายแรง แม้กระทั่งประเทศที่มีความใกล้ชิดกับอิรักอย่างฝรั่งเศส และ อินเดีย ก็ออกมาเรียกร้องให้อิรักถอนกำลังจาก Kuwait ในทันที รวมถึงสหภาพโซเวียตและจีนได้งดส่งมอบยุทธภัณฑ์แก่อิรัก นาโตได้มีการประชุมประเด็นนี้ในปลายปี ๑๙๙๐ โดยสหรัฐอเมริกาได้นำแถลงการณ์เสนอต่อรัฐบาลอิรัก โดยให้อิรักถอนกำลังจาก Kuwait ภายใน ๑๕ มกราคม ค.ศ. ๑๙๙๑ แต่การเจรจาไม่เป็นผล จนนำไปสู่การที่กองกำลังสัมพันธมิตรที่นำโดยสหรัฐอเมริกาได้เริ่มโจมตีอิรักอย่างหนักหน่วง และเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามอ่าวเปอร์เซีย

๓. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการเมือง

Kuwait เป็นประเทศในกลุ่มอาหรับขนาดเล็ก ตั้งอยู่ตอนบนของอ่าวเปอร์เซีย ทางเหนือและตะวันตกติดกับอิรัก ทางตะวันออกติดกับอ่าวเปอร์เซีย ทางใต้ติดกับซาอุดีอาระเบีย มีการค้นพบน้ำมันปิโตรเลียมใน Kuwait เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๐ ซึ่งประมาณว่ามีปริมาณ ร้อยละ ๒๐ ของปริมาณน้ำมันทั้งโลก นับตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๔ Kuwait

เป็นประเทศผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ของโลกและส่งออกมากเป็นอันดับ ๒ ของโลก คูเวตเคยเป็นรัฐในอารักขาของอังกฤษ เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ฐานะเศรษฐกิจของอิรักทรุดหนัก เนื่องจากอิรักมีสินค้าส่งออกหลักคือ น้ำมัน ซึ่งมีปริมาณร้อยละ ๙๙ ของมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมด อิรักจึงพยายามผลักดันให้องค์การกลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันออก (OPEC) กำหนดโควตาการผลิตน้ำมันและกำหนดราคาน้ำมันใหม่ ให้อิรักมีรายได้เพิ่มขึ้น อิรักอ้างว่าการที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกมีมูลค่าลดลง เพราะคูเวตและสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์แอบผลิตและขายน้ำมันเกินสัดส่วนที่ได้รับ เมื่อคูเวตได้รับเอกราช ในวันที่ ๑๙ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๖๑ รัฐบาลอิรักจึงได้อ้างสิทธิว่าคูเวตเป็นส่วนหนึ่งของตนตามหลักเชื้อชาติภูมิศาสตร์ และสังคม แต่กรณีดังกล่าวสันนิบาตอาหรับรับรองเอกราชของคูเวต

ภายหลังสงครามอิรัก - อิหร่าน ซึ่งเป็นเวลากว่า ๘ ปี ส่งผลให้อิรักต้องแบกรับภาระจากสงครามที่ยืดเยื้อ อีกทั้งยังตกเป็นหนี้ต่างประเทศกว่า ๘๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

โดยวัตถุประสงค์ทางการเมืองของอิรักมีในข้อเรียกร้องที่รุนแรงของอิรัก คือ ให้คูเวตคืนดินแดนที่รุกรานเข้ามา คือ เขต Rumailah Oilfield ซึ่งมีน้ำมันอุดมสมบูรณ์และขอเช่าเกาะบูมียัน กับเกาะวาร์บัทห์ ในอ่าวเปอร์เซีย เพื่อให้อิรักสามารถส่งออกน้ำมันผ่านอ่าวเปอร์เซียโดยตรง โดยไม่ต้องส่งน้ำมันผ่านซาอุดีอาระเบียและตุรกี เช่นเดิม อีกทั้งยังมีเหตุผลทางการเมืองที่อิรักบุกคูเวตเพิ่มเติม คือ

๑. แรกกดันจากหนี้สงครามอิรัก - อิหร่าน อิรักจึงต้องการคุมแหล่งน้ำมันของโลก คือ คูเวต เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองในการผลิตน้ำมันและการกำหนดราคาน้ำมัน

๒. อิรักไม่มีทางออกสู่ทะเลหรือทางออกสู่อ่าวเปอร์เซีย เพราะมีเกาะบูมียันและเกาะวาร์บัทห์ของคูเวตขวางทางอยู่ อิรักจึงมีอาจส่งออกน้ำมันโดยตรงแก่เรือผู้ซื้อได้ อีกทั้งอิรักยังตกลงกับอิหร่านเรื่องการใช้อ่าวเมืองท่าบาสร่าผ่านร่องน้ำซัตต์ - อัล - อาหรับไม่ได้

๓. อิรักและคูเวตมีกรณีพิพาทดินแดน Rumailah Oilfield แหล่งน้ำมันที่สำคัญมาเป็นเวลานาน และยังหาข้อยุติไม่ได้ อิรักจึงถือโอกาสยึดครองคูเวตด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ความขัดแย้งระหว่างอิรัก - คูเวต

๔. นอกจากนี้อิรักยังกล่าวหาว่าระหว่างอิรักทำสงครามกับอิหร่านเป็นเวลากว่า ๘ ปี คูเวตได้ขยายพรมแดนล่วงล้ำเข้ามาทางใต้ของอิรัก ๔ กิโลเมตร เพื่อตั้งค่ายทหารและตั้งสถานีขุดเจาะน้ำมัน การกระทำดังกล่าวจึงเหมือนการขโมยน้ำมันของอิรัก ยิ่งไปกว่านั้น อิรักทำสงครามกับอิหร่านในนามชาติอาหรับ และเพื่อความมั่นคงของชาติอาหรับทั้งมวล จึงสมควรที่คูเวตต้องช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการทำสงครามครั้งนี้

ในขณะที่ฝ่ายตรงข้าม ซึ่งนำโดยสหประชาชาติและสหรัฐฯ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการยับยั้งการยึดครองคูเวตของอิรัก โดยไม่ชอบธรรม ตลอดจนมีการรุกรานอธิปไตยและล่วงล้ำสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค จนนำไปสู่ปฏิกิริยาของประเทศต่าง ๆ แยกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

สหประชาชาติ ชาติอภิมหาอำนาจ รวมถึงกลุ่มประเทศยุโรปตะวันตกเห็นตรงกันที่ต้องรักษาดุลอำนาจในตะวันออกกลาง คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติมีมติเป็นเอกฉันท์ประณามการรุกรานและเรียกร้องให้อิรักถอนทหารออกจากคูเวต โดยไม่มีเงื่อนไข มติของคณะมนตรีความมั่นคงอันดับต่อมาคือการประกาศคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจแก่อิรักและคูเวต ยกเว้นอุปกรณ์ทางการแพทย์และอาหาร เพื่อเหตุผลด้านมนุษยธรรม แต่อิรักก็ไม่ได้ปฏิบัติตามมติของสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสหรัฐอเมริกาดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องนานาชาติกดดันให้อิรักถอนทหารออกจากคูเวต สาเหตุที่สหรัฐอเมริกามีปฏิกิริยาอย่างรุนแรงนั้น เพราะอิรักทำลายผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในตะวันออกกลาง และแสนยานุภาพของอิรักอาจเป็นอันตรายต่ออิสราเอลพันธมิตรที่ดีของสหรัฐอเมริกาในอนาคตอีกด้วย กลุ่มประเทศอาหรับด้วยกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ อียิปต์ ซีเรีย ซาอุดีอาระเบียเรียกร้องให้อิรักถอนทหารออกจากคูเวตสนับสนุนการเข้ามาของกองกำลังพันธมิตร และถือว่าตนปฏิบัติตามมติของสหประชาชาติ ส่วนจอร์แดน เยเมน ตูนิเซีย แอลจีเรียและองค์การปลดปล่อย

ปาเลสไตน์ กลุ่มนี้เรียกร้องให้ชาติอาหรับเจรจาทางแก้ปัญหาตนเอง โดยไม่ต้องให้เป็นภาระขององค์การระดับโลกนอกจากนี้ยังมองว่าการปฏิบัติตามมติของสหประชาชาติเท่ากับเป็นการรังแกชาวอาหรับด้วยตนเอง

ในเดือนพฤศจิกายน คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ได้กำหนดเส้นตาย ในวันที่ ๑๕ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๑ เพื่อให้อิรักถอนกำลังออกจากคูเวต (คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ประกอบด้วยจาก ๕ ประเทศสมาชิกถาวร สหรัฐอเมริกา รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส และจีน รวมทั้งสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง ๑๐ ประเทศ ที่ให้ดำรงตำแหน่งระยะเวลา ๒ ปี) แต่ประธานาธิบดี ฮุสเซน ยังปฏิเสธที่จะเจรจาเพื่อแก้ไขวิกฤตอย่างสันติเพื่อถอนกำลังที่ยึดครองคูเวต จึงมีความจำเป็นที่กองกำลังพันธมิตรที่เป็นการนำโดยสหรัฐฯ จะต้องทำสงครามเพื่อบังคับให้อิรักถอนกำลังออกจากคูเวต โดยในอีกไม่กี่สัปดาห์หลังการเจรจาไม่เป็นผลกองทัพสหรัฐฯ ยังคงดำเนินปฏิบัติการ เพื่อส่งกองกำลังและยุทโธปกรณ์ไปยังตะวันออกกลาง โดยกำลังทางเรือและอากาศยาน รวมทั้งเรือบรรทุกสินค้าถูกใช้ในการขนส่งยุทโธปกรณ์หนัก เช่น รถถัง เฮลิคอปเตอร์ รถบรรทุกและปืนใหญ่ ไปยังอ่าวเปอร์เซีย

จุดประสงค์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาในการเข้าสู่สงครามอ่าว ครั้งที่ ๑ นั้นมีปัจจัยในมุมมองด้านผลประโยชน์ในภูมิภาคตะวันออกกลาง ๓ ปัจจัย¹ คือ

๑. ปัจจัยอิสราเอล ซึ่งสหรัฐฯ มีความจำเป็นที่ต้องสนับสนุนและปกป้องความมั่นคงปลอดภัยของรัฐบาลอิสราเอล ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับกระบวนการและพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของรัฐบาลอเมริกัน ซึ่งมีชาวอเมริกันเชื้อสายยิวเป็นแกนนำสำคัญตั้งแต่การตั้งประเทศเป็นต้นมา

๒. ปัจจัยน้ำมันและอาวูธ เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อทั้งสหรัฐฯ และสัมพันธมิตรในยุโรป เนื่องมาจากความต้องการความมั่นคงและความยั่งยืนในการแสวงประโยชน์จากทรัพยากรน้ำมันในตะวันออกกลาง ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มประเทศอาหรับในตะวันออกกลาง ดังนั้นการเข้าถึงน้ำมันในภูมิภาคดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้ามาแสวงหาอำนาจในภูมิภาคนี้ เพื่อประโยชน์ทั้งในการ “รุก” และ “รับ” ในขณะเดียวกันการที่สหรัฐฯ มุ่งแสวงหารายได้จากการขายอาวูธแก่ประเทศตะวันออกกลาง เพื่อนำรายได้ไปแก้ไขการขาดดุลงบประมาณและการว่างงานในประเทศขณะนั้น โดยสหรัฐฯ มิได้คำนึงถึงว่าในที่สุดแล้วอาวูธยุโรปจะเชื่อมโยงไปถึงการสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายที่ต่อต้านอิสราเอล ในทางกลับกันสหรัฐฯ เองก็ส่งออกอาวูธยุโรปให้แก่อิสราเอลในจำนวนมากเช่นเดียวกัน จากรูปแบบนโยบายดังกล่าวเป็นการสะท้อนรูปแบบการขยายตัวของ “ลัทธินิคสัน” ไปสู่ “การทูตแบบใหม่” (New Diplomacy) ในตะวันออกกลาง ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการแข่งขันการสั่งสมอาวูธระหว่างประเทศ และนำไปสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมา

๓. ปัจจัยสหภาพโซเวียต ในยุคสงครามเย็นโลกแบ่งออกเป็น ๒ ขั้ว อย่างชัดเจน การที่สหรัฐฯ เลือกใช้นโยบายจำกัดการขยายตัวของลัทธิที่ไม่พึงปรารถนา (Containment Policy) จึงเสมือนการแข่งขันกับสหภาพโซเวียตในทุกภูมิภาครวมทั้งในตะวันออกกลาง ในภาวะการณ์แข่งขันดังกล่าว สหภาพโซเวียตเป็นประโยชน์ต่อประเทศในตะวันออกกลาง ในฐานะประเทศทางเลือกด้านการสนับสนุนอาวูธยุโรปและเศรษฐกิจแก่กลุ่มประเทศอาหรับ ซึ่งต่อต้านสหรัฐฯ และมหาอำนาจในยุโรป อันเนื่องมาจากการสนับสนุนต่ออิสราเอลในปัญหา ยิว - ปาเลสไตน์ ความขัดแย้งดังกล่าวนำไปสู่สงครามระหว่างอิหร่าน - อิรัก แต่เมื่อสหภาพโซเวียตเกิดการล่มสลายจึงทำให้อิรัก ซึ่งต้องเผชิญหน้ากับอิหร่านที่ปราศจากการสนับสนุนของสหภาพโซเวียตจนนำไปสู่การถูกบีบบังคับให้อิหร่านยอมหยุดยิงตามมติของสหประชาชาติ จากเหตุดังกล่าวทำให้อิรักเข้าใจว่าสหรัฐฯ ยินยอมให้อิรักสามารถขยายอิทธิพลเหนือคูเวตในฐานะของเขตปกครองเดิม จากท่าทีการสนับสนุนอิรักมาโดยตลอดจนนำมาสู่ความเข้าใจที่ว่า “ฝ่ายสหรัฐฯ มิได้เข้าใจว่าความขัดแย้งระหว่างอิรักและคูเวตจะปะทุเป็นสงครามขึ้น โดยสหรัฐฯ

¹ ประทุมพร วัชรเสถียร และ ไชยวัฒน์ คำชู. *อิรักวิกฤตถาวร* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๓ - ๑๒๕.

ถือว่าปัญหาดังกล่าว เป็นกิจกรรมระหว่างรัฐอาหรับด้วยกัน และต้องการให้มีมาตรการแก้ไขระหว่างกันเอง”² อีริกจึงถือว่าคำกล่าวของเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำอิรักขณะนั้น คือ เอพริล แกลสปี (April Glaspie) เสมือนการ “เปิดไฟเขียว” แก่อิรักในการใช้กำลังกับคูเวต โดยสหรัฐฯ จะไม่ขัดขวางปฏิบัติการดังกล่าว

๔. องค์ประกอบของสามเหลี่ยมสงครามของ เคลลาเชวิตซ์

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของสามเหลี่ยมของสงคราม (Trinity of War) ซึ่งประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ทางการเมือง ซึ่งเปรียบเสมือนเหตุผล โอกาสและความเป็นไปได้ในการทำสงคราม ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความพร้อมทางทหารทั้งในด้านผู้นำ เครื่องมือที่นำมาใช้ ความชำนาญในสงคราม ซึ่งสร้างโอกาสในการรบ และท้ายที่สุดคือประชาชน ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในด้านอารมณ์และความเกลียดชังที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยองค์ประกอบทั้ง ๓ จะมีปฏิสัมพันธ์กันตามธรรมชาติของการเกิดสงคราม ดังนี้

ในส่วนของอิรัก มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างมุสลิมชีอะห์กับมุสลิมซุนนีที่ยังรากลึกมานาน โดยขณะนั้นมุสลิมชีอะห์มีประมาณ ร้อยละ ๖๐ ของประชากร แต่มุสลิมซุนนี มีเพียงร้อยละ ๒๕ แต่เป็นกลุ่มที่มีบทบาททางการเมืองทุกระดับ และการมีส่วนในการถือครองทรัพย์สินที่สร้างความขัดแย้งระหว่างชน ๒ กลุ่ม ในอิรักตลอดมา ในขณะที่ระบอบการปกครองที่อิรักใช้นั้นยังเหมือน “กรอบหลวง” ที่เสมือนให้สิทธิและความยุติธรรมแก่ประชาชนตลอดจนการถือครองทรัพย์สินและมรดกโดยเสรี แต่ในความเป็นจริงหากนำกรอบวิชารัฐศาสตร์มาเปรียบเทียบกับสภาพการณ์จริงจะพิจารณาได้ว่ายังมีความห่างไกลจากความเป็นเสรีประชาธิปไตย และการเคารพสิทธิมนุษยชน ในขณะเดียวกันแทนที่รัฐบาลโดยการนำของประธานาธิบดีจะแก้ไขความขัดแย้งและเห็นต่าง กลับใช้อำนาจในการสร้างความสงบสุขด้วยการปราบปรามผู้เห็นต่างอย่างรุนแรง โดยถือเอาความเหนือกว่าด้านกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ จึงเป็นภาพลักษณ์ของทรราชในมุมมองของนานาชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แต่แม้ว่าองค์ประกอบของสามเหลี่ยมแห่งสงครามของ เคลลาเชวิตซ์ ในภาคประชาชนจะไม่สมบูรณ์ แต่มีความพยายามในการใช้แรงขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาลด้วยท่าทีแข็งกร้าว ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์จากฝ่ายโลกเสรีมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามเหลี่ยมสงคราม ภาครัฐบาล และภาคการทหาร มีสถานะที่เอื้อต่อการดำเนินนโยบายแข็งกร้าวเพื่อยึดครองคูเวต อันจะมาซึ่งผลประโยชน์แก่อิรักที่ต้องเผชิญภาวะหลังสงครามได้อย่างมีนัยยะสำคัญ

ในขณะที่ฝ่ายสหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเทศหลักในกองกำลังสัมพันธมิตร ซึ่งมีบทบาทในการต่อต้านการยึดครองคูเวตของอิรัก ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสามเหลี่ยมสงครามของ เคลลาเชวิตซ์³ ในภาคการเมืองและตัวผู้นำประเทศ ใน ๒ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๙๑ ประธานาธิบดี จอร์จ บุช ได้ประกาศการบุกยึดคูเวตและข่มขู่ซาอุดีอาระเบีย ตลอดจนการเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ โดยตรง นำไปสู่การยื่นคำขาดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แห่งชาติ โดยมีหลักการ คือ

๑. การถอนกองกำลังอิรักออกจากคูเวตทั้งหมดในทันที โดยสมบูรณ์และไม่มีเงื่อนไข
๒. พื้นฟูรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมายของคูเวต
๓. การมีความมั่นคงและเสถียรภาพของซาอุดีอาระเบียและอ่าวเปอร์เซีย
๔. ความปลอดภัยและการปกป้องชีวิตของพลเมืองอเมริกันในต่างประเทศ

โดยหลักการดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญในการเติมเต็มความสมบูรณ์ของสามเหลี่ยมสงครามอย่างมีทิศทาง และนำไปสู่การสนับสนุนในภาคประชาชนและความชอบธรรมในการปฏิบัติการทางทหารต่อไป

² John Bullock and Harvey Morris, *Saddam's War: The Origins of the Kuwait Conflict and the International Response* (London: Faber and Faber, 1991), p. 10 - 14.

³ Marvin Pokrant, *Desert Storm at Sea: What the Navy really Did* (Connecticut: Greenwood Press, 1999), p. 61 - 63.

ในห้วงเวลาเดียวกันนั้น แนวร่วมระหว่างประเทศที่ต่อต้านการรุกรานโดยมิชอบของ ซัดดัม ได้เห็นชอบร่วมกัน โดยส่วนใหญ่ผ่านทางผู้นำที่มุ่งเน้นความเห็นพ้องของนานาชาติในการต่อต้านการรุกรานและเรียกร้องให้ชาติต่าง ๆ ทั่วโลกดำเนินการอย่างทันที่และเข้มแข็ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสหรัฐฯ มีบทบาทนำ ไม่เพียงแต่ในการต่อต้านการรุกรานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการรวมตัวกันและรักษาความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์การสหประชาชาติมีบทบาทสำคัญและมีท่าทีที่เกือบจะเป็นเอกฉันท์ที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) และสมาชิกภาพของสหประชาชาติตอบสนองในช่วงวิกฤตนี้เป็นเรื่องที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ปฏิบัติการไล่ทะเลทรายและปฏิบัติการพายุทะเลทราย (Operations Desert Shield and Desert Storm) ซึ่งเป็นการดำเนินการตามมติของ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) วัตถุประสงค์เหล่านี้ทำให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถวางแผนได้อย่างมีทิศทางที่จำเป็นในการพัฒนาตัวเลือกและแนวคิด โดยสหรัฐอเมริกามีวัตถุประสงค์ทางทหารในช่วง Operation Desert Shield คือ

๑. พัฒนาความสามารถในการป้องกันในภูมิภาคอ่าวเปอร์เซียเพื่อยับยั้งจากการถูกโจมตีเพิ่มเติม
๒. ปกป้องซาอุดีอาระเบียอย่างมีประสิทธิภาพหากการยับยั้งการโจมตีจากอิรักเกิดความล้มเหลว
๓. สร้างแนวร่วมที่มีประสิทธิภาพทางทหารและรวมกองกำลังพันธมิตรเข้ากับแผนปฏิบัติการ
๔. บังคับใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจที่กำหนดโดย UNSC Resolutions 661 และ 665
๕. จุดผกผันทางการรบและการยุติสงคราม

สงครามอ่าว ยุติลงด้วยความพ่ายแพ้ของอิรักในการยึดครองคูเวต และถูกผลักดันออกจากคูเวตด้วยกองกำลังนานาชาติที่นำโดย สหรัฐฯ โดยอาจกล่าวได้ว่าในสงครามอ่าวนั้น เป็นอีกสงครามที่ไม่มีจุดผกผันทางการรบ (Culminating Point) ตามนิยามของ เคล้าเชวิตซ์ ในหนังสือ ชื่อ On War⁴ และ มิลาน วิโก (Milan Vego) ในหนังสือ ชื่อ Joint Operational Planning⁵ ซึ่งกล่าวว่า คือ จุดที่การทำสงครามด้วยการรุกคืบหน้าไปถึงและทำให้วัตถุประสงค์ทางการเมืองได้รับการตอบสนองเรียบร้อยแล้ว และหากการรุกเลยจุดนั้นไปกำลังฝ่ายรุกจะถูกตอบโต้ด้วยกำลังที่เข้มแข็งกว่าของฝ่ายข้าศึก ซึ่งจะทำให้สถานการณ์การรบผกผันจากสถานะที่ฝ่ายรุกเป็นฝ่ายได้เปรียบกลายเป็นฝ่ายเสียเปรียบ และอาจพ่ายแพ้สงครามได้ในที่สุด ซึ่งจากนิยามดังกล่าวหากพิจารณาพร้อมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในช่วงแรกฝ่ายรุกคืออิรักได้ทำการบุกยึดคูเวต ซึ่งเป็นฝ่ายรับ ได้อย่างรวดเร็ว จนบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองและจบลงแล้ว เหลือเพียงการสานประโยชน์ที่ได้จากการยึดครอง ในทางกลับกัน การปฏิบัติการไล่ทะเลทรายและปฏิบัติการพายุทะเลทราย (Operations Desert Shield and Operations Desert Storm) ของสหรัฐฯ และกองกำลังสหประชาชาติ ซึ่งเป็นฝ่ายรุกและอิรักตกเป็นฝ่ายรับในช่วงหลังนั้น นับได้ว่าเป็นการยุทธ์ที่คู่ขัดแย้งมีศักยภาพสงครามต่างกันอย่างยิ่ง และสิ้นสุดการปฏิบัติการโดยสมบูรณ์ด้วยปฏิบัติการของฝ่ายรุกตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่มีจุดผกผันทางการรบ

ในการยุติสงครามอ่าว นั้นมีข้อพิจารณาที่เด่นชัดในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสหประชาชาติ ผ่านวิธีการทางการทูตและการใช้กำลังทหาร ตลอดจนมาตรการกดดันทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้อีกว่าเป็นการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ผ่านความเห็นชอบของสหประชาชาติและประเทศสมาชิก

⁴ The culminating point of a military campaign conducted in this context of limited war is "the turning point at which attack becomes defense" and beyond which further military action "would not merely be useless effort which could not add to success (but) it would in fact be a damaging one."

⁵ a "point" in terms of time and space reached by the attacker or the defender, after which his stated objectives cannot be accomplished and continued effort to achieve them would considerably increase the chances of failure or even defeat; it is reached when relative combat power begins to decrease rapidly for one side in combat; tactical, operational, and strategic culmination points are differentiated.

และนำมาสู่กรอบการใช้อำนาจของสหประชาชาติที่ออกบทลงโทษประเทศสมาชิกที่ละเมิดกฎบัตรระหว่างประเทศ โดยฝ่ายอิรักได้ถูกผลักดันออกจากพื้นที่ที่ได้เข้ายึดครองคูเวตและพื้นที่ขัดแย้งต่าง ๆ โดยกองกำลังของสหประชาชาติที่นำโดยสหรัฐฯ

๖” ความพ่ายแพ้ของฝ่ายอิรักและบทเรียนทางยุทธศาสตร์

จากผลของสงครามอ่าวที่ทำให้อิรักต้องยอมจำนนต่อมาตรการภายหลังการแพ้สงครามครั้งนี้สามารถวิเคราะห์บทเรียนในทางยุทธศาสตร์ของการดำเนินนโยบายตลอดจนการเข้าสู่ภาวะความขัดแย้งและสงครามของอิรัก ได้ดังต่อไปนี้

๖.๑ อิรักได้รับความสูญเสียทั้งด้านเศรษฐกิจ การทูต และศักดิ์ศรีทางการเมืองระหว่างประเทศ ในฐานะ “ผู้แพ้สงคราม” อีกครั้งและไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ จากการบุกยึดครองคูเวตและการแสวงหาผลประโยชน์จากแหล่งน้ำมันที่ยึดครองได้ เนื่องมาจาก อิรักขาดความสามารถในการต้านทานการกดดันทางการทูตของสหประชาชาติและกำลังอำนาจด้านกำลังทหารที่นำโดยสหรัฐฯ จึงจำเป็นต้องถอนกำลังที่ยึดครองผลประโยชน์ในคูเวตออก ภายหลังการบุกยึดในมีนาคม ค.ศ. ๑๙๙๑

๖.๒ การตกอยู่ในสถานะผู้แพ้สงครามนำมาซึ่งกฎเกณฑ์ ที่บีบบังคับมิให้อิรักสามารถดำเนินนโยบายโดยอิสระเหมือนแต่เดิมได้ และเงื่อนไขดังกล่าวเป็นตัวลดทอนการพัฒนาประเทศและศักยภาพของอิรักในภูมิภาคตะวันออกกลางไปโดยปริยาย

๖.๓ การตัดสินใจบุกคูเวตเป็นการตัดสินใจด้วยทัศนคติของ ประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน ที่ว่าการครอบครองอำนาจและความยิ่งใหญ่ในตะวันออกกลาง จะต้องอาศัยการ “สร้างโอกาส” ไม่ว่าจะด้วยวิถีทางการทูตหรือด้วยกำลังทหาร และ “การฉวยโอกาส” จากสถานการณ์การยุติบทบาทของสหภาพโซเวียต และการหนุนหลังของสหรัฐฯ ที่มีต่ออิรักในขณะทำสงคราม อิรัก - อิหร่าน แต่เหตุการณ์ทัศนคติดังกล่าวเป็นการคาดการณ์ที่ผิดพลาดของผู้นำอิรัก ตลอดจนการประมาณสถานการณ์ที่ไม่สอดคล้องต่อความเป็นจริง จนนำไปสู่การดำเนินนโยบายที่ผิดพลาด

๖.๔ ในการบุกคูเวตของอิรักนั้น เป็นการตัดสินใจของประธานาธิบดี ซัดดัม ฮุสเซน เพียงผู้เดียว โดยมิได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนตามโครงสร้างขององค์กรของรัฐแบบรัฐประชาธิปไตย และได้ปรึกษากองทัพ ซึ่งมีบทบาทในด้านความมั่นคงของชาติ⁶ นอกจากนี้ยังเป็นการผลิผลลามที่กระทำต่อรัฐอาหรับด้วยกัน โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะมาจากกลุ่มรัฐอาหรับในภูมิภาคเดียวกัน ที่สำคัญที่สุด คือ อิรักมิได้คาดการณ์ว่าจะถูกตอบโต้อย่างเต็มรูปแบบจากสหรัฐฯ และกองกำลังสหประชาชาติรวมทั้งประเทศสมาชิก

ทฤษฎีและหลักการสงครามของนักยุทธศาสตร์ตามกรณีศึกษา

๑. การนำแนวคิดทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์มาใช้ทั้งในการเตรียมและพัฒนากองทัพ

๑.๑ การเสริมสร้างกำลังทางเรือ

หากกล่าวถึงทฤษฎีสงครามทางเรือ ซึ่งประเทศมหาอำนาจตั้งแต่ในปลายศตวรรษที่ ๑๙ ใช้เป็นแนวทางในการเตรียมกำลังและพัฒนากองทัพ รวมทั้งการจัดระเบียบกองทัพเรือ เพื่อเสริมสร้างกำลังอำนาจทางทะเล (Sea Power) นั้น คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า ภายหลังจาก อัลเฟรด เทเยอร์ มาฮาน ได้เผยแพร่แนวคิดผ่านหนังสือ Influence Of Sea Power Upon History 1660-1783 ในปี ๑๘๙๐ ส่งผลให้ประเทศมหาอำนาจ

⁶ F. Gregory Gause III, Iraq and the Gulf War: Decision-Making in Baghdad, www.ciaonet.org

ในขณะนั้นทั้ง สหรัฐ เยอรมัน ญี่ปุ่น และแม้แต่ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบ ซึ่ง มาฮาน ใช้เป็นกรณีศึกษา ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนากองทัพเรือและกำลังอำนาจทางทะเลของตนเอง

ประเทศสหรัฐได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการปฏิรูปกองทัพเรือของตน และการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ (Grand Strategy) ซึ่งเมื่อย้อนไปในห้วงเวลาก่อนแนวคิดของ มาฮาน จะถูกนำมาประยุกต์ใช้นั้น สหรัฐกำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ โดยคำนึงถึงความได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์ของตน ซึ่งแยกจากผืนแผ่นดินยุโรป จึงใช้ยุทธศาสตร์ ป้องกันประเทศจากความได้เปรียบในด้านระยะทางและการป้องกันชายฝั่งทางด้านแอตแลนติกตะวันออกของตน เป็นสำคัญ ภายหลังจากสภาวะแวดล้อมโลกได้มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งในด้านเทคโนโลยี ซึ่งทำให้ ปัจจัยทางด้านการใช้ระยะทางเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการป้องกันต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบไป การขุดคลองปานามาในปี ๑๘๘๑ ซึ่งเชื่อมมหาสมุทรแอตแลนติกและแปซิฟิก จึงส่งผลให้ทวีปอเมริกาเป็นพื้นที่ ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์และเส้นทางคมนาคมทางทะเลเป็นอย่างมาก และที่สำคัญที่สุดคือความเปลี่ยนแปลง ของโลกที่ไร้เขตแดน รวมถึงความต้องการทรัพยากรที่สำคัญต่าง ๆ เช่น น้ำมัน นำมาซึ่งความต้องการในการ ทำการค้าทางทะเล (Maritime Trade) ส่งผลให้สหรัฐต้องมีการทบทวนยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศของตน

ตามแนวคิดของ มาฮาน นั้น การทำการค้า โดยเฉพาะทางทะเลจะนำมาซึ่งความมั่งคั่งและร่ำรวย ไม่ใช่เฉพาะในด้านของการนำเข้าสินค้าและส่งออกผลผลิตของประเทศตนในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อ ความเป็นมหาอำนาจทางทะเล ด้วยการพัฒนากองทัพ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางทะเลในการส่งกำลังบำรุง ซึ่งก็คือการพัฒนาสมุทนาภพ (Sea Power) ทั้งนี้การทำการค้าดังกล่าวตามแนวคิดของ มาฮาน นั้น จำเป็นต้องมี สถานีการค้า (Sea Base Trade) และฐานทัพหน้า เพื่อคุ้มกันเส้นทางการค้าไปทั่วโลก ซึ่งสหรัฐได้ใช้แนวคิดดังกล่าว ในการกำหนดยุทธศาสตร์ของตน ด้วยความพยายามในการขยายอำนาจของตนในแปซิฟิกและทะเลแคริบเบียน แต่อย่างไรก็ตามในห้วงการพัฒนาสมุทนาภพตามยุทธศาสตร์ของสหรัฐในยุคเริ่มต้น ยังคงหลีกเลี่ยงการเข้าไป มีบทบาทในอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจในยุโรป เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับมหาอำนาจ อันได้แก่ อังกฤษ และฝรั่งเศส ในยุคนั้น

นอกจากนั้น มาฮาน ยังได้เสนอแนวคิดในการรักษาเส้นทางการค้าและการป้องกันจากการโจมตี เส้นทางการค้าของตนจากข้าศึก (Commerce Raiders) โดยตามแนวคิดของ มาฮาน ได้ชี้ให้เห็นว่าการปิดกั้น การเข้าถึงทะเลเปิดของข้าศึกเป็นหนทางที่ดีที่สุด ซึ่งจำเป็นต้องมีการรวมกำลัง (Concentration of Force) ทางเรือของตนเพื่อทำการยุทธขึ้นแตกหัก (Decisive Battle) ในการป้องกันข้าศึกออกสู่ทะเลเปิด ซึ่งจะทำให้ ข้าศึกมีอิสระในเลือกการปฏิบัติการ ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อเส้นทางการค้าของฝ่ายเดียวกัน

ทั้งนี้การจะทำการยุทธขึ้นแตกหักตามแนวคิดของ มาฮาน นั้น จำเป็นที่จะต้องมียกกองกำลังทางเรือ ขนาดใหญ่ (Large Battle Fleet) รวมทั้งเรือประจัญบานหลักซึ่งมีอำนาจการยิง (Big Gun Fleet) ซึ่งแนวคิด ดังกล่าวของ มาฮาน ได้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของ ประเทศสหรัฐ และมหาอำนาจในยุคต้นศตวรรษ ที่ ๒๐ ถึงแม้การเสริมสร้างกำลังรบดังกล่าวจะต้องแลกมาด้วยค่าใช้จ่าย และใช้ระยะเวลายาวนานในการเสริมสร้าง แต่ประเทศมหาอำนาจต่างทุ่มเทความพยายามและทรัพยากรในการได้มาซึ่งกองเรือขนาดใหญ่ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ในการป้องกันประเทศและป้องกันเส้นทางการค้าตน รวมทั้งการรักษาเส้นทางส่งกำลังบำรุงในโลก เพื่อเชื่อมต่อเครือข่าย ฐานทัพท่าเรือ ในการสนับสนุนกองเรือรบของตน

ประเทศมหาอำนาจในยุคดังกล่าว ได้มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสงครามทางเรือ ซึ่งให้ความสำคัญ ต่อการใช้เรือประจัญบานในการปฏิบัติการระดับยุทธวิธีในยุโรป และตะวันออกไกล ซึ่งเรือประจัญบานนับได้ว่าเป็นเครื่องมือในการทำการรบแตกหัก (Decisive Mechanisms) สำหรับการควบคุมทะเลในทะเลเปิด การรักษา เส้นทางคมนาคมทางทะเลและการสร้างอิทธิพลสู่ฝั่ง เห็นได้ชัดในแนวคิดของการรวมกำลังในการทำการยุทธ ขึ้นแตกหักตามแนวคิดของ มาฮาน ที่มุ่งเน้นการยุทธระหว่างกองกำลังทางเรือขนาดใหญ่ของทั้งสองฝ่าย ที่จะทำหน้าที่ตัดสินแพ้ชนะกันในขั้นสุดท้ายสงคราม ดังที่ได้เกิดขึ้นในสงครามทางเรือในต้นศตวรรษที่ ๒๐

ซึ่งในยุคดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าการได้มาซึ่งกำลังอำนาจทางทะเล คือ การมีจำนวนของเรือรบและการใช้เรือรบอย่างมีประสิทธิภาพในการต่อต้านฝ่ายตรงข้าม ซึ่งทฤษฎีของ มาฮาน ได้พิสูจน์ให้เห็นผ่านประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้วว่าสามารถนำมาใช้งานได้และเห็นผลสำเร็จจริงในสงครามช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ ทั้งในสงคราม ญี่ปุ่น - รัสเซีย รวมทั้งสงครามโลก ครั้งที่ ๑

ทั้งนี้การพัฒนาสมุทภาพด้วยการสร้างเรือประจัญบานขนาดใหญ่ในยุคดังกล่าว เป็นที่มาของการสร้างเรือหลวง Dreadnought ของราชนาวิกอังกฤษ ในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งนับเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่งและกำลังอำนาจของประเทศ โดยมหาอำนาจทางทะเลได้ใช้เป็นเรือหลัก (Capital Ship) ในการทำสงครามในยุคนั้น ตามแนวคิดของ Mahan สำหรับใช้ในการทำการยุทธ์ขั้นแตกหัก (Decisive Battle) และเป็นแรงผลักดันให้มหาอำนาจทางทะเลหลายประเทศดำเนินการสร้างเรือใหญ่ในลักษณะนี้เป็นจำนวนมาก โดยต่างมีความเชื่อว่า “กำลังรบทางเรือ” ซึ่งมีเรือประจัญบานและปืนใหญ่ประจำเรือขนาดใหญ่จะเป็นอาวุธหลักในการครองทะเล โดยเฉพาะหลังจากที่ญี่ปุ่นได้รับชัยชนะในการปิดกั้นทางทะเล (Blockade) ที่ พอร์ตอาเธอร์ และการทำการยุทธ์ขั้นแตกหักต่อรัสเซียที่ช่องแคบซีซีมา นับเป็นกรณีศึกษาที่ส่งผลให้ให้ชาติมหาอำนาจต่างทุ่มเททรัพยากรในการสร้างแสนยานุภาพทางทะเลด้วยการสร้างเรือประจัญบาน (Battleship) ขนาดใหญ่ ดังเช่น เยอรมัน ซึ่งได้ทำการสร้างเรือบิสมาร์ค และเทียร์พิทซ์ อังกฤษจัดสร้างเรือปรินซ์ออฟเวลส์ และ ฮัตต์ ญี่ปุ่น สร้างเรือยามาโตะ และมุซาชิ สหรัฐสร้างเรือมิสซูรี และแอริโซนา และอิตาลีสร้างเรือวิตโตริโอ เวนเโต้ เป็นต้น ซึ่งทฤษฎีของ มาฮาน ได้พิสูจน์ให้เห็นผ่านประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้วว่าสามารถนำมาใช้งานได้และเห็นผลสำเร็จจริงในสงครามช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ โดยแนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ทางเรือและการเสริมสร้างกำลังรบในสงครามโลก ครั้งที่ ๒

เมื่อพิจารณาในมุมมองของประเทศมหาอำนาจในยุโรปอันได้แก่เยอรมัน ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ซึ่งได้พัฒนากองทัพเรือจากแนวคิดของ มาฮาน ด้วยการสร้างเรือประจัญบานขนาดใหญ่ เช่นเดียวกับในหัวก่อนสงครามโลก ครั้งที่ ๑ โดยเยอรมันได้เตรียมแผนการปฏิบัติการทางเรือในกรณีที่เกิดสงครามขึ้น ในลักษณะการบังคับให้กำลังทางเรือของอังกฤษและฝรั่งเศส ต้องแยกกำลังทางเรือส่วนใหญ่ของตนออกไปใช้ในการป้องกันเรือพาณิชย์ โดยคาดหวังที่จะสามารถทำให้ช่องทางด้านทะเลเหนือปลอดโปร่งเพียงพอที่เยอรมันจะใช้เดินเรือพาณิชย์และลำเลียงอาวุธยุทธภัณฑ์ได้ แต่อย่างไรก็ตามจากการที่ขาดฐานปฏิบัติการทางทะเลและจำนวนของเรือประจัญบาน ซึ่งไม่สามารถที่จะสร้างได้ทัดเทียมกับอังกฤษ จึงจำเป็นต้องหาขีดความสามารถทดแทนในการกิจการโจมตีเส้นทางการค้า (Commerce Raiding) ซึ่งก็คือการปฏิบัติการด้วยเรือดำน้ำ รวมทั้งการดัดแปลงเรือสินค้า จำนวน ๒๖ ลำ เพื่อเป็นเรือรังควานติดอาวุธในแอตแลนติก

ทั้งนี้จากการเสริมสร้างกำลังเรือดำน้ำ เพื่อใช้ปฏิบัติการคุกคามเส้นทางการค้าทางทะเลของฝ่ายสัมพันธมิตร ดังที่เยอรมันได้เคยใช้ปฏิบัติการในมหาสมุทรแอตแลนติกช่วงต้นของสงครามโลก ครั้งที่ ๑ นั้น ทำให้แนวความคิดของการครองทะเลของ มาฮาน ไม่สามารถกระทำได้อย่างง่ายดายด้วยกองเรือผิวน้ำเพียงอย่างเดียว ซึ่งการปฏิบัติการกิจในการโจมตีของเรือดำน้ำนั้น (Submarine Raiding) จะสามารถปฏิเสธการค้าทางทะเล (Sea Base Trade) โดยไม่จำเป็นต้องมีการครองทะเล ควบคุมทะเลหรือการทำการยุทธ์ขั้นแตกหัก โดยเรือดำน้ำได้ถูกกำหนดบทบาทอย่างกว้างขวาง โดยเยอรมันในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ในการตัดเส้นทางคมนาคมของสัมพันธมิตร ซึ่งใช้ขีดความสามารถของเรือประจัญบาน เนื่องจากเยอรมันไม่สามารถสร้างเรือดังกล่าวได้ในจำนวนที่เทียบเท่าในการทำหายนะความเป็นมหาอำนาจทางทะเลของอังกฤษ นอกจากนั้นเรือดำน้ำยังได้ถูกนำมาใช้ในความมุ่งหมายเดียวกันในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ แต่มีการปรับเปลี่ยนในการปฏิบัติการจากการเข้ายึดฐานทัพเรือของฝรั่งเศส และนอร์เวย์ รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีและเทคนิควิธีการในการปฏิบัติการ ซึ่งได้ผลสำเร็จเป็นอย่างสูง จนกระทั่งอเมริกาได้เข้าร่วมสงคราม และพัฒนาเทคโนโลยีรวมถึงหลักนิยมในการต่อต้านเรือดำน้ำ (Anti Submarine Warfare) ส่งผลให้ปฏิบัติการดังกล่าวลดประสิทธิภาพไปอย่างมาก

อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากการแข่งขันในการเสริมสร้างกำลังทางเรือ โดยเฉพาะเรือประจัญบานขนาดใหญ่ (Capital Ship) ของมหาอำนาจทางทะเลหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ในการรักษามลประโยชน์ของตนในภูมิภาคแปซิฟิกในเวลานั้นแล้ว ยังได้มีความพยายามของมหาอำนาจทางทะเล ในการลดความตึงเครียดและลดการแข่งขันกัน โดยได้มีการจัดประชุมลดอาวุธที่วอชิงตัน (Washington Naval Conference 1921 - 1922) เพื่อลดการสร้างเรือประจัญบานใหม่ และการจำกัดขนาดและอาวุธ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการลดแข่งขันในการสร้างเรือประจัญบานของมหาอำนาจทางทะเล ส่งผลให้เกิดแนวคิดในการปรับรูปแบบการพัฒนาเสริมสร้างกำลังรบทางทะเลด้วยเรือรบแบบต่าง ๆ นอกเหนือจากเรือประจัญบาน เรือลาดตระเวน เรือพิฆาต รวมทั้งเรือบรรทุกเครื่องบิน ซึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสงครามโลก ครั้งที่ ๒

นอกจากนั้นแนวความคิดในการเสริมสร้างเรือประจัญบาน (Capital Ship) ขนาดใหญ่ ดังกล่าวยังได้รับการโต้แย้งจาก จอมพลเรือ ยามาโมโตะ ในช่วงเวลาก่อนสงครามโลก ครั้งที่ ๒ โดยมีความเชื่อว่ากำลังรบหลักที่จะทำหน้าที่ในการครอบครองทะเลนั้น ไม่ใช่เรือประจัญบาน เนื่องจากความไม่คล่องตัวและมีรัศมีทำการใกล้เมื่อเทียบกับพิสัยบินของเครื่องบิน หากแต่เป็นกำลังทางอากาศประจำเรือบรรทุกเครื่องบิน โดยได้มีการปรับยุทธศาสตร์ของกองทัพอากาศญี่ปุ่น ด้วยการผสมผสานแนวความคิดที่หลากหลาย โดยจัดตั้งกองเรือบรรทุกเครื่องบินขึ้น นอกจากนั้นได้นำแนวความคิดในการพัฒนาเครื่องบินนาวิที่มีฐานบินบนบก ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี โดยให้มีฐานบินกระจายครอบคลุมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยยุทธวิธีกองบินนาวิถูกนำมาใช้ครั้งแรก ในการโจมตี เพิร์ลฮาร์เบอร์ ทำให้เรือรบต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ได้รับความเสียหายอย่างหนัก รวมถึงการจมเรือประจัญบาน บรินออฟเวลส์ และ ริทลส์ ในการรบที่คาบสมุทรมลายู นับจากนั้นมาเรือประจัญบานก็เริ่มลดความสำคัญลง ภัยคุกคามทางทะเลไม่ใช่เป็นใหญ่จากเรือประจัญบานอีกต่อไป แต่กลับเป็นกองบินนาวิที่ปฏิบัติการจากฐานบินลอยน้ำ และสนามบินบนฝั่ง

ทั้งนี้จะเห็นได้จากการจมเรือประจัญบานบิสมาร์ค ด้วยเครื่องบินปีกสองชั้นแบบ ชอร์ตฟิช ของอังกฤษ ในมหาสมุทรแอตแลนติก และการจมเรือบรรทุกเครื่องบินของญี่ปุ่น ถึง ๔ ลำ ของกองบินสหรัฐฯ ในสมรภูมิมิดเวย์ การจมเรือประจัญบานยามาโมโตะ ที่ใหญ่ที่สุดในโลกก็ล้วนเป็นการพิสูจน์ให้เห็นแนวความคิดที่ว่ากองบินนาวิจากเรือบรรทุกเครื่องบิน มีผลในการชี้ขาดการรบมากกว่าเรือประจัญบานขนาดใหญ่ ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ทั้งนี้ แนวคิดในการเสริมสร้างเรือบรรทุกเครื่องบินดังกล่าว ของ นายพลเรือ ยามาโมโตะ นั้น นับได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวความคิดของ พลอากาศโท วิลเลียม (บิลลี) มิทเชล นักยุทธศาสตร์ทางอากาศสหรัฐฯ ซึ่งเสนอแนวคิดการโจมตีเรือรบด้วยเครื่องบินและการสนับสนุนให้มีฐานบินลอยน้ำในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ทำให้ทั้ง ๒ มหาอำนาจหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ อันได้แก่ สหรัฐและญี่ปุ่น ซึ่งมีผลประโยชน์ในแปซิฟิกต่างใช้รูปแบบดังกล่าวในการจัดระเบียบและพัฒนากำลังรบ โดยเร่งและทุ่มเทพทรัพยากรในการสร้างเรือบรรทุกเครื่องบินและอากาศยานประจำเรือ คู่ขนานไปกับการสร้างเรือประจัญบานและเรือผิวน้ำประเภทอื่น ในช่วงก่อนยุคสงครามโลก ครั้งที่ ๒ จะเกิดขึ้น ซึ่งเรือบรรทุกเครื่องบินและอากาศยานประจำเรือได้พิสูจน์ให้เห็นขีดความสามารถเมื่อสงครามในแปซิฟิกได้ดำเนินไป และนับเป็นการสิ้นสุดการสร้างเรือประจัญบานขนาดใหญ่ เพื่อทำการยุทธขึ้นแตกหักไปพร้อม ๆ กัน

๑.๒ การเสริมสร้างกำลังทางอากาศ

อากาศยานนับได้ว่ามีบทบาทเป็นอย่างมากในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำแนวคิด/ทฤษฎี ของนักยุทธศาสตร์สงครามทางอากาศและบทเรียนจากประวัติศาสตร์การยุทธ์มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการทำสงครามด้วยอากาศยานตามเทคโนโลยีทางอากาศในยุคดังกล่าว ทั้งการติดตั้งปืนกลบนอากาศยาน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการครองอากาศ และการทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์ระยะไกล ซึ่งได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดีในสงครามโลก ครั้งที่ ๑

ทั้งนี้ประเทศอังกฤษและสหรัฐในหัวหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ต่างได้นำเอาแนวคิดของ ดูเอต์ (นายทหารบกอิตาลี และนักทฤษฎีการบิน) มาประยุกต์ใช้ในการจัดรูปแบบและเตรียมกำลังทางอากาศของตน โดยพัฒนาเทคโนโลยีและเทคนิควิธีการรบทางอากาศ โดยให้ความสำคัญกับการโจมตีทางยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นการทำลายขวัญของศัตรู รวมทั้งการทิ้งระเบิดทางอากาศในการตัดขาดกองทัพบกและกองทัพเรือของศัตรู ออกจากฐานปฏิบัติการ ซึ่งจากส่งผลให้ศัตรูหมดโอกาสในการชนะสงคราม นอกจากนั้นยังได้นำแนวคิดของ ดูเอต์ ในการครองอากาศในระดับยุทธศาสตร์ ด้วยการขัดขวางไม่ให้ศัตรูทำการบินในขณะที่สามารถดำรงความสามารถในการบินของตนไว้ได้

โดยในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ จากแนวคิดการโจมตีทางยุทธศาสตร์ ดูเอต์ เรียกร้องให้อิตาลีเร่งสร้างเครื่องบินรบ โดยเฉพาะการเรียกร้องให้สร้างเครื่องบินทิ้งระเบิดจำนวน ๕๐๐ ลำ เพื่อให้สามารถทิ้งระเบิดได้วันละ ๑๒๕ ตัน เพื่อปฏิบัติการกิจในการโจมตีทางยุทธศาสตร์แต่กลับถูกเพิกเฉยในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ทำให้อิตาลีไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแนวคิดดังกล่าวได้ ทั้งนี้สงครามโลก ครั้งที่ ๑ นับได้ว่าเป็นกรณีศึกษาจากประวัติการยุทธที่สำคัญในการพัฒนาแนวคิดของนักยุทธศาสตร์ทางอากาศ ทั้งในด้านแนวความคิดการใช้กำลังทางอากาศ รวมทั้งนำมาพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อจัดเตรียมกองทัพให้มีความพร้อมและทันสมัย ทำให้การรบทางอากาศในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน

ในขณะที่อังกฤษและสหรัฐให้ความสำคัญต่อการใช้อากาศยานระดับยุทธศาสตร์นั้น เยอรมันกลับมีความแตกต่างในด้านแนวความคิดการใช้กำลังทางอากาศเพิ่มเติม โดยเริ่มต้นให้ความสำคัญกับการใช้กำลังทางอากาศสนับสนุนกำลังทางบกและกำลังทางเรือ โดยพัฒนาแนวคิดการใช้กำลังทางอากาศในระดับยุทธการ โดยกำลังทางอากาศจะแยกเป็นกองทัพอิสระ และสามารถปฏิบัติทั้งภารกิจการโจมตีทางยุทธศาสตร์และปฏิบัติงานร่วมในการสนับสนุนให้กับเหล่าทัพอื่น

ทั้งนี้ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ จากแนวคิดของนักยุทธศาสตร์ทางอากาศ ประเทศมหาอำนาจต่างมีการพัฒนาเครื่องบินที่ตอบสนองภารกิจหลากหลายประเภท อันได้แก่ เครื่องบินขับไล่ เครื่องบินทิ้งระเบิด เครื่องบินทิ้งระเบิดระยะไกล เครื่องบินลาดตระเวนตรวจการณ์ เครื่องบินโจมตีภาคพื้นดิน เครื่องบินเหล่านี้มีบทบาทในการครองอากาศ ทั้งในรูปแบบของการทำลายศักยภาพ โดยขัดขวางกำลังทางอากาศของข้าศึก ในการทำการบิน การทำลายในระหว่างการปฏิบัติการเพื่อแย่งชิงการครองอากาศ ทำลายแสนยานุภาพทางอากาศของฝ่ายตรงข้าม ตลอดจนมีบทบาทในการโจมตีทำลายเป้าหมายบนพื้นดิน ทั้งเป้าหมายที่เป็นยุทธศาสตร์ทางทหาร เช่น แนวตั้งรับของข้าศึก ที่มั่นทางทหาร สนามบิน ท่าเรือ เรือรบ ตลอดจนการทำลายเป้าหมายที่เป็นแหล่งผลิตอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อปัจจัยการผลิตของประเทศคู่สงคราม การทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชน เพื่อทำลายขวัญกำลังใจในการสนับสนุนการทำสงคราม การใช้กำลังทางอากาศในการป้องกันแผ่นดินแม่จากการโจมตีทางยุทธศาสตร์ของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเห็นได้ชัดในปฏิบัติการโจมตีอังกฤษของกำลังทางอากาศเยอรมัน (Battle of Britain) เพื่อให้ได้มาซึ่งการครองอากาศ การโจมตีทางยุทธศาสตร์ต่อเป้าหมายทางทหาร และการทำลายขวัญกำลังใจของประชาชน รวมถึงการปฏิบัติการทางรุกของญี่ปุ่นในการเข้าโจมตี เพิร์ลฮาร์เบอร์ ของญี่ปุ่น ซึ่งเป้าหมายหนึ่งก็คืออากาศยานและสนามบิน เพื่อลดศักยภาพสงครามในด้านกำลังทางอากาศของสหรัฐในแปซิฟิก รวมถึงการครองอากาศในหัวเวลาและพื้นที่ที่ต้องการเพื่อสนับสนุนปฏิบัติการระดับการทัพ เช่น ปฏิบัติการยกพลขึ้นบกที่ นอร์ม็องดี เพื่อเปิดแนวรบทางด้านตะวันตกของสัมพันธมิตร (Operation Overlord) การสร้างอากาศยานขนส่งเป็นจำนวนมาก เพื่อขนส่งกำลังพลในสนามรบ รวมทั้งการส่งพลร่มในการยึดที่หมายภาคพื้นในแนวหลังข้าศึกดังเช่นการเข้ายึด นอร์เวย์ ของ เยอรมัน เป็นต้น

๒. การนำแนวคิดทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์มาใช้ในการทำการรบในสงคราม รวมถึงการนำหลักการสงครามมาประยุกต์ใช้ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในสงคราม

๒.๑ การปฏิบัติการทางเรือ

แนวคิดทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์ทางเรือนอกจากสามารถนำประยุกต์ใช้ในการจัดระเบียบกองทัพรวมทั้งกำหนดกำลังรบให้มีความพร้อมในการเผชิญความเปลี่ยนแปลงในสภาวะแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยแล้ว ยังได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวความคิดการใช้กำลังทั้งในระดับยุทธศาสตร์และยุทธการในการทำสงคราม ดังปรากฏให้เห็นผ่านบทเรียนการยุทธ์ในยุคนั้น ทั้งนี้ในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ ถือได้ว่าแนวคิดตามทฤษฎีการทำสงครามทางเรือของ มาฮาน ได้มีอิทธิพลอย่างสูงต่อมหาอำนาจทางทะเลในยุคนั้น ทั้งนี้ มาฮาน ได้กล่าวถึง แนวคิดทางยุทธศาสตร์ในการดำรงการค้าทางทะเล (Sea base trade) ทั้งยังชี้ให้เห็นความสำคัญในการโจมตีและปฏิเสธเข้าถึงในการเข้าถึงเส้นทางการค้า (Commerce Raiders) ซึ่งตามแนวคิดของ มาฮาน การปิดกั้นการเข้าถึงทะเลเปิดของข้าศึกเป็นหนทางที่ดีที่สุด เพราะถ้าข้าศึกสามารถออกสู่ทะเลเปิดได้แล้ว จะนำมาซึ่งอิสระในการปฏิบัติตามภารกิจของตน ดังนั้นการปิดอ่าวข้าศึก ตั้งแต่บริเวณท่าเรือและเส้นทางการค้า จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด นำมาซึ่งแนวคิดระดับยุทธศาสตร์ทางเรือในการดำรงเส้นทางการค้าผ่านการครองทะเล (Command of the Sea) ด้วยการปิดกั้นข้าศึกในการออกสู่ทะเลเปิด (Blockade)

การครองทะเล (Command of the Sea) ด้วยการปิดกั้นข้าศึกในการออกสู่ทะเลเปิด (Blockade) ตามแนวคิดของ มาฮาน จึงเป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ ซึ่งจะส่งผลทั้งด้านเศรษฐกิจและการขยายกำลังอำนาจของข้าศึก ทั้งนี้การจะได้มาซึ่งการปิดอ่าวของข้าศึกนั้น จำเป็นต้องมีการรวมกำลัง (Concentrate of Force) ในการสร้างอิทธิพลต่อข้าศึกในการทำยุทธขึ้นแตกหัก (Decisive Battle) ซึ่งข้าศึกเมื่อโดนปิดอ่าว จะเสมือนเป็นการบีบบังคับให้ข้าศึกต้องใช้กำลังเข้าทำการยุทธ์ในลักษณะเดียวกัน ดังนั้นการทำยุทธขึ้นแตกหักจึงเป็นเป้าหมายในระดับยุทธการ ตามแนวคิด มาฮาน และเป็นหนทางที่รวดเร็วที่สุดในการครองทะเล

ทั้งนี้เมื่อทำการทำลายกำลังข้าศึกจากการยุทธ์ขึ้นแตกหักได้แล้วจะได้มาซึ่งการครองทะเล ทำให้เส้นทางการค้ามีความปลอดภัยในการเข้าถึงและครอบครองทรัพยากร ซึ่งนำมาซึ่งความมั่งคั่งและยิ่งใหญ่ของประเทศ โดยแนวความคิดในการทำยุทธขึ้นแตกหักในระดับยุทธการและยุทธวิธีนั้น มาฮาน ได้รับอิทธิพลจาก โจนี ผู้ซึ่งให้ความสำคัญต่อหลักการรวมกำลัง (Concentration) และคุณค่าของตำบลที่ตอนกลางและการยุทธ์เส้นใน และการส่งกำลังบำรุงในพื้นที่การยุทธ์ ซึ่ง มาฮาน นำมาประยุกต์ในการรบด้วยเรือประจัญบาน (Battle Ships) โดยในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ อังกฤษได้มีการจะจัดรูปแบบ/พัฒนากองทัพเรือด้วยการสร้างเรือประจัญบาน (Battle Ships) และการปฏิบัติการทางเรือตามแนวคิดของ มาฮาน ในการทำการยุทธ์ขึ้นแตกหัก (Decisive Battle) และใช้กำลังทางเรือที่เหนือกว่าศัตรู ในด้านปริมาณเข้าทำลายกองเรือของศัตรูให้ราบคาบเพื่อไม่ให้ศัตรูสามารถใช้ทะเลได้อีกต่อไป เช่นที่เคยกระทำในยุคก่อนสงครามโลก ซึ่งถึงแม้อังกฤษจะมีความต้องการที่จะครองทะเลให้ได้ตามแนวคิดของ มาฮาน ด้วยการทำการรบขึ้นแตกหักกับกองเรือเยอรมัน ซึ่งมีจำนวนเรือรบหลักที่น้อยกว่า เพื่อที่จะทำการครองทะเลให้ได้โดยถาวรนั้น แต่จากการที่เยอรมันตัดสินใจไม่เข้ารบแตกหักด้วยนั้น ทำให้อังกฤษสามารถกระทำได้โดยการปิดอ่าวเพื่อลิดรอนกำลังของฝ่ายตรงข้าม หรือเพื่อบีบคั้นให้เยอรมันต้องออกมาทำการรบขึ้นแตกหักด้วยเท่านั้น

อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านเรือดำน้ำและทุ่นระเบิด อังกฤษจึงเลือกทำการปิดอ่าวระยะไกลบริเวณทะเลเหนือ (Distance Blockade) เพื่อหลีกเลี่ยงการต้องเผชิญภัยคุกคามจากเรือดำน้ำ อากาศยาน และทุ่นระเบิด ของเยอรมันโดยตรง เนื่องจากการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีทางทะเลดังกล่าวก่อให้เกิดความเสี่ยงในการครองทะเล (Command of the Sea) และการทำการยุทธ์ขึ้นแตกหัก รวมทั้งการปิดอวาระยะใกล้ (Close Blockade) ของอังกฤษ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการปฏิบัติการของกองเรือเยอรมันและลิดรอนเส้นทางคมนาคมทางทะเล (SLOC) ซึ่งจะส่งผลต่อสภาวะเศรษฐกิจในประเทศและการขาดทรัพยากรสนับสนุนในการทำสงครามอย่างหนัก

จากความเหนือกว่าของกองเรืออังกฤษในการใช้กำลังทางเรือระดับยุทธศาสตร์ด้วยการปิดทะเลเหนือนี้เอง ทำให้เยอรมันเลือกที่จะไม่ส่งกำลังเข้าทำการยุทธขึ้นแตกหักกับกำลังทางเรืออังกฤษ เพื่อลดความเสี่ยงในการสูญเสียกำลังรบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังทางเรือ ซึ่งเมื่อสูญเสียไปแล้วจะเป็นการยากที่จะฟื้นฟูกำลังในระยะเวลานั้นจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรและเวลาอย่างสูง แต่กลับเลือกใช้ปฏิบัติการกองเรือคงชีพ (Fleet in Being) ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวไม่เกิดประโยชน์ตามแนวคิดของ มาฮาน เนื่องจากจะทำให้ฝ่ายอังกฤษมีความริเริ่มดำเนินการยุทธได้โดยอิสระ โดยไร้ซึ่งกำลังเยอรมันในการขัดขวาง แต่ในขณะเดียวกันการใช้กองเรือคงชีพกลับได้รับการสนับสนุนตามแนวคิดของ คอร์เบตต์ เนื่องจากการคงกำลังทางเรือที่พร้อมไว้ในพื้นที่ปฏิบัติการนั้นจะทำให้ฝ่ายอังกฤษไม่สามารถทำการครองทะเลได้โดยถาวร รวมถึงไม่สามารถแบ่งกำลังไปใช้ในการกิจอื่นได้นอกจากนั้นยังต้องรับความเสี่ยงในการปฏิบัติการที่มากขึ้นจากการดำเนินกลยุทธ์ของฝ่ายตรงข้าม เห็นได้จากเยอรมันถึงแม้จะใช้แนวความคิดกองเรือคงชีพ แต่ก็ได้มีความพยายามในการเลือกพื้นที่และเวลาที่เหมาะสมในการลิดรอนกำลังของอังกฤษในการรบที่ จัตแลนด์ (Battle of Jutland) ถึงแม้เยอรมันจะได้ชัยชนะในการรบระดับยุทธวิธีด้วยจำนวนความเสียหายที่น้อยกว่าในยุทธนาวีดังกล่าว แต่อังกฤษนับได้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับยุทธศาสตร์ เนื่องจากเยอรมันได้ถูกปิดกั้นในทะเลเหนือตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดของสงคราม ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในมุมมองของนักยุทธศาสตร์ทางเรือ ทั้ง ๒ ท่านแล้ว ยุทธศาสตร์กองเรือคงชีพของเยอรมันถือว่าได้ผลในระดับที่น่าพอใจ เนื่องจากอังกฤษต้องวางกำลังหลักอย่างต่อเนื่องในทะเลเหนือ โดยไม่สามารถทำการครองทะเลได้ อันเกิดจากกำลังที่คงอยู่ของเยอรมัน นอกจากนั้นยังไม่สามารถส่งกำลังทางเรือเข้าไปสนับสนุนภารกิจอื่นได้ ดังเช่น การป้องกันการลิดรอนเส้นทางคมนาคมทางทะเลของอังกฤษในแอตแลนติกของกองเรือดำน้ำในเยอรมัน

นอกจากนั้นจากแนวคิดของ มาฮาน ในการปิดกั้นทางทะเล เพื่อทำการยุทธขึ้นแตกหัก โดยมุ่งประสงค์ในการครองทะเล อันจะนำมาซึ่งความปลอดภัยของเส้นทางการค้าของตนได้นั้น ก็ได้รับการโต้แย้งจากแนวคิดของ คอร์เบตต์ เนื่องจากขีดความสามารถของเรือดำน้ำในการโจมตี (Submarine Raiding) ซึ่งสามารถลิดรอนการค้าทางทะเลและเส้นทางคมนาคมได้โดยไม่ต้องมีการครองทะเล ทั้งนี้เห็นได้จากในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ หลังจากเยอรมันถูกปิดกั้นทะเลเหนือได้ใช้ปฏิบัติการเรือดำน้ำในการลิดรอนเส้นทางการค้าของอังกฤษในมหาสมุทร ซึ่งถึงแม้ในสงครามอังกฤษจะประสบความสำเร็จในการปิดกั้นกองเรือเยอรมันในทะเลเหนือแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถครองทะเลได้อย่างเด็ดขาดตามแนวคิดของ มาฮาน ได้จากภัยคุกคามของเรือดำน้ำนั่นเอง ซึ่งถึงแม้ท้ายที่สุดเยอรมันจะประสบความสำเร็จล้มเหลวในปฏิบัติการเรือดำน้ำ แต่ส่วนหนึ่งก็เกิดมาจากการสนับสนุนและการเข้าร่วมสงครามของสหรัฐในช่วงปลายสงคราม ซึ่งแนวความคิดของ คอร์เบตต์ ดังกล่าว ก็ได้เปลี่ยนหลักการยุทธศาสตร์ในการปิดกั้นทางทะเล (Blockade) แต่จะมีผลกระทบและขึ้นอยู่กับการนำไปประยุกต์ใช้กับเครื่องมือและเทคโนโลยีรวมทั้งสถานะแวดล้อมในสงครามที่เปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย

ดังเช่นจากความเสียเปรียบในด้านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของเยอรมันจากบทเรียนทางยุทธศาสตร์ในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ซึ่งถูกปิดอ่าวระยะไกลในทะเลเหนือทำให้ขาดเส้นทางการส่งกำลังบำรุงและการได้มาซึ่งทรัพยากรสนับสนุนการทำสงคราม เยอรมันได้นำบทเรียนดังกล่าวมาปรับแก้ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ โดยเข้ายึดประเทศนอร์เวย์ ในช่วงต้นของสงคราม เพื่อประโยชน์ในการได้มาซึ่งทรัพยากรและใช้เป็นฐานปฏิบัติการสงครามทางเรือในแอตแลนติก รวมถึงใช้ฐานทัพเรือของฝรั่งเศสที่ยึดได้เป็นฐานปฏิบัติการ เพื่อใช้ในปฏิบัติการตัดเส้นทางการคมนาคมทางทะเลใน Atlantic อย่างต่อเนื่อง อันเนื่องจากกองเรือเยอรมันไม่สามารถที่จะเข้าทำการยุทธขึ้นแตกหักกับกองเรืออังกฤษที่มีความเหนือกว่าได้ ถึงแม้ว่าเยอรมันจะมีเรือรบขนาดใหญ่อยู่จำนวนหนึ่ง โดยมีจำนวนน้อยกว่าแต่มีความทันสมัยกว่า ความเร็วสูงกว่า รวมถึงมีอำนาจการยิงสูงกว่าฝ่ายอังกฤษ แต่เยอรมันไม่มีเรือบรรทุกเครื่องบินและเรือพิฆาตที่เพียงพอและเทียบเท่าอังกฤษ กองเรือเยอรมันจึงยังคงดำรงแนวความคิดในการรักษาเส้นทางคมนาคมทางทะเลของฝ่ายสัมพันธมิตร เช่นเดียวกับ สงครามโลก ครั้งที่ ๑ แต่ขยายขอบเขตออกไป ทั้งในส่วนพื้นที่ปฏิบัติการและการใช้กำลังทางเรือ โดยใช้เรือดำน้ำในทะเลเปิดช่วงต้นของสงครามและ

เรือดำน้ำและปฏิบัติการจากฐานทัพเรือที่ยึดได้ทั้งจากนอร์เวย์ และฝรั่งเศส นอกจากนั้นยังขยายพื้นที่ปฏิบัติการทั่วทั้งแอตแลนติก ซึ่งการได้มาซึ่งฐานทัพหน้าของเยอรมันในการปฏิบัติการทางเรือทำให้อังกฤษไม่สามารถปฏิบัติการปิดอ่าว (Blockade) เยอรมันได้ตั้งเช่นในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ส่งผลให้เยอรมันมีทางเลือกในการกำหนดแนวความคิดการใช้กำลังเพิ่มมากขึ้นกว่าการใช้การรบชั้นแตกหักตามแนวคิดของ มาฮาน ซึ่งถึงแม้จะมีการใช้เรือรบขนาดใหญ่ในการปฏิบัติการกิจลึรอนเส้นทางการค้าของสัมพันธมิตรในแอตแลนติก แต่ก็ยังคงหลีกเลี่ยงการเข้าปะทะโดยตรงเพื่อลดการสูญเสีย ซึ่งภายหลังการจมของเรือ Bismarck เยอรมันจึงยุติการใช้เรือผิวน้ำในการรังควาญเส้นทางการค้าใน Atlantic คงเหลือการปฏิบัติการของเรือดำน้ำ (U-BOAT) เท่านั้น

ทั้งนี้จากบทเรียนการใช้เรือดำน้ำในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ นำมาซึ่งการพัฒนายุทธวิธีการปฏิบัติการด้วยกลุ่มเรือดำน้ำในการล่าและโจมตีคอนวอย โดยเป็นที่รู้จักกันในนาม “Wolf Packs” ซึ่งลดความเสี่ยงในการถูกตรวจจับและเพิ่มขีดความสามารถในการโจมตี ซึ่งได้ผลเป็นอย่างดีในหัวเริ่มต้นของสงคราม อย่างไรก็ตามสถานการณ์ได้มีการพลิกผันจากการเข้าร่วมสงครามของอเมริกา รวมถึงการพัฒนาในด้านยุทธวิธี และการพัฒนาของเทคโนโลยี ทั้งในส่วนของเรดาร์และโซนาร์ ในการป้องกันภัยคุกคามจากเรือดำน้ำ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากอากาศยานในการลาดตระเวนหาข่าว ทำให้เกิดความสูญเสียต่อเรือดำน้ำเยอรมันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

อย่างไรก็ตามแนวความคิดการใช้กำลังทางเรือในลักษณะหลีกเลี่ยงการเข้าทำการรบชั้นแตกหักในแอตแลนติกของเยอรมัน นับได้ว่ามีความแตกต่างจากการรบในแปซิฟิก ญี่ปุ่นได้ใช้การรุกทางยุทธศาสตร์ (Strategic Offensive) ในช่วงต้นของสงคราม โดยใช้กองกำลังทางเรือขนาดใหญ่เข้าทำการยุทธขั้นแตกหักตามแนวคิดของ มาฮาน กับสหรัฐ ซึ่งมีความมุ่งหวังจะทำลายกำลังทางเรือหลักของฝ่ายตรงข้ามและได้การครองทะเลอย่างถาวร ซึ่งการดำเนินการเชิงรุกดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นต้องเสียเปรียบในด้านกำลังต่อพื้นที่ปฏิบัติการและต้องดำรงรักษาการส่งกำลังบำรุงอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากการเข้าโจมตีกำลังทางเรือสหรัฐที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ การรบที่ทะเลคอรัล การรบในยุทธนาวีที่มิดเวย์ ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นต้องสูญเสียกำลังทางเรือของตนอย่างหนักที่มิดเวย์ แต่ถึงแม้ญี่ปุ่นจะมีความเสียเปรียบในด้านกำลังรบ แต่ยังคงดำรงหลักนิยมการรบในลักษณะการทำการรบชั้นแตกหักอย่างต่อเนื่อง จนถึงยุทธการที่เลย์เตย์ ซึ่งทำให้ท้ายที่สุดญี่ปุ่นไม่เหลือกำลังทางเรือในการต้านทานกำลังทางเรือสหรัฐอีกต่อไปจนสิ้นสุดสงคราม ซึ่งต่างจากแนวความคิดการใช้กำลังทางเรือของสหรัฐได้ประยุกต์แนวความคิดการใช้กำลังทางเรือของ คอร์เบตต์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการตั้งรับและการรุกตามโอกาส โดยตั้งแต่เริ่มต้นของสงครามในแปซิฟิกด้วยการใช้การรับทางยุทธศาสตร์ (Strategic Defence) ในขณะเดียวกันก็เลือกดำเนินการกลยุทธ์เชิงรุก ในระดับยุทธการ (Operational Offensive) ได้อย่างเหมาะสม ทั้งในการรบที่ทะเลคอรัล การรบในยุทธนาวีที่มิดเวย์ รวมทั้งการใช้เรือดำน้ำและทุ่นระเบิดเข้าลึรอนเส้นทางส่งกำลังบำรุงของญี่ปุ่นจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึงแผ่นดินแม่ ซึ่งเมื่อญี่ปุ่นมีความเสียเปรียบในการรบที่มิดเวย์แล้วก็ไม่ละโอกาสในการทำการรุกทางยุทธศาสตร์ (Strategic Offensive) ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ “Island-Hopping” เข้าหาแผ่นดินแม่ของญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในที่สุด

นอกจากเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ แล้ว หลักนิยมการรบทางเรือก็มีการเปลี่ยนรูปแบบไปอย่างชัดเจน จากแนวความคิดในการครองทะเลแบบถาวรของ มาฮาน ด้วยการทำการรบชั้นแตกหัก (Decisive Battle) เป็นการลึรอนรังควาญและป้องกันเส้นทางคมนาคมทางทะเลและเส้นทางทางการค้าของตนเอง การครองทะเลยังคงอยู่แต่จะเป็นในลักษณะชั่วคราว (Temporary) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ระดับยุทธการในพื้นที่ที่กำหนด (Local) ตามแนวคิดของ คอร์เบตต์ เช่น การควบคุมทะเลสำหรับการยกพลขึ้นบกที่นอร์ม็องดี การคุ้มกันเส้นทางส่งกำลังบำรุงของอังกฤษ ในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน การควบคุมทะเล เพื่อยกพลขึ้นบกในการเข้ายึดเกาะต่างๆ ในแปซิฟิกของสหรัฐตามยุทธศาสตร์ “Island-hopping” ซึ่งปฏิบัติการทั้งหมดล้วนประสบความสำเร็จส่วนหนึ่งด้วยการสนับสนุนจากกำลังทางอากาศ

ทั้งนี้แนวความคิดในการใช้อากาศยานในการสนับสนุนการปฏิบัติการทางเรือ ได้พิสูจน์ให้เห็นความสำเร็จอย่างสูงในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ โดยได้มีการปรับยุทธศาสตร์ของกองทัพญี่ปุ่น ด้วยการผสมผสานแนวความคิดที่หลากหลาย โดยจัดตั้งกองเรือบรรทุกเครื่องบินขึ้นตามแนวคิดของ นายพลยามาโมโตะ นอกจากนั้นได้นำแนวความคิดในการพัฒนาเครื่องบินนาวิที่มีฐานบินบนบก ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี โดยให้มีฐานบินกระจายครอบคลุมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยยุทธวิธีกองบินนาวิถูกนำมาใช้ครั้งแรก ในการโจมตี เพิร์ลฮาร์เบอร์ ทำให้เรือรบต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ได้รับความเสียหายอย่างหนัก รวมถึงการจมเรือประจัญบาน บรินออฟเวลส์ และ ริพปล์ ในการรบที่คาบสมุทรมาลายา นับจากนั้นมาเรือประจัญบานขนาดใหญ่ก็เริ่มลดความสำคัญลง ภัยคุกคามทางทะเลไม่ใช่ปัญหาใหญ่จากเรือประจัญบานอีกต่อไป แต่กลับเป็นกองบินนาวิที่ปฏิบัติการจากฐานบินลอยน้ำ และสนามบินบนฝั่ง

ความสำคัญของอากาศยานปฏิบัติงานจากเรือบรรทุกเครื่องบินเห็นได้ชัดในสมรภูมิแปซิฟิก ซึ่งเป็นการเผชิญหน้าของ ๒ มหาอำนาจ อันได้แก่ ฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งคว้าโอกาสและชิงความริเริ่มในการเป็นฝ่ายรุก ด้วยการโจมตีฐานทัพสหรัฐฯ ที่ เพิร์ลฮาร์เบอร์ ในขณะที่สหรัฐฯ ไม่ทันระวังตัว (Surprise) โดยนำแนวความคิดในการใช้กำลังทางอากาศจากเรือบรรทุกเครื่องบินเข้าทำลายกองเรือและอากาศยานข้าศึกที่ฐานทัพเรือข้าศึก ซึ่งนับเป็นการเลือกเป้าหมายในการทำลาย โดยขาดการโจมตีเป้าหมายทางยุทธศาสตร์อื่น ๆ ทำให้ภายหลังสหรัฐฯ พ้นกำลังได้เร็ว นอกจากนั้นการใช้กำลังทางอากาศจากอากาศยานได้ถูกนำมาใช้ในทุกปฏิบัติการเนื่องจากข้อจำกัดของเรือผิวน้ำในการเคลื่อนที่ ความเร็ว และระยะปฏิบัติการทำให้สหรัฐฯ เลือกที่จะใช้เรือบรรทุกเครื่องบินในการปฏิบัติการครองอากาศและโจมตีกองเรือ ในขณะที่เรือแบบอื่น ๆ จะทำหน้าที่ในการคุ้มกันกองเรือและการสนับสนุนการยิงฝั่ง ซึ่งมีผลอย่างสูงต่อความสำเร็จของสงครามทางเรือในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ ๒ เพราะสามารถส่งกำลังทางอากาศเพื่อเข้าปฏิบัติการ ๓ มิติ ในระยะไกลจนกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจการรบ โดยเริ่มตั้งแต่การรบที่ทะเลคอรัล และจุดผกผันทางการรบของสงครามทางเรือในแปซิฟิก ในยุทธนาวีที่มิดเวย์ การสูญเสียเรือบรรทุกเครื่องบินและเครื่องบินโจมตีทำให้กำลังญี่ปุ่นอ่อนแอลงมาก ตลอดจนการรุกรานกลับของสหรัฐฯ ตามยุทธศาสตร์ (Island - Hopping) ซึ่งได้ใช้กำลังทางเรือสนับสนุนด้วยกำลังทางอากาศเข้าควบคุมทะเลและส่งกำลังทางบกสู่ฝั่ง เพื่อยึดครองเกาะจากการป้องกันของญี่ปุ่นเพื่อใช้เป็นฐานบินในการต่อระยะในการโจมตีแผ่นดินญี่ปุ่น ประกอบกับการ Blockade ของสหรัฐฯ ด้วยเรือดำน้ำและทุ่นระเบิด จนทำให้ญี่ปุ่นไม่มีทรัพยากรที่คงเหลือในการทำสงคราม และหลังจากถูกโจมตีด้วยระเบิดนิวเคลียร์นำมาซึ่งการยอมแพ้ของญี่ปุ่นในที่สุด นอกจากนั้นการจมเรือประจัญบานบิสมาร์ค โดยเครื่องบินปีกสองชั้นแบบซอร์ดฟิช ของอังกฤษ ในมหาสมุทรแอตแลนติก และการจมเรือบรรทุกเครื่องบินของญี่ปุ่นถึง ๔ ลำของกองบินสหรัฐฯ ในสมรภูมิมิดเวย์ การจมเรือประจัญบานยามาโมโตะ ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ก็ล้วนเป็นการพิสูจน์ให้เห็นแนวความคิดที่ว่า กองบินนาวิจากเรือบรรทุกเครื่องบิน มีผลในการชี้ขาดการรบมากกว่าเรือประจัญบานขนาดใหญ่ ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ นั่นเอง

นอกจากนั้นแล้วในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ได้พิสูจน์แนวความคิดของ คอร์เบตต์ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพบกและกองทัพเรือ ในการวางแผนทางทหารและถูกนำมาใช้ผ่านแนวความคิดการเคลื่อนกำลังจากเรือสู่ฝั่ง (Maritime Power Projection) ซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสำคัญอย่างชัดเจนมากกว่าที่ได้เคยเกิดขึ้นมาในสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญในการพัฒนากำลังทางเรือในยุคต่อ ๆ มา เห็นได้ชัดในยุทธบริเวณแปซิฟิก โดยเริ่มตั้งแต่ญี่ปุ่นได้การส่งกำลังเข้ายึดครองอาณานิคมของตะวันตก เพื่อประโยชน์ในด้านทรัพยากรและหมู่เกาะในแปซิฟิกด้วยการเคลื่อนกำลังจากทะเลสู่ฝั่ง ส่งผ่านกำลังทางบกสนับสนุนด้วยกำลังทางอากาศ และสถาปนากำลังป้องกันทั้งกำลังทางบก กำลังทางเรือ และทางอากาศด้วยการสร้างสนามบินบนฝั่งเพื่อใช้อากาศยานสนับสนุนปฏิบัติการทางเรือในการรักษาเส้นแนวการป้องกันในแปซิฟิกตะวันออกรวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่สหรัฐฯ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ระดับยุทธศาสตร์

ด้วยการเอาชนะญี่ปุ่นที่แผ่นดินแม่ ด้วยการยึดครองเกาะต่าง ๆ (Island - Hopping Strategy) ในแปซิฟิก ด้วยกำลังยกพลขึ้นบก ซึ่งเป็นไปในลักษณะเพื่อข้ามไปสู่จุดป้องกันของญี่ปุ่น ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวไม่ได้แตกต่างจากแนวความคิดในการปฏิบัติการร่วมในทวีปยุโรปและแอฟริกา ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตร ได้ส่งผ่านกำลังทางบก จากทางทะเลบริเวณแอฟริกาเหนือและอิตาลี เพื่อเปิดแนวรบด้านใต้ และปฏิบัติการยกพลขึ้นบกเพื่อเปิดแนวรบ ด้านตะวันตกบริเวณชายหาดนอร์ม็องดี

มากไปกว่านั้น ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ยังชี้ให้เห็นตามแนวคิดของ มาฮาน ว่าผลลัพธ์ของการสู้รบไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพและจำนวนเรือรบเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ การฝึก ขวัญกำลังใจ ประสิทธิภาพการบังคับบัญชา การดำเนินกลยุทธ์และที่สำคัญที่สุด คือ จิตวิญญาณการรบ ซึ่งเห็นได้จากการที่ฝ่ายสัมพันธมิตรมีการจัดสาย การบังคับบัญชาอย่างมีเอกภาพสอดคล้องกับระดับสงคราม (Level of War) และกำลังรบทั้งในยุทธบริเวณยุโรป และแปซิฟิก รวมถึงมีการฝึกกำลังพลให้มีประสิทธิภาพในสงคราม รวมถึงมีความริเริ่มในการทำการรุกรกลับ ฝ่ายอักษะ โดยเห็นได้ชัดเจน ตั้งแต่ปี ๑๙๔๓ เป็นต้นมาจนเสร็จสิ้นสงคราม ในขณะที่ฝ่ายอักษะ เนื่องจากการควบคุมบังคับบัญชาและการตัดสินใจในระดับยุทธศาสตร์ทหารเกิดขึ้นจากผู้นำการเมือง ซึ่งมีอำนาจในการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดทางทหาร ทำให้การบังคับบัญชาขึ้นอยู่กับคำสั่งและการตัดสินใจของคณะบุคคล ในขณะที่เดียวกันหลังจากสูญเสียกำลังรบในสงครามไม่สามารถรักษาระดับความพร้อมจากการฝึกกำลัง และการสนับสนุนทรัพยากรได้อย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากในภายหลังการรบที่ทะเลฟิลิปปินส์ ฝ่ายญี่ปุ่นไม่เหลือนักบิน ที่มีความสามารถในการทำการรบได้ต่อไป และการถูกตีกลับจากรัสเซีย แอฟริกาเหนือ และการเปิดแนวรบ ด้านตะวันตกของฝรั่งเศส ล้วนทำให้กำลังใจในการต่อสู้และต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นฝ่ายรับตลอดจนสิ้นสุดสงคราม

อย่างไรก็ตาม เมื่อ ฮิตเลอร์ ได้เตรียมการในการก่อสงครามในยุโรปได้มีการเสริมสร้างกำลัง ทุกเหล่าทัพให้มีความพร้อม โดยในส่วนกำลังทางเรื่อนั้น ได้มีแผนในการเสริมสร้างกำลังให้เพียงพอต่อการ รับมือกองเรืออังกฤษได้ โดยจัดทำแผน ซีบรา ขึ้น ซึ่งตามแผนเยอรมันจะมีกำลังพอที่จะต่อต้านอังกฤษได้ ในปี ๑๙๔๖ ซึ่งเมื่อเริ่มสงครามในปี ๑๙๓๙ นับได้ว่าเยอรมันยังไม่มีความพร้อมในการทำสงครามทางเรือ โดยมีเรืออยู่ระหว่างการต่อในหัวเวลานั้นอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อ ฮิตเลอร์ ได้ออกคำสั่งเตรียมพร้อมนั้น กองเรือเยอรมันได้กำหนดภารกิจของกองทัพอากาศในการป้องกันฝั่งทะเล และเส้นทางคมนาคมฝ่ายตน ต่อตี เส้นทางคมนาคมและเส้นทางลำเลียงข้าศึก สนับสนุนการปฏิบัติตามแนวชายฝั่ง โดยคาดการณ์ว่าอังกฤษ จะต้องกำจัดการค้าขายของเรือของเยอรมันในทะเลเหนือ ด้วยการปิดอ่าวระยะไกลและกำจัดการลำเลียงเยอรมัน ให้ออกไปจากช่องแคบอังกฤษ

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเยอรมันได้คิดแผนการทำสงครามทำลายเส้นทางคมนาคมทางทะเลแล้ว แต่เมื่อ สงครามเกิดขึ้นจริง กองทัพเรือเยอรมันหาได้พร้อมตามแผนไม่ เพราะสงครามได้เกิดก่อนเวลาถึง ๕ ปี แต่เยอรมัน ก็ไม่ได้ละทิ้งแผนเดิม โดยพยายามใช้กำลังทางเรือเท่าที่มีทั้งเรือผิวหน้าและเรือดำน้ำออกรังควานเส้นทางคมนาคม ของอังกฤษ ตามแผนเดิมด้วยกำลังเท่าที่มี ทำให้เห็นได้ว่า ฮิตเลอร์ ไม่ได้เข้าใจทฤษฎีการสงครามการค้าดังกล่าว อย่างแท้จริง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังทางบกและทางอากาศ เพื่อพร้อมปฏิบัติการในภาคพื้นยุโรป มากกว่า ส่งผลให้การรังควานทางการค้าจะได้ผลเฉพาะในช่วงต้นของสงครามในส่วนเรือผิวหน้าหลังจากการจม ของเรือบิสมาร์ค ก็ไม่ปรากฏการใช้เรือผิวหน้าในการกิจดังกล่าวอีกเลย เช่นเดียวกับการปฏิบัติการด้วยเรือดำน้ำ ก็ลดประสิทธิภาพจากการปฏิบัติการปราบเรือดำน้ำของสัมพันธมิตรไปอย่างมากในช่วงท้ายของสงคราม ซึ่งการที่ เยอรมันไม่ได้ให้ความสำคัญกับสมุทธานุภาพเทียบเท่ากับกำลังทางบกและทางอากาศนี้เองก็อาจเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลต่อความพ่ายแพ้ของเยอรมันในสงครามโลก ครั้งที่ ๒

๒.๒ การปฏิบัติการทางบก

การรบทางบก พลเอกไฮนซ์ กูเดอเรียน ผู้ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็น “บิดาของหน่วยยานเกราะ เยอรมัน” ได้พัฒนาทฤษฎีและประยุกต์ใช้รถถังเป็นกำลังหลักในการรบ ทั้งนี้ จากบทเรียนในสงครามโลก ครั้งที่ ๑

และการรบในสงครามก่อนหน้า กำลังทางบกจะเน้นการรบในการรวมกำลังเข้าปะทะกับกำลังข้าศึก ทั้งนี้จากการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีในด้านอำนาจการยิง และการเคลื่อนที่ ส่งผลให้การรบในลักษณะเดิมก่อให้เกิดความสูญเสียเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการพัฒนาแนวความคิด/ทฤษฎี การทำสงครามเคลื่อนที่ (Maneuver Warfare) ซึ่งจะใช้ประโยชน์จากการเคลื่อนที่ของกำลังรวมถึงการควบคุม/และจัดลำดับการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ระดับยุทธการและยุทธศาสตร์ ทั้งนี้ เยอรมันได้นำรถถังมาประยุกต์ใช้ในการรบแบบ “สายฟ้าแลบ” (Blitzkrieg) โดยทำหน้าที่เป็นหัวหอกและเป็นกำลังหลักในการรุกแทนการใช้รถถังสนับสนุนทหารราบ ดังเช่นในอดีต ซึ่งสูญเสียความได้เปรียบจากความคล่องตัวและในการเข้ากระทำต่อฝ่ายตรงข้าม ผสมผสานกับปืนใหญ่สนาม เครื่องบิน และการเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วของทหารราบยานเกราะเข้ายึดพื้นที่หมาย นอกจากนั้นยังมีการเพิ่มหลักปฏิบัติในการ “เข้าตีลวง” เพื่อสร้างความสับสนให้กับข้าศึกเพื่อให้ข้าศึกไม่สามารถคาดการณ์ถึง “เป้าหมาย” และ “วันเวลา” ได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งใช้อากาศยานทำหน้าที่ในการครองอากาศ รวมทั้งโจมตีข้าศึกภาคพื้นดิน ซึ่งเยอรมันได้ใช้การรบแบบสายฟ้าแลบเข้าทำการยึดครองดินแดนของทั้งประเทศเป็นกลางและฝ่ายสัมพันธมิตรได้อย่างรวดเร็ว โดยเริ่มตั้งแต่โปแลนด์ นอร์เวย์ ฝรั่งเศส สหภาพโซเวียต กลุ่มประเทศในยุโรปและทวีปแอฟริกาเหนือ

๒.๓ การปฏิบัติการทางอากาศ

อากาศยานนับได้ว่าเป็นยุทธโศปกรณ์ที่มีความสำคัญจนกลายเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลชี้ขาดชัยชนะของการรบในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ดังจะเห็นได้จากการครองอากาศของฝ่ายสัมพันธมิตรเหนือ่านฟ้ายุโรปในห้วงตั้งแต่ปี ๑๙๔๔ และการเหนือน่านฟ้าญี่ปุ่นในห้วงท้ายของสงคราม

การทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์ได้มีการใช้มาในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ ๑ แต่ไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก แต่ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ การปฏิบัติการทางอากาศดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยเครื่องบินปีก ๒ ชั้น ได้ถูกพัฒนาให้เป็นเครื่องบินปีกเดียวที่มีความคล่องตัวสูง รวมทั้งติดอาวุธที่ทรงอำนาจเพื่อใช้ในการรบทางอากาศ เช่น ปืนกล ปืนใหญ่อากาศ หรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้การทิ้งระเบิด มีความแม่นยำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำลายเป้าหมายทางทหาร ที่มั่นทางทหาร ท่าเรือ สนามบิน สถานีรถไฟ โรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทั้งถนน สะพานรางรถไฟ จนข้าศึกหมดศักยภาพทางด้านอุตสาหกรรมและขนส่ง นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายพลเรือน เช่น ที่อยู่อาศัย ชุมชน เพื่อทำลายขวัญและกำลังใจของประชาชนให้ท้อถอยอันนำไปสู่การจมนในที่สุด

ทั้งนี้แนวความคิดการใช้กำลังทางอากาศดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการการสร้างอากาศยานเพื่อสนับสนุนภารกิจต่าง ๆ อย่างหลากหลาย อาทิเช่น เครื่องบินขับไล่ เครื่องบินทิ้งระเบิด เครื่องบินลาดตระเวนตรวจการณ์ เครื่องบินทิ้งระเบิดทั้งขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่งผลให้การทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์และทางยุทธวิธี รวมทั้งการได้มาซึ่งการครองอากาศมีความสำคัญยิ่งเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้ชัดตั้งแต่ห้วงการเกิดขึ้นของสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ด้วยการโจมตีโปแลนด์ ฝรั่งเศส โซเวียต และภาคพื้นยุโรป ซึ่งเป็นการปฏิบัติการของกำลังทางอากาศในการครองอากาศและการโจมตีกำลังฝ่ายข้าศึกภาคพื้นสนับสนุนการรบแบบ “สายฟ้าแลบ” (Blitzkrieg) ของเยอรมัน รวมทั้งการโจมตีทางยุทธศาสตร์ต่ออังกฤษ ทั้งการโจมตีเป้าหมายทางทหารและการโจมตีประชาชนของกองทัพอากาศเยอรมัน

นอกจากนี้กำลังทางอากาศยังได้ถูกนำมาใช้สนับสนุนกำลังทางเรือทั้งในการลาดตระเวนหาข่าว เช่น การลาดตระเวนปราบเรือดำน้ำของฝ่ายสัมพันธมิตร การตรวจการณ์และค้นหาเรือผิวน้ำของเยอรมัน ซึ่งปฏิบัติการกิจรักษาเส้นทางคมนาคมทางทะเลและการโจมตีกองเรือ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในการรบเพื่อรักษาเส้นทางคมนาคมทางทะเลในมหาสมุทรแอตแลนติกและในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน รวมทั้งเป็นเครื่องมือหลักในการโจมตีกำลังทางเรือข้าศึก เพื่อสนับสนุนการควบคุมทะเล ในยุทธภูมิแปซิฟิก ทั้งจากฝ่ายญี่ปุ่นและสหรัฐ ซึ่งได้ทำให้เห็นขีดความสามารถของกำลังทางอากาศ ซึ่งปฏิบัติการจากฐานบินบนบกและฐานบินลอยน้ำ

(เรือบรรทุกเครื่องบิน) ได้อย่างชัดเจน นอกจากการปฏิบัติการในระดับยุทธการตามที่กล่าวมาแล้ว กำลังทางอากาศยังถูกนำมาใช้ทางยุทธศาสตร์ ซึ่งส่งผลต่อการยอมแพ้ในสงคราม ดังเช่น การครองอากาศและการโจมตีทางยุทธศาสตร์ ด้วยเครื่องบินทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งในภาคพื้นยุโรปและแปซิฟิกได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่ออุตสาหกรรมภายในของเยอรมันและญี่ปุ่น จนทำให้กองทัพฝ่ายอักษะขาดแคลนอาวุธยุทธโปกรณ์และขวัญ กำลังใจอย่างหนักจนนำไปสู่ความพ่ายแพ้ในที่สุด

๓. การประยุกต์ใช้หลักการสงครามในสงครามโลก ครั้งที่ ๒

เมื่อพิจารณาหลักการสงครามทางเรือ ซึ่งถูกนำมาใช้ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ซึ่งทำให้เกิดผลลัพธ์ทางยุทธศาสตร์ อันนำไปสู่การแพ้ชนะของสงครามนั้น มีการประยุกต์ใช้หลักการสงครามในหลากหลายหัวข้อ ซึ่งนำมาสู่ความสำเร็จอันเกิดจากการประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมถึงการละเลยหรือไม่ปฏิบัติตามจนส่งผลเสียในแต่ละปฏิบัติการ ซึ่งในหัวข้อนี้จะนำเสนอประเด็นการนำหลักการสงครามที่สำคัญที่ส่งผลลัพธ์ในระดับยุทธศาสตร์ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ของคู่สงคราม เพื่อเป็นกรณีศึกษาต่อไป

ในการทำสงครามการดำรงจุดมุ่งหมาย (Objective) ถือได้ว่าเป็นหลักการสงครามที่มีความสำคัญที่สุดข้อหนึ่ง ซึ่งต้องมีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงตามปัจจัยทางด้านพื้นที่ กำลังและเวลา รวมถึงดำรงทิศทางตามจุดมุ่งหมายและใช้เครื่องมือทั้งหมดที่มีจนสามารถบรรลุสถานะสุดท้ายที่ต้องการ ทั้งนี้จากสถานการณ์สงครามทางเรือในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ สมรภูมิแอตแลนติก (Atlantic Theater) ถึงแม้ก่อนช่วงสงครามเยอรมันได้กำหนดมุ่งประสงค์และยุทธศาสตร์ในการลิดรอนทำลายเส้นทางการค้าของฝ่ายสัมพันธมิตรในแอตแลนติกเมื่อสงครามเกิดขึ้น โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างกำลังทางเรือ โดยจะมีความพร้อม ในปี ๑๙๔๖ ในการปฏิบัติการตามแผน แต่ในความเป็นจริง อิตาลี ได้นำเยอรมันเข้าสู่สงครามก่อนเวลาเกือบ ๖ ปี ทำให้กองเรือเยอรมันไม่มีความพร้อม แต่ยังคงให้ดำรงจุดมุ่งหมายตามแผนการเดิม ซึ่งถึงแม้ว่าช่วงแรกการปฏิบัติการของเรือผิวน้ำและเรือดำน้ำในการลิดรอนเส้นทางการค้าของสัมพันธมิตรจะได้รับผลสำเร็จจากการรุก (Offensive) โดยเข้าไปยึดครองประเทศนอร์เวย์ และฝรั่งเศส ในการได้มาซึ่งฐานทัพหน้าในการปฏิบัติการในแอตแลนติก ประกอบกับการปรับยุทธวิธีในการปฏิบัติการ โดยใช้เรือผิวน้ำ รั้งความในทะเลและใช้เรือดำน้ำ (U- Boat) ปฏิบัติภารกิจด้วยการรวมกำลัง (Mass) เข้าโจมตีกระบวนเรือสินค้าของสัมพันธมิตร แต่หลังจากสงครามดำเนินไป เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้ปรับรูปแบบการปฏิบัติ เพื่อป้องกันการโจมตี จนทำให้เยอรมันต้องมีความสูญเสียเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ เริ่มจากการสูญเสียเรือประจัญบานกราฟสป (Admiral Graf Spee) เรือประจัญบานบิสมาร์ค (Bismarck) ส่งผลให้เยอรมันยกเลิกการใช้เรือผิวน้ำ ในการรั้งความเส้นทางการเดินเรือ และเมื่อสัมพันธมิตรพัฒนาในด้านยุทธวิธี และการพัฒนาของเทคโนโลยีในการป้องกันภัยคุกคามจากเรือดำน้ำ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากอากาศยานในการลาดตระเวนหาข่าว ส่งผลให้เรือดำน้ำ (U- Boat) เกิดความสูญเสียเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นั้น ก็ทำให้เยอรมันลดการปฏิบัติการในแอตแลนติกลงไป ส่งผลให้ในช่วงท้ายของสงครามเริ่มตั้งแต่ ปี ๑๙๔๓ เป็นต้นไป สัมพันธมิตรมีอิสระในการปฏิบัติการในแอตแลนติก ในการส่งกำลังสนับสนุนจากสหรัฐ เพื่อปฏิบัติการกิจ ทั้งใน แอฟริกาเหนือ การรุกเข้าทางอิตาลี และการปฏิบัติการเปิดแนวรบด้านตะวันตกในปฏิบัติการยกพลขึ้นบกที่นอร์ม็องดี

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจุดมุ่งหมายในยุทธศาสตร์การทำลายเส้นทางการคมนาคมในแอตแลนติกแล้ว นับได้ว่า อิตาลี ไม่ได้ให้ความสำคัญกับจุดมุงดังกล่าวในการพัฒนาเครื่องมือ ในการทำสงครามทางเรือตั้งแต่เริ่มต้นของสงคราม โดยให้ความสำคัญไปที่กำลังทางบกและกำลังทางอากาศ โดยเมื่อเกิดความสูญเสียก็ไม่ได้มีการปรับแผนหรือพัฒนาแนวคิด หรือเครื่องมือ เพื่อรับมือกับฝ่ายสัมพันธมิตร ดังเช่นที่สัมพันธมิตรได้ดำเนินการ ในการดำรงจุดมุ่งนี้ไว้ส่งผลเสีย ซึ่งทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถเปิดแนวรบด้านใต้ และด้านตะวันตกจนชนะสงครามในที่สุด ซึ่งถ้า อิตาลี ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างกำลังทางเรือที่แข็งแกร่ง เพื่อดำรงจุดมุงดังกล่าว ดังเช่นพัฒนาเทคโนโลยีรองรับ การสร้างกำลังทางเรือที่แข็งแกร่งทั้งเรือบรรทุกเครื่องบิน

พร้อมอากาศยานให้สำเร็จ เพื่อใช้อากาศยานสนับสนุนการปฏิบัติการ ปรับเปลี่ยนยุทธวิธีตามสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป คงกำลังทางเรือหลักไว้เพื่อเป็นภัยคุกคามจนสามารถดำรงการลิดรอนเส้นทางคมนาคมในแอตแลนติกได้แล้ว ก็เชื่อได้ว่าการที่สหรัฐจะเข้ามาสนับสนุนสัมพันธมิตรเปิดแนวรบด้านใต้และด้านตะวันตกนั้น จะไม่ใช่เรื่องง่าย ทั้งยังเป็นการดึงกำลังของสหรัฐ กับพันธมิตรอีกจะญี่ปุ่นในแปซิฟิก ซึ่งจะส่งผลดีต่อฝ่ายอักษะต่อไป

ในขณะที่ญี่ปุ่นในสมรภูมิแปซิฟิก (Pacific Theater) ได้กำหนดจุดมุ่งในการยึดครองพื้นที่แหล่งทรัพยากรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยต้องรักษาเส้นทางส่งกำลังบำรุงมาที่แผ่นดินแม่ญี่ปุ่นและสร้างแนวป้องกันในแปซิฟิก (Defense Perimeter) ซึ่งญี่ปุ่นได้ดำรงจุดมุ่งโดย ได้ริเริ่มด้วยการใช้หลักการรุก (Offensive) เข้าโจมตี เปริลฮาเบอร์ เป็นลำดับแรก เพื่อลดศักยภาพสงคราม โดยญี่ปุ่นเลือกกระทำในสถานการณ์และช่วงเวลา ที่สหรัฐไม่คาดคิด (Surprise) ซึ่งอาจไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าไรนักเนื่องจากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในระดับยุทธวิธี ในการทำลายเรือบรรทุกเครื่องบินของสหรัฐ นอกจากนั้นยังได้ดำเนินกลยุทธ์ (Maneuver) เข้าโจมตีในยุทธนาวีที่มิดเวย์ ซึ่งถึงแม้จะพ่ายแพ้ในระดับยุทธการและยุทธวิธี ซึ่งเกิดจากความผิดพลาดในการระวังป้องกัน (Security) จนทำให้สหรัฐสามารถได้ทราบถึงการรุกของญี่ปุ่นจนต้องสูญเสียกำลังรบหลัก อันได้แก่ เรือบรรทุกเครื่องบิน ด้วยความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์ (Maneuver) และการระวังป้องกัน (Security) ของสหรัฐ ที่มีวงรอบ และการตัดสินใจที่เหนือกว่า

อย่างไรก็ตามถึงแม้ญี่ปุ่นจะสูญเสียกำลังรบหลักในยุทธนาวีที่มิดเวย์ แต่เนื่องจากความสำคัญทางภูมิศาสตร์ของแนวป้องกันในแปซิฟิก (Defense Perimeter) และการรักษาเส้นทางส่งกำลังบำรุงสู่แผ่นดินแม่ของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงได้ดำรงจุดมุ่งดังกล่าวจนสิ้นสุดของสงคราม แต่เนื่องจากปัจจัยพื้นที่ที่กว้างใหญ่ในแปซิฟิก และกำลังรบที่ไม่เพียงพอตนเอง ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะทำการรวมกำลัง (Mass) ที่เหนือกว่าเข้าศึกในพื้นที่และเวลาที่เหมาะสมได้ ทั้งยังส่งผลต่อการระวังป้องกัน (Security) ทั้งในด้านพื้นที่และทางด้านการข่าว ทำให้ญี่ปุ่นต้องพบกับความเสียเปรียบเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นภายหลังจากที่ญี่ปุ่นเข้าสู่จุดผกผันทางการรบ โดยสูญเสียโมเมนตัมในการรุก ในระดับยุทธการในยุทธนาวีที่มิดเวย์แล้ว สหรัฐก็ไม่ละโอกาสในการทำการรุกทางยุทธศาสตร์ (Strategic Offensive) ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ (Island - Hopping) และการดำเนินกลยุทธ์ (Maneuver) เข้าควบคุมทะเลและส่งกำลังเข้ายึดครองเกาะต่าง ๆ เข้าหาแผ่นดินแม่ของญี่ปุ่น โดยได้อาศัยหลักการรวมกำลัง (Mass) ที่เหนือกว่าญี่ปุ่นเข้ากระทำในพื้นที่และเวลาที่ตามจุดแตกหักทางการรบที่เหมาะสม (Decisive) จนสามารถทำลายกำลังฝ่ายญี่ปุ่นเข้ายึดครองเกาะที่อยู่ในการป้องกันของญี่ปุ่น เพื่อใช้เป็นฐานปฏิบัติการเข้าโจมตีทางอากาศต่อแผ่นดินแม่ญี่ปุ่น ซึ่งนำมาสู่การยอมแพ้ในที่สุด

นอกจากนั้นแล้วหลักการสงครามที่ถูกนำมาใช้ในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ และส่งผลต่อการรบอีกข้อ คือ การมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ซึ่งฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถมีการจัดรูปแบบและระเบียบกองทัพได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเมื่อพิจารณาการทำสงครามในลักษณะการรวบรวมระหว่างประเทศพันธมิตรแล้ว นับได้ว่าเป็นการยากที่จะสามารถจัดสายการบังคับบัญชาได้อย่างมีเอกภาพ อย่างไรก็ตามจากปฏิบัติการยกพลขึ้นบก ที่นอร์ม็องดี (Operation Overlord) ซึ่งนับปฏิบัติการร่วมผสมที่ใหญ่ที่สุดที่เคยเกิดขึ้นมาได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การจัดสายการบังคับบัญชาแบบกระจายอำนาจ (Decentralize) ภายใต้ผู้บังคับบัญชาของกองกำลังพันธมิตรชาติต่าง ๆ โดยมี ผบ.กกล.ร่วมผสมของสหรัฐ นายพล ไอเซนฮาว เป็น ผบ.กกล.ร่วมผสมสูงสุด สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีเอกภาพ ซึ่งถึงแม้จะมีความเห็นไม่ตรงกันในระดับปฏิบัติบ้าง แต่ก็สามารถปฏิบัติการร่วมกันจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการเปิดแนวรบด้านตะวันตกเข้าหาเบอร์ลิน ซึ่งการจัดสายบังคับบัญชาอย่างเป็นระบบดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้เช่นเดียวกันกับสมรภูมิแปซิฟิก ภายในการบังคับบัญชาของ นายพลเรือ นิมิต และ พลเอก แมคอาเธอร์ ตามยุทธศาสตร์ (Island - hopping) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ในส่วนของอักษะ โดยเฉพาะเยอรมัน ซึ่งเป็นในลักษณะการรวมศูนย์การบังคับบัญชา (Centralize) ทำให้การตัดสินใจในระดับยุทธศาสตร์ทหาร อยู่ภายใต้อำนาจของผู้นำสูงสุด อันได้แก่ ฮิตเลอร์

ซึ่งเป็นทั้งผู้นำการเมืองและการทหาร ทำให้มีสายการบังคับบัญชาที่ยาวและไม่สามารถตอบสนองการปฏิบัติได้อย่างทันเวลา เนื่องจากผู้มีอำนาจสั่งการไม่ได้อยู่ในพื้นที่การรบ เห็นได้จากเมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรปฏิบัติการยกพลขึ้นบกที่นอร์ม็องดี ในวันดีเดย์ นั้น ฝ่ายเยอรมันต้องรอการตัดสินใจในการตอบสนองต่อสถานการณ์ ซึ่งส่งผลลัพท์ในทางรบระดับยุทธศาสตร์ จาก ฮิตเลอร์ ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียว

จากความสำเร็จในปฏิบัติการระดับยุทธศาสตร์และระดับยุทธการในสงครามโลก ครั้งที่ ๒ จะเห็นได้ว่าการจู่โจมและการสร้างความประหลาดใจ (Surprise) นับเป็นหลักการสงครามที่ไม่สามารถละเลยได้ในทุกปฏิบัติการทางทหาร เริ่มตั้งแต่ช่วงต้นสงครามเยอรมันได้อาศัยการจู่โจมอย่างรวดเร็วและรุนแรงในสมรภูมิยุโรปด้วยการรุก โปแลนด์ นอร์เวย์ และฝรั่งเศส โดยที่ฝ่ายตั้งรับไม่คาดคิด ทำให้สามารถสร้างโมเมนตัมการรุกได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น ในสมรภูมิแปซิฟิก ญี่ปุ่นก็เริ่มต้นสงครามกับสหรัฐด้วยการจู่โจมและการสร้างความประหลาดใจ (Surprise) ให้แก่ สหรัฐ ในการโจมตี เพิร์ลฮาร์เบอร์ รวมถึงความพยายามในการโจมตีกำลังสหรัฐ ที่มีดเวย์ แต่เกิดความผิดพลาดในการระวังป้องกัน (Security) จนสหรัฐสามารถที่จะตั้งรับการเข้าจู่โจมได้ทันเวลา นอกจากนั้นฝ่ายสัมพันธมิตรเองก็ได้ใช้หลักการจู่โจมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการเข้าตีทางด้านใต้บริเวณเกาะซิดิลี ของอิตาลี (Operation Husky) การยกพลขึ้นบก เพื่อเปิดแนวรบตะวันตกที่นอร์ม็องดี (Operation Overlord) และการจู่โจมญี่ปุ่น ในการเข้ายึดครองเกาะต่าง ๆ ในการเข้าหาแผ่นดินแม่ญี่ปุ่นในแปซิฟิก เป็นต้น ทั้งนี้การจู่โจมและการสร้างความประหลาดใจ (Surprise) นับได้ว่าเป็นหลักการสงครามที่สำคัญและเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการปฏิบัติการทางทหารในปัจจุบัน

บทที่ ๖

บทสรุป ทฤษฎีสงครามกับยุทธศิลป์

ยุทธศิลป์เป็นกรอบคิดในการวางแผนทางทหารและวิธีการในการนำหลักการสงคราม ทฤษฎีสงคราม ความรู้เกี่ยวกับประวัติสงคราม และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการทางทหาร โดยมุ่งเน้นที่การทำลายจุดศูนย์ดุลของข้าศึก (COG) และมุ่งเน้นในการปฏิบัติการเพื่อสร้างสภาพการณ์ที่จำเป็นในการสัมฤทธิ์ต่อวัตถุประสงค์ทางยุทธการ ซึ่งสอดคล้องกับการทำสงครามตามแนวคิดตะวันตก การทำสงครามและการปฏิบัติการทางทหารยังจำเป็นต้องประยุกต์การทำสงครามตามแนวคิดตะวันออกที่เป็นศิลปะนำมาใช้ในการดำเนินกลยุทธ์ เพื่อให้หนทางปฏิบัติในการปฏิบัติการทางทหารนั้นมีความสมบูรณ์ รอบคอบ รอบด้าน เพราะฉะนั้นการที่จะประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นจะต้องใช้ศิลปะในการประยุกต์ใช้แนวคิดในการทำสงครามทั้งแนวคิดตะวันตกและตะวันออก เป็นพื้นฐานสำคัญร่วมกับความรู้ ประสบการณ์ทางทหาร ประวัติสงคราม

การเลือกและการประยุกต์ใช้หลักการและทฤษฎีการทำสงครามให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงเป็นเรื่องที่นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร จำเป็นต้องทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานะแวดล้อมด้านยุทธการ รวมถึงหลักนิยมของตน โดยในบทนี้มุ่งเน้นในการวิเคราะห์ภาพรวมจุดเด่นของหลักการและทฤษฎีการทำสงครามในแนวคิดตะวันตกและตะวันออก มีข้อรายละเอียดทั้งหมด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดกรอบแนวความคิดด้านยุทธศิลป์ มิได้เป็นการตัดสินว่าหลักการและทฤษฎีการทำสงครามในแนวคิดตะวันตกและหลักการและทฤษฎีการทำสงครามในแนวคิดตะวันออก ดีกว่ากัน ซึ่งเป็นธรรมดาอยู่เองว่าหลักการสงครามที่มีจุดเด่นต่างกันย่อมประกอบไปด้วยข้อดีและข้อเสีย ที่พึงมีต่าง ๆ กันไป ขึ้นอยู่กับศิลปะการนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานะแวดล้อมทางยุทธการหนึ่ง ๆ นั่นเอง

หลักการทำสงครามในแนวคิดตะวันตก

กล่าวโดยสรุป หลักการทำสงครามในแนวคิดตะวันตกจะเน้นหนักในด้านวิทยาศาสตร์ การคิดอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาอย่างยิ่งมีหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อสนับสนุนต่อการปฏิบัติการทางทหาร ซึ่งเชื่อว่าการทำสงครามนั้น ความรุนแรงนั้นจำเป็น (Violence is Essence) การดำเนินกลยุทธ์โดยมุ่งเน้นให้เกิดการรบแตกหัก (Decisive Battle) โดยมุ่งเน้นในการโจมตีหรือทำลายจุดศูนย์ดุลของข้าศึก (COG) หรือกระทำการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ทางยุทธการ และยุทธศาสตร์

การที่แนวคิดในการทำสงครามที่มุ่งเน้นให้เกิดการรบแตกหัก หรือการได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ทางยุทธการ และวัตถุประสงค์ด้านยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยใช้สงครามซึ่งใช้เครื่องมือทางทหาร ที่จำเป็นจะต้องมีความรุนแรงและการปะทะกันของกำลังรบต่อฝ่ายตรงข้ามนี้ ทำให้แนวคิดในการทำสงครามแบบตะวันตกมักพยายามที่จะดำรงความได้เปรียบในด้านพลังอำนาจทางทหาร (Superior Military Forces) ไม่ว่าจะเป็นความได้เปรียบด้านตำบลที่ การวางกำลังทางยุทธศาสตร์ (Strategic Points) ความได้เปรียบทางด้านอำนาจการยิง (Fire Powers) ความได้เปรียบทางด้านเทคโนโลยี (Defense Technology) เป็นต้น เพื่อความพร้อมในการดำเนินสงครามหากเกิดขึ้น โดยมุ่งหวังให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติของตน ในระยะเวลาที่รวดเร็ว สูญเสียกำลังพล งบประมาณ และทรัพยากร น้อยที่สุด โดยกลยุทธ์ที่ดีที่สุดจึงแสวงหาหนทางทำลายศักยภาพในการทำสงครามของกองกำลังฝ่ายตรงข้ามให้หมดไป (Destruction of the Army) การเข้ายึดเมือง (Seizure

of Adversary's Capital) ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและการทูต และการทำลายหรือลดความเข้มแข็งของพันธมิตรฝ่ายตรงข้าม (Delivery of an effective blow against adversary's principal ally) ตามลำดับ

ดังจะเห็นได้จากนโยบายการควบคุมและมีอิทธิพลต่อจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ทั่วโลก ของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ต่อสิงคโปร์ (Singapore Strait) คลองปานามา (Panama Canal) คลองสุเอซ (Suez Canal) รวมถึงการแข่งขันด้านอาวุธนิวเคลียร์และการรวมกลุ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization: NATO) องค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization: SEATO) องค์การสนธิสัญญาวอร์ซอ (Warsaw Treaty Organization) ในยุคสงครามเย็น เป็นต้น

หลักการทำสงครามในแนวคิดตะวันออก

กล่าวโดยสรุป หลักการทำสงครามในแนวคิดตะวันออกจะเน้นหนักในด้านศิลปะ ซึ่งเชื่อว่าหากพิจารณาอย่างรอบคอบในทางยุทธศาสตร์ชัยชนะโดยปราศจากความรุนแรง (ชนะโดยไม่ต้องรบ) นั้นเป็นไปได้ การทำสงครามจำเป็นต้องมีการดำเนินกลยุทธ์ทางยุทธศาสตร์ในการลวง (Deception) และการทำให้ข้าศึกประหลาดใจ (Surprise) โดยมุ่งเน้นในการหาจุดอ่อนของข้าศึก (Weak Points) และขยายผลให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยให้ความสำคัญกับการข่าว (Role of Intelligence) การทำสงครามจิตวิทยา เป็นอย่างยิ่ง

แนวคิดในการทำสงครามในแบบตะวันออก ซึ่งมีแนวคิดในการชนะสงครามในแบบไร้ความรุนแรงนี้ จึงให้ความสำคัญในการประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้นำทางทหารที่สามารถดำเนินกลยุทธ์ให้เอาชนะฝ่ายตรงข้าม โดยหลีกเลี่ยงความรุนแรงของสงครามได้ จึงถือว่าเป็นสุดยอดแห่งผู้บังคับบัญชา (Best commander) แนวคิดในการทำสงครามแบบตะวันออกนี้จึงมุ่งเน้นที่จะหาจุดอ่อนของข้าศึก โดยกลยุทธ์ที่ดีที่สุด คือ การโจมตีที่กลยุทธ์ของข้าศึก (Attack Adversary's Strategy) การทำลายความสามัคคีของพันธมิตรฝ่ายตรงข้าม (Disrupt Allies) และโจมตีกองกำลังทหารข้าศึก (Attack the Army) ตามลำดับ ส่วนการโจมตีเมือง (Attack Cities) ควรเป็นลำดับท้ายที่สุด กล่าวคือ เน้นการสร้างเงื่อนไขทางยุทธศาสตร์ (Strategic Conditions) ให้ฝ่ายตรงข้ามเลือกปฏิบัติในหนทางที่ฝ่ายเราต้องการ

แนวคิดในการทำสงครามในแบบตะวันออกให้ความสำคัญในความได้เปรียบด้านการข่าว (Intelligence) การปฏิบัติการข่าวสาร (Information Operations) ใช้มาตรการทางการทูต (Diplomatic means) และมาตรการทางเศรษฐกิจ (Economic Means) เป็นหลัก โดยเชื่อว่าการทำลายฝ่ายตรงข้ามทางด้านจิตวิทยา (The Psychology of the Adversary) ของสังคม ทั้งตัวผู้นำและประชาชนฝ่ายตรงข้าม เช่น การชักนำไปในทางที่ผิด (Mislead) การทำลายขวัญกำลังใจ (Demoralize) การทำลายระบบระเบียบทางสังคม (Disorder Social Cohesion) เป็นต้น สามารถตัดสินผลของสงครามได้ หากจำเป็นในการปฏิบัติการทางทหาร จึงให้ความสำคัญกับการลวง (Deception) และความรวดเร็วในการปฏิบัติการ (Speed) เพื่อให้เกิดความประหลาดใจต่อข้าศึก (Surprise) และเลือกเวลาการปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดที่สามารถเอาชนะฝ่ายตรงข้ามได้โดยสูญเสียทรัพยากรให้น้อยที่สุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ จึงมักไม่จำกัดด้วยเวลาว่าจะต้องบรรลุในระยะเวลาอันสั้น มักรอเวลาให้มีความได้เปรียบของสถานการณ์ เช่น การรบระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสาธารณรัฐอินเดีย (The Sino-Indo War 1962) ในช่วงเดียวกันกับเหตุการณ์วิกฤตการณ์ขีปนาวุธคิวบา (Cuban Missile Crisis 1962) ในปี ค.ศ. ๑๙๖๒ การขยายอิทธิพลของจีนในทะเลจีนใต้ต่อกรณีข้อพิพาทในหมู่เกาะสแปรตลีย์ และหมู่เกาะพาราเซล รวมถึงนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อไต้หวัน เป็นต้น

ยุทธศิลป์ กับ ทฤษฎีและหลักการทางสงคราม

กล่าวโดยทั่วไป ยุทธศิลป์ หากต้องการชัยชนะในสงคราม จำเป็นต้องขยายผลความสำเร็จทางยุทธวิธี ให้ส่งผลไปในกรอบที่กว้างมากขึ้นไปในระดับยุทธศาสตร์ (Strategy) และนโยบาย (Policy) อย่างไรก็ตาม ช่องว่างระหว่างยุทธศาสตร์และยุทธวิธีนั้น กว้างไม่สามารถเติมเต็มได้โดยการรบ (Physical Combat) ได้เพียงพอ ในขณะที่กรอบแนวคิดทางยุทธวิธีนั้นเองก็แคบเกินไป ส่วนกรอบแนวคิดทางยุทธศาสตร์นั้นก็กว้างมากเกินไป ยากต่อการนำมากำหนดกรอบการปฏิบัติการทางยุทธวิธีได้โดยตรง เพื่อให้แน่ใจว่าการใช้กำลังทางทหารให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Decisive Employment of One's Source of Power) ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับกรอบแนวคิดทางยุทธการ (Operation) เพื่อเชื่อมต่อระหว่างกรอบแนวคิดทางยุทธศาสตร์และการปฏิบัติการทางยุทธวิธี เป็นแนวคิดที่เข้ามาช่วยในการเรียงร้อยการใช้กำลังทั้งทางทหารและพลเรือน (Military and Non-military Power) ให้เกิดผลสำเร็จทางยุทธศาสตร์ ตามจุดประสงค์ทางยุทธการ (Operational Objectives) จะเห็นวาระระดับปฏิบัติการทางทหารระดับที่สามนี้ อยู่ระหว่างการปฏิบัติการทางทหารระดับยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ซึ่งในที่นี้เรียกการปฏิบัติการทางทหารระดับยุทธการ (Operational Warfare) ซึ่งในที่นี้สามารถใช้คำว่า ยุทธศิลป์ (Operational Art) แทนได้ จะเห็นได้ว่า ยุทธศิลป์ เป็นเสมือนทั้งสะพานและตัวประสานระหว่างยุทธศาสตร์และยุทธวิธี

การมียุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง ร่วมกับความดีเลิศทางยุทธการ เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จในการรบตั้งแต่อดีต และจะยังคงเป็นเช่นนั้นต่อไปในอนาคต ยุทธศิลป์มีความสำคัญต่อการชนะสงครามอย่างเด็ดขาด ทำให้ลดความสูญเสียของทรัพยากร กำลังพล และเวลาให้น้อยที่สุด เท่าที่จำเป็น

ยุทธศิลป์ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ซึ่งจำเป็นต้องมีทั้งการศึกษาด้านทฤษฎี และการนำทฤษฎีไปประยุกต์ปฏิบัติ ในแง่มุมด้านศิลป์นั้นหมายความว่า ยุทธศิลป์ นั้น คลุมเครือ ไม่ชัดเจน ต้องการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการประยุกต์ใช้ ซึ่งในแง่คำจำกัดความทำให้คำว่าปฏิบัติการทางทหาร (Operational Warfare) อาจเป็นคำที่เหมาะสมที่แสดงถึงทั้งแง่มุมทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ที่อยู่ระหว่างยุทธศาสตร์และยุทธวิธีได้ดีที่สุด

กรอบด้านศาสตร์และศิลป์ของ ยุทธศิลป์ นั้น ค่อนข้างใหญ่ ดังนั้นเป็นเรื่องยากที่จะนิยามคำจำกัดความของ ยุทธศิลป์ ได้อย่างชัดเจน โดยทั่วไป ยุทธศิลป์ คือ ส่วนประกอบของศิลปะทางทหารที่ประยุกต์ใช้ทั้งทฤษฎี (หมายรวมถึงหลักและทฤษฎีการทำสงคราม) และการวางแผนเตรียมการปฏิบัติ การปฏิบัติ และดำรงขีดความสามารถในการยุทธ/ยุทธการ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์หรือวัตถุประสงค์ทางยุทธการ ณ พื้นที่การยุทธ์หนึ่ง ๆ

ในกองทัพสหรัฐอเมริกาแม้จะยังไม่มีความเห็นตรงกันแน่ชัดว่าอะไรคือ ยุทธศิลป์ กองทัพบกสหรัฐอเมริกาเป็นหน่วยแรกที่ให้คำจำกัดความ ยุทธศิลป์ อย่างเป็นทางการ ในปี ค.ศ. ๑๙๘๖ โดยอธิบายว่า ยุทธศิลป์ คือการใช้กำลังทางทหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ทางยุทธการ ในยุทธบริเวณ ผ่านการออกแบบการจัดหน่วย การปฏิบัติการยุทธ์และยุทธการ

ต่อมาในปี ค.ศ. ๒๐๐๑ ยุทธศิลป์ ถูกนิยามว่าเป็น ส่วนประกอบของศิลปะทางทหาร ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การประสานการปฏิบัติ การจัดลำดับผลปฏิบัติการทางยุทธวิธีหนึ่ง ๆ ให้เกิดขึ้นเป็นลำดับในการยุทธ์หรือยุทธการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ในยุทธบริเวณนั้น ๆ

ยุทธศิลป์ ยังถูกนิยามว่าเป็นการประยุกต์ใช้กำลังทางทหารเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ ในยุทธบริเวณหนึ่ง ๆ ผ่านการออกแบบ การจัดหน่วย การปฏิบัติการยุทธ์หรือยุทธการ ซึ่งรวมถึงการกำหนดข้อตกลงใจเกี่ยวกับเมื่อไหร่และที่ไหน ที่จะทำการยุทธ์ (กำหนด วัน ว. เวลา น. รวมถึงระยะเวลา และกำหนดยุทธบริเวณ) รวมถึงการพิจารณาในการเข้าสู่หรือปฏิเสธการทำสงคราม ซึ่งการวิเคราะห์จุดศูนย์ดุลของข้าศึก และการรวมกำลังรบที่เหนือกว่าในการกระทำต่อฝ่ายตรงข้าม มีความสำคัญต่อความสำเร็จอย่างยิ่ง

ทฤษฎีและปฏิบัติ ทฤษฎีและการปฏิบัติของการปฏิบัติการทางยุทธการ (Operational Warfare) นั้นเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกกันไม่ได้ ซึ่งการปฏิบัติมีมาก่อนทฤษฎี จากนั้นทฤษฎีก็ช่วยกำหนดแนวทางการปฏิบัติสำหรับการใช้หน่วยกำลัง (Employing of One's Combat Forces) ทฤษฎีที่ดีนั้นควรอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ถ้าไม่แล้ว ทฤษฎีจะไม่สามารถให้แนวทางในการประยุกต์การปฏิบัติได้สำเร็จ ซึ่งการปฏิบัติเป็นส่วนสำคัญของยุทธศิลป์ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ควรเน้นทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป

ความรู้ด้านทฤษฎีของการปฏิบัติการทางยุทธการ (Operational Warfare) นำไปใช้ทั้งการกำหนดกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักนิยม หลักและทฤษฎีการทำสงคราม นอกจากนั้นการใช้ความรู้ด้านทฤษฎี ยังช่วยให้เกิดความง่ายในการปฏิบัติในเวลาสงคราม กล่าวคือช่วยให้นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร สามารถใช้ยุทธศิลป์ในการถ่ายทอดกรอบแนวคิดทางยุทธศาสตร์ไปเป็นการปฏิบัติทางยุทธวิธีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้อง รอบคอบ โดยเฉพาะเมื่อมีเวลาและทรัพยากรจำกัด ในทางกลับกันยุทธศิลป์นั้นช่วยในการกำหนดหลักและทฤษฎีการทำสงคราม ในการพิจารณาวิเคราะห์การปฏิบัติการทางทหาร และการเข้าใจคำจำกัดความต่าง ๆ ช่วยให้การสื่อสารระหว่างนักทฤษฎีสงครามและผู้ปฏิบัติเข้าใจซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ ผู้ที่ปฏิบัติโดยใช้หลักการปฏิบัติการทางยุทธการ (Operational Warfare) ที่เหมาะสมจะมีความได้เปรียบต่อฝ่ายตรงข้ามซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจยุทธศิลป์เป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นการให้กรอบการดำเนินการกว้างและครอบคลุมกว่าการปฏิบัติการทางยุทธวิธี หากปราศจากการปฏิบัติการทางยุทธการ การสงครามนั้นก็แค่เพียงการดำเนินการการรบทางยุทธวิธีแบบต่อเนื่องโดยไร้ทิศทาง ซึ่งจะจบลงที่การรบยืดเยื้อ กินเวลายาวนาน โดยไม่มีมาตรวัดความสำเร็จหรือล้มเหลว

การปฏิบัติการทางยุทธการช่วยให้ผู้บังคับบัญชามีกรอบที่ชัดเจนในการให้ความสำคัญเกี่ยวกับเป้าหมายทางยุทธการหรือเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ แทนที่จะให้ความสำคัญกับการทำลาย กำจัด หรือลิดรอน เป้าหมายทางยุทธวิธี

การปฏิบัติการทางยุทธการสามารถนำไปประยุกต์ปฏิบัติได้ครอบคลุมการปฏิบัติการทางทหาร (Spectrum of Warfare) ถึงแม้ว่า การปฏิบัติการทางยุทธการ จะเหมาะกับการรบระยะเวลานานและมีการปฏิบัติการทางทหารที่เต็มรูปแบบมากกว่า

การมุ่งเน้นการปฏิบัติการทางยุทธวิธี โดยทหารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง หรือสองเหล่า อาจประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติการทางทหารต่อเป้าหมายทางยุทธการหรือแม้จะเป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ได้ แต่จะใช้ระยะเวลายาวนาน และสูญเสียทรัพยากรมากกว่า การปฏิบัติการร่วมทางยุทธการ การใช้ทหารหลายเหล่าย่อมง่ายที่จะลิดรอนการปฏิบัติการทางทหารของทหารเพียงเหล่าเดียวได้อย่างง่ายดาย

ยุทธศิลป์ ทำให้ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายอำนวยการตระหนักถึงความสำคัญไม่ใช่แค่เพียงด้านการทหาร แต่จำเป็นต้องเข้าใจด้านที่ไม่ใช่ทหาร (Nonmilitary: Diplomatic, Political, Economic, Financial, Social, Religious, ETC.) ด้วย ซึ่งเป็นการย้ำให้เห็นความสำคัญของการความร่วมมือระหว่างทหาร - พลเรือน และการรวบรวมเหล่าทัพ (Jointness)

ยุทธศิลป์ ช่วยให้ผู้บังคับบัญชาระดับยุทธวิธีเข้าใจ กรอบการปฏิบัติกว้างขวางและครอบคลุมขึ้นมากกว่าเพียงเข้าใจการปฏิบัติทางยุทธวิธีที่ตนเองรับผิดชอบอยู่นั้นได้ จึงทำให้สามารถควบคุมการปฏิบัติทางยุทธวิธีให้เป็นไปตามจุดประสงค์ทางยุทธการหรือยุทธศาสตร์ได้ดียิ่งขึ้น

คุณลักษณะ: คุณลักษณะที่สำคัญของการปฏิบัติการทางยุทธการเมื่อเปรียบเทียบกับปฏิบัติทางยุทธวิธี คือ มีการใช้ กำลัง (Forces) เวลา (Time) และพื้นที่ (Space) ที่ใหญ่มากกว่า นั่นเป็นเพราะความจำเป็นในการปฏิบัติให้สำเร็จวัตถุประสงค์ทางยุทธการหรือยุทธศาสตร์ จึงทำให้จำเป็นต้องปฏิบัติการในพื้นที่ขนาดใหญ่

ในขณะที่ยุทธวิธีอาจใช้เวลาเพียงเป็นชั่วโมงหรือแม้กระทั่งเป็นนาที แต่ยุทธการ (Major Operation) กินเวลาหลายวัน หรือแม้กระทั่งเป็นสัปดาห์ ในขณะที่การรบระดับการยุทธ์ (Campaign) ใช้เวลาหลายสัปดาห์ หรือหลายเดือน

ส่วนด้านกำลัง นั้น วัตถุประสงค์ทางยุทธการหรือยุทธศาสตร์ ทำให้ในอดีตต้องการกำลังที่มาปฏิบัติ ขนาดใหญ่ และหลากหลาย แต่ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำให้กำลังขนาดเล็กสามารถส่งผลกระทบในระดับยุทธการหรือแม้กระทั่งระดับยุทธศาสตร์ได้ จึงเห็นได้ว่าขนาดกำลังมีใช้ประเด็นสำคัญอีกต่อไป แต่คำว่ากำลัง (Forces) ในปัจจุบันจึงเน้นที่ศักยภาพของกำลังนั้นเป็นหลัก

ในปัจจุบันการปฏิบัติการทางยุทธการ มักเป็นการปฏิบัติการร่วม (Multiservice: Joint Operation) หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติการผสมของหลายชาติ (Combined Operation) เป็นส่วนมาก ซึ่งใช้เวลาดำเนินการยาวนาน และแบ่งเป็นหลายลำดับขั้นการปฏิบัติ (Phases)

ยุทธศิลป์กับทฤษฎีการทำสงคราม

ยุทธศิลป์ เป็นการเชื่อมโยงทรัพยากรที่มีอยู่ในมือ (Means) และการปฏิบัติในทางยุทธวิธี (Ways) เพื่อบรรลุซึ่งสภาวะสุดท้ายและวัตถุประสงค์ของชาติและทางทหาร (Ends) ขณะที่ต้องพิจารณาเรื่องของความเสี่ยง (Risks) ที่สามารถเกิดขึ้น การใช้ยุทธศิลป์อย่างเป็นระบบ จำเป็นอย่างยิ่งในความสำเร็จของการวางแผนทางทหาร ซึ่งจะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยประสบการณ์จากการปฏิบัติการทางทหารที่หลากหลายและการศึกษาในสถาบันการศึกษาทางทหารที่เพียงพอสำหรับการเป็นฝ่ายเสนานิการ รวมถึงความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการทำสงครามเป็นพื้นฐานที่สำคัญของยุทธศิลป์ด้วย

ยุทธศิลป์ หมายถึง การใช้กำลังทหารอย่างชำนาญเพื่อเข้าถึงเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ โดยอาศัยการออกแบบ การจัดการ การลำดับและการชี้ทิศทางในการปฏิบัติการในสมรภูมิรบและยุทธการต่าง ๆ ยุทธศิลป์จะแปลงการปฏิบัติในระดับยุทธศาสตร์ไปสู่ระดับยุทธการและสุดท้ายในระดับยุทธวิธี ซึ่งผู้บังคับบัญชาจะต้องดำเนินการดังนี้

- ระบุสภาวะสุดท้ายที่ต้องการในทางทหารหรือสภาวะสุดท้ายที่ประกอบขึ้นเป็นวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์

- กำหนดวัตถุประสงค์ทางยุทธการ (Operational Objectives) ที่ต้องทำให้สำเร็จเพื่อเข้าสู่สภาวะสุดท้ายที่ต้องการ (End State)

- จัดเรียงลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติที่จะนำไปสู่วัตถุประสงค์ในทางยุทธการ (Operational Objectives)

- ประยุกต์ใช้ทรัพยากรทางทหารที่มีอยู่เพื่อดำรงการปฏิบัติตามลำดับที่กำหนดไว้

องค์ประกอบที่สำคัญของยุทธศิลป์ประกอบด้วย ชุดความคิดที่ใช้เชื่อมโยงการปฏิบัติทางยุทธวิธีเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ องค์ประกอบเหล่านี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเด็นใหญ่ๆ คือ การออกแบบการรบระดับยุทธการ (Operational Design) และการจัดการการปฏิบัติ (Arrangement of Operations)

๑. การออกแบบการรบระดับยุทธการ (Operational Design)

การออกแบบการรบระดับยุทธการเป็นกระบวนการวาดภาพการรบ (Schematic) ซึ่งเกิดจากการใช้องค์ความรู้ทางยุทธศิลป์ เป็นการสังเคราะห์แนวความคิดแบบคลาสสิกเรื่องยุทธศิลป์ที่พัฒนาขึ้นมาในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นศตวรรษที่ ๒๐ อันเป็นช่วงเวลาที่ประเทศอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทำสงครามระหว่างกัน กับทฤษฎีระบบที่มีการปรับตัวอย่างซับซ้อน (Complex Adaptive Systems) ที่พัฒนาขึ้นมา

ช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๑ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการวางแผนทางทหาร กรอบแบบการรบระดับยุทธการ จะช่วยให้แผนการรบมีความยืดหยุ่น แต่ยังคงดำรงไว้ซึ่งความง่ายและการปฏิบัติได้จริงแนวความคิดต่อไปนี้ จะเป็นพื้นฐานสำคัญในขั้นตอนการกำหนดกรอบการปฏิบัติเบื้องต้นและขั้นตอนการวิเคราะห์ภารกิจ คำอธิบายในขั้นตอนทั้งสองขั้นนี้จะขยายความประเด็นเหล่านี้และวิธีการที่ฝ่ายเสนาธิการจะใช้แนวความคิด ในการออกแบบการรบระดับยุทธการในการวางแผนทางทหาร ซึ่งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ สนามรบทางยุทธการ ประกอบด้วย

- การกำหนดกรอบ (Framing)
- สถานะสุดท้ายที่ต้องการ (End State)
- วัตถุประสงค์ระดับยุทธการ (Operational Objectives)
- การวิเคราะห์จุดศูนย์กลาง (Centre of Gravity Analysis)
- สถานะที่ต้องการทางการรบ (Decisive Points: DP)
- ผลกระทบ (Effects)
- เส้นแนวการยุทธ์ (Lines of Operation: LOO)

๒. การจัดการการปฏิบัติ (Arrangement of Operations)

การจัดการการปฏิบัติจะเพิ่มเติมความละเอียดและความยืดหยุ่นให้กับผลลัพธ์ที่ได้จากการออกแบบ การรบระดับยุทธการ รายละเอียดอันสำคัญในการจัดการการปฏิบัติจะช่วยให้ผู้บังคับบัญชาและฝ่ายเสนาธิการ มั่นใจว่ามีการจัดการกิจทั้งหมดเพื่อให้บรรลุสถานะสุดท้ายที่ต้องการ การจัดการการปฏิบัติที่เหมาะสม จะช่วย กำหนดเป้าหมายและจังหวะการปฏิบัติ (Tempo) ของกิจที่ต้องปฏิบัติและสถานะที่ต้องการ องค์ประกอบของ การจัดการการปฏิบัติประกอบด้วย

- ความเสี่ยง (Risk)
- จุดผกผันทางการรบ (Culminating Points)
- ขีดสมรรถนะด้านระยะทางและเวลาในการปฏิบัติการ (Operational Reach)
- การจัดลำดับการปฏิบัติ (Sequencing)
- การกำหนดขั้นการปฏิบัติ (Phasing)
- ความพยายามหลัก (Main Effort)
- การกำหนดทางเลือกในการปฏิบัติที่กลับมายังเส้นแนวการยุทธ์เดิม (Branch) หรือที่ไม่กลับมายัง

เส้นแนวการยุทธ์เดิม (Sequel)

- การประเมิน (Assessment)

กล่าวโดยสรุป ยุทธศิลป์ เป็นกรอบคิดในการวางแผนและวิธีการในการนำหลักการสงคราม ทฤษฎี สงคราม ความรู้เกี่ยวกับประวัติสงคราม และประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการทางทหาร เพื่อสังเคราะห์ หนทางปฏิบัติที่ดีที่สุดในระดับยุทธวิธี ซึ่งมุ่งเน้นที่การทำลายจุดศูนย์กลางของข้าศึก (COG) และมุ่งเน้นในการ ปฏิบัติการเพื่อสร้างสถานการณ์ที่จำเป็นในการสัมฤทธิ์ต่อวัตถุประสงค์ทางยุทธการ โดย ทร.ใช้กระบวนการ วางแผนทางทหาร (Military Planning) และการอำนวยการยุทธ์ระดับยุทธการ (Operational Management) ในการถ่ายทอดแนวคิดทางยุทธศิลป์สู่การปฏิบัติและการควบคุมการปฏิบัติทางยุทธการ

กระบวนการวางแผนทางทหาร (Military Planning) ซึ่ง ทร.ใช้เป็นกรอบแนวคิดนั้นประกอบไปด้วย กระบวนการ ๗ ขั้นตอน ซึ่งในการวางแผนทางทหารของกองทัพเรือแบบเดิม อาจกล่าวได้ว่า ขั้นตอนที่ ๑ ถึง ขั้นตอนที่ ๕ จะตรงกับขั้นตอนการประมาณสถานการณ์ของผู้บังคับบัญชา ส่วนขั้นตอนที่ ๖ จะเป็นขั้นตอน การพัฒนาแผน และขั้นตอนที่ ๗ จะเป็นขั้นตอนเอกสารสั่งการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การประมาณสถานการณ์ของผู้บังคับบัญชา

ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดกรอบการปฏิบัติเบื้องต้น (Preliminary Scoping)

ขั้นตอนที่ ๒ การวิเคราะห์ภารกิจ (Mission Analysis)

ขั้นตอนที่ ๓ การกำหนดหนทางปฏิบัติของหน่วย (Course of Action Development)

ขั้นตอนที่ ๔ การวิเคราะห์หนทางปฏิบัติ (Course of Action Analysis)

ขั้นตอนที่ ๕ การเปรียบเทียบหนทางปฏิบัติและการตกลงใจ (COA Comparison and Decision)

การพัฒนาแผน

ขั้นตอนที่ ๖ การพัฒนาแผน (Plans Development)

เอกสารสั่งการ

ขั้นตอนที่ ๗ เอกสารสั่งการ (Orders and Execution)

ภาพที่ ๕ กระบวนการวางแผนทางทหาร

จะเห็นได้ว่า การประมาณสถานการณ์ของผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นขั้นตอนในกระบวนการวางแผนทางทหาร ขั้นที่ ๑ ถึง ขั้นที่ ๕ เป็นส่วนที่จำเป็นจะต้องประยุกต์ใช้หลักการและทฤษฎีสงครามเข้ามาช่วยในการออกแบบการรบระดับยุทธการ (Operational Design) และการจัดการการปฏิบัติ (Arrangement of operations) เพื่อให้ได้ภารกิจ (Mission) กรอบปฏิบัติ (Framing) สภาวะสุดท้ายที่ต้องการ (End State) วัตถุประสงค์ระดับยุทธการ (Operational Objectives) การวิเคราะห์จุดศูนย์ถ่วง (Centre of Gravity Analysis) สภาวะที่ต้องการทางทหาร (Decisive Points: DP) ผลกระทบ (Effects) เส้นแนวการยุทธ์ (Lines of Operation: LOO)

ความรู้ด้านทฤษฎีและความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม ยังช่วยให้ การพิจารณา การจัดลำดับการปฏิบัติ (Sequencing) หรือการร้อยเรียงสภาวะที่ต้องการทางการรบ การกำหนด ขั้นตอนการปฏิบัติ (Phasing) เพื่อลำดับและมอบหมายความพยายามหลัก (Main Effort) ให้เกิดความชัดเจน และเหมาะสม รวมถึงการพิจารณาคาดการณ์ สิ่งที่จะเป็นอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติทางยุทธการ ของหน่วยต่อสภาวะแวดล้อมทางยุทธการหรือการปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม (Adversary) เช่น ความเสี่ยง (Risk) จุดผกผันทางการรบ (Culminating Points) ชัดสมรรถนะด้านระยะทางและเวลาในการปฏิบัติการ (Operational Reach) และสามารถพิจารณากำหนดทางเลือกในการปฏิบัติที่กลับมายังเส้นแนวการยุทธ์เดิม (Branch) หรือ ที่ไม่กลับมายังเส้นแนวการยุทธ์เดิม (Sequel) เสมือนแผนสำรอง (Contingency Plans) รองรับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวได้อย่างเหมาะสม รอบคอบ ตลอดจนสามารถกำหนดการการประเมิน (Assessment) ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้หนทางปฏิบัติของหน่วยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

หลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงคราม ทำให้นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่าย เสนาธิการทหาร มีหลักการ กรอบวิธีคิดในการเลือกหนทางปฏิบัติการทางทหารที่หลากหลาย โดยมีการปฏิบัติการ ทางทหารในอดีต ซึ่งเป็นที่มาของหลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงคราม ข้อนั้น ๆ หรือแนวคิดนั้น ๆ อันเป็น ตัวอย่างที่เกิดขึ้นแล้ว พิสูจน์แล้วว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหารได้ ในสภาวะแวดล้อมทางยุทธการ และหนทางปฏิบัติของฝ่ายตรงข้ามต่าง ๆ กัน จะเห็นว่าหลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงคราม เป็นกรอบ แนวคิดที่สำคัญในการประยุกต์ใช้ยุทธศิลป์ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในทางกลับกัน หลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงครามซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่แสดงถึงกรอบแนวคิด รวมถึงวิธีการแก้ไขปัญหาวางยุทธการ การสังเคราะห์หนทางปฏิบัติที่นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร ฝ่าย เสนาธิการทหาร มักนำมาใช้ในการปฏิบัติการยุทธ เพราะฉะนั้นการเข้าใจแนวความคิดหลักการทำสงครามและ ทฤษฎีสงครามทั้งแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก ทำให้อาจสามารถคาดการณ์ถึงภาพการรบหลัก (Theme) แนวคิดในการปฏิบัติ (CONOPs) การจัดหน่วยปฏิบัติ รวมถึงสามารถวิเคราะห์จุดศูนย์คลของฝ่ายตรงข้าม ได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่ายุทธศิลป์ มีที่มาจากแนวคิดการทำสงครามตามแนวคิดตะวันตก ซึ่งมุ่งเน้นให้ได้มา ซึ่งวัตถุประสงค์ทางยุทธการ (Objective-Based Planning) ซึ่งอาจทำให้เกิดการมองข้ามในผลกระทบที่ไม่ พึงประสงค์ ซึ่งอาจเกิดจากการปฏิบัติการทหาร หากไม่มีการบริหารความเสี่ยง (Risk Management) ที่เหมาะสม ดังนั้นการประยุกต์แนวคิดการทำสงครามตามแนวคิดตะวันออกจึงมีความสำคัญเพื่อเติมเต็ม ให้เกิดความสมบูรณ์ ในกระบวนการประยุกต์ใช้ความรู้ด้านยุทธศิลป์นี้ ไม่ให้เกิดความเสียหายที่ไม่มุ่งประสงค์ (Collateral Damages) เกิดขึ้น หรือลดให้ได้มากที่สุด ยังเป็นการเพิ่มมิติให้กับการประยุกต์ใช้ยุทธศิลป์อีกด้วย

ยุทธศิลป์ ช่วยในการวิเคราะห์การปฏิบัติการทางทหาร หรือการทำสงคราม ที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ให้เป็นขั้นเป็นตอน เป็นส่วนประกอบที่ง่ายต่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ในลักษณะเป็นเส้นตรง (Linear) ซึ่งทำให้นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร สังเคราะห์แนวคิด หลักการและทฤษฎี การทำสงคราม ในทางกลับกัน การประยุกต์ใช้แนวคิด หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม ของนักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร เองก็กลับไปช่วยให้การประยุกต์ใช้ยุทธศิลป์ ที่มีลักษณะเป็น เส้นตรงนั้น มีกลยุทธ์ในการปฏิบัติที่หลากหลาย รวมถึงช่วยให้เกิดการปฏิบัติที่คำนึงถึงการปฏิบัติของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจะเห็นว่า หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม ช่วยให้การประยุกต์ใช้ยุทธศิลป์มีลักษณะเป็นแบบพลวัต เพิ่มขึ้น ดังนั้น นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร ควรจะต้องทราบข้อจำกัด ของการประยุกต์ใช้ยุทธศิลป์ เพื่อนำหลักการและทฤษฎีการทำสงคราม มาช่วยให้การปฏิบัติการทางทหาร มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ยุทธศิลป์ ช่วยให้การใช้เครื่องมือทางทหาร มีความชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอน นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร จึงสามารถจัดการใช้เครื่องมือทางทหารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม กับวัตถุประสงค์ทางยุทธการ ในทางกลับกันยุทธศิลป์อาจทำให้ นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร มุ่งเน้นในการใช้เครื่องมือทางทหาร (Military Focus) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ (Objectives) ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจทำให้มองข้ามการใช้พลังอำนาจแห่งชาติด้านอื่นๆ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติการทางทหารมีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น การประยุกต์ใช้แนวคิดในการทำสงครามทั้งแนวคิดการทำสงครามในแบบตะวันตก และการทำสงครามแบบตะวันออก ที่มีลักษณะเด่น ลักษณะค้อยที่แตกต่างกันดังกล่าวแล้ว ทำให้นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร สามารถมองภาพการทำสงครามที่กว้างขึ้น และตอบสนองต่อการปฏิบัติการทางทหาร ในปัจจุบันที่จำเป็นจะต้องใช้พลังอำนาจแห่งชาติทุกด้านมาใช้ในการปฏิบัติการทางทหาร (Whole - of - Government Approach : WGA) ทำให้การประยุกต์ใช้ยุทธศิลป์ในการปฏิบัติการทางทหารมีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น บรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติได้รวดเร็วมีประสิทธิภาพ

หลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงครามนั้น จึงมีความสำคัญต่อยุทธศิลป์ ซึ่งเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การประยุกต์ใช้จึงจำเป็นต้องพิจารณาภาวะแวดล้อมทางยุทธการที่เปลี่ยนไป ทั้งด้านตัวแสดงในระบบที่เกี่ยวข้อง (Actors) ทั้งฝ่ายเดียวกัน ฝ่ายสนับสนุน ฝ่ายเป็นกลาง ฝ่ายต่อต้าน และฝ่ายตรงข้าม ด้านเทคโนโลยี ที่เปลี่ยนไป ด้านพื้นที่ปฏิบัติการที่เปลี่ยนไปทั้งกายภาพและไม่ใช้กายภาพ (Physical add non - Physical) อีกนัยหนึ่งถึงแม้ หลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงครามมีความสำคัญต่อยุทธศิลป์อย่างยิ่ง แต่ก็ไม่ควรเป็นกรอบปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของ นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการ ซึ่งจำเป็นต้องประยุกต์ใช้อย่างรอบคอบและมีเหตุผล ยุทธศิลป์และหลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงคราม ต่างมีข้อจำกัด นักการทหาร ผู้บังคับบัญชาทหาร รวมถึงฝ่ายเสนาธิการทหาร จึงจำเป็นต้องเข้าใจในข้อจำกัดต่าง ๆ นั้นด้วย และเลือกประยุกต์ใช้ทั้งยุทธศิลป์และหลักการสงครามและทฤษฎีการทำสงคราม อย่างรอบคอบ มีเหตุผล และมีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้การปฏิบัติการทางทหารให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

อ้างอิง

- ADFP 5.0.1 Joint Military Appreciation Process Ed2 AL3, Australian Defence Doctrine Publication
- Arthur Waldron, "China's Peaceful Rise Enters Turbulence," *Orbis*, Vol. 58, No. 2 (2014), 1-17.
- Chinese Way of Warfare by Toshi Yoshihara on ACSC 19 6 February 2019
- Carl Von Clausewitz, *On War*, trans. Michael Howard and Peter Paret (Princeton, N.J., U.S.A.: Princeton University Press, 1976).
- Milan Vego, *Joint Operational Warfare: Theory and Practice* (Newport, RI: U.S. Naval War College, 2009)
- Peter Paret, "Clausewitz," in *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*, ed. Peter Paret (Princeton: Princeton University Press, 1986), 186-213.
- Sun Zi, *The Art of War*, trans. Victor Mair (New York: Columbia University Press, 2007).

อทร.๘๓๐๗ การวางแผนทางทหาร

เอกสารอ้างอิง

(ในส่วนของประวัติศาสตร์สงคราม)

- Lowe Norman, *Modern World History*, PALGRAVE MACMILLAN, 2013.
- Grant R.G., *Battle at Sea: 3,000 years of naval warfare*, Dorling Kindersley Limited, 2011.
- นิโรจน์ ธรรมยศ, พ.อ., "History Of world war 2", ยิบซี กรุป, 2561.
- Vego Milan, *Joint Operational Warfare: Theory and Practice*, 2009.

บรรณานุกรม

หนังสือ

- คอร์เบตต์, เซอร์ จูเลียน เอส. **หลักยุทธศาสตร์ทะเล**. แปลโดย นาวาเอก หัสไชยญ์ มั่งคั่ง. นครปฐม: ฝ่ายวิชาการ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ, ๒๕๕๙.
- ทิลล์, เจฟฟรีย์. **อิทธิพลของสมุททหานุภาพ ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. แปลโดย นาวาเอก หัสไชยญ์ มั่งคั่ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ, ๒๕๖๒.
- มาฮาน, อัลเฟรด เทเยอร์. **อิทธิพลของสมุททหานุภาพ**. แปลโดย สำเนา พลธรร. กรุงเทพฯ: สมสิริพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๘.
- ศนิโรจน์ ธรรมยศ, พันเอก, **History Of World War II ประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ ๒**. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุป, ๒๕๖๑.
- แฮนเดล, ไมเคิล. **ปราชญ์แห่งสงคราม**. แปลโดย พลเรือเอก สำเนา พลธรร. กรุงเทพฯ: สมสิริพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๘.
- โฮวาร์ด, ไมเคิล. **Clausewitz ศาสตราแห่งสงคราม**. แปลโดย พลเรือตรี ณ ณรงค์ ทวีวัฒน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือศรีศิริ สรส., ๒๕๔๘.
- ADFP 5.0.1 **Joint Military Appreciation Process**. 2nd ed. Australian Defence Doctrine Publication.
- Baylis, John, et.al. **Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies**. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Clausewitz, Carl Von. **On War**. translated by Michael Howard and Peter Paret. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976.
- Corum, James S. and Wray R. Johnson. **Airpower in Small Wars**. Lawrence: University of Kansas Press, 2003.
- Dutton, Peter, Robert Ross and Oystein Tunsjo, eds. **Twenty-first Century Seapower : Cooperation and Conflict at Sea**. London: Routledge, 2012.
- Freedman, Lawrence. **Strategy: A History**. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Goldirck, James and Jack McCaffrie. **Navies of South-east Asia: A Comparative Study**. London : Routledge, 2013.
- Grant, R. G. **Battle at Sea: 3,000 Years of Naval Warfare**. London: Dorling Kindersley Limited, 2011.
- Gray, Colin S. **Airpower for Strategic Effect**. Maxwell, AL: Air University Press, 2012.
- Gray, Colin S. **Modern Strategy**. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Gray, Colin S. **War, Peace and International Relations**. 2nd ed. London: Routledge, 2012.
- Hallion, Richard P., Roger Cliff and Phillip C. Saunders. **The Chinese Air Force: Evolving Concepts, Roles and Capabilities**. Washington, DC: National Defence University, 2012.
- Handel, Michael I. **Masters of War: Classical Strategic Thought**, 2nd revised edition. London: Frank Cass, 1996.
- Johnson, David E. **Learning Large Lessons: The Evolving Roles of Ground Power and Air Power in the Post-Cold War Era**. Santa Monica: RAND, 2006.
- Jomini, Baron Antoine Henri de **The Art of War**. London: Greenhill Books, 1996.

- Jordan, David, et.al. **Understanding Modern Warfare**. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
- Lambeth, Benjamin S. **The Unseen War: Allied Air Power and the Take Down of Saddam Hussein**. Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2013.
- Liddell Hart, B. H. **Strategy**. New York: Frederick & Praeger, 1957.
- Lowe, Norman. **Modern World History**. 5th ed. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2013.
- Luttwak, Edward N. **Strategy: The Logic of War and Peace**. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1987.
- Mahan, Alfred Thayer. **The Influence of Sea Power Upon History 1660-1783**. London: Sampson Low, 1889.
- Mao Tse-Tung. **Selected Military Writings of Mao Tse-Tung**. Beijing: Foreign Languages Press, 1963.
- Meilinger, Phillip S., ed. **Paths of Heaven: The Evolution of Air Power Theory**. Maxwell: Air University Press, 1997.
- Mulqueen, Michael, Deborah Sanders and Ian Speller, eds. **Small Navies: Strategy and Policy for Small Navies in War and Peace**. London: Ashgate, 2014.
- Olsen, John Andreas, ed. **Global Air Power**. Dulles, VA: Potomac Books, 2011.
- Olsen, John Andreas, ed., **European Air Power: Challenges and Opportunities**. Dulles, VA: Potomac Books, 2014.
- Pape, Robert A. **Bombing to Win: Air Power and Coercion in War**. New York: Cornell University Press, 2006.
- Sadeh, Eligar, ed. **Space Strategy in the 21st Century: Theory and Policy**. London: Routledge, 2012.
- Schelling, Thomas C. **Arms and Influence**. New Haven: Yale University Press, 1966.
- Sheehan, Michael. **The International Politics of Space: No Final Frontier**. London: Routledge, 2007.
- Singer, P. W. **Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century**. New York: Penguin, 2009.
- Speller, Ian. **Understanding Naval Warfare**. London: Routledge, 2014.
- Strawser, Bradley J. **Killing by Remote Control: The Ethics of an Unmanned Military**. New York: Oxford University Press, 2013.
- Sun Tzu. **The Art of War**. Translated by Samuel B. Griffith. London: Oxford University Press, 1971.
- Sun Zi. **The Art of War**. translated by Victor Mair. New York: Columbia University Press, 2007.
- Tangredi, San J. **Anti-access Warfare: Countering A2/AD Strategies**. Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2013.
- Till, Geoffrey. **Asia's Naval Expansion: An Arms Race in the Making**. London: Routledge, 2012.
- Till, Geoffrey. **Seapower: A Guide for the Twenty-First Century**. 2nd ed. London: Routledge, 2009.

- Vego, Milan. **Joint Operational Warfare: Theory and Practice** Newport, RI: U.S. Naval War College, 2009.
- Werthiem, Eric. **The Naval Institute Guide to Combat Fleets of the World**. 16th ed. Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2013.
- Wylie, J. C. **Military Strategy: A General Theory of Power Control**. Annapolis: Naval Institute Press, 1967.

บทความ

- Betts, Richard K. "Should Strategic Studies Survive?" **World Politics**, 50 (October 1997): 7-33.
- Brodie, Bernard. "Strategy as a Science." **World Politics**, 1/4 (July 1949): 467-488.
- Paret, Peter. "Clausewitz." in **Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age**, 186-213. edited by Peter Paret. Princeton: Princeton University Press, 1986.
- Waldron, Arthur. "China's Peaceful Rise Enters Turbulence." **Orbis**, 58, No. 2 (2014): 1-17.
- Watts, Barry D. "Clausewitzian Friction and Future War." McNair Paper 52. Washington, DC: Institute for National Strategic Studies, National Defense University, October 1996.

รายการแจกจ่าย

ลำดับที่	หน่วย	จำนวน	ชุดที่
๑.	กท.ทร.	๑	๑
๒.	ชว.ทร.	๑	๒
๓.	ยก.ทร.	๑	๓
๔.	กบ.ทร.	๑	๔
๕.	สสท.ทร.	๑	๕
๖.	กพร.ทร.	๑	๖
๗.	สปช.ทร.	๑	๗
๘.	กง.ทร.	๑	๘
๙.	สตน.ทร.	๑	๙
๑๐.	สยป.ทร.	๑	๑๐
๑๑.	สธน.ทร.	๑	๑๑
๑๒.	กร.	๑	๑๒
๑๓.	ทรภ.๑	๑	๑๓
๑๔.	ทรภ.๒	๑	๑๔
๑๕.	ทรภ.๓	๑	๑๕
๑๖.	นย.	๑	๑๖
๑๗.	สอ.รฝ.	๑	๑๗
๑๘.	รฐท.สส.	๑	๑๘
๑๙.	รฐท.กท.	๑	๑๙
๒๐.	กรม สท.ทร.	๑	๒๐
๒๑.	อร.	๑	๒๑
๒๒.	อล.ทร.	๑	๒๒
๒๓.	ชย.ทร.	๑	๒๓
๒๔.	สพ.ทร.	๑	๒๔
๒๕.	พธ.ทร.	๑	๒๕
๒๖.	พร.	๑	๒๖
๒๗.	ชส.ทร.	๑	๒๗
๒๘.	อศ.	๑	๒๘
๒๙.	สภ.ทร.	๑	๒๙
๓๐.	วศ.ทร.	๑	๓๐
๓๑.	ยศ.ทร.	๑	๓๑
๓๒.	รร.นร.	๑	๓๒
๓๓.	สวพ.ทร.	๑	๓๓
๓๔.	กปช.จต.	๑	๓๔
๓๕.	ฉก.นย.ทร.	๑	๓๕

ลำดับที่	หน่วย	จำนวน	ชุดที่
๓๖.	นรช	๑	๓๖
๓๗.	ศปก.ทร.	๑	๓๗
๓๘.	คณะทำงานฯ ด้านการกำลังพล (กพ.ทร.)	๑	๓๘
๓๙.	คณะทำงานฯ ด้านการข่าว (ขว.ทร.)	๑	๓๙
๔๐.	คณะทำงานฯ ด้านการยุทธการและ	๑	๔๐
๔๑.	และการสรรพาวุธ (ยก.ทร.)	๑	๔๑
๔๒.	คณะทำงานฯ ด้านการส่งกำลังบำรุง (กบ.ทร.)	๑	๔๒
๔๓.	คณะทำงานฯ ด้านการสื่อสารเทคโนโลยีสารสนเทศ และอิเล็กทรอนิกส์ (สสท.ทร.)	๑	๔๓
๔๔.	คณะทำงานฯ ด้านกิจการพลเรือน (กพร.ทร.)	๑	๔๔
๔๕.	คณะทำงานฯ ด้านงบประมาณและการเงิน (สพช.ทร.)	๑	๔๕
๔๖.	คณะทำงานฯ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ยศ.ทร.)	๑	๔๖
๔๗.	คณะทำงานฯ ด้านการศึกษาขั้นสูง (ยศ.ทร.)	๑	๔๗
๔๘.	คณะทำงานฯ ด้านอื่น ๆ (จร.ทร.)	๑	๔๘
๔๙.	ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ	๕	๔๙ - ๕๓
รวมทั้งสิ้น		๕๓	